

Erna Starovasnik

ODLOČILNO LETO

ERNA STAROVASNIK

ODLOČILNO LETO
IN
PLAČANI RAČUNI

1974

IZDALO IN ZALOŽILO ČZP KMEČKI GLAS
LJUBLJANA

KNJIŽNICA JOSIPA VOŠNJAKA
SLOVENSKA BISTRICA

140.152

d 82-311.2

KNJIŽNICA JOSIPA VOŠNJAK
SLOVENSKA BISTRICA

140.152

Po mnenju republiškega sekretariata za prosveto in kulturo SR Slovenije,
št. 421-1/73, z dne 13. XII. 1973, oproščeno temeljnega davka od prometa
proizvodov

»Pridna Cika, pridna,« je pobrodila Anika po mehki dlaki svoje najljubše krave. Sedla je na nizek trinožnik, zajela iz lonca vodo v dlani in umivala nabreklo vime. Obrisala je seske s krpo in nato začela molsti v pripravljeno golido.

Beli curki so brizgali v posodo in vrtali luknje v debelo peno. Toda kmalu so curki začeli pojemati. Anika je iztislila še zadnje kaplje.

Sedla je k drugi kravi, a še vedno je pogledovala k Ciki. Ošinila je z očmi okrogel kravin trebuh in se nasmehnila: še nekaj tednov in zopet bo tu teliček. Ves neroden se bo prvi dan opletal po hlevu, a kar kmalu bo igriv in poskočen, pravcati mali divjaček.

Vselej je tako nestrpno pričakovala mladiče v hlevu, pa najsi bo pri kravah, svinjah ali kobili. In tako težko ji je bilo, ko je potem mlada žival morala z doma; pa četudi so to bili petelinčki, ki so morali še nedorasli pod nož.

Nekako bolj kakor na ljudi se je Anika navezovala na živino. Posebno, odkar so ji umrli starši in sta se sestri poročili.

»Blagor Petru! Zvestega človeka ima doma. Še sam ne ve, koliko odležejo Anikine roke,« so menili sosedje.

»Za staro teto bo ostala. Nazadnje pa ji bodo drugi rezali kruh,« so govorili nekateri.

Če je Anika ujela takšno govoričenje, se je morda nasmehnila iz zadrege, ali pa še to ne. Vztrajno in vestno je opravljala kakršnokoli delo na domačiji. Nikoli ji ga ni zmanjkalo. Kako tudi, saj je bila Mlinarjeva kmetija največja daleč naokoli. Če bi ne bilo nje, Anike, bi morali najeti deklo, čeprav se je zdelo Petru že to preveč, da mora imeti pri hiši hlapca. A sam res ni zmoget vsega.

Anika ni nikoli preveč razmišljala o svojem življenju. Le zakaj naj bi? Imela je svojo kamro, imela je svoj prostor pri mizi in imela je delo.

Oče je res zapustil testament. Tam je bilo natančno določeno, koliko denarja naj bi dobila Anika, če bi se poročila ali odšla

z doma. Celo krava s teletom je bila omenjena v tistem testamentu. Če se pa ne bi poročila, ji mora dajati gospodar hrano, stanovanje in obleko vse dni življenja.

»Pa ji zapiši še tisto njivo ob logu, oče,« je predlagala mati.

»Njivo? Ne! Grunt mora ostati skupaj!« je trdo rekel stari Mlinar in pri tem je ostalo.

Anika se tedaj ni razburjala. Nobenih načrtov ni delala z doto, ki je bila kar dovolj velika. Takrat je imela Anika za seboj osemindvajset let. Na možitev ni mislila. Bila je prepričana, da bo ostala za vse čase doma in da drugače sploh biti ne more. Vse do tedaj, ko je prihajal sosedov Jože nekaj noči pod njeno okno, a nato kar na lepem izostal in se poročil z drugo, je mislila tako.

Tedaj se je v komaj dvajsetletno dekle zažrla misel, da nje pač ne more imeti nihče rad in je na tem ljubem svetu le za to, da dela in dela. Leta so tekla . . .

Gledala je sestri, ko sta lepi mladi nevesti klečali pred oltarjem. Pri srcu jo je drobno stisnilo. Tako lepa bi ne bila ona nikoli. Tudi kot nevesta ne.

Nikoli se ni rada ogledovala v zrcalu. Njen obraz se ji je zdel najnavadnejši obraz. Kaj zato, če so iz tega obraza gledale oči, modre kot spominčice? Saj takšnih oči je še mnogo na svetu. In skoraj izjokala si jih je, ko je stopala za očetovim in nato proti koncu vojne še za materinim pogrebom.

Pa še Petra tedaj ni bilo doma. Odšel je v nemško vojsko in tam izginil. Domačija je ostala na njenih ramenih. Bila je presrečna, ko se je Peter kmalu po vojni vrnil domov. Njegovo pripovedovanje, kako se je predal Rusom in se nato znašel med partizani v domovini, jo je komaj zanimalo. Le to, da se je vrnil in da ima dom zopet gospodarja, jo je polnilo z zadovoljstvom.

Dobri dve leti po koncu vojne je brat domov pripeljal nevesto. Nekoliko negotovo jo je sprejela Anika.

Ne, ne, krivice ji Zofka res ni delala. A posebne prisrčnosti med njima tudi ni bilo. Prav zato je Anika, če je le mogla, iskala delo zunaj hiše.

Ko je nekoč hotela popestovati Petrčka, ki je ves bel in mehak ležal v zibelki, ji je Zofka morda nepremišljeno, a vendar nevoljno rekla: »Pusti, umazala ga boš!« V Anikinih prsih jo je zgrabilo za srce, kakor razbeljene kleščice. Odložila je dete v zibelko in se opotekla iz hiše. V hlev jo je zaneslo naravnost k beli Ciki, ki je stala v temnem kotu.

»Tebe pa lahko stisnem k sebi, jeli Cikica. Tebe pa ne bom umazala,« je šepetala in po licih so se ji ulile solze. Cika je dvignila glavo in podrsnila čez zasoljene oči s hrapavim jezikom.

»Ti, packa,« se je nasmehnila Anika skozi solze in kar naprej stiskala k sebi mehko, toplo telico. Bilo ji je, kakor da žival čuti njeno bolečino.

Od tistega dne je postala Cika njena najljubša žival. Bila je hvaležna Petru, ker je ni prodal. Pustil jo je zrasti v mlado, močno kravo, ki je sedaj obetala že drugo tele.

In prav zaradi tega teleta je skozi Anikine misli preletel lep del njenega — Anikinega življenja.

Pomolzla je še drugo, tretjo in četrto kravo. A ko je vstala in že odhajala iz hleva, se je še enkrat ozrla nazaj, tja proti Ciki, ki je zadovoljno mulila krmo iz jasli.

»Ali boš kmalu, Anika?« se je od hiše oglasila Zofka. »Mleko bo treba nesti.«

»Saj že grem,« je odvrnila Anika in z dvema polnima golidama odhitela iz hleva.

Petnajst litrov mleka je nesla Anika v mlekarno. Roki sta se ji nategnili, kajti pol ure daleč je bilo do mlekarne. Tu in tam je spotoma postala in postavila kangli na cesto, da si je za trenutek oddahnila.

»Ti bi lahko vozila mleko s kolesom,« je nekoč omenil Peter Zofki.

»Kje pa imam čas?« se je otresla žena. »Pa ga vozi ti!«

»Jaz? Kje imam pa čas!« jo je zavrnil.

»Naj se pa Anika nauči voziti kolo,« je rekla Zofka.

»Oh, če se doslej ni, se sedaj tudi ne bo!« se je zasmel on.

Res se ni. Sestri sta se vozili. Brat je imel celo motor. Anika je pred mnogimi leti le enkrat sedla na kolo. Padla je in se potolkla. Nato ni nikoli več poskusila.

Saj bi morda vozila mleko Zofka, če bi peljala cesta po ravnini. A cesta se zaletava iz klanca v klanec. Vsaj polovico poti je treba prehoditi peš. In kdo naj bi to opravil, če ne prav Anika?!

In tako je dan za dnem nosila mleko v mlekarno. Poleti in pozimi, kajti pri Mlinarjevih je bilo vedno toliko mleka, da so ga nekaj oddajali. Vsak mesec je dobila obračun in denar za mleko. Do zadnjega dinarja ga je dajala Zofki.

»Ti pa zaslužiš, ko tako pridno tovariš tele kangle,« ji je nekoč omenila Makova Polona.

»Saj mleko ni moje,« je Anika zmignila z rameni.

»No, nekaj ti pa vendarle odštejejo za pot,« je vrtala Polona.

»Ni sile,« se je nasmehnila Anika in pustila radovednico v negotovosti.

Denar? Zakaj pa bi ji bil denar? Že precej let bi kaj posebnega tako ne mogla kupiti. Vojni čas in leta po vojni niso ponujali kdove kaj na prodaj. Še tiste nakaznice, ki jih je dobila za obleko in obutev, je kdaj pa kdaj prepustila Petru ali pozneje Zofki. V materini omari je bilo še dovolj dobre zaloge. Rajna Mlinarica je veliko dala na obleko. Ker sta bili z Aniko enake postave, dekletu niti obleke niti obutve ni manjkalo. Sestri sta bili drobnejši.

Denar? No, da, Peter ji je vedno stisnil kakšen bankovec, ko je prodal telička iz hleva. V nekaj letih se je v žametasti skrinjici že kar nekaj nabralo. Nekoč ji bo že prišlo prav.

Tudi tisto jutro je nesla dve kangli mleka po prašni cesti. Razmišljala je kakor vsako jutro na tej poti. V rokah je še vedno čutila topo bolečino. Dve od krav sta bili trdi pri molži. Nekoč je to potožila Zofki, a je ni hotela poslušati. Ni ji več omenila. Ko bi le roke nehale boleti!

Postavila je kangli na tla in si mencala otrple dlani. Že je hotela nadaljevati pot, ko je za njo zaklicala Polona: »Hej, nikar ne dirjaj! Saj še ni prepozno.«

»Dobro jutro! Mislila sem, da si že spredaj,« ji je pokimala v pozdrav.

»Ja, kje le! Pa, Anika, vse najboljše ti želim! Danes, ko je Anino,« je hitela Polona in ji že stresala roko.

»A, pa hvala lepa,« je zardela. Skoraj se ji je zaletelo in bi bila rekla, da je to prva čestitka. Pa je vedela, da bi opoldne to vedela že polovica vasi. Bolje je molčati.

»Ti, pridi popoldne k nam! Naša mama tudi praznujejo. Saj bi jutri, toda za jutri so povabljeni k Anici v mesto. Jim bom pa kar danes kaj pripravila. Res, pridi Anika,« je prigovarjala mlada Makovka.

Saj jo je imela Anika kar rada, tole Polono. Nekako skupaj sta rasli, čeprav je bila sosedova tri leta mlajša. Ko bi le ne bila tako strašno čenčava! A takšna bo ostala. Nikoli se ne bo spremenila. Če je zakon s tistim godrnjavim Jožetom in trije otroci niso zresnili, je najbrž nič ne bo.

»Hm, mogoče bom pa res prišla,« je rekla Anika že zato, ker je nekaj morala reči. Saj bi bila sicer Polona silila vanjo brez konca in kraja.

Še ji je nekaj žensk stisnilo roko v mlekarini, preden je spraznila kangli.

»Stopimo malo čez cesto v gostilno. Popijmo požirek česa vročega,« je predlagala neka ženska, ki je tudi godovala. Nekaj se jih je tako namenilo z njo.

»Ti pa ne greš, Anika?« je vprašala ena izmed njih.

»Ne, ne. Prezgodaj je, da bi pila,« je odmajala z glavo in odhitela proti domu. Bila je zadovoljna, ker je morala Polona v trgovino.

»Saj veš, kakšno malenkost moram prinesiti mami. Pojdi z menoj, mi boš pomagala izbrati,« jo je vabila.

Izgovorila se je, da se ji mudi in skoraj zbežala je od nje. Sama je hotela biti. Tako čudno grenko ji je bilo pri duši. Pa bi bila vendar morala biti vesela, ko goduje. Kaj zato, če se je doma niso spomnili že na večer pred Ano. Navadno ji je Zofka vselej čestitala in jo razveselila z malim darom že na večer pred godom. Nato ji je vedno stisnil roko tudi Peter.

Tokrat pa sta pozabila. Sicer pa, dan je še dolg. Nemara jo doma že čaka presenečenje? Saj je bila v hiši od nekdanj navada, da so se godovnika spomnili! Še pred nekaj tedni so imeli pravi praznik, ko je bilo Petrovo. Zofka pa je celo goste povabila, ko je godovala!

In obakrat so za god pripravljali ves dan prej. Še lani so tudi njej pripravili godovanje že na večer pred godom. Sedaj pa nič. Celo sama se je spomnila, da goduje, pravzaprav šele jutraj.

»Se bosta spomnila ali ne?« je razmišljala, ko se je bližala domu.

Ne, nista se.

»Anika, rezanico je treba napraviti,« je rekel Peter, ko sta se srečala na dvorišču.

»Pa pohitita s Štefanom. Jaz bom poribala sobo. Kuhinja pa bo morala počakati nate, Anika,« se je oglasila Zofka pri vežnih vratih.

Saj, vedno je ob sobotah ribala sobo gospodinja. Soba je bila manj umazana in občutno manjša od kuhinje, ki jim je rabila tudi za dnevni prostor. V kuhinji so se hranili, tja so zanašali vso umazanijo s polja, vrtov in hlevov.

»Štefan je že na podu. Kar šla bi,« ji je še čez ramo vrgel brat in odšel nekam za svojim delom.

Anika je odložila kangli, se na hitro preoblekla in odvihrala na pod.

»Ej, Anika, tebe pa ženejo. Saj si šele s kanglami prirožljala, pa si že tu,« ji je namesto pozdrava rekel hlapec in mešal seno s slamo.

»Kaj hočeš, ko pa delo samo žene,« je skomignila z rameni.

»Pa bi ti danes le lahko prizanesli, ko goduješ,« je odmajal z glavo.

Kri ji je planila v lica. Zastrmela se je za trenutek v čokatega, širokoplečega fanta. Nato je povescila pogled.

»To pa res ni nič takšnega. Moj god! Kdo bi se le spomnil nanj? Delati je treba vedno,« je zamrmrala.

»Aha, ti že. Res je za vse dela dovolj in preveč. Pa mar misliš, da ne vem, kako gre: Anika sem, Anika tja. Kar naprej in naprej. Še čudno, da imaš čas dihati vmes,« se je široko nasmejale.

»To si danes gostobeseden,« ga je zbodla.

»Je prepovedano?« jo je pogledal.

»Ne, ni. Samo bolj čudno se mi zdi pri tebi, ko nisem vajena,« se je sedaj nasmehnila ona.

Malo je pomolčal, kakor da išče besede, nato je povedal: »Je menda res. Imaš kar prav. Res bolj malo govorim. A s tem še ni rečeno, da tudi razmišljam malo.«

Na to ni imela kaj reči. Hitela je spravljati krmo k slamo-reznici.

»Dajva, delo čaka,« mu je namignila. Toda fant se je ustopil prednjo. Od nekod iz žepa suknjiča je potegnil majhen zavitek in ji ga ponudil.

»Saj ne boš huda, Anika, če ti voščim za god?« je ujel njeno desnico in ji v levoico stisnil tisti zavitek.

»Ti, Štefan? Ti me hočeš obdarovati?« se je zmedla.

»No, mar ne smem?« se je začudil in pristavil: »Poglej rajši, če ti bo všeč.«

Razvila je papir in pokazala se je šumeča svilena ruta. Z modre podlage so mežikale drobne bele in rdeče zvezdice.

»Joj, kako lepo!« je vzkliknila.

»Ti ugaja?« se je razveselil.

»Lepa je. A kako, da si se ti, prav ti, spomnil name?«

»Tako pač... Veš, moji mami je bilo tudi tako ime. Ko sem kupil svečo, da jim bom jutri prižgal na grobu, sem pomislil, da tudi ti goduješ. Pa sem izbral tole zate. Saj nisi huda in ne boš zavrnila, kajne?« je skoraj zaprosil.

Naj zavrne? Ne, užalila bi ga. A kar tako sprejeti, je pa tudi nerodno. Pa se je le odločila: sprejela bo.

»Hvala, Štefan! Res si me razveselil,« je rekla toplo. Ima vsaj nekaj, kar jo bo spominjalo na god. Skrbno je zavila ruto v papir in jo potisnila globoko v žep predpasnika.

Ni bilo več časa za pogovor. Štefan je vrtel ročaj slamoreznice, ona pa je po koritu previdno potiskala krmo proti ostremu rezilu.

Dodobra sta se spotila, preden je bilo rezanice dovolj za nekaj dni.

Ko se je potem fant umival iz čebra pri vodnjaku, ona pa si je že brisala roke v predpasnik, je klicala Zofka iz kuhinje:

»Anika, Anika, stopi, no, k Irenci v kamro. Tako kriči. Pre-viti jo je treba, jaz prav sedaj ne morem. Mesim kruh. Pa roke si umij!«

Tisti »pa roke si umij« je Aniko zbedel bolj kakor bi jo bil udarec v obraz. Kakor da bi ji bil nekdo očital, da je umazana vsa od pet do glave...

»Vidiš, saj sem rekel: »Anika sem, Anika tja,« je mrmral Štefan.

Vzdihnila je in odšla v hišo. Razvila je otroka in ga očistila. Ko ga je suhega in povitega položila nazaj v zibelko, se ji je nasmihal z brezzobimi ustki.

»Pridna, Irenca, pridna,« je pobožala malo po ličecu.

»Gag — gag, gag,« je čebljalo dete.

Rada bi se bila malo pomudila pri otročičku, a že je klicala Zofka: »Anika, Anika! Prinesi vode. Segreti se mora, plenice bo še treba oprati.«

In Anika je šla. Potegnila je vodo iz globokega vodnjaka. Poleg lonca za plenice je bilo treba napolniti še kotel za svinjsko kuho.

Nato se je vrstilo delo za delom — in še in še. Zofka je pripravila kosilo, Anika je morala nakrmiti svinje, po kosilu je molzla krave. A nato jo je čakala kuhinja. Ko je pospravila, so bili tu že večerni opravki.

Pravkar je sedla k Ciki, ko se je oglasila Polona med vrati hleva: »Anika, zakaj nisi prišla k nam? Čakali sva te z mamo.«

»Nisem utegnila, Polona, res ne,« je odvrnila.

»Pa sedaj pridi, ko boš pomolzla. Saj je še vedno Anino,« je bila Polona glasna.

»Oh, ne. Nikar ne zameri. Res se mi ne da, tako sem utrujena,« jo je zavrnila.

Čez dvorišče je šla gospodinja in prisluhnila njenemu razgovoru.

»Anino,« jo je zbadlo. Pa res ni mislila na to.

Zvečer, ko sta bili že sami v kuhinji, je bila mlada vsa v zadregi, ko je rekla: »Pozabila sem, res sem čisto pozabila, da goduješ. In ves teden nisem bila nič v dolini, da bi ti bila kaj kupila. Vse najboljše ti pa vseeno želim.«

»Oh, kaj bi. Saj ni taka reč. Dan, kakor vsak drugi,« je bila Anika ravnodušna.

Toda, ko se je zvečer v kamri razpravila, je potegnila iz žepa Štefanov dar. Razgrnila je ruto in jo pritisnila k licu. Mehko je zašumela svila ob licu in se hkrati zatikala ob hrapavih dlaneh.

— Samo on se me je spomnil, on, naš hlapec —, je pomislila in trpko stisnila ustnice.

Položila je ruto v omaro, ugasnila luč in legla. Sanjala je čudne sanje o sinjem nebu, posutem z drobnimi, rdečimi in belimi zvezdicami.

V vročem poletnem soncu se je parila mlada otava. Na velikem Mlinarjevem travniku so se gibale roke grabljic, ki so obračale drobno travo.

»Ni kaj prida letos. Presuho je bilo,« je menila Pokljukarjeva Marta.

»Mlinarjevim vseeno ne bo zmanjkalo krme. Dovolj na široko jim ležijo travniki,« je vedela Ocepkova Katrica.

»Zato jim pa tudi mleka ne zmanjka nikoli,« je vzahnila stara Marjeta, ki je redila eno samo kravico in je nerada hodila ponj k Mlinarjevim, kadar ji je doma prenehalo.

Mlinarjevi so klicali Marjeto za teto, čeprav je bila le daljna sorodnica rajne gospodinje. Pomagala jim je pri delu, včasih že bolj iz navade kakor pa iz resnične potrebe. Vsak mesec ji je namreč poštar prinesel skromno pokojnino po pokojnem možu in lahko bi se bila nekako preživljala s tistim. Toda Mlinarjeve hiše je bila zmlada vajena in kar ni mogla izostati, vsaj ne pri večjem delu. Z drugega konca vasi je prihajala in zdelo se ji je, da bi Mlinarjevi brez nje sploh ne mogli biti.

»Saj je prav, da jim ga ne zmanjka. Tako ga še mi kdaj pri njih dobimo,« je menila Kotnikova Zala, mlada ženska iz vasi. Pri njih so sicer imeli dve kravi, a sta se kakor po dogovoru navadno obe hkrati telili.

»Včasih ga imajo menda kar preveč. To ti najboljše veš, ko si že kar dolge roke dobila od brezkončnega prenašanja kangel za mleko, kaj Anika?« je rekla Katrica.

»E, takšne sile tudi ni,« se je Anika otresla.

»Doto si boš s kanglami zaslužila,« se je zasmejala Marta.
»Pa kaj zaslužila, dota ti tako pripada, povečala si jo boš, povečala.«

»Za kaj mi le bo dota?« je nejevoljno zategnila Anika.

»Omoži se, Anika, omoži,« se je zasmejala Zala. »Kaj bi za druge garala!«

»To ste tečne! Kaj ste se le spravile nanjo?« se je zakregala Marjeta.

Anika jo je hvaležno pogledala. Marjetine oči so bile res bolj slabe, a je le videla, kako so dekletu lica čez in čez zardela.

»Hm, še pošaliti se človek ne bi smel,« je zagodrnjala Marta.

Nekaj časa so delale molče. Nato se je Zala spomnila, kako so se prejšnji večer dajali pri sosedovih. Tašča in snaha sta zopet trčili. In že so grabljice imele snov za prijetno opravljanje.

Proti večeru sta Peter in Štefan prišla na travnik s konji.

»Sedaj pa le pohitim, da ne bo padla rosa, preden bomo naložili,« je menil gospodar, ko je postavil voz k vrsti plastov.

Ponudil je ženskam steklenico vina in drugo s kislavo vodo.

»Pijte, se vam bo najbrž prileglo,« je natočil.

»Pa smo res žejne.«

»Žeja pa je, žeja.«

Hlastno so pile in res se jim je prileglo.

»Anika, vzemi z voza košaro. Boš potem nabrala fižol, je naročila Zofka,« je namignil Peter Aniki.

Prikimala je in zlezla na voz, kamor je Štefan že nametal nekaj plastov. Tudi Peter je začel nalagati.

»Da te ne bom zasipal, hej!« je zaklical Štefan in vrgel kup otave proti njej.

»Ne boš me, ne,« je odvrnila in potlačila otavo na pravo mesto.

Ravnati voz otave ni najprijetnejše delo. Seno, da, seno! Travne bilke so dolge in delo gre od rok. Otava pa je drobna in drsi, da je veselje. Potegnili bi se z voza. Ne, to pa ne! Hitela je, da se ji je lepila srajca k hrbtu. Skoraj je zavidala grabljicam, ki so zlagoma grabile za vozom. A odkar je pomnila, je bila vedno ona na vozu.

»Nihče ne zna narediti takšnega voza kakor Mlinarjeva Anika,« so vedeli v vasi.

Sonce je zašlo za gore, ko je Marjeta zadnjič potegnila z grabljami.

»Hvala bogu, opravljeno je,« je vzdihnila.

»Da bi bilo le še kaj dežja. Otavič bi nam letos kar prav prišel,« je pogledal Peter po travniku.

»Mhm, sem že rekla danes, da je letos suša škodila travnikom,« je kimala Pokljukarjeva.

»Hiii-hot!« je pognal Štefan konje in voz se je škripaje premaknil. Grabljice so se podale za njim.

Anika se je obrnila, da bi stopila na drugi konec travnika po košaro za fižol.

»Pomagala ti bom nabirati,« je zakričala Marjeta in se oprla na grablje. Nato se je napotila k njivi ob travniku.

Prekle so se upogibale pod težo zelenih strokov. Anikini prsti so kar grabili med listjem. Marjeta je trgala bolj počasi.

»Presnete ženščine, zopet so se te danes sposodile.«

»Kako to mislite, teta? Kdo se me je sposodil?« jo je Anika začudeno pogledala.

»Ja, one vendar! Si že pozabila na njihovo čvekanje o doti. Pa o ženitvi?« se je sedaj čudila starka.

»To sem pa res že pozabila. A tudi vajena sem jih že,« je dekle odmahnilo z roko, kakor da odganja sitnega komarja. A v resnici ni pozabila niti ene besede...

Marjeta je nekaj kimala. Nato je začela razpredati: »Vidiš, jaz pa nisem pozabila. Ves čas mi je rojilo po glavi. Zadnji čas sploh večkrat mislim nate.«

»Res?« je bila Anika presenečena.

»Res, res. Vidiš, ko sta ti umrla oče in mati, si bila še mlada. In medtem je bila vojna. Potem sta ostala s Petrom sama. Domu si bila potrebna. Sedaj pa je to drugače. Mlado gospodinjo imate. Mladi rod raste v hiši. Ja, ja, saj vem, da si potrebna še sedaj. Pa še kako potrebna! Toda leta tečejo. Petrovi otroci rastejo in bodo zrasli. Sedaj ima dva. Mogoče bodo katerega še dobili. Ko bodo veliki, boš ti stara, če ti je pač namenjeno dolgo življenje. A za vsak primer se je treba preskrbeti. Tudi za tisti čas, ko pride starost. Vem, vem, da imaš doma izgovorjeno oskrbo do smrti. Toda, Anika, verjemi mi, ni prijetno, če ostane ženska stara teta pri hiši. Ne bom ti naštevala, kako se jim godi. Že v domači vasi bi lahko našla kakšen primer. Tudi to vidim, da se z Zofko nimata radi, kako bi rekla, kot sestri.«

»Že, toda kako naj si pomagam,« je skoraj siknilo dekle.

»Vidiš, tudi na to sem mislila. Kaj, če bi se le omožila, Anika?«

»Uh, sedaj še vi začnite! In na kaj naj bi se omožila, lepo vas prosim?!«

»Vidiš, tudi na to sem mislila. Sama živim. Mojo hišo poznaš. Ni najboljša, a tudi najslabša v vasi ni. Ravno pravšnja je, da bi majhna družina imela dom v njej. Eno kravico redim, ker več ne potrebujem. Nekaj ogonov zemlje obdelam, drugo leži v pušči. Dokler je živel še rajniki Matija, je bilo pri nas drugače. Ja, ja, pograša se pri hiši moška roka.«

»Še vedno ne vem, kaj mislite,« se je Anika zastrmela vanjo, čeprav je že slutila, s čim bo prišla teta na dan.

Res je Marjeta povzela:

»No, takole mislim, da bi se ti omožila. Prišla bi k meni in ne bi bilo slabo. Kmalu jih bom imela sedemdeset. Na lepem lahko obležim, pa nikogar nimam, da bi mi vsaj mrzlo vodo prinesel. Bog mi ni dal otrok. Prav zato sem večkrat, posebno zadnji čas, mislila nate. Nimam bližnjih sorodnikov. Ne brata ne sestre nisem imela. A bi se vendarle našel kdo, ki ga nemara niti ne poznam, da bi se po moji smrti pulil za vse, kar imam. Tako pa bi prepisala tebi in za vse bi bilo prav.«

Razpredla je misel do konca in čakala, kaj bo rekla Anika.

Dekle pa je molčalo, kakor da v mislih tehta nepričakovano ponudbo.

Ko le ni odgovorila, je vprašala Marjeta: »No, kako misliš?«

Anika se je nasmehnila:

»Vi pravite, da bi se omožila. Nisem več mlada. In, in nobenega ne poznam, ki bi me vzela.«

Marjeta je planila:

»Da nisi več mlada! Lej jo no! Čez dvajset let res ne boš več. Pravi bi se pa tudi našel, le nič ne maraj. Saj jaz bi lahko rekla, da pusti vse skupaj in pridi k meni. Toda Peter in Zofka bi mi nikoli ne pozabila, če bi te tako speljala od hiše. Čisto drugače pa bi bilo, če si ti ustvariš družino in najdeš pri meni dom. Pravico imaš do lastnega življenja.«

Košara je bila polna zelenega stročja. Vsaka na svoji strani sta jo prijeli in se podali proti vasi.

Temnilo se je že, ko sta prišli domov.

Grabljice so že odšle. Zofka je povabila Marjeto v kuhinjo, da bo kaj prigriznila, preden bo šla domov tudi ona.

»Skoraj nimam več časa. Kokoši moram zapreti in Sivko moram še tudi nakrmiti. Najbrž že gleda, od kod bom prišla.«

»Le stopite v kuhinjo, le, saj vas bo doma vse počakalo,« je vabila gospodinja.

Anika je pravkar hotela v hlev, da bi pomolzla, ko jo je ustavila Marjeta:

»Ti pa ne boš nič prigriznila in nič popila?«

Zofka je stisnila ustnice in nato zinila nevoljno:

»Saj si lahko vzame, če si hoče. Za vse ve, kje je kaj!«

»Bom pozneje. Sedaj res nimam časa,« se je otresla Anika. Njen pogled se je srečal z Marjeto. In zdelo se ji je, kakor da ji stare oči govorijo:

»Vidiš, tako je to!« Nato je z golido odhitela proti hlevu.

Kljub dolgemu dnevu in vsej utrujenosti Anika tisto noč ni mogla zaspati. Vsa potna se je premetavala v vroči postelji in kar naprej tuhtala o Marjetinih besedah.

Anika je v svinjski kuhinji iz kotla zajemala vročo krmo in jo nalivala v škafo. Skozi soparo je zagledala Petrčka, ki je pričapljal v kuhinjo.

»Pojdi ven, Petrček, pojdi k mami!« mu je zaklicala in že skočila, ko je videla, da gre otrok proti škafu. A bila je prepozna. Malček se je pognal naravnost k škafu. Spodrsnilo mu je na spolzkih tleh in z obema ročicama je omahnil v vrelo brozgo.

Pretresljiv krik bolečine se je utrgal iz malih ust.

»Joj! Joj! Joj!« je kriknila tudi Anika in že je tekla z otrokom na rokah proti hiši.

»Kaj se je zgodilo? Kaj si mu naredila?« je planila proti njej Zofka. Skoraj iztrgala ji je malega iz rok.

»Opekel se je, joj, opekel!« je hlipala Anika.

Šele tedaj je zagledala Zofka otrokove roke, ki so že čez in čez pordele. Prav tja do komolcev.

»Prekleta! Prekleta! Kaj si mu storila? Bi mi ga rada ubila?« so se v siloviti otroški jok mešale brezumne Zofkine obtožbe. Stiskajoč Petrčka k sebi, je mati odvihrala v kuhinjo.

Anika je obstala kakor zadeta. Mar res misli, nesrečna ženska, da je bilo to storjeno namenoma? Za kakšno pa jo ima?

Otrok je kričal v kuhinji in v njegov jok se je mešalo Zofkino vpitje.

Anika je omahovaje stopila na prag kuhinje. Joj, če bi mogla, prerada bi bila vzela otrokove bolečine nase. Naj bi jo bolelo, naj bi jo bolelo tisočkrat bolj, samo da bi se to ne bilo zgodilo!

»Zofka, čuj, Zofka, namoči krpo v olje. Ovij mu roke z oljnimi krpami.«

»Izgini, izgini, da te ne vidim, neroda stara!« ji je skozi zobe siknila svakinja.

»Kaj pa imata? Kaj se je zgodilo?« se je v veži oglasil Peter, ki ga je kričanje privabilo iz hleva.

»Poglej, kaj mu je storila! Pridi, Peter, in poglej!« je jokala gospodinja.

»Saj nisem namenoma,« je dahnila Anika, ko je brat stopil mimo nje.

»Ojej! To je pa hudo,« se je zgrozil takoj, ko je s pogledom preletel opečene ročice.

»Anika, pokliči Štefana. Takoj naj zapreže Maco v koleselj. Petrček mora k zdravniku. Naj pohiti,« je odločil.

Stekla je pod kolarnico in zaklicala v breg, kjer je hlapec z rogovilami podpiral obtežene veje mladih jablan.

»Štefan, pusti tisto in hitro, hitro pridi sem!« mu je zaklicala.

»Kaj pa je, zakaj?« je vpraševal.

»Oh, pridi že! Mudi se.«

Spotoma mu je nato naročala, kaj naj naredi. »Petrček se je opeknel. K zdravniku mora. O, pohiti, pohiti že vendar,« ga je priganjala.

Tedaj je fant res pohitel. Menda še nikoli ni tako hitro zapregel.

Le nekaj minut pozneje je sedela Zofka s Petrčkom na koleslju. Peter se je pognal na sprednji sedež.

Otrok ni več vpil, le zateglo je stokal, kakor majhna ranjena živalca.

»Če bo Irenca jokala, naj kar joče. Ne hodi k njej, da se še njej kaj ne zgodi,« je strupeno pogledala gospodinja proti Aniki.

»Kaj pa ti je? Noriš?« je namrščil čelo Peter. Udaril je po konju in voz je zdrvel z dvorišča.

»Čuj, kaj pa se je pravzaprav zgodilo? Kaj pa sta imeli z Zofko?« je vprašal Štefan.

Anika je vsa bleda brezizrazno strmela predse in se je zdrznila šele, ko jo je znova vprašal.

Povedala mu je, kako je bilo.

»Pa saj vendar nisi ti kriva. Je bila pač nesreča,« je menil.

»Saj vem. Ona pa le dolži mene. Vedno bo za to krivila mene,« je zastokala.

»Mhm, bo te. Boš že videla, da te bo. Ne bo ti lahko tu ostati. Mar misliš, da ne vidim, kako je vedno bolj nekako proti tebi. Karkoli narediš, je malo vredno,« je vedel.

»Toda zakaj, zakaj?«

»Ne vem. Nemara si ji odveč,« je zmignil z ramo.

»Pa saj vendar delam. Bolj že ne morem več,« je potožila.

»Hm, mogoče pa ima koga drugega, da bi delal namesto tebe,« je dvignil obrvi.

»Drugega? Koga naj bi imela?« ga je začudeno pogledala.

»Hja, tako sem slišal, da se njena sestra doma z bratovo ženo nič kaj ne ujema. Saj veš, stara teta pri hiši... Ponekod se pač ne razumejo,« je hitro popravil.

»Na Agato misliš? Na Poljankovo?«

»Na njo, da. Ona je bila od otrok najstarejša, Zofka je najmlajša. Že pet let, odkar imajo mlado pri hiši, se po strani gledata.«

»Nisem vedela. Zofka ni nikoli nič rekla.«

»Kaj bi. Jaz sem iz njihovega kraja pa včasih kaj zvem. Pa si mislim, da je Zofka zato takšna s teboj, ker bi rajši namesto tebe imela Agato tu,« je kimal in šel nazaj v breg k svojemu delu.

Anika je mečkala krmo v škaflu.

Agata? Takole okoli petinštirideset jih bo imela. Od rojstva je šepava. Za šiviljo se je izučila. Oskrbo so ji izgovorili starši. Zato je ostala doma. Za staro teto. Kaj bi si pomagala Zofka z njo. Toliko bi že ne mogla storiti kot ona, Anika. Toda — sestri sta. Bi že znali urediti.

— Za staro teto...

Grenko se je nasmehnila. Ali bo nekoč tudi ona tako odveč, kakor je Agata pri Poljankovih? In Lojza pri Korenovih. Pa Treza pri Soldatovih, tu v vasi.

Zopet je pomislila na Marjeto in na njeno ponudbo. Od otavne košnje nista več govorili o tistem. A vedela je, da bo Marjeta nekoč vprašala, če je že razmislila.

Kako naj ji tedaj odgovori, kako?

Ne, Anika se ni motila, ko je menila, da bo Zofka le njo krivila za Petrčkovo nesrečo.

Z debelo omotanimi ročicami je hodil mali po hiši in okoli nje. Vsak drugi dan so morali z njim k zdravniku na previjanje. Šest tednov je trajalo, da se je opekline zacelila.

Ledeno mrzla je bila gospodinja s svakinjo. Kakor ji je prej neprestano ukazovala, tako se je sedaj komaj zmenila zanjo. O, Anika si je že znala odrediti delo. Še predobro je vedela, kaj ima storiti! Predolgo je bila pri hiši, da je do zadnje podrobnosti poznala vsa opravila.

A bolj kakor Zofkino vedenje, jo je bolelo Petrčkovo odmičkanje. Prej je rad pricapljal za njo in ji klical:

»Teta Anika, cakaj mene!«

Sedaj pa jo je pogledoval od strani, kakor da se je boji.

Ko se je nekoč hotela skloniti k njemu, je odracal od nje in jo od daleč plašno gledal.

»Bezi ploc. Ti mene pekla,« je mežikal prestrašeno.

In ko so ga prve dni ljudje vpraševali, zakaj ima zavite ročice, je pripovedoval:

»Teta Anika mene pekla. Ti, ti glda teta Anika.«

Anika se je grizla v ustnice. Vedela je, da je otrok naučen in da njegove besede niso zrasle v dveletni glavici.

Življenje, takšno življenje ji je začelo presedati.

»Pojdita vidva sedaj, po kosilu, na njivo za gajem in pokosita krompirjevko. Treba bo začeli izkopavati,« je gospodar odredil delo Aniki in Štefanu.

»Ne bova zmogla do večera,« je zmajala Anika z glavo.

»Naredita, kolikor le moreta. Bo že Zofka opravila pri svinjah, jaz pa pri živini. Jutri bodo prišle ženske. So že naprošene.«

Štefan je zadel na ramo kosi, Anika pa je v skednju iskala vile, da bosta lahko spravila krompirjevko v kupe.

Odhajala sta že, ko je Zofka zaklicala za njima:

»Hej, tu imata cekar z južino!«

Štefan se je obrnil in odšel po cekar.

»Sem že mislil, da bova vsaj žejna, če že lačna ne,« se je posmehnil, ko je dohitel Aniko.

Njiva za gajem je bila dobre četrte ure oddaljena od domačije. Anikina mati jo je dobila za doto. Bila je to prav tista njiva, ki jo je želela izročiti Aniki, a je oče nasprotoval. Dolga in široka je ležala na položnem griču. Dobra zemlja je bila in posebno lepo je na njej obrodil krompir.

»Presneto bo treba zgrabiti, če hočeva biti gotova,« je menil Štefan.

»Da, treba bo,« je prikimala.

Štefan je zanesel cekar na rob gozda v grmovje, da se pijača ne bi preveč sparila.

Pognala sta se na delo. Kosi sta sekali kot za stavo in na pol suha krompirjevka je začela veneti v še kar močnem soncu.

»Bolj bi izdalo, če bi ne bilo toliko buč,« se je pojezila Anika, ko se ji je kosa zapletala v dolgo bučevino.

»Buče pa so, buče. Ti si jih sadila. Si pač lagala, ker so zrasle tako debele,« jo je podražil.

»Nisem imela komu, ko sem bila sama na njivi,« ga je zavrnila. »Sicer pa tudi drugače ne bi lagala. Ni moja navada.«

»Saj vem. Saj vem, da ne bi,« jo je pogledal in se menda že zbal, da mu je zamerila.

A Anika se je zasmejala:

»Kaj vse ljudje verjamejo, da morajo početi. Pa so same prazne čenče.«

»Pa jih je včasih le prijetno vsaj poslušati. Saj bi bilo sicer življenje preveč dolgočasno,« se je nasmehnil.

»Zdi se mi, da je v življenju bolj malo kratkočasnega. Vsaj zame,« je rekla.

»Ti kar verjamem. Saj zame tudi ni.«

Umolknila sta, rezala krompirjevko vsak na svojem ogonu in se kdaj pa kdaj ujezila nad bučevino ali fižolovko, ki jo je bilo potrebno dvigniti ali popraviti.

Do južine, ki pa sta jo dokaj dolgo odlašala, je bila krompirjevka pokošena. Sedla sta v senco ob gozdu, a Anika je vzela iz cekarja steklenico in natočila najprej Štefanu.

»Pa se je le sparilo, čeprav je bilo v senci,« je menil.

»Pa je res sparjeno,« je rekla, ko je izpila tudi ona.

Paradižnikova solata, ki sta jo imela h kruhu, se jima je bolj prilegla kakor toplo vino.

Pomalicala sta in Anika je posodo pospravila nazaj v cekar. Ozrla se je po njivi, nato po soncu.

Vzdihnila je in namignila proti njivi: »Dobra bova, če bo to do večera skupaj.«

»Gospodar je ukazal, torej mora biti,« je rekel.

Pogledala je vanj. Ni vedela, če se posmehuje ali govori kar tako, da pač nekaj reče.

Toda Štefan je že zgrabil ovenelo krompirjevko z vilami in jo spravljal na kup. Majica se mu je lepila na hrbet in mišičaste roke so bile mokre od potu. Tudi Anikina tenka bluza je postajala vlažna. Odvezala si je ruto in jo vrgla čez fižolovko.

»Tako težak zrak je. Tako soparno,« si je obrisala s predpasnikom pot s čela in vratu.

»Proti temu ne moremo nič, le če bi ležala v senci, bi nama bilo drugače,« je rekel.

»No, za ležanje v senci imam pa še v nedeljo komaj kaj časa,« se je grenko nasmehnila.

»Vidiš, tu sem pa jaz le na boljšem. Nedelje so pa le bolj moje, kakor ne. Vsaj ob nedeljah me Peter ne žene. Pa tudi takšnega dela ni. Za nas, moške, že ne.«

»Eh, mene pa čaka vsaj likanje vsako nedeljo. Pa kaj — pošiti je tudi treba. To mi Zofka kar lepo prepusti. Poleg svinj, seveda,« je zmignila Anika z rameni.

»Hm, če bi bila dekla, bi imela menda manj opravkov,« jo je pogledal.

Ni mu odgovorila. Saj ni vedela prav, kaj naj bi mu rekla. Mar naj bi oporekala, da dekla res ni? Saj za svoje delo ni plačana. Toda kaj pravzaprav je? Domača? Domača! Da, to že. A kaj ima od tega? O, seveda, vso oskrbo vse do smrti. To ima izgovorjeno, zapisano. Koliko mora za to delati, ji oče v oporoki ni zapisal . . .

Saj oče tedaj ni vedel, kako se bo pri hiši obrnilo za Aniko. Tedaj ni bilo nobene Zofke. Nobenih otrok. Anika je bila družinski član. Njeno delo je nekaj veljalo. In radi so se imeli med seboj. Kdo pa jo ima sedaj rad? S kom se lahko sedaj kdaj nasmeje, kakor se je včasih s sestrama in še s Petrom?

Sestri sta šli. Peter ima družino. Zanj se res ne more kaj prida brigati. Ima svojih skrbi dovolj. Zofka pa je nikoli ni imela rada. Že od prvega dne, odkar je v hiši, ne. A kakor da je šele sedaj, po nesreči s Petrčkom, pokazala pravo barvo. Le kako bo šlo to naprej . . . ?

Začelo se je mračiti, ko je bila vsa krompirjevka v kupih.

»Vidiš, pa je le šlo,« se je oddahnil Štefan in se zleknil v travo, medtem ko je ona hitela po ruto.

»Posedi še ti malo, vsa si zadihana,« ji je rekel, ko se je vrnila.

Sedla je in si ogrnila jopico.

»Prehladil se boš, ko nimaš nič s seboj, da bi se ogrnil,« je menila.

»Menda se ne bom. Ni moja navada. Le žejen sem, to je vse, kar mi manjka.«

»V steklenici je še nekaj vina. Natočila ti bom.«

Spila sta vsak svoj kozarec. Anika se je hotela dvigniti.

»Posedi še malo. Saj je rekel Peter, da bo Zofka nakrmila svinje.«

»Če jih bo res. Veš, bo treba iti, poleg svinj je še drugo delo.«

»Samo delo te skrbi. Bo že počakalo. Ti pa tudi počakaj. Nekaj bi se rad pogovoril s teboj,« je rekel.

»Pogovoril? Kaj pa je takšnega?« je radovedno pogledala vanj.

»Redkokdaj sva sama, Anika. Tako sama, kakor nocoj tule,« je začel in umolknil, kakor da ne ve, kako naprej.

Gledala je vanj in čakala. Videla je, da je sklonil glavo in s prsti pobezal po travi. Nato je pogledal vanjo in se nasmehnil, kakor v veliki zadregi.

»Ne, Anika, menda ne znam govoriti, kakor najbrž znajo drugi ob takšni priliki. Ne znam saditi rožic, kakor pravijo. Zato bom vprašal kar naravnost.«

In zopet je pomolčal.

Anika se je zasmejala.

»No, povej že vendar, kar misliš. Saj te ne bom snedla!«

»Da, povedal bom. Kako se ti zdi, Anika, če bi se midva vzela?« je udarilo iz njega.

Sedaj se Anika ni več smejala. Zastrmela se je vanj z razprtimi ustnicami. Vrvež misli ji je šinil v glavo. Kaj naj reče? Kako naj odgovori?

Fant je čakal.

Ko je le še molčala, je vprašal: »Si huda name? Sem te razjezil?«

Zmajala je z glavo.

»Ne, Štefan. Nisem huda. Toda tako nepričakovano si, si...« je iskala pravi izraz.

»Zasnubil, misliš?« jo je pogledal.

Prikimala je.

»Saj mi ni treba odgovoriti takoj. Čakal bom. O, kako bom čakal, Anika.«

Prijel jo je za roko in jo z drugo lahno pobožal po čelu in laseh.

Nato se je nenadoma dvignil.

»Sedaj bo pa res treba domov. Pozno je že.«

Spustila sta se na pot proti vasi.

Nekaj časa sta hodila molče, nato je Štefan začel:

»Tako sem mislil, Anika, da bi pustil delo pri Petru. Šel bi k železnici. Vedno jih sprejemajo. Stanovanje bi pa tudi kje iztahnila. Kaj meniš, bi šlo?«

Preblisnila jo je misel na Marjeto in njeno ponudbo.

A vendar ni spregovorila o tem. Pogovoriti se mora z Marjeto in sploh — premisliti mora.

»Oh, Anika! Reci vendar kaj. Vsaj to, če sem ti nemara zoprn?«

Nasmehnila se je.

»Ne, zoprn mi pa res nisi...«

Pozno ponoči, ker je le še morala nakrmiti svinje, ko je legla, Anika ni mislila na dolg dan in ni mislila na utrujenost. Z od-

prtimi očmi je strmela v temo in razmišljala. Štefan? Njihov hlapec?

— Kaj bi rekli ljudje? — jo je obšlo.

Ah, ljudje! Brusili bi si jezike, kakor si jih pač vedno brusijo. Nato bi pozabili . . .

Sicer pa je Štefan iz poštene hiše. Liparjeva kmetija je nekaj srednjega. Toda osem otrok vendar ni moglo ostati doma! Razgubili so se v svet. Ko se je najstarejši oženil in jim je kmalu nato umrla mati, je šel Štefan z doma. Prišel je k Petru in sedaj je tu že dve leti.

Dve leti? Ali ga je sploh že doslej opazila?

O, je. Vedela je, da sicer nekoliko počasi, a vendar silno vestno opravlja svoje delo. In v zadnjem poletju ga je tu in tam zalotila, kako se je s pogledom mudil na njej.

Na njej? Le kaj naj bi ga k njej pritegnilo? Saj ni lepa. Tudi bogata ni. Pa še starejša je od njega! Vsaj tri ali celo štiri leta ima več kakor on.

Toda nekaj vendar mora biti, kar mu je všeč na njej! Pa na njem? Je kaj? Nekaj, kar bi bilo všeč njej, Aniki? O, je! Tako je miren in tih. Tako skrbno vse napravi. Ne pije. Ne kvanta.

Zazdelo se ji je, da je v njeno razmišljanje pogledalo dvoje toplih sivih oči. Dvoje sivih oči, v katerih ni bilo laži ne prevare. Le rahla zadrega in upanje.

»O, kako bom čakal, Anika,« so vstale v njej njegove besede. Nepoznana toplina ji je objela srce.

Mlinarjevi so spravljali koruzo. Laket dolgi storži so se povešali ob steblih. Listi so šušтели v vetru in ob ljudeh, ki so se motali med vrstami.

»Ne nalagaj toliko. Prevzdignila se boš,« je rekel Štefan Aniki, ko je prinesla na voz prepolno košaro. Pristopil je k njej in zavihtel ter spraznil težko košaro na kup na vozu.

»Hvala,« je prikimala Anika in odhitela nazaj med vrste.

Zofka je ostro prisluhnila.

Ali je izrekel opozorilo kar tako, da pač nekaj reče, ali pa se med tema dvema kaj plete?

Posmehnila se je. Gospodarjeva sestra, Mlinarjeva Anika, in Mlinarjev hlapec? Ha, to bi bilo nekaj! Sicer pa — paziti mora. Tale Štefan — tiha voda, bi neumno ženščino utegnil naplahtati. Ko bi bila tu sramota, bi se pa potulil in jo speljal. Še tega bi bilo treba! Da bi Mlinarjev grunt navsezadnje moral skrbeti ne le za preužitkarico, ampak še za kakega prisklednika!

Seveda, seveda, leta teko Aniki. Prav gotovo jo moški mika in Štefan, ta počasne, je zavohal zrelo hruško. Saj, paziti mora. Ona, gospodinja, mora paziti, da se ne bi zgodilo kaj, kar bi bilo slabo za hišo.

In res je pazila. Nič posebnega ni zaznala. Ničesar določnega. Le tu in tam bežen nasmeh. Včasih Anikin pogled, ki se je malce dlje, kot bi bilo potrebno, pomudil na Štefanu. In drobne pozornosti, ki jih je bila Anika deležna od domačega hlapca.

Toda Zofki je bilo to dovolj. S pravo žensko pronicljivostjo, z nekakšnim šestim čutom je vedela, da se med svakinjo in hlapcem nekaj plete.

Še bolj osorna in odrezava je postala z Aniko. Večkrat je dekle opazilo njen prezirljiv posmeh in ni vedelo, kaj naj bi pravzaprav pomenil.

Ničesar pa Zofka ni omenila Petru. Čakala je, naj gre stvar po svoji poti. Šele, ko bo res povsem prepričana o svojih domnevah, bo govorila z možem. Najbrž tudi njemu ne bi bilo prav, če bi se mu sestra spečala s hlapcem.

Minil je september. Koruzni storži so se rumenili pod kolarnicami. Pravcato bogastvo se je zlatilo pri vsaki domačiji. Oktober je prinesel trgatev.

Anika je tekala okoli sosedov.

»Boste prišli?« je prosila pri Pokljukarjevih.

»Pridi, Katrica!« je zaželela pri Ocepkovih.

»Saj boš prišla, Zala, jeli?« je moledovala Kotnikovo.

Nekaj trgačev je dobila Zofka, nekaj Anika. Za brentarja je Peter sprosil soseda Marka, ko že Polona zaradi otrok ni mogla z doma.

Truma živahnih ljudi se je zgodaj dopoldne spravljala na Mlinarjevem dvorišču v gorico. Skoraj uro hoda je bilo do gorice, zato je Peter zapregel voz, da popelje trgače v vinograd.

»Ata, Petelček tudi! Petelček tudi!« je stopical mali okoli očeta.

»Kar lepo pri mamici ostani. Kaj bi s teboj v vinogradu,« se ga je otepal Peter.

Deček pa je začel vpiti na vse grlo in stezati roke proti očetu.

»Pa naj gre z nami. Vsaj do opoldne. Bomo že popazili nanj,« je menila Marjeta in potegnila otroka k sebi na voz.

»Falotek mali, ti pač vedno zmagaš,« mu je zažugal oče. Petrček pa ga je gledal izpod čela in se stiskal k dobri teti.

Štefan je skočil na voz in potegnil za vajeti.

Voz je zdrdral z dvorišča.

»Imej opoldne vse pripravljeno. Da mi ne bo potrebno čakati na kosilo,« je gospodar naročal ženi.

»Bom, bom. Pohiteti bo treba,« je prikimala gospodinja.

Peter je sedel na motor in zahrumel z doma.

Malce žalostno se je zagledala Anika na cesto. Kje so časi, ko je tudi ona hitela v gorico? Sedaj komaj še ve, da jo sploh imajo. Saj, kadar so v vinogradu velika dela, res ne more tja. Treba je postreči ljudem. V trgatvi enako dobro kakor v kopi. In Zofka vsega res ne bi zmogla sama.

»Anika, zakolji sivko in čopko. Pod košem v hlevu sta. Pohiti! Krop, da jih popariš, že vre!« je naročala mlada.

Anika je stopila v kuhinjo po nož in nato odhitela proti hlevu.

Zajelo jo je delo. Dopoldanske ure so bežale, kot bi jih preganjal.

V krušni peči se je rumenila pogača, v pečici sta cvrčali kokoši. Anika je trebila solato. Pogledala je na uro. Enajst, joj, kako čas mine!

»Hoj, ljudje božji, ste kaj pridni?« je zaklical neki moški na dvorišču in že obstal med kuhinjskimi vrati.

»Pozdravljena, lepa gospodinja,« se je obrnil proti Zofki, ki je nekaj mešala na štedilniku.

»Dober dan,« je odzdravila in ga začudeno gledala.

»Poglejte, kakšne lepe stvari sem prinesel v vašo hišo,« je v smehu kazal bele zobe in odvezoval velik nahrbtnik. Kot bi trenil, je iz nahrbtnika potegnil nekaj kosov blaga in ga razkazoval.

»Vidite, kako lepo? Pa recite, če ni ravno pravšnje za vas?« je pogledoval od Zofke k Aniki.

Zofka je pristopila in potipala blago.

»Ni slabo,« je pokimala.

»Slabo? Kje neki! Najboljše blago je, kar ga dandanes delajo. Veste, delam v tekstilni tovarni. In včasih dobimo tudi delavci kakšen kos. Slabega sploh vzeli ne bi. Katero boste vzeli?« je govoril.

»Koliko pa stane?« je zanimalo Zofko.

Možakar je povedal ceno in Zofka je oklevala:

»Drago je.«

»Kje neki! Drago, kaj pa mislite? Takšno blago bi v trgovini plačali enkrat draže. Če bi ga sploh dobili,« je pravil.

»Pa naj bo, no. Tole bi bilo,« je pokazala na živo rdeče blago, posejano z velikimi belimi pikami. Rada se je oblačila v živahne barve, a je bilo blago res težko dobiti.

»Kaj pa bi, gospodična? Katero pa vam zavijem?« je nagoovoril Aniko.

»Imate za predpasnike?« je vprašala.

»Ne. Za predpasnike pa nimam. Kar od tega si kaj izberite, sami sebi se boste zdeli lepi,« je čenčal.

Anika je odkimala. Ne, nič od tistega ji ni ugajalo. Le kako bi jo gledali, če bi se prikazala v takile kričeči obleki na cesti! Zofka je prestavljala lonce v kuhinjski omari.

»Pa sem vendar dala denar semle. Prav pod ta lonček sem ga dala, sedaj ga pa ni,« je mrmrala.

»Denarja ne najdete? Išcite, dokler sem tu,« se je pošalil možki.

Zofka je še iskala. Možakar se je posmejal:

»Saj je še kje drugje kaj. Kar s kupa vzemite!«

Godrnjaje je odšla Zofka v spalnico.

»No, vidite, da ste našli,« je kimal, ko se je vrnila in mu naštel nekaj bankovcev.

»Seveda sem. Toda tisti, ki sem ga iskala, to ni,« je rekla s stisnjenimi ustnicami.

Zavezal je nahrbtnik, se na veliko zahvaljeval in odmotovilil iz kuhinje.

»Ves denar, ki si mi ga zjutraj dala, je izgubil,« je mrščila čelo gospodinja.

»Mogoče si ga dala kam drugam in pozabila?« je menila Anika.

»Ne, prav semle sem ga dala. Pod tale lonček,« je pokazala gospodinja moder lonček na polici v omari.

»Takšnih lončkov je več. Poglej, tule pri vodi je tudi eden,« je namignila Anika proti vedru.

»Če ti rečem, da sem ga dala prav sem, bo že moralo držati. Pa je šlo tristo litrov mleka k vragu!« je stiskala Zofka pesti.

»Pa saj ni bilo nikogar v kuhinjo,« je zmajevala Anika z glavo.

Zofka je prikimala in prezirljivo našobila ustnice:

»Seveda nikogar ni bilo. Samo mi, domači.« Nato je piknila:

»Mogoče je pa Štefan kaj potreboval...«

Anika jo je začudeno pogledala:

»Štefan? Da bi on vzel? Ne verjamem.«

»Zakaj pa on? Za tristo litrov mleka mu lahko tudi kdo drug kaj lepega kupi!« se je jedko posmehnila in se z ledenim pogledom zabodla v Anikine oči.

V neznanski vročini se je vzpelo Anikino telo. V trenutku je dekle dojelo vso strahoto obtožbe.

»Zofka! Zofka, reci, da ni res! Reci, da nisi mislila tega, kar si rekla!« je stiskala Anika pesti.

Gospodinja pa je molčala.

Zateglo je zavrisnila Anika. Tako vrisne divjačina v gozdu, kadar jo lovec ni takoj zadel do smrti. In kakor se požene divja žival z nevarnega mesta, se je pognalo tudi dekle iz kuhinje.

Besno je grabila Zofka za delom. Pomislila je, da ji Anika zaenkrat že ne bo pomagala. Kakšen dan bo že kuhala mulo. Kar naj! Jo bo že minilo. Ko bo videla, da nima ne kod ne kam, bo zopet dobra. Njej, Zofki, bo dotlej bolj trdo šlo. A klonila ne bo. Ona, gospodinja, že ne! Rajši pošlje takoj pri priči domov po Agato...

Pogledala je na uro. Vraga! Dobro pol ure še, pa bo tu Peter. Hiteti mora. Hiteti!

Anika se je v svoji sobi vrgla čez posteljo in hlipala v onemogli, a tudi besni žalosti.

Za tatico me ima! Za tatico...

Kako naj ji še kdaj pogleda v oči? Kako naj živi z njo pod isto streho? Pa res, kako naj še živi z njo?

Vstala je in si zdrgnila solzne oči. Nato se je hlastno preoblekla. V majhno potovalno torbo je stlačila nekaj perila in delovno obleko. Na dno je stisnila žametasto skrinjico. Zavezala si je na glavo modro svileno ruto, Štefanov dar, in odšla iz sobe.

Zofka, ki se je ravno mudila pri jokajoči Irenici v spalnici, je niti videla ni, ko je pri zadnjih vratih zapustila hišo.

Oktobrski veter je plesal s šumečim listjem in opoldansko sonce je pošiljalo na zemljo tople žarke, ko je Anika bežala čez sadovnjak in suho koruznico proti gozdu.

Ko je zaslišala na cesti Petrov motor, je bila že skrita med grmovjem na robu gozda.

»Sem mislila, da boš prišla k meni in zamerila bi ti, če bi te ne bilo,« je kimala Marjeta, ko je Anika pozno zvečer stopila v njeno kuhinjo.

Ves popoldan je dekle preždelo v gozdu. In ves popoldan je razmišljalo, kaj naj stori.

Da bi šla h kateri od sester? Ne! Obe bi jo sicer sprejeli z odprtimi rokami. A, kaj bi pri njiju? Tudi tam bi kvečjemu lahko postala le stara teta. Tega pa Anika noče. Ustvariti si mora novo življenje čisto zase. Čas je že. Zadnji čas.

Po dolgih urah tuhtanja se je odločila, da se mora posvetovati s staro Marjeto.

»Da, prišla sem in mislim, da mi lahko pomagate,« je vzdihnila in se sesedla na stol ob mizi.

»Seveda, Anika! Kaj pa misliš. Kar tu pri meni boš ostala, pa če me Mlinarji nikoli več ne pogledajo,« se je Marjeta drobno razburila.

»Ne, teta, ne bom ostala. Proč bom šla. Proč od tod. Mogoče imate v mestu koga znanega, ki bi mi tam priskrbel službo?« je povedala Anika svojo željo.

»Nikar ne nori! Če si že šla z doma, imaš pri meni dovolj prostora. Nihče mi nič ne more, na svojem sem,« je bila sedaj Marjeta zares huda.

»Ne, teta. Preblizu bi bilo. Utegnil bi se celo kdo najti, ki bi Zofki verjel in pokazal s prstom za meno. Ne bi prenesla,« je odkimala Anika.

»Saj res, kaj pa sta imeli? Od Zofke nisem mogla ničesar izvedeti. Vprašala sem jo po tebi, pa je samo nekaj zagodrnjala, da ne ve, kam si izginila. Strašansko zaprta se mi je zdela. Menda sta imela tudi s Petrom nevihto. Držal se je ko huda ura, tako da so se ljudje spogledovali za njenim hrbtom. A kaj je bilo med vami?«

»Zofka... obdolžila me je, da sem... sem... ukradla denar, ki sem ji ga zjutraj prinesla za mleko,« je zjecljala Anika.

Marjeta je tlesnila z dlanmi:

»Ti moj ljubi bog! Gotovo je mislila na tisti denar, ki ga je imel Petrček v žepu suknjiča. Lep kupček bankovcev je bilo.«

»Petrček je imel denar, Petrček, pravite?« je ostrmela Anika.

»Da, Petrček. Pri malici je potegnil denar iz žepa in rekel Petru: ‚Plidi, ati, gleva u tlgovino. Bova kupila kalamele!‘ — Ljudje so se čudili, odkod otroku toliko denarja. Petru je bilo močno nerodno, ko je vpraševal malega, kdo mu je dal denar oziroma, kje ga je dobil.

— Loncku nasel, za kalamele, ati, — je čeblljal Petrček in Peter se je jezil zaradi Zofkine lahkomišelnosti.«

»Petrček je vzela otrok nedolžni. Ona pa je mene osumila, mene! Pa še namignila je, da bi za tisti denar gotovo Štefan lahko kaj dobil,« je stokala Anika.

»Ali je njega tudi sumila?«

»Oh, ne! Toda jaz bi lahko kupila zanj. Tako mi je namignila.«

»Ti? Zakaj pa ti?« se je čudila Marjeta.

In Anika ji je povedala o fantovem snubljenju, o njegovih načrtih za njuno življenje.

Stara žena jo je pozorno poslušala. Ko je dekle umolknilo, je le malce razmišljala, nato je zopet tlesnila z rokami.

»Vidiš, Anika, sedaj bi pa lahko bilo po mojem. Poročita se, Štefan naj pride k nam. Skupaj bomo. Naj dobi delo na železnici. Nič nam ne bo manjkalo.«

»Ne, teta, ne morem. Preboleti moram Zofkin sum. Preveč me je prizadelo. Proč moram,« je vztrajala Anika.

Po dolgem molčanju je zmignila Marjeta z rameni:

»Kakor veš. Če moraš, pač moraš. Čakaj, v Ljubljani živi moja svakinja. Sestra rajnega. Da, k Mihi te bom poslala. Štirideset let že živi v mestu in najbrž ga pozna. Ona ti bo vedela povedati, kako naj si poiščeš službo. Napisala ti bom pismo zanj. Mogoče bi ti sicer ne zaupala.«

»O, teta, kako ste dobri. Tega vam nikoli ne pozabim,« so skozi žalost zažarele Anikine oči.

Marjeta se je domislila, da je dekle najbrž lačno.

»Nikar se ne trudite. Nič mi ne diši,« se je branila Anika. A žena je že podnetila ogenj v štedilniku. In Anika, ki ves dan niti pomislila ni na jed, je ugotovila, da je resnično lačna. Kruh z domačo gnjatjo, trdo kuhana jajčka in čaj z rumom, vse ji je teknilo, kakor že davno ničesar.

»Sedaj pa pojdiva k počitku,« je menila Marjeta po večerji. »Prilegel se nama bo.«

A Anika vendarle še dolgo ni mogla zaspati. Preveč hudega je doživela prejšnji dan. Preveč, da bi se lahko zazibala v brezskrben sen.

Spoteno in neprespano jo je jutro našlo v mehki postelji.

»Pa res moraš proč?« jo je gledala Marjeta, ko sta sedeli pri zajtrku.

»Teta, moram,« je Anika sklonila glavo.

»Naj bo v božjem imenu,« se je vdala žena.

Vzela je iz omare papir in z okorno roko napisala pismo za Mihelo v Ljubljani.

»Če ti bo hudo, se vrni, Anika. Moja vrata ti bodo vedno odprta,« je rekla Marjeta, ko sta se poslavljali.

Žalostna, kakor že davno ne, je gledala za Aniko, ki je odhajala po nizki travi, prekriti s prvo jesensko slano.

— Tako mora biti materi, ko odhaja edini otrok od doma — je pomislila. Vrnila se je v sobo in se skozi okno zastrmela v vesele jesenske barve. Pa ni mislila na naravo. Ne. Marjetine misli so romale v preteklost in tipale v bodočnost. Upanje, da bo Anika zdaj živela pri njej, se je izgubljalo. In bila je žalostna.

Dolgo, dolgo je ždela ob oknu. Ko je v dolini rezko vrisnil vlak, se je zdrznila.

— Sedaj odhaja, — je pomislila in dve svetli solzi sta zdrsnili po nagubanih licih.

Skozi okno oddelka je Anika strmela v bežečo pokrajino. Sedela je na prostoru ob oknu in bilo ji je prav, ker je bil oddelek prazen. Ko se je bližal vlak manjšemu mestu, je na postajah vstopalo več in več potnikov. Tudi v Anikin oddelek so prišli. Ni se zanimala zanje niti njihovemu govorjenju ni prisluhnila. Polna je bila svojih misli in svojih skrbi. Pollaščala se je je negotovost, da, skoraj strah pred tistim, kar ji bo prinesla bodočnost. Še nikoli ni živela drugje, kakor doma. V Ljubljani pa je bila le enkrat v življenju, na šolskem izletu. A, vendar... vzdržati mora. Vztrajati mora, pa naj bo karkoli že.

Ko je vlak odvozil s postaje majhnega mesta, je bila v oddelku zopet sama. Toda na naslednji postaji se je pred vrati oddelka ustavila starejša ženska in se ogledovala za prostorom.

»Dober dan! Saj je še prostor, kajne?« je pokimala Aniki in s težavo vlekla skozi vrata težak kovček; cekar in večjo košaro je pustila kar na hodniku.

Anika je vstala in sopotnici pomagala spraviti prtljago na polico.

»Kako ste dobri, hvala vam,« se je zahvaljevala.

»Ni za kaj,« je menila Anika in sedla nazaj na svoj prostor k oknu.

Ženska si je skrbno poravnala težko volneno krilo, pogladila svileni, okoli pasu privezani predpasnik in sedla nasproti Aniki. Bila je vsa zadihana in vidno si je oddahnila, ko je sedla.

»Tako sem hitela, pa sem vseeno skoraj zamudila vlak,« je rekla.

»Težko ste nosili,« je menila Anika.

»Oh, ne. To so mi vnuki z vozičkom zapeljali. A jaz imam takšno grdo navado, da vedno zadnji trenutek bežim od doma.

Pa kaj, ko je pa treba še vedno kaj postoriti, preden grem,« je potožila.

Že zaradi vljudnosti je jo Anika poslušala. A nenadoma ji je ta tuja žena začela ugajati. Lepe sive oči so gledale vanjo iz nekoliko debelušnega obraza, ki je bil skoraj brez gub. Le čelo je bilo prepreženo z gostimi drobnimi brazdami in hrpave roke z močnimi žilami so izdajale, da je žena že krepko v letih. In prav te roke so nemo govorile, da so morale delati v mrazu in vročini, na polju, v hlevu, pri perilniku in v zemlji. Bile so roke kmetice. Nekaj je Aniko nedoločno spominjalo na njeno mater. Mogoče kretnja, s katero si je žena tu in tam popravljala ruto nad gostimi sivimi lasmi ali pa okrogla postava, ali morda skrbno urejena obleka?

»Da, dela je res vedno dovolj,« ji je pritrdila. V prsih pa jo je stisnilo. Dovolj dela je. Ona, Anika, pa na delovni dan sedi z rokami v naročju in ne ve, če bo delo sploh dobila in kakšno bo tisto delo!

Kmalu je zvedela, da se pelje njena sopotnica k hčerki in da bo izstopila dve postaji pred Ljubljano.

»Kakšen dan bom ostala pri njej. Pravkar smo obrali vinograd, pa ji nesem nekaj grozdja, jabolk in orehov. Človek misli, da je vsega skupaj malo, nazadnje pa je tako težko, da komaj zmorem,« je govorila.

»Pomagala vam bom spraviti z vlaka,« se je ponudila Anika.

»Oh, prosim! Res ste dobri. Vi greste verjetno v Ljubljano?«

»Da. V Ljubljano grem,« je prikimala.

»Imate tam sorodnike?« jo je pogledala ženska.

»Sorodnike?«

Aniko je spreletelo. Kaj naj ji reče? Naj laže? Ne, tega ni bila vajena. Nikomur ni še nikoli lagala.

»Ne, nimam sorodnikov,« je počasi zmajala v glavo.

Žena jo je začudeno pogledala.

— Kdo ve, kaj misli o meni? Nemara celo, da grem na potep...?

»Službo grem iskat,« je rekla tiho in začutila, kako ji je kri zalila obraz. Ona, hčerka ponosne Mlinarjeve kmetije pa službo iskat! O, bog...

Videla je, kako je tudi ženina lica zalila rdečica.

Pa ne, da ji je ta tujka sedaj očitala kdove kaj. Še tega bi bilo treba!

Toda ne. Žena je postala vsa živahna: »Službo greste iskat? Se pravi, da je še nimate?« jo je gledala.

»Ne, nimam je še.«

»O, sam bog je uredil najino srečanje! Pojdite z menoj. Milka bo presrečna, če vas privedem k njej. Pred mesecem dni se je omožilo dekle, ki jo je imela doslej. Dve leti je bila Katica pri njej in zdaj jo silno pogreša. Sedaj kar ne more dobiti pomočnice. Dveletno punčko ima pa jo daje vsak dan k sosedu. Ravno včeraj sem dobila njeno, Milkino pismo. Tako pravi, naj vsaj nekaj dni ostanem pri mali Bredici. Pa kaj, ko me doma tudi pogrešajo. Snaha ima tri otroke. In grunt je doma. O, pridite no, pridite, z menoj,« jo je vabila.

Anika se je zamislila. Naj sprejme to nenadno ponudbo? Naj gre naprej? Ali jo nemara čaka v Ljubljani kaj boljšega? Ali ni tu kakor tam — enaka negotovost?

»Hodi vaša hčerka v službo?« je vprašala že zato, da prekine nastali molk.

»Da, v Ljubljano se vozi. Profesorica je v gimnaziji. Mož pa je inženir v neki tovarni. Oba se vozita. Lepo stanovanje imajo. Pa saj boste sami videli,« je hitela govoriti žena, kakor da že ima Anikino pritrditev.

Anika se je nasmehnila.

»Vabite me, pa ne veste, kdo sem in odkod sem.«

»O, vidim vas! In takoj ste mi bili všeč. Veste, dolgo sem že na svetu. Nad sedemdeset let. Navadno se nikoli ne zmotim o človeku, četudi ga prvič srečam. In vi ste se mi takoj zazdeli dobri in pošteni.«

Poštena! Aniko je zazebló v prséh. Ta tuja žena je prepričana o njeni poštenosti. Ona pa prav zaradi poštenosti beži z doma...

Žena se je nasmehnila:

»Veste, vaše roke sem tudi gledala. Zgarane so. Trde in razpokane. Takšne roke so vajene dela.«

Sedaj se je nasmehnila Anika in prikimala:

»Da, vajena sem dela. Od jutra do noči. Tudi jaz sem s kmetije.«

»Pa vam starši niso branili iti od doma?« je sopotnica dokaj presenečeno vprašala Aniko.

»Starši? Že davno jih nimam več,« je vzdihnila Anika in pristavila: »Brat ima grunt doma.«

»Aaha, že vem. Z mlado se nista razumeli, kajne?«

Anika je prikimala.

»Ne, ni šlo najbolje.«

»Razumem, razumem. Marsikje je tako. Ko pride k hiši mla-da, ni več prostora za moževe sorodnike. Ponekod celo za mater in očeta ne več,« je kimala.

»Da, tudi tako se godi,« ji je pritrdila Anika.

»Hvala bogu, pri nas ni tako. Snaha je dobra ženska. Upam, da bo takšna tudi ostala. Sedem let je že pri nas, pa se še nisva sprli. In ko sem bila bolna, mi je stregla, da mi lastna hčerka ne bi bolje. Bilo mi bi hudo, če bi bilo drugače. O, saj bi imela kam iti. Šest otrok še imam poleg sina, ki je doma. K marsika-teremu od njih bi lahko šla. A ne bi rada. V hiši, kjer sem se rodila, želim tudi umreti. Petinštirideset let sem bila gospodinja tam. Ko pa je človek star, verjemite mi, se ne seli rad,« je postala sopotnica malce otožna.

»Saj, hudo je,« je vzdihnila Anika.

»Ah, dokler je človek mlad, je še vse lahko. Tudi spremembe v življenju. Mirsikomu je drugje lepše kot doma. In vam pri naši Milki ne bo hudo, verjemite mi.«

Anika se je nasmehnila.

»Če me bo sploh sprejela?«

»Seveda vas bo. Če vas ne bi, pa lahko greste kar z menoj k nam domov. Takšno dekle bi tudi pri nas prav prišlo.«

Anika se je odločila. Šla bo s to ženo. Pa bo, kakor bo. Pot v Ljubljano ji bo še vedno odprta.

Kakor da je žena uganila njene misli, je zopet vprašala:

»Saj boste šli z menoj, ne?«

»Da, šla bom,« je prikimala.

Dve hrapavi roki sta se vklenili v njeno desnico.

»O, hvala vam. To bo Milka vesela!«

Vlak se je ustavil. V njun oddelek je stopila pisana družčina novih potnikov. Iz njihovega živahnega pogovora se je dalo razbrati, da potujejo v Ljubljano.

Anika in njena sopotnica sta molčali. Kmalu pa je žena rekla:

»Treba se bo pripraviti. Na naslednji postaji izstopiva.«

Anika je težak kovček poskušala spraviti s police. Pa kar ni šlo. Priskočil je mlad mož in z močnimi rokami postavil kovček na tla.

»Izstopite?« je pogledal Aniko.

Prikimala je. Pograbil je kovček in ga odnesel do konca hod-nika. Anika je nesla za njim košaro in za obema je stopala žena s cekarjem.

»Hvala za pomoč,« se je zahvalila Anika.

»Ni vredno,« je odmahnil mož in se vrnil v oddelek.

»Vidite, povsod se najdejo dobri ljudje, ki so pripravljene pomagati,« je kimala žena.

»Se. In prav je tako,« je pritrdila Anika.

Vlak je obstal. Izstopili sta.

»Kovček bova pustili v garderobi. Ga bo že zet spravil domov,« je rekla žena in pristavila: »Midve pa bova šli počasi peš. Ni daleč. Dobro četrt ure pa bova tam. Milka bo sedaj že doma. Nič ne ve, da pridem, sicer bi me čakala.«

Z ženino košaro in s svojo torbo v roki je stopala Anika v sončno jesensko popoldne.

Komaj da je poslušala sopotničino čebljanje. Prsi so ji polnili tesnoba, strah in negotovost. Kakšno življenje jo čaka? H kakšnim ljudem gre? Naj se obrne in gre z naslednjim vlakom v Ljubljano? Naj se vrne domov ali vsaj k Marjeti?

Iz razmišljanja jo je zdramil vzklik: »Tu sva!«

Obstali sta pred stanovanjsko hišo z več nadstropji, mnogimi okni in mnogimi balkoni.

Anika se je delu v novem okolju hitro privadila. Kuhinjo, tri sobe, shrambo in kopalnico je imela skrajno čisto in vedno urejeno.

Vse dopoldneve je Bredica capljala za njo iz prostora v prostor. Na srečo je punčka zaspala opoldne, ko je bilo treba pripraviti kosilo. Spala je dobri dve uri in Anika je lahko tedaj v miru delala.

Skraja se je nekoliko bala, če bo »gospodar« zadovoljen z njenim kuhanjem.

A nekoč je gospa vzkliknila:

»Anika, tako kakor sedaj že dolgo nismo jedli! Saj kuhate tako dobro, kakor nam je kuhala mama za praznike doma. Jaz v tej stroki nisem mojster. Najprej dolga leta šolanja, nato služba, res nisem imela prilike učiti se kuhanja.«

Seveda je bila Anika takšne pohvale vesela. In res je sedaj tu kuhala skoraj vsak dan enako, kakor je doma ob praznikih.

Shramba je bila vedno založena z dobrotami. Nikoli ni manjkalo ničesar. Vsak drugi dan je gospa iz mesta prinašala meso. Nikoli ni manjkalo smetane, masla, jajčk in dobrot s trga. Poznalo se je, da prinašata denar v hišo dva in da pri hrani nikoli ne skoparita.

»Privoščite si malico. Vzemite, kar vam diši,« jo je gospa večkrat opozorila.

»Saj sploh nisem lačna,« se je branila Anika.

»Glejte, da nam ne omagate. Kje pa bi bila potem naša mučka tako na varnem, kakor je pri vas,« se je nekoč pošalil inženir in stisnil k sebi Bredico.

Anika je opazovala življenje v svojem novem domu. Videla je, da sta mlada zakonca resnično srečen par. Nobena huda beseda ni padla med njima. In kadar je delala v kuhinji, je mnogokrat slišala iz dnevne sobe prisrčen smeh in sproščen pogovor.

Pogosto sta zvečer odhajala v Ljubljano.

»Sedaj lahko greva, ko je Bredica na varnem,« sta govorila. Ljubila sta gledališče in dobre filme.

»Nocoj pa morate tudi vi z nama. Prepričana sem, da vam bo film všeč,« je nekega dne proti večeru omenila gospa. »Kupila sem karto tudi za vas.«

Anika je s pogledom ošinila otroka.

»O, nič se ne bojte za malo. Milka je poprosila sosedo, da bo popazila na Bredico,« je rekel inženir.

»Toda nocoj sem nameravala likati,« je rekla Anika.

»Boste pa jutri,« jo je prekinila gospa, »kar napravite se,« ji je pokimala in odnesla Bredico k sosedu. Anika se je šla preoblačiti. Oblekla je nedeljsko obleko in zdelo se ji je naenkrat nenavadno, da se takole sredi tedna praznično opravlja. Tega ni bila vajena.

»Ruto pa kar doma pustite,« je svetovala gospa.

»Oh, ne. Tako sem vajena,« je rahlo oporekala.

»Le, le. Tako lepe lase imate. Škoda jih je skrivati.«

Zmignila je z rameni, spletna lase v težko kito in jo zvila v svitek na tilniku. Nagajivi temni kodri so se ji svedrali nad čelom. Tisti živi lasje, ki jih je sicer vedno tlačila pod ruto, pa je nikoli niso hoteli prav ubogati.

»Glej jo, glej! Deset let mlajši ste videti,« se je zasmejala gospa, ko je prišla v kuhinjo.

»Gremo, dekleti, gremo,« je klical inženir iz predsobe in ju vljudno priganjal, naj pohitita.

Pohiteli sta po stopnicah.

Na dvorišču jima je gospod pomagal v avto in takoj nato zavlil na cesto.

Osebnih avtomobilov so bili še redkost. Malo jih je bilo, ki so imeli avto in Anika se v takšnem udobju še ni nikoli vozila. Peljala se je že z mlekarjem v mesto. Toda le kako je tisti tovornjak rohnel, poskakoval in tresel po prašni cesti.

Sedaj pa je bila vožnja tako neskončno prijetna! Sedela je na mehkem in kolesa pod njo so kakor na perutih lahko drsela po gladkem asfaltu.

Skozi šipe je strmela v pokrajino, ki je drvela mimo nje. Gledala je v noč, ki se je spuščala na zemljo in v luči, ki so začarele in zopet izginjale v oknih hiš ob cesti.

Kmalu pa so zapeljali v poplavo svetlobe mestnih ulic in Aniki se je zazdelo, da so zašli v nepoznani pravljичni svet. Še nikoli dotlej ni videla mesta ponoči.

In še nikoli dotlej ni sedela pred filmskim platnom v kino dvorani. Gledališče bi ji bilo manj tuje, saj je videla že marsikatero igro, ki so jo zaigrali domači igralci na odru v vaški šoli.

Toda kino! To je vse kaj drugega. Prizor za prizorom je bežal pred njenimi očmi. Hlastno je prebirala tiskane vrstice pod slikami. Pa saj to vendar niso bile slike. Bili so živi, pravi živi ljudje, ki so govorili, se smejali, bili žalostni in se premikali.

Prastara zgodba o Hamletu, danskem kraljeviču, jo je ganila in jo vso pretresla.

— Kako ubog in kako sam. Prav tako, kakor sem sama in uboga tudi jaz, — jo je prešinilo, ko je mladega kraljeviča videla osamljenega in nesrečnega sedeti na obzidju rodnega gradu.

In še bolj pozorno je sledila dogajanju na platnu.

Kar nemogoče se ji je zdelo, da je zgodbe konec, ko so se prižgale luči in so začeli ljudje vstajati.

Tudi ona je vstala.

»Le ostanimo. Odmor je in kmalu bo film stekel naprej,« ji je pojasnila gospa.

Anika je vzdihnila od olajšanja in zopet sedla.

In ko je bilo filma konec, bi rada še sedela, še in še gledala, kar naprej, četudi do jutra.

»Vam je ugajalo?« sta jo vpraševala, ko so se vozili proti domu.

»O, zelo lepo je bilo,« je skoraj šepetala. Saj je bila kakor otrok še vsa prevzeta od nenavadnega doživetja.

Tisto noč dolgo ni mogla zaspati. Prizori iz filma so se preliвали v njenih mislih. Zdelo se ji je, da je prebrala čudovito knjigo in dogajanja sedaj ponovno doživlja, a neprimerno lepše, kakor bi si jih bila zmogla sama predstavljati.

Tisto noč prvič ni mislila na dom, na Mlinarjevino, na domačo vas.

Počasi jo je jelo srkati vase življenje, čisto drugačno, kakor ga je bila vajena dotlej.

A še vedno je zjutraj včasih planila pokonci mnogo prej, kot je zazvonila budilka.

»O, bog! Zaspala sem,« je vzdrhtela, ko je prižigala luč in pogledala na uro.

In kar nekaj minut je trajalo, preden se je zavedla, da ji ni treba v hlev pokladat, molst in nato z mlekom od doma.

In ni vedela, ali naj bo zaradi tega zadovoljna, ali naj se prepusti čudnemu občutku nekakšne nenavadne krivde...

Večkrat jo je, posebno zvečer, prevzemal val nestrpnosti, da bi izvedela, kako jim je doma in kaj govorijo ljudje.

Zgodilo se je, da je sedla in hotela napisati pismo sosedi Poloni ali stari Marjeti. Toda ne! Polona bi o pisanju takoj ščenčala vsej vasi. Marjeto pa bi pismonoša utegnil dobiti celo na Mlinarjevi domačiji. Zato je Anika spravila pismo v predal in samo globoko vzdihnila.

Tu in tam so njene misli poromale k Štefanu. Le kaj misli o njenem begu? Da ni bila ničesar kriva, to gotovo ve, če sploh kaj ve? Mogoče pa celo razmišlja, da je on kriv, ker je odšla?...

Ob takšnih mislih ji je bilo težko in v prsah jo je stiskala prava slabost.

Tu in tam je tako bolešno hrepenela po domu, da bi bila najraje pobegnila. Toda ne! Vztrajati mora. Vzdržati mora. Saj bi ji vendar bilo življenje lahko še mnogo težje, kakor ji je.

Tu jo imajo radi. Potrebna jim je in cenijo njeno delo. Pa se počuti včasih tako odveč.

Stiskala je pesti in čutila v očeh pekočo bolečino solz.

Zadnji dan v oktobru ji je gospa izročila plačo. Aniki se je zdelo nenavadno mnogo denarja. Bilo je celo nekaj desetakov več, kakor ji je gospa obljubila, ko je prišla.

»Je že prav. Zaslužili ste.«

»Toda saj nisem niti ves mesec tu,« je menila.

»Pravim, da ste si zaslužili,« je zatrdila gospa in vprašala: »Boste šli jutri domov?«

»Ne!« je vzkliknila Anika.

»Mislila sem pač. Toda saj lahko greste z nami! Mi gremo na moj dom,« se je domislila gospa. »Obiskati moram očeta. Prižgati moram sveče. Saj veste: dan mrtvih.«

»O,« je dahnila Anika; v prsah pa jo je stisnilo. Pozabila je. Le kako je mogla to pozabiti? Saj vendar mora na pokopališče. Saj morajo na grobu staršev vendar goreti tudi njene sveče.

Gospa jo je gledala. Videla je njen boj. Nikoli je ni povpraševala po domu, ker je od matere zvedela, da Aniki doma naj-

brž ni bilo lepo. Toda vedela je, da staršev nima več. Potem je vprašala:

»No, kako ste se odločili? Boste šli z nami?«

Anika je sklonila glavo in zašepetala:

»Domov bi šla. Tudi jaz moram na grobu prižgati sveče.«

Drugo jutro je bil svet še zavrt v temo, ko je Anika že sedela v vlaku in se peljala proti domačim krajem.

Ko se je zdanilo, je siva megla ležala na zemlji. Ničesar ni bilo videti. Le sivina in telegrafski drogovi ob progi so spremljali Aniko vse do domače postaje.

Marjeta se je pravkar vrnila od zgodnje maše, ko se je Anika prikazala iz megle pred njenim pragom.

»Ti si prišla? Le kje si bila ves ta čas?« je z drobnimi očmi mežikala stara teta.

»O, v službi sem,« ji je dekletko stiskalo trdo desnico.

»Nič mi nisi pisala,« ji je poočitala, ko sta pozneje sedeli v topli sobi.

Kaj naj bi bila pisala? O hrepenenju po domu? O samotnosti nočnih ur? Ne! Zakaj naj bi bila še njej delala težko srce?

»Tako me je skrbelo zate. Ko dva tedna ni bilo glasu od tebe, sem pisala Miheli in jo vprašala, kako je s teboj. Do danes mi še ni odgovorila.«

»Nerada pišem. In . . . mislila sem pač, da nikomur ni zame,« se je Anika v zadregi opravičevala.

»Ti norica, ti! Mar ne veš, da sem te imela vedno rada? Bolj kot vse druge Mlinarjeve skupaj?« se je dobrohotno ujezila Marjeta.

Aniki je toplota zalila srce. Njo, da ima nekdo res rad in se boji zanjo! Njo, samotno Mlinarjevo Aniko . . .

»Bom pa sedaj bolj pogosto pisala,« je obetala.

»Kaj boš pisala! Tu boš ostala. Nikamor več ne boš šla!«

»Ne, teta. Nazaj moram. Potrebujejo me in dobri so z menoj.«

Marjeta je zmajevala z glavo. Ni in ni mogla razumeti dekleta, ki bi se vendar lahko vrnilo domov ali pa ostalo pri njej.

Toda Anika je vztrajala pri svojem. Nikoli več ni marala živeti z Zofko pod isto streho. Kdo ve, kakšno mnenje je imela o njej, če jo je lahko kar na lepem tako zlobno osumila tatvine? Ne, pri Marjeti pa tudi ne more ostati. Zakaj naj bi ji bila v breme? Pa tudi dela sedaj, ko se bliža zima, v tem domu ni toliko, da bi ga ženica ne mogla sama postoriti.

»Kaj pa, če zbolim in obležim. Saj vidiš: stara sem in sama. Kot pes bi lahko poginila in nihče ne bi vedel zame!« se je razhudila.

»Oh, nikaar teta. Tako čvrsti in trdni ste. Še stoletnico boste dočakali,« se je Anika posmejala.

»Oj, oj! Nič si ne daš dopovedati, veš. Pa tudi na Štefana bi se lahko spomnila. Povpraševal je za teboj in mrščil čelo, ko mu nisem mogla ničesar povedati.«

Aniko je spreletelo. Saj! Ves čas je želela vprašati zanj, pa ji beseda kar nekako ni šla iz grla.

»Ali . . . ali on ve, zakaj sem šla?« je zastrmela v teto.

»Ne. Najbrž ne. Vsaj jaz mu nisem povedala. Mislim, da mu tudi Peter ni, kajti z njim sem govorila. Zdelo se mi je, da Peter mora vedeti resnico. Zofka mu je natvezla nekaj o nekakšnem prepiru med vama, dejstva, ki te je pognalo z doma, pa ne. Mislim, da sta imela hude ure po tistem, ko je zvedel, kako je bilo res,« je vedela Marjeta.

»Kaj pa ljudje? Kaj govorijo?«

»Oh, ljudje! Resnice gotovo ne vedo. Zofka jim o svoji sramoti gotovo ni govorila in Peter žene najbrž ni blatil pred nobenim. Torej je za vas še vedno uganka, zakaj si pravzaprav šla. Mene nihče ni ničesar spraševal.«

Anika se je zamislila. Ne, tudi ona ne bo nikomur opisovala dogodkov tistega nesrečnega dne. Naj si mislijo ljudje, kar hočejo. O takšnih stvareh je težko govoriti. Bi se le utegnil kdo najti, ki bi menil, da — kjer je dim, je tudi ogenj. Včasih znajo biti ljudje zlobni . . .

Tisti dan se Anika z nikomer ni želela srečati. Menila je, da na pokopališču opoldne, ko bo ona šla tja, ne bo več obiskovalcev na grobovih. Tisti, ki bodo prišli ob desetih k maši, se bodo že razšli, popoldanskih pa še ne bo.

Ni se zmotila preveč. Pokopališče je res bilo skoraj prazno. Le tu in tam je ob kakšnem grobu še molila stara ženica in hotela kar na grobu počakati na popoldansko opravilo. Samotne sveče so brlele v meglen jesenski dan.

Anika je položila na domači grob šop krizantem z Marjetinega vrta. Videla je tam že vence, ki sta jih najbrž, kakor vsako leto, prinesli sestri. Tudi cvetje od doma je bilo že tam. Na vznožju groba je prižgala dve debeli rdeči sveči, ki ju je prinesla s seboj.

Pokleknila je ob grob in se zatopila v tiho molitev. Ko je končala, je še obstala ob grobu in prevzele so jo grenke misli.

— Kako bi vama bilo, če bi vedela, kako mi je? Kaj bi mi rekla, če bi vedela za krivico, ki se mi je zgodila? Kaj bi mi svetovali, mama? Kaj bi rekli, oče, če bi vedeli, da kot dekle spim pod tujo streho? —

Starmela je v grob, kakor da bi od tam moral priti odgovor, olajšanje. Pa ga ni bilo. Mirno in spokojno je ležalo cvetje na gomili in brezglasno so plapolale rdeče sveče. Anikina lica so bila mokra od težkih solza.

Ko se je nazadnje le obrnila, da bi odšla, ji je zastal korak. Ob sosednjem grobu je stal Štefan in strmel vanjo.

»Ti!« je šepnila in se zdrznila.

»Da, jaz, Anika. Vedel sem, da bi morala priti in čakal sem, kdaj boš prišla. Tudi zjutraj sem že čakal,« je povedal.

Stopala je z njim s pokopališča in ni vedela, kaj naj mu reče. Le misel: — Čakal me je! Čakal je name, — jo je vso prevzemala.

»Zakaj si šla, Anika, zakaj si me tako pustila?« je fant prekinil tišino. Postal je in se zagledal v njene oči.

Povesila je pogled in tiho rekla:

»Morala sem iti. Ne vprašuj me, zakaj!«

Gledal je vanjo: »Ali... ali sem bil mogoče jaz vzrok, da si odšla?«

»Ne, ne! Ti pa res ne. Ne delaj si zaradi tega skrbi. A ti res nisi bil kriv,« je hitela.

Vidno se je oddahnil.

»Koliko sem mislil nate! Ko bi ti vedela,« je vzdihnil.

»Tudi jaz sem mislila nate. O, da,« je dahnila.

»Da si res!« se je nasmehnil.

»Sem,« je prikimala.

»Ne veš, kako mi je sedaj pusto pri Mlinarju, ko te ni. Zofka hlasta za delom in je vedno sitna. Agata vzdihuje po hiši in se trudi po svoje. A je reva. Saj poskuša, a tvojih rok ne more nadomestiti. Marsikaj morava s Petrom napraviti, kar si prej ti naredila. Peter godrnja vsako jutro, ko vozi mleko v mlekarno, meni pa tudi ni prav, ker moram le prevečkrat poleg svojega dela krmiti še svinje,« je govoril.

Prikimala je. Da, si lahko misli, kako je sedaj doma. Dovolj je o tem zvedela od Marjete.

»Pa se res ne misliš vrniti, Anika?« je vprašal.

»Ne, ne mislim se!« je trdo rekla.

»No, tedaj tudi jaz ne vem, kako dolgo bom še ostal,« se je zamislil in se zopet zagledal vanjo.

»Še misliš kaj na moje besede, Anika? Na mojo prošnjo?« Grenko se je nasmehnila.

»O, še mislim. Celo mnogo sem mislila na to.«

»In . . . kdaj mi boš odgovorila, Anika?«

Kaj naj mu reče? Naj mu da upanje ali naj ga popolnoma odbije? Ne! Saj ji je vendar tako blizu ta mirni fant. Le da ne ve, kaj naj stori. Naj kar takoj zgrabi za Marjetino ponudbo. Naj mu pove o njej?

»Kako, Anika?« ji je zopet zastavil vprašanje.

»Počakajva še, Štefan. Dajva času čas. Bo že prinesel svoje,« je menila.

»Ne pusti me predolgo čakati. Težko je. Kje sploh živiš, Anika. Kako ti je?« se je spomnil.

Povedala mu je, na kako nenavaden način je dobila službo. In povedala mu je, da ji je dobro. Kako tli v njej hrepenenje po domu, po domači vasi, a tudi po njem, o tem mu ni govorila.

Zaprosil jo je, naj mu vendar kdaj piše. Četudi le nekaj besed. Da bo vedel, da živi in da ni nanj čisto pozabila.

»Da, pisala ti bom. K Marjeti bom pisala zate,« je obljubila. »Sedaj, ko se drži bolj doma.«

Razšla sta se in ko se je na ovinku ozrla, je videla, da Štefan še vedno gleda za njo. Nasmehnila se je, ko ji je skozi meglo pokimal v slovo.

Popoldanske ure pri Marjeti so hitro minevale.

Ženica se ji je opravičevala, ker je imela le bel sveži kruh, potice pa da ni pekla.

»Saj nisem vedela, da prideš! Zase pa se mi ni ljubilo,« je ponavljala.

»To pa res ni važno! Ko je pa tako tudi dobro,« se je smejala Anika. Hrustljala je zapčeno skorjo in jo zamakala z moštom še nekoliko motne domače izabele.

»Sedaj moram iti. Ne bi rada tekla na vlak,« se je proti večeru začela poslavljati.

»Da si le tako trmasta,« je zmajevala z glavo Marjeta.

»Pisala vam bom. Sedaj bom res pisala,« je obljubljala, ko je odhajala.

Počasi je brodira po vlažnem listju. Ni se ji mudilo. Dovolj časa je še bilo.

Šele ko je zaslišala za seboj ropot stopinj, je pospešila korak. Z nikomer se ni želela videti.

A že se je oglasilo za njo:

»Anika, Anika! Saj si res ti!«

Bila je Makova Polona.

Anika se je vznejevoljila. Samo to je še manjkalo! Že jutri bo vedela vsa vas, da sta se videli. A vendar je toplo stisnila roko, ki se ji je ponudila v pozdrav.

»Kod hodiš?! Kam si se ugreznila?« je čebljala Polona po svoji stari navadi.

»Sedaj sem tu, kakor vidiš, živim,« ji je nedoločno odgovorila.

Soseda je stopala ob njej in Anika je opazila, kako jo je od časa do časa pozorno ošinila od pet do glave.

Ujeli sta se s pogledom in Polona se je glasno zasmejala:

»Pa le vidim, da ni res, kar govorijo ljudje!«

»Kaj naj bi videla? Kaj pa govorijo?« se je začudila Anika.

»Eh, čenče! Pravijo, veš, da si najbrž kaj staknila. In ker si hotela, si pač izginila z doma. Marsikatera to stori...«

Sedaj je Anika razumela. Kakor od strele zadeta je obstala na poti in se zastrmela v prijateljico.

»Toda, odkod dobijo podlago za takšne misli?« je kriknila.

Polona se je zagledala v Anikin prebledeli obraz. Doumela je, da ga je najbrž polomila. Zmignila je z rameni:

»No, menda je čisto skraja, ko si odšla, Zofka nekaj namignila. Menda je celo Štefana nekaj omenila. Ljudje pa so poprijeli kot pes kost.«

Anika je začela drgetati, kakor da jo trese huda mrzlica.

»O, bog, takšna zloba! Takšna brezdušna zloba,« je hlipala in po licih so ji stekle solze kakor svetel potoček.

»Oh, nikar ne joči, Anika. Nikar ne joči,« jo je tolažila Polona in jo sočutno objela čez ramena.

Anika pa je hlipala kar naprej in še Poloni je začelo iti na jok.

»Vsem bom povedala, da ni res, saj ni, kajne?«

»Seveda ni,« je sunkovito zmajala Anika z glavo. Prišli sta do razpotja.

»K šivilji grem. Kam pa ti greš, Anika?«

»Grem na postajo. Zopet se odpeljem proč, da bodo za mojim hrbtom lahko zopet letele čenče po vasi,« ji je trpko odgovorila.

Polona je sklonila glavo in se čisto približala Aniki, rekoč:

»Žal mi je, ker sem ti povedala. Saj me poznaš, da rečem vse, kar mislim. Oprosti, ker sem ti prizadejala žalost.«

»Prav, da si mi povedala. Vsaj vem, pri čem sem,« jo je prekinila in še pristavila, da sedaj mora pohiteti na vlak.

Polona je ni spraševala, kam gre. Tudi ni vprašala, zakaj je sploh šla z doma. Ni upala drezati vanjo. Sicer pa še ni pozabila, kako težko je bilo kdaj kaj zbežati iz Anike, če tega ni bila sama pri volji povedati.

»Piši nam kaj. Vsaj kakšen pozdrav mi pošlji,« je še zaklicala za njo.

»Oh,« je vzdihnila Anika in odmahnila z roko.

Kakor omamljena je šla naprej po poti. Jeza ji je posušila zadnje solze.

To, to, da si ji drzne podtikati! Kako le more biti tako do konca polna hudobije? Pa je rekla Marjeta, da bi le šla nazaj domov! Torej obrekovanja še ni zvedela? Tudi Štefan ga ni, saj bi ji bil sicer gotovo omenil. Najbrž niti Peter ne ve za govornice. Saj je vendar pošten in oporekal bi ljudem, če bi jim že čistega vina o ženi ne upal natočiti, ker bi ga bilo zanjo sram.

Pogreznjena v težke misli se je bližala postaji. Cesto je osvetlil medel snop luči. Ob Aniki je zacvilila zavora.

»Pa sem te le dohitel. Pri Marjeti sem te iskal, pa si že odšla,« je zaslišala ob sebi Štefanov glas. »Nisem mogel prestat, da bi ti še enkrat ne rekel na svidenje,« je pojasnil in stopil na njeno stran.

Ta ljubi človek — je spreletelo Aniko. A že jo je zajela žalost in grenko je dahnila: »O, Štefan, kako sem jaz nesrečna!«

Molče je poslušal njeno pripovedovanje. Vse, vse mu je potožila. Nenadoma je spoznala, kako lahko govori. Tako mirno in sproščeno mu je povedala, kaj jo je pognalo z doma in še, kakšno zlobno laž je o njej vrgla Zofka med ljudi.

»Ne, saj to ni mogoče...« je tu in tam zamrmral v njeno pripovedovanje.

Naslonil je kolo ob debelo deblo divjega kostanja. Okoli njiju se je popolnoma stemnilo.

Začutila je, kako so jo rahlo objele njegove roke, kakor da se boji, da ga bo zdaj zdaj odbila od sebe.

A ga ni. Tako varno se je počutila v objemu teh močnih rok, kakor še nikoli dotlej.

»Uboga, sedaj moraš še zaradi mene trpeti. Še v zvezo z menoj te je spravila,« je šepetal.

Vzdihnila je in se naslonila k njegovim prsim.

Sklonil se je k njej in val vročine jo je prešnil, ko je na svojih ustih začutila njegove ustnice.

Onkraj predora je rezko vrisnil vlak.

»Vse bo še dobro, Anika. Saj bo še vse dobro,« ji je prigo-varjal, ko se je izvila iz njegovega objema.

»Upam, da bo. V pismih se bova dogovorila, kaj bova storila naprej,« se je smehljala.

»Samo to vem, da pri Mlinarjevih ne bom več dolgo,« je rekel.

»Peter te bo pogrešal,« je vedela.

»O, bo me. Skoraj mi je žal zanj. A misliti moram na naju. Nate, Anika,« je toпло govoril.

Ko je sedela v vlaku, ki je vozil v noč, je vedela, da ni več sama. Vedela je, da ji bo še težko, a topla zavest, da ljubljeni fant misli nanjo, ji bo olajševala samoto in ji svetila v bodočnost.

Prišel bo čas, ko bo tudi ona po vseh preskušnjah in težavah zaživela srečnejše življenje. Zajeta v prijetne misli in enakomerno pozibavanje vlaka je predremala skoraj vso vožnjo.

Ves november je bil prepojen s sivo meglo in z drobnim dežjem. Anika je mislila, kako težko ljudje spravljajo z njiv svinjsko repo in listje iz gozda. Bila je na toplem v varnem zavetju udobnega doma. A jo je vleкло, da bi šla ven. Tja na njive, kjer je treba neprestano hiteti, kjer se vedno mudi in kjer človek gleda, kdaj se bo zjasnilo nebo in bo zopet posijalo mlačno sonce. Želela je k obtrgovanju korena in k obrezovanju repe. Čutila je, kako zelo pogreša ljudi, ki jih je bila vse življenje vajena. Kar zastmela se je, če je na cesti videla vpreženo živino. Kako rada bi pobožala mehko dlako krave, ki je voljno vlekla za seboj breme voza!

»Veste, naša Liska je nocoj dobila telička,« ji je važno povedala mala Marija, ki jim je prinašala mleko.

»Je lep?« jo je živahno vprašala.

»O, lep je. Ata pravi, da bomo telička redili. Pravi, da bo v redu krava,« je napovedovalo dekletce.

Ko je Marija odšla, so Anikine misli pohitele v domači hlev. Kakšen je sedaj Cikin teliček? Ga bo Peter redil? Kdo ve, če jo Cika pogreša? Saj pravijo, da se žival naveže na človeka in čuti, če ga ni več.

Zmajala je z glavo in trpko stisnila ustnice. Ne, nobeno razmišljanje ji nič ne pomaga. Vse, kar je imela rada in vse, na kar je bila navezana, ji je odvzeto. Nikoli več se ne more vrniti tja, od koder je bila tako podlo izrinjena. Naj gre k Marjeti? Da, k Marjeti . . . Toda sedaj obstaja zanjo brisanje prahu, drgnjenje tal, kuhanje, pranje, likanje in pomivanje posode. Skratka vsa dela, ki jih zahteva urejen gosposki dom. Anika pri tem delu ne dobiva žuljev. A vendarle lega zvečer v posteljo dodobra utrujena. Svoje delo pač vestno opravlja. Gospa Milka to ceni; in tudi ceni, ker je Bredica vedno čista, vedno urejena. Zadovoljna je, ko vidi, kako rada se mala smuka okoli Anike. Prav gotovo se dobro razumeta, ko sta sami.

»Vedno morate ostati pri nas,« ji je rekla nekoč.

Anika se je nasmehnila.

»Naveličali bi se me, gospa.«

»To pa ne!« je oporekala gospa.

»Nič ne vemo, kaj bo čas prinesel,« je rekla Anika.

Saj! Še sama ni vedela, kaj bo čas prinesel. Ali jo res čaka dolgoletno delo v tem domu, ki ga je sicer nekako vzljubila, ali pa še enkrat začetek novega življenja? Naj bi bilo Štefanovo pismo, ki ga je pred dnevi sprejela, uvod v tisto življenje?

Joj, kolikokrat je že prebrala preprosto pismo! S skoraj šolarsko pisavo je napisano, pa ji je tako ljubo!

— Sedaj bom kmalu odšel iz tvojega doma. Prvega decembra bom začel delati na železnici. Mogoče se bom težko navadil. Vztrajal bom. Mislil bom, da delam tudi zate, Anika. Zato, da bova kmalu lahko živela skupaj. — Te besede so se ji vedno znova prebujale v mislih. Na pamet jih je znala!

Dobila je tudi Marjetino pismo. Joj, le kako se je razhudila stara teta ob pisanju! Zvedela je namreč za Zofkino obrekovanje. In zvedela je, da ve zanj tudi že ona, Anika.

— Takšne sem zapela Zofki, da me bo vedno pomnila. Ne bodo me zlepa videli Mlinarjevi, ne! — je pisala.

Anika je pomislila na dom. Težko mora biti sedaj tam. Odšla je ona. Sedaj je že šel tudi Štefan. In Marjeta, ki je marsikaj postorila, ne hodi več tja.

Nekoč je slišala, da nihče ni nenadomestljiv. Vsekakor si bosta tudi mlada dva pri njih doma pomagala, kakor si bosta vedela in znala.

Pozimi tako ali tako še nekako gre. Do spomladi bo pa Peter že uredil, da dom ne bo pogrešal njih, ki so odšli. Kje je še pomlad!

December je prinesel mnogo sončnih dni, a mrzlih noči. Zemlja je trdo zamrznila. In nekaj dni pred božičem jo je prekrila snežna odeja.

Božič! Anikine misli so spet romale domov.

Kako prijetno domače je bilo včasih o božiču pri Mlinarjevih. Tedaj, ko sta živela še oče in mati in so bili doma še vsi otroci. Prijetna toplina ob jaslicah v kotu. Krasenje drevesca z jabolki, svečkami in v srebrn papir zavitimi orehi. Belo pogrnjena miza z orehovo potico, svežo svinjino in mladim vinom.

Prazniki!

Potem ko je ostala sama, je komaj še praznovala. Samotno praznovanje ni praznovanje. Tudi drugega dela je bilo preveč. Že je mislila, da se bodo prazniki obnovili, ko se je oženil Peter. A ob prvem božiču je grenko začutila, da je odveč. Čutila je, čeprav ji nihče ni rekel žal besede, a čutila je vendarle.

Sedaj pa so jo čakali prvi prazniki daleč proč od doma. Le kakšni bodo? Najbrž jih nobeden niti omenil ne bo.

Toda Anika se je zmotila. Že dva dni pred božičem je gospa pripravila vse potrebno.

»Dobro potico nam naredite,« ji je pomežiknila.

Z Bredičino pomočjo je nato mesila, valjala in mazala testo.

»Dobro potičičo bova spekli. Brediča bo želo, želo papala,« je čeblljala deklica in se okoli nje motala s testenimi rokami ter moknatim predpasnikom.

Potica se je posrečila. Saj se je morala! Le koliko jih je že spekla Anika. Ob praznikih, pa za kopače, mlatiče, ob trgatvi in kolinah.

Še Bredica, ki sicer ni bila preveč ješč otrok, je »želo, želo papala.«

Na večer pred božičem so krasili drevesce.

»Mi bom kar nocoj naredili novoletno jelko,« je dejala gospa Milka.

»Očka, še žveždiče, pa še švečke. Veliko, veliko švečk.« je vzklikala Bredica. Vsa soba je je bila polna.

Šele, ko je soj sveč razsvetlil lesketajoče se drevesce, je Bredica ostrmela, očarana in prevzeta od lepote. A kar kmalu nato je že vzhičena cepetala nad igračami, ki jih je dobila v dar. In ni jih bilo malo!

Vso utrujeno jo je mnogo pozneje kakor navadno, mama odnesla v posteljico.

Odrasli so še obsedeli ob mizi in se sproščeno pogovarjali.

»Midva greva spat. Vi pa lahko greste k polnočnici, če želite,« je rekla gospa, ko je že minila enajsta ura.

»Šla bi,« je prikimala Anika.

Tiho je pospravila sobo in zložila v kuhinjo posodo, kajti bilo je prepozno, da bi jo pomila. Nato je odšla v svojo malo sobo in se hitro opravila.

Oblekla je nov zimski plašč. Nekoliko neudobno se je počutila v njem, ker ga je šele pred kratkim kupila in ga še ni bila vajena. Ni bil tako mehak kakor stari plašč, ki ga je pustila doma, a kljub temu je bil topel, kar je bilo najvažnejše.

Zaklenila je stanovanje, vtaknila ključ v torbico in stopila v zimsko noč.

Mnogo oken v hišah je bilo razsvetljenih in od tu in tam se je utrgala gručica ljudi. Skoraj nikogar ni bilo, ki bi stopal po zamrzli cesti tako sam kakor ona. Prisluškovala je pojoči govoricici ljudi. Govoricici, ki jo je zopet spominjala, da je v tujem kraju...

Ko je mnogo pozneje ležala v topli postelji, je bila skoraj srečna. Preživela je lep večer ob dveh srečnih ljudeh. Bila je pri polnočnici. Kaj naj bi si bila še želela? Vedela je sicer, da bo naslednji dan enak vsem drugim dnevom. Da bo do popoldneva sama z Bredico. A kaj zato!

Nato je sledilo še nekaj takšnih navadnih dni. In že bo tu novo leto. Za novo leto pa je nameravala Anika zopet k Marjeti. Gospa Milka ji je že rekla, da bo lahko šla.

Na Silvestrovo zvečer je Anika potrkala na Marjetina vrata. Le kako se je ženica razveselila obiska! Toliko sta si imeli povedati, da sta bedeli dolgo v noč.

Drugo jutro je Marjeta skoraj zaspala čas, ko je bilo treba iti k rani maši.

»Jaz bom šla ob desetih,« je menila Anika in še ostala v postelji.

Nekoliko začudeno jo je pogledala Marjeta.

»Da, ob desetih bom šla. Vsi me bodo lahko videli pri belem dnevu. Ničesar se nimam sramovati,« je pojasnila.

»Seveda, seveda. Prav imaš. Le poleži,« je rekla Marjeta in odšla.

Anika pa je vstala. Pospravila je sobo, zakurila v kuhinji, nakrmila kravo in prašička, še preden se je Marjeta vrnila.

»O, kako lepo je, če pride človek na toplo in mu ni treba šele kuriti, da bi se ogrel. Pridna si Anika, pridna,« jo je pohvalila.

»Ni sile,« se je branila Anika in povedala, da nič ni kuhala, ker ni vedela, kako bi bilo Marjeti prav.

»To bova že hitro naredili. Kava bo takoj zavrela. Drugo pa je tako pripravljeno.«

Po zajtrku se je gospodinja dvignila:

»Ni treba. Tam sem že jaz naredila,« jo je ustavila Anika.

»O, ti dekle, ti! Vidiš, kako bi te potrebovala! Veš, me kar dobro premrazi, preden postorim pri živini in okoli hiše, kolikor je sedaj pozimi potrebno. Ko je nasmukalo snega, sem mislila, da me bo konec, preden sem naredila gaz okoli voglov in do ceste,« je potarnala.

»Saj bo bolje, teta. Za zimo pride pomlad, pa vas ne bo več zeblo,« se je pošalila Anika.

»Kje je še to! Vam, mladim, čas hitro mineva, staremu človeku pa je pričakovanje vsake pomladi strašno daleč,« je modrovala. Nato je resno pristavila:

»Pa tudi privaditi se boš morala, Anika, tu živeti. Res ni treba, da bi prišla sem šele tedaj, ko me bodo odnesli.«

Aniko je spreletelo. Saj! Marjeta ima prav. Počitek si zasluži. Zasluži si mir in vso postrežbo, kolikor je bo le potrebovala. Če je res tako dobra in jo hoče sprejeti v svoj dom ter ji nekoč celo vse zapustiti, se ji vendar mora vsaj malo oddolžiti za dobroto. Olajšati ji mora starost!

Poiskala je z očmi pogled stare zgarane žene in prikimala: »Prav imate, teta. Prišla bom. Mesec dni še moram ostati v službi. Tako sva se namreč z gospo dogovorili. Za enomesečno odpoved. Potem bom prišla.«

Marjetin obraz je zasijal v zadovoljnem nasmehu:

»Pa na Štefana ne pozabi. Mislim, da bo potem tudi on kmalu prišel. Hej, nič mi sedaj ne zardevaj! Dobro si izbrala, Anika. Pošten, miren fant je.«

»Ali ste mu povedali, kaj nameravate storiti? Da bi . . .«

Pa je hitro utihnila. Zakaj Anika ni vedela, kako naj o tem vpraša Marjeto, da bo prav . . .

Marjeta pa se je nasmejala in segla v njeno zadrego:

»Da bi prišla vidva k meni? Ne, tega mu nisem rekla. Saj nisem vedela, kako se boš ti odločila. To mu boš že ti sama povedala. Še danes. Rekel je, da bo popoldne prišel tod okrog.«

Val sreče je napolnil Anikino srce. Sklonila se je k ženici, jo objela čez ramena in naslonila lice k njeni glavi:

»Kako ste dobri, teta Marjeta.«

Nerodno se ji je zvila Marjeta iz objema, rekoč:

»Dobra, hm? Anika, stara sem in potrebujem te. Drug drugega bomo potrebovali.«

»Nikoli vam ne bo žal, teta!« je vzkliknila Anika.

»No, no, saj tudi upam, da mi ne bo,« je kimala in odšla v sobo, da sleče »zakmašno« obleko.

Anika je pospravila mizo, splaknila skodelici in ju spravila na polico. Ozrla se je po kuhinji.

Tu bom doma, to bo nekoč njeno. Njeno! To bo od Mlinarjeve Anike, ki ima na domačem gruntu zapisan preužitek do smrti. Če se ne poroči. Toda ona se bo poročila! Preužitek ji ne bo potreben. Peter bo lahko štel doto! Vrednost tisočakov iz prejšnjega časa se mu v denarnici pač ne bo poznala! Da Zofki le za kravo s teletom ne bi bilo žal...

Malo, malo bo prinesla v ta dom.

Grenko se je nasmehnila.

»Opraviti se boš morala. Uro daleč je do cerkve. Sedaj pa je že devet,« je menila Marjeta, ko je stopila v kuhinjo.

»Opraviti! Samo vaš predpasnik odvežem in oblečem plašč, pa sem napravljena.«

»Saj res, ali si vso obleko pustila doma, ko si šla?« se je začudila Marjeta.

»Seveda sem jo. Na obleko tedaj še pomislila nisem. Le nekaj malega za delavnik in nekaj perila sem vzela s seboj. Pa saj ni tako hudo. Pri delu, ki ga imam, se malo umažem. No, čevlje, plašč in nekaj malenkosti sem pa kupila,« je povedala.

»Pa ne bi šla po obleko domov?«

»Ne, ne! Najbrž nikoli več ne bom prestopila domačega praga,« je tiho odvrnila.

»Hudo je, hudo. Grdo je naredila Zofka s teboj. A svoje stvari boš nekoč le morala spraviti sem.«

»Svoje stvari? Kaj pa imam? Nekaj cunj. Ničesar drugega ni tam moje,« je vzdihnila.

»Ja, prav imaš. Tisto, kar imaš tam, ti pa navsezadnje lahko tudi Štefan prinese sem.«

»Da, Štefan,« je prikimala Anika.

Spogledali sta se in se tiho nasmehnila druga drugi.

»Sedaj je pa res čas, da grem,« se je ozrla Anika na uro.

Bila je med zadnjimi, ki so vstopili skozi velika vrata v hladno cerkev.

Za trenutek je pomislila, da bi obstala pod korom.

Toda ne! Zakaj le! Tja bo šla, kjer je bilo, kar pomni, njeno mesto. Ni se ozrla ne na desno ne na levo, ko je stopala po sre-

dini cerkve proti sprednjim klopem. A zdelo se ji je, da čuti žgoče poglede na svojem hrbtu in vidi, kako sune tu in tam kak komolec rahlo ob drugega.

Zenske, ki so sedele v klopi, so se nekoliko stisnile in Anika je sedla na prostor, ki je bil od nekdanj njen. Ocepkova mati, ki je sedela ob njej, se ji je nasmehnila in vrnila ji je nasmeh v pozdrav. Tedaj je pred oltarjem drobno zacingljalo in maša se je začela.

Po končani maši je Anika še posedela v klopi. Ni želela pred cerkvijo srečati pol vasi. Ni si želela klepetati z znankami. A sta jo vendar čakali Kotnikova Zala in Ocepkova Katrica. Stali sta pred tablo z oznanili, kakor da tam prebirata nekaj silno zanimivega. Pa je čutila, da sta čakali nanjo.

»Glej, glej jo — Aniko, glej!« je vzkliknila Zala.

»Dolgo si molila,« je rekla Katrica.

»Tisti, ki ima mnogo grehov, mora dolgo moliti,« se je suho posmehnila Anika.

»Oh, tedaj bi morali sedajle še vsi sedeti notri,« je menila Katrica.

»Prav gotovo,« je pritrdila Zala.

Stopale so med hišami proti domači vasi. Pogovor med njimi se kar ni mogel razvneti. Govorile so o nepomembnih stvareh, a nobena od Anikinih spremljevalk si ni upala omeniti tistega, kar bi bila najrajši izvedela. Namreč, kje živi, zakaj je odšla, kako ji je.

Šele, ko so prišle na razpotje in se je Anika obrnila v drugo smer, sta se hkrati začudili: »Ne greš domov?«

»Domov? Ne! Tam me nihče ne pričakuje. K Marjeti grem,« je potolažila njuno radovednost.

»Hudo je, hudo,« je vzdihnila Katrica.

»Da, hudo,« je prikimala Zala.

Anika je zmignila z rameni.

»Meni je dobro. Da bi le vedno bilo tako.«

Dva para začudenih oči sta se zagledala vanjo.

Da ji je dobro? Kdo ve!

Kako ji je v resnici, jima prav gotovo ne bo nikoli priznala. Še vedno je tista, vase zaprta, malce trmasta Mlinarjeva Anika.

Vabili sta jo, naj se oglasi pri njiu doma. Ni jima obljubila. Vedela je, da prav gotovo ne bo šla.

Poskušali sta se posloviti kar najbolj prisrčno, a Anika je čutila rahlo odtujenost, ki je legla mednje.

Nekako pogrešala je Makovo Polono. Pogrešala je njeno odkritosrčnost in nenarejeno sproščenost, ki hočeš nočeš pritegne človeka. A vedela je, da hodi Polona k rani maši, tedaj, ko otroci še spijo.

Zatopljena v misli je komaj opazila drobne snežinke, ki so začele naletavati v novoletni dan. Ko je prišla do Marjetine hiše, je že gosto metlo.

Pravcati snežni metež je popoldne prinesel Štefana.

»Kako sta lepo na toplem. Brr, zunaj pa pošteno brije,« se je stresel, ko jima je segel v roko in zaželel srečno novo leto.

Marjeta ga je povabila k mizi in odhitela v kuhinjo, od koder je na mizo znesla praznične dobrote.

Ko sta ostala nekaj trenutkov sama, se je nagnil k Aniki in jo hlastno stisnil k sebi.

»Anika, Anika, kako sam sem brez tebe,« ji je zašepetal.

»Saj bo kmalu bolje,« ga je svetlo pogledala.

Vstopila je Marjeta in začela ponujati, naj vendar prigrizneta.

Ob obloženi mizi se je kmalu razvil neprisiljen pomenek. Štefan je pripovedoval o svojem delu, ki se ga je že privadil.

»Malo hudo je včasih, sedaj pozimi, delati na progih. A, če človek krepko zamahuje, se hitro ogreje,« je rekel. »Veliko bolj nerodno je potem doma. Kamro mi je odstopil Tratar. Toda peč ne vleče. Rajši pa sem na mrzlem, kakor bi se prekajeval v dimu.«

Marjetin pogled je poiskal Anikine oči. Nato je pogledala Štefana: »No, ne bo več dolgo trajalo,« je rekla.

»Kako to mislite, Marjeta?« je vprašal.

»To tvoje prekajevanje. Pa . . . naj ti Anika pove.«

Anika se je zdrznila. Val rdečice ji je šinil v lice. Ko je videla, kako visi na njej Štefanov pogled, je tiho spregovorila:

»Veš, teta pravi, da bi se midva vzela. Že kmalu. Da bi živel pri njej, tu.«

Fantove oči so poromale od Anike k Marjeti. Stisnil je dlani v pest in zarinil nohte v kožo, kot da se mora prebuditi iz neverjetnih sanj. Zastrmel se je v Marjeto:

»Marjeta, o, Marjeta! Kako naj vam povrneva?«

»Kaj se meniš o vračanju? Nič ti ne bom posodila. Skupaj bomo delali, razumeli se bomo in dobro nam bo.«

Bil je presrečen, ko sta mu povedali, da bo Anika že čez mesec dni prišla domov. In prej ko bo februar minil, bodo že živel skupaj.

V pomenkih o bodočnosti jim je minevalo popoldne.

»Vidiš, že gospodinji. Ja, ja, kar kmalu bom preužitkarica. Se ukazovati mi ne bo treba, ko bosta sama vedela, kako in kaj,« se je smejala Marjeta.

Po vsej sili je hotel Stefan z Aniko, ki si je zavezala predpasnik in obula tetine škornje. Položil je kravi, medtem ko je Anika molzla. Ker je Marjeta nakrmila ščetinca v svinjaku, so kmalu zopet sedeli v topli sobi.

Nenadoma so se pred hišo zaslišali koraki in nekdo si je močno topotaje otresal sneg pred vežnimi vrati.

»Le kdo sedaj hodi k nam?« se je čudila Marjeta.

Potrkalo je in med presenečenimi pogledi je stopil v sobo — Peter.

Aniki je podivjalo srce v prsih. Vse na svetu bi bila tu prej pričakovala kakor brata.

Marjeta pa je že vstala, ponudila Petru v pozdrav roko in ga povabila, naj sede.

»Kako lepo, da si tudi ti našel pot k meni,« je menila.

»Seveda, ko ste pa vi pozabili, kod vodi pot k nam.«

»Kaj pa slepomišiš, Peter, ko pa oba veva, kako je,« je zmignila z rameni.

»Toda vam vendar nihče ni nič storil, teta,« je nerazumevajoče zmajal z glavo.

»Meni ne. Seveda ne. A misliš si lahko, da bi se bila ob prvi priliki sprla z Zofko, ko bi bile besede nanesele na Aniko,« ga je gledala.

Peter je molčal, skimal z glavo in se obrnil k sestri:

»Zaradi tebe sem prišel, Anika. Veš, težko mi je, da si prišla sem, domov pa nisi znala.«

Začudeno so se uprle vanj sestrine oči. Žalostno se je nasmehnila.

»Peter, kako naj bi prišla? Veš, da bi Zofki ne mogla stopiti pred oči, po vsem, kar mi je storila hudega.«

»Razumem te, Anika, razumem. Pa bi bila le ostala tedaj doma in počakala name. Vse bi se bilo uravnalo in popravilo,« je razmišljal.

»O, ne! Motiš se, Peter. Nič na svetu ne bi moglo spremeniti občutkov, ki jih je imela Zofka zame. Sam dobro veš, da me nikoli ni imela rada. Vedela je, kaj in koliko moram narediti, nikoli pa mi ni dala za to le kanček priznanja,« je povedala.

»Ah, ve ženske! Kaj sem mogel jaz za to!? Preveč dela in skrbi sem imel, kako naj bi se bil vtikal še med vaju in vajine odnose.«

Oglasila se je Marjeta:

»Da, da. Sedaj, nazadnje, je bilo že davno prepozno. Ko si bil skraja opazil, da ni v hiši tako, kakor bi moralo biti, bi bil lahko pri ženi zastavil za sestro dobro besedo. Tedaj bi bilo zaleglo, potem ne več,« je povedala.

»Prav imate, sedaj je vse skupaj zavoženo.« Obrnil se je k Aniki. »Nerodno mi je pa le, veš, sram me je, ker se ti, Mlinarjeva, podaš za deklo k tujim ljudem.«

»No, če te to muči, ti povem, da bo kmalu konec,« mu je rekla Marjeta.

»A? Se boš le vrnila domov?« je Peter pogledal sestro.

Anika je povescila oči.

Oglasil se je Štefan:

»Ne, domov, k vam, Anika ne bo prišla. Moja žena bo postala . . .«

»Kaj! Tvoja žena?« mu je planil Peter v besedo. »Kam jo boš pa dal? Menda ne v tisto luknjo k Tratarju, kjer si ti sedaj?!«

Petrov glas je bil prej osoren kakor začuden ali celo ljubezniv. Navsezadnje je pa imel Aniko le rad. Ni ji želel življenja v kakšni razpadajoči, najeti bajti. Proti Štefanu sicer ni imel nič. Morda je bila v njem le podzavestna nevolja, ker je odšel od njih, priden, kakor je bil.

Marjeta se je drobno nasmehnila.

»Nič se ne boj, Peter. Aniki ne bo treba v Tratarjevo luknjo ali kam drugam, če se tega bojiš. Pri meni bosta živela. Dovolj prostora imam. S seboj v grob pa tudi ne bom ničesar odnesla . . .«

Petrove oči so se razprle v začudenju. Pogled mu je zdrsnil od enega do drugega. Kimal je, kakor da o vsem razmišlja, toda bil je silno silno presenečen . . .

»A, tako ste sklenili, tako?« Nato je z nasmehom pogledal sestro: »To pa ni slabo, Anika. Dobro se mi zdi, da se bo končno vse skupaj le uredilo.«

Bilo mu je, kakor da se mu je od srca odvalilo stiskajoče breme, ki ga je težilo ves čas, odkar je Aninka odšla z doma.

Se precej časa je minilo, preden je vstal in se poslovil. Mnogo so se pogovarjali, preden je odšel. Bil je zadovoljen, ker je vedel, da zapušča troje srečnih ljudi, ki bodo znali svojo zadevo dobro urediti.

Z oblubo, da bo naslednji dan zopet prišel, se je kmalu za Petrom poslovil tudi Štefan.

»Tako, pa sva zopet sami,« je vzdihnila Anika.

»Hej, dekle, tudi to se bo končalo,« se je posmejala Marjeta. Molče sta nato vsaka v svoji postelji premlevali vsaka svoje misli.

Pa niso bile žalostne te misli, ne. Polne so bile ugibanj, gotovosti in svetlih načrtov.

Ko je Anika odpovedala službo, je bila gospa Milka globoko razočarana. Toda ko ji je nekaj dni pozneje nekega večera na dolgo in široko povedala o svojem življenju in tudi o vzroku, zaradi katerega je šla od doma, jo je razumela.

Zamislila se je.

»Prav imate, Anika. Čas je, res je čas, da zaživite svoje življenje. Pridni ste, delovni, snažni. Iz srca želim, da bi vam bilo lepo,« je rekla. Nato pa je vzdihnila: »Jaz pa le nimam sreče, da bi obdržala v hiši dobro dekle.«

Ob koncu meseca ji je ob odhodu še enkrat zaželela vso srečo. Podarila ji je lep namizni prt in rekla, naj se spomni nanjo, kadar bo z njim za praznične dni pogrinjala mizo. Nehote so stopile Aniki solze v oči, ko se je poslavljal.

Naslednjo nedeljo sta bila Anika in Štefan prvič oklicana.

Zofka je prihitela z novico domov.

»Peter, pomisli! Anika se možič!«

»Vem, imaš morda kaj proti?« je zamrmral.

»Ti veš? Ali si morda vedel že prej?«

»Da, vedel sem. Pa kaj zato? Ji morda nameravaš pripraviti gostijo?« jo je zbedel.

Res, ženi ni govoril o svojem novoletnem obisku pri Marjeti. Bil je še vedno nejevoljen zaradi krivice, ki jo je storila sestri, zato se z Zofko o njej ni pogovarjal.

»Ne, gostije mi menda ne boš ukazal pripraviti. A kje bosta vendar živela?« je bila vsa radovedna.

Spotoma iz cerkve ji je bilo prav nerodno, ko so jo znanke in sosede spraševale o Aniki, ona pa ni vedela ničesar.

»Gostije pri nas ne bo. Anika že ne bi hotela priti sem. Nič se ne boj. Ne bosta ti v napoto. Marjeta jima je ponudila dom,« je zadostil njeni radovednosti in odšel iz kuhinje.

Zofka je ostrmela. Marjeta? No, ona, Zofka — pa je kdaj pa kdaj že pomislila, da bi vsaj del Marjetine domačije nekoč pripadal Mlinarjevim. Za Irencu bi utegnil biti tam nekoč lep domek. No, pa je tu Anika in računi so prekržani. Namesto da bi svakinji na tem ljubem svetu privoščila vsaj košček sreče, je njeno srce napolnila žolčna zavist...

»Peter, tako mi je nerodno. Na gostijo bi te povabila, a Zofko bi le težko prenesla med nami,« je Anika rekla bratu, ko sta se nekega februarskega jutra srečala na zasneženi cesti pred vasjo.

»Bom kar sam prišel. Zofka ne bi marala z menoj,« je rekel.

»Čuj, menda se vendar ne prepirata zaradi mene?« ga je pogledala.

»Ne, ne. Kaj bi se prepirala? Zaradi besedovanja se pač ne bi nič spremenilo,« se je grenko nasmehnil.

Res je prišel na gostijo sam. Ves zadovoljen, ker je bil po dolgem času skupaj z vsemi tremi sestrami, se je kmalu dobro razživel.

Ni bila kdove kako razkošna gostija. A bilo je prav pri-srčno praznovanje Anikinega velikega dne. Celo zavrteli so se gostje, ko je Liparjev Tone, Štefanov brat, igral poskočne viže na harmoniko. Še Marjeta je zaplesala z ženinom. Vsa zardela pod sivimi lasmi se je zazibala po sobi ob zvokih polke.

»Tako je prav, teta, tako. Kar za nevesto bi zalegli,« se ji je smejal Peter, ko je po plesu vsa zadihana sedla k njemu na klop ob mizi.

»Kdo pa pravi, da ne?« se je pošalila, »o, včasih smo plesali, včasih. Matija je imel to rad in je še mene potegnil s seboj. Kje so časi,« je vzdihnila.

A za obujanje spominov res ni bilo časa. Med šalami, petjem, zdravicami in plesom je mineval večer.

Bilo je že dolgo čez polnoč, ko so se svatje začeli razhajati. Marjeta in Anika sta skrbno zavijali gostom »popotnico«. Saj se vendar spodobi, da odnesejo z gostije domov nekaj dobrot. Dovolj vsega je še ostalo, ko so se gostje razšli.

»Vidite, teta, vi ste se pa bali, da bo zmanjkalo,« je omenila Anika, ko sta pospravljali jedi z mize.

»Res bi mi bilo nerodno, če bi se zgodilo kaj takšnega. Bi se kar našel kdo, da bi nas nosil po zobeh. Še tega bi bilo treba!« je velela Marjeta.

»Kako sta pridni,« je rekel Štefan, ki je spremil svoje doma-če iz hiše in se je, ko je zaklenil hišna vrata, pravkar vrnil v sobo.

»Ni treba, da bi bilo zjutraj vse razmetano po sobi,« je me-nila Anika in hitela pospravljati.

»Jaz imam pa dovolj. Kar legla bom. Dolg dan je bil. Pa še plesala sem. Ne, ne, to ni več za moje stare noge,« je govorila in se namenila proti kamri onkraj veže.

Zaželela jima je lahko noč in odšla.

Anika se je ozrla po sobi. Bilo je že kolikor toliko urejeno. Tiha sreča jo je prevzela. Ves ta prostor s starim, a trdnim pohištvom, belo zagrnjena okna s košatimi in cvetočimi primulami, velika zelena peč v kotu, ura, ki je tiktakala na steni, široka, s starim žametom pregrnjena postelja, vse ji je nena doma postalo tako ljubo in domače, da jo je od sreče zbolelo v prsih.

»Tako sem vesel, ker sem dočakal ta dan,« je v njene misli segel Štefanov glas.

»Jaz tudi, Štefan, jaz tudi,« se je naslonila k njemu. Razpravila sta se. Anika je na poročno obleko skrbno položila mirtin venček. Nato je ugasnila luč.

Zunaj je leden zimski veter zavijal svojo pesem. V varnem zavetju Marjetinega doma pa je bila tako domače toplo, kakor more biti le doma.

Anika je legla v posteljo k možu in mladi par je zaživel svojo poročno noč.

Tiho je teklo življenje v Marjetini hiši. Stara gospodinja je posedala za pečjo in luščila fižol, ki je tisto leto nenavadno dobro obrodil. Včasih je nataknila očala in brala Mohorjev koledar, Kmečki glas ali Upokojenca.

»Tako, sedaj sem pa res prava preužitkarica. Samo počivam lahko, vse delo mi odvzameta,« se je večkrat posmejala mladima dvema.

»Ej, teta, saj je še zame dela komaj dovolj,« jo je zavrnila Anika . . . Vi le počivajte. Bo že prišla pomlad, ko se bo delo odprlo, da ga bova obe imeli polne roke.«

Sicer pa je bila Marjeta res preužitkarica. Zemljo in hišo je dala zapisati Aniki in Štefanu. Izgovorila si je kamro, hrano pri skupni mizi in kurjavo pozimi. Obleke, obutve in priboljškov si ni zaželela. Saj je mesečno dobivala svoj denar.

Anika pa kar ni vedela, kako bi ji postregla. Ker je kuhala ona, bi bila za Marjeto mnogokrat rada pripravila kaj boljšega.

»Tako pa ne! Kar je za vaju dobro, bo dobro tudi zame. Rajši Štefanu zavij boljšo malico. Težko delo ima na progi. Mlad je še, takšni pa potrebujejo močno hrano,« je govorila.

No, saj Štefan tako ali tako ni imel vzroka, da bi se pritoževal. Celó rekel je smeje se:

»Tako mi strežeš Anika, da boš moj zaslužek samo za malice porabila!«

Bila je srečna, da je zadovoljen. Da, bil je zadovoljen. Saj je sedaj prvič v življenju resnično okušal, da nekdo skrbi zanj. Njegovo perilo je bilo skrbno oprano in zlikano. Ne le nedeljske, ampak tudi delovne hlače so imele zlikan rob. Ko se je vračal z dela, ga je čakala okusna hrana in topel dom. Več si že skoraj ne bi mogel želeči.

Ko je prvič, odkar je bil poročen, prinesel domov plačo, je izročil denar Aniki.

Začudeno ga je pogledala in ni stegnila roke.

»Glej jo, glej! To se pa redko zgodi, da bi se žena branila denarja,« se je zasmejal in resno pristavil: »Le vzemi, Anika. Ti najbolj veš, kaj potrebujemo in kaj mora biti pri hiši.«

Skoraj nekako s strahom je nato Anika sprejela denar. Toliko ga skupaj ni še nikoli dobila. Spravila ga je v svojo žametasto skrinjico.

»Tule naj bo, da boš vedel kje vzeti, če boš potreboval,« je rekla in spravila skrinjico v omaro.

Šlo je proti pomladi, ko je Anika nekoč omenila, da bi rada imela v kuhinji novo kuhinjsko omaro.

»Ali imava že dovolj denarja?« je vprašal Štefan.

»Menda bo. Mizar Gorjan ni predrag,« je povedala.

Marjeta ju je molče poslušala. Kmalu nato je odšla iz kuhinje.

Štefan in Anika sta se spogledala.

»Pa menda ni nevoljna. Nemara misli, da je zanič tisto, kar je pripravila ona?« se je ustrašila Anika.

»Najprej bi se bila morala posvetovati z njo,« je rekel mož.

Zgodaj popoldne je odšla Marjeta od doma in ni povedala, kam gre. To sicer ni bila njena navada.

Anika in Štefan sta postajala nestrpna in zaskrbljena, ko se je že nočilo, a je še ni bilo nazaj.

Bilo je že precej pozno, ko se je končno vrnila.

»Joj, tako sva se že bala za vas,« jo je gledala Anika.

»Beži, beži, kaj pa naj se mi zgodi? Malo pa moram iti med ljudi. Saj vedno čepim kar za pečjo,« ji je odvrnila Marjeta. Nič ni rekla, kje je bila, le zadovoljno, nekam skrivnostno se je nasmihala.

Tembolj je bila presenečena Anika, ko je drugi dan obstal pred hišo Tratar s svojo vprego.

Ker je bil prav pred kratkim zapadel sneg, je prišel Tratar s sanmi in ga je zaslišala šele, ko je ustavil konje pred hišo.

Tedaj pa se je tudi že oglasila Marjeta, ki je vse dopoldne nekako oprezala pri oknu:

»Sedaj pa le pohiti, Anika, in mu pomagaj raztovoriti. Sam ne bo mogel, z menoj si pa tudi ne bi dosti pomagal.«

Zunaj je klical Tratar:

»Hej, ljudje! Če je kdo živ, naj pride na pomoč.«

Anika je stekla in ostrmela med vežnimi vrati. Sani so bile polne lepega kuhinjskega pohištva. Svetlo zeleno novo in lično se je ponujalo očem.

»Kako ti je všeč?« jo je vprašala Marjeta, ki je pridrobila iz hiše.

»Oh, teta! Tako lepo je, tako lepo!« je skoraj zašepetala.

»Kar pred hišo znosite. Bo potem Štefan pomagal spraviti noter,« jima je svetovala Marjeta.

Mizo, stole, polico in zaboj za kurjavo je Anika skoraj igraje spravila s sani. Kuhinjska omara pa jima je zadala kar dovolj posla. Vsa bahava, prostorna in lepa je nazadnje le stala ob hišnem zidu.

Povabili sta Tratarja v kuhinjo. Malo se je branil, bolj iz navade kakor zares.

»Če se bojiš za konje, bom pa jaz postala pri njih,« se je ponudila Anika.

»Za konje? Daj no! Ti so pa res vajeni čakati. Tudi po pol ure se ne premaknejo izpred gostilne,« ji je pomežiknil in stopil z ženskama v hišo.

Postregli sta mu, kakor se pač vozniku mora postreči.

»Lepo imaš tu, lepo,« se je med pogovorom obrnil k Aniki.

»Oh, da. Imaš prav. Lepo mi je in srečna sem, ker je tako,« je pritrdila.

»Pa se nič ne bojite, Marjeta, da bi vam mlada dva pokazala rožičke?« je ponagajal.

»Ne preveč. Če bi pa le bilo tako, bi pobrala šila in kopita. Nekje bi že našla kakšno luknjo, da bi se stisnila vanjo,« je pol v šali pol zares menila ženica.

»Jaz vas koj vzamem. Štefanova soba je še vedno prazna.«

»Ej, Štefan je rekel, da se v njej kadi,« ga je drobno zbudla.

»Bi pa dimnik popravil,« se je široko smejal in se odpravljal.

Anika je bila v sebi kar huda nanj. Da ti izreče takšno nemnost! Toda le kdo ne pozna Tratarjevega jezika? Dobričina je, da mu ni para, čvekalo pa tudi, da mu ni para!

Štefan se je pravkar vrnil z dela. Pred hišo je obstal in si ogledoval pohištvo. Obe sta mu stopili naproti.

»Ti si pa pohitela,« je namignil ženi.

»Tako hitra pa nisem. Kar teti se zahvali,« je povedala.

»O,« se je začudil in zaskrbljeno vprašal bolj Aniko kakor Marjeto: »Kako bomo pa to plačali?«

»Je že plačano, je že. Mar misliš, da pozna Gorjan kredo? Ta že ne!« je kimala Marjeta.

»A pri Gorjanu ste bili včeraj?« se je domislil.

»Seveda. Čas sem imela, pa sem šla.«

»Midva pa sva se bala, da sem vas užalila in ste zato kar izginili,« je povedala Anika.

»Užalila? Zakaj le? Kuhinja je res že bila potrebna nove oprave. Včasih sem že sama pomislila na to. A meni, stari ženski, se res ni dalo kaj spreminjati. Pa ne stojmo zdaj tu. Kosilo bo čisto postano,« je rekla in pohitela v kuhinjo.

Po kosilu so vsi trije pohiteli z delom. Spravili so prejšnje pohištvo v skedenj.

»Da ne bo vsem na očeh. Potem pa boš lahko razbil to za trske,« je rekla Marjeta Štefanu.

Mogoče je srce stare žene za trenutek zajela drobna otožnost, kajti človek se navadi na predmete, ki so ga obkrožali dolga desetletja. Toda pokazala tega ni.

Z mladima dvema je zvečer še ona občudovala novo kuhinjo, gladila gladke ploskve lesa in vsi so bili zadovoljni.

»Joj, kako je to lepo,« se je veselila Anika.

»Tako svetlo je,« je menil Štefan.

»Da, res je svetlo. Aha, ali že vesta, da nameravajo v vas napeljati elektriko? Včeraj sem slišala, ko so se pri mizarju pogovarjali,« jima je povedala.

Anika ni še nič vedela, Štefan pa se je spomnil, da je nekaj že slišal.

»To je najbrž zelo drago,« je rekla Anika.

»O, drago je. Kolarjev Tone, delava skupaj, je rekel, da je štel lepe denarje, ko so napeljavali v njihovi vasi.«

»No, bomo še videli, kako bo. A rada bi pa le imela v hiši to sonce na vrvcici. Videla sem že, kako to gre. Nobenega petroleja, nobenega smradu ni. Narediš klik in že je tu svetloba,« je razpredala Marjeta svoje misli.

»Že, že, toda drago je, najbrž je drago,« je pomišljala Anika.

»No, saj nisem še suha. Malo sem porabila zase ta leta in nabralo se je nekaj,« je rekla Marjeta.

»Počasi bova tudi midva kaj spravila skupaj. In delati bom pomagal. Kopati jame, postavljati drogove. Morda bo pa le šlo.«

Res je šlo. Nekaj tednov pozneje je v njihovem domu zasvetila elektrika. Prvi na tem koncu vasi so jo dobili.

Štefan je želel, naj bi tok napeljali tudi v hlev. Obe ženski sta mu pritrdili.

»Da bom lahko našo Ciko pri svetlem molzla,« se je smejala Anika.

Res je stala v hlevu poleg Marjetine Sivke njena Cika. Peter ji jo je pripeljal teden dni po poroki s teletom vred. No, tele je bilo že nekaj mesecev staro. A Peter je menil, da si je Anika z delom doma še kaj več zaslužila . . .

Ker na skednju ni bilo preveč krme, do pomladi pa je bilo še daleč, so telička prodali. Tisti denar je potem Anika lahko prispevala za električno napeljavo. Bila je zadovoljna, da more tudi ona kaj dodati. Nekaj, kar je bilo samo njeno, saj se ji je zdelo tako malo, kar je prinesla v Marjetin dom. Zaradi dote se je Peter tedaj medlo izgovoril, da je zaenkrat pač ne more izplačati, kakor bi bilo treba. Da bo že dal. Kdaj, tega ni povedal . . .

Nekoč je Marjeti to omenila. Le kako se je teta razhudila:

»Kaj pa ti misliš?! Da mi nikoli več ne prideš s čim podobnim. Sem srečna, da sta sploh prišla s Štefanom. Šele sedaj, ko nisem več sama, se mi zdi, da je življenje res lepo.«

Anika je bila srečna. Poznala je teto in vedela je, da govori brez kančka hinavščine, iz globokega prepričanja.

Niti košček Marjetine, sedaj Anikine zemlje ni spomladi ostal neobdelan.

Anika se je gnala.

Skoraj sama je prekopala vinogradič v bregu.

»Pusti vendar nekaj dela tudi zame,« je govoril Štefan, ki je hodil pomagat, ko se je vrnil s proge.

»Le zamahni. Za oba je še dovolj,« je menila.

»Precej bo treba obnoviti,« je gledal po starem trsju.

»Bova, Štefan, bova,« mu je pritrdjevala.

Z velikim zadovoljstvom je gledala svežo zemljo, ko je bil vinograd okopan.

Naslednji dan se je podala v vrt. A še prej se je posvetovala z Marjeto, kje naj poseje peteršilj in korenček ter kje naj vrže zgodnjo solato.

»Kar sej, kar le hočeš! Saj na svojem seješ in kakor boš napravila, bo prav,« je rekla Marjeta.

»O, tako pa ne, teta. Nič ni mojega. Naše je. In vrt naj le bo urenjen tako, kakor ste bili vajeni,« ji je oporekala.

Seveda je bilo Marjeti prav, da se Anika hoče posvetovati z njo. To pa je vedela tudi Anika. In za vse na svetu ne bi hotela, da bi se teta čudila kje odrinjeno ali celo zapostavljeno.

Le ko so razpravljali o oranju, je bila Anika malce nevoljna, kajti Marjeta je želela, da bi kakor vsako leto oral Peter.

»Letos bomo pustili preorati tudi njivo pod hišo, ki je bila dolga leta v pušči. Peter ima močne konje, dober orač je in pozna našo zemljo. Saj bi oral lahko Tratar. Toda ljudje bi stegovali jezike,« je menila.

Nazadnje je Anika zmnignila z rameni: »Pa naj orje Peter, če je že tako.«

Ko sta bili obe njivi preorani, je Marjeta vprašala za račun.

»O dinarju mi nikar ne govorite. K nam kaj pridite,« jo je Peter svetlo pogledal.

Marjetin pogled se je srečal z Anikinimi očmi. Za trenutek sta se gledali, nato je Anika povescila oči. Marjeta pa je rekla:

»Da, prišla bom. Če je treba oranje odslužiti, ga bom pač odslužila.«

»Ne menite se o odsluženju! Toda delo imamo. Krompirja še nismo vsega posadili. Danes Agata in Zofka režeta in pripravljata seme. Pa kar vem, da ne bosta gotovi. Ljudi ni, ljudi. To je tisto,« je govoril.

Ko je odšel, je Marjeta pokašljala, nato pa začela:

»Veš, ne smeš mi zameriti, Anika. Verjemi mi, da zaradi Zofke pač ne bi hodila tja. Toda Peter se mi smili. In zemlja, ki mora biti opravljena. Pa še vajena sem bila delati tam.«

Anika se je nasmehnila. Saj, to je! Kar je pomnila, je Marjeta hodila k njim. Prizadela bi jo, če bi ji sedaj pokazala nevoljo. Najbrž bi ji bilo tako, kakor če ne bi smela več na pokopališče.

»Le pojdite, teta, če vam je to všeč,« je rekla.

»Ko bo doma večje delo, bom pa že ostala doma,« je kimala Marjeta.

Štefan je zvečer, ko sta se pogovarjala o Marjetinem namenu, kratko zamahnil z roko:

»Naj dela, kar ji ugaja. Če ji kaj ne bo prav, se bo že otresla. Nobene jim ne bo ostala dolžna. Ne Zofki in ne Agati.«

Naslednji večer se je Marjeta vrnila od Mlinarjevih.

Zmajevala je z glavo:

»Vse kar je prav, Anika. Toda nekam čudno je sedaj pri vas. Glej, danes je sobota; v kuhinji se komaj pozna, da je pod lesen. Zofka ne utegne ribati, je rekla. Agata pa s svojo nogo ne more klečati. Pozna se, pozna, da te ni tam. In krave so umazane kot le kaj. Menda Zofka sedaj že dobro čuti, kaj je izgubila. Veš, hvalila sem se, kako mi je dobro. Pa ni rekla ne bele ne črne. Videla pa sem, kako nerodno ji je.«

Obrnila se je k Štefanu:

»Petru tudi ni lahko. Zadirčen je postal. Vpije na hlapčka, na tistega poba, ki ga je dobil od nekod s hribov, da se je revše meni smililo. Ne, res ni sedaj lepo pri Mlinarjevih.«

»To si je priigrala Zofka. Sedaj pa ima,« se je posmehnil Štefan.

Anika pa je molčala. Žal ji je bilo, če je tam drugače, kakor bi moralo biti. A ona ne bo več ne izboljševala ne slabšala. Vzdihnila je. Nekoč je bil tam njen dom . . .

Odšla je iz hiše, ker sta se teta in mož zapletla v pogovor.

Postala je pred vrati. Pogled ji je zajel posejane vrtno grede, kjer je že klila mlada solata. Zagledala se je v cvetoče krošnje sliv in v jabolane, ki so brstele.

Tiho je plavala polna luna na temnem nebu. Tako lep je bil svet pod njo. Anikin pogled je iskal njivo pod hišo. Ves dan je sadila tam krompir. Sosedovo dekletce ji je metalo. Če bo v ponedeljek lepo, bosta končali.

Prevzela jo je sladka utrujenost. Vrnila se je v sobo. Marjeta se je odpravljala k počitku v kamro.

»Zbita sem, zbita. Dolg dan je bil,« je potožila.

»Saj. Vsak dan bo daljši,« je pritrdila Anika in pristavila: »Jaz si tudi le še noge umijem pa zlezem v posteljo.«

Marjeta je odšla v kamro, mlada dva pa v kuhinjo, kjer je nalila Anika v škafov toplo vodo za Štefana.

Sedla je k mizi in se ozrla v prostor.

Kako všeč ji je bilo vse. Novo pohištvo, čista tla, pod stropom žarnica v beli krogli.

»Lep dom imava, Štefan. Zadovoljna sem,« je rekla.

»Misliš, da jaz nisem? Posebno, ker vem, da bi ga brez tebe nikoli ne imel,« jo je pogledal.

»No, brez Marjete tudi ne,« ga je opomnila.

»Seveda ne. Ej, ve ženske. Nič bi ne bilo brez vas,« se je nasmehnil.

Odnese la vodo iz umivalnika in jo nato natočila še sebi. Ko se je pozneje v sobi razpravila, je Štefan že spal. Tiho je legla v posteljo in se stisnila k njemu.

V polsnu se je obrnil k njej in jo objel čez ramena.

V topleni ugodju je zaprla oči. Bila je srečna.

Tiho je tekel čas, kakor reke tečejo proti morju. Naprej, vedno naprej, dan za dnevom.

Anikin čas je bil poln dela. Vzklilo in raslo je, kar je bilo posejano. Dolge dni je Anika poznala le še z motiko. Ko je Štefan ob petih zjutraj odhajal na progo, je ona hitela na njivo. Do tedaj, ko je pri fari zvonilo sedem, je bil vsako jutro okopan že lep kos ogona.

Marjeta je opravila pri živini, uredila je svojo kamro in kuhinjo, nato je navadno odhajala k Mlinarjevim.

Saj se je ponudila Aniki, da bo pomagala njej. Toda Anika se je zasmejala:

»Še meni bo prehitro zmanjkalo! Le odidite, le. Ko pa vem, da radi greste.«

»Veš, zbiram za ženskami. Mahanje z motiko ni več zame. Zbiram pa še, zbiram. Da, in rada sem med ljudmi,« je priznala.

Anika se je nasmehnila. Saj! Poznala je Marjeto. Dolga desetletja je hodila k njim. Nikoli ni imela rada samotnega dela. Rada je bila v vrvežu besed, smeha in zbadljivk. Takšna je bila pač njena narava. A nekaj dni je le ostala doma.

Anika je rada delala sama. V mislih se je pogovarjala z rastočimi rastlinami, ko jim je čistila ali prigrébala zemljo. V hlevu je med delom pobožala in prigovarjala zdaj tej, zdaj oni kravi. Spotoma je počehljala prašička ali pobožala domačo muco.

Nekoč, v prejšnjih časih ni delala načrtov. Sedaj pa je mnogokrat razmišljala, kaj vse bodo prihranili in kaj bodo imeli.

Zadnje čase pa je še prav posebno mislila o prihodnosti. Že kakšen mesec se ji je zdelo, da ni več sama...

Nobenih neprijetnosti ni bilo, nobene slabosti. Le, no — tisto mesečno pranje je že drugič izostalo. Nič še ni rekla Marjeti niti Štefanu. Delala je, kakor vselej prej. Le pri vzdigovanju in prenašanju težkih stvari je postala malce bolj previdna.

Brente vode, ki jo je navadno sama prenašala izpod brega v klanec, je sedaj rade volje prepuščala Štefanu. On pa tega ni niti opazil. Še rad ji je vsak večer nanosil vodo od studenca. Sicer pa ji je tudi prej vedno prigovarjal, naj prepusti to delo njemu.

»Ni treba, da bi se do konca ubila z delom,« ji je govoril.

In ko je sedaj voda končno ostala na njegovi skrbi, se ji je nekoč posmejal:

»Si vendarle postala bolj pametna!«

Nad zemljo je zažarelo poletje. Minila je košnja in minevala je žetev.

Pri tem delu je tu in tam stopil ob popoldnevih k Mlinarjevim tudi Štefan.

»Zaradi Petra grem. Saj ne more sam zložiti vsega žita,« jo je gledal.

Da, zaradi Petra. Smilil se ji je brat, preobremenjen z delom. Pa naj mu pomaga Štefan. Saj ni Peter in še manj je kriv grunt za tisto, kar je njej storila Zofka. Naj torej Štefan tam pomaga. Posebno, ker so sami že imeli seno pod streho, žita pa tako niso sejali.

Vroč veter je majal mlado koruzo in se lovil v veje drevja. Zemlja je bila razpokana. Predolgo že ni deževalo.

Bilo je dan pred Ananim.

Anika je v vrtu zalivala mlado endivijo, ki jo je pravkar presadila.

Nenadoma je spodaj v vasi nastalo vpitje. Prisluhnila je. Slišala je krike: »Gori, gori!«

Tedaj je v klanec proti njej tekla sosedova Minca in kričala: »Anika, pri vas gori!«

Kakor zadeta se je obrnila k hiši. Nobenega dima ni bilo. A že je slišala dekletce, ki je kričalo:

»Pri vas, Anika, pri Mlinarjevih gori!«

Anika je planila. Odvrgla je škropilnico in zdivjala proti domu. Vihrala je z ljudmi proti drugemu koncu vasi. Tam je bila Mlinarjevina. In tam se je pod nebo dvigal gost črn dim.

Truma ljudi je begala okoli hleva, ki je gorel. Štefan, Peter in možje iz vasi so spravljali mukajočo živino proč od nevarnosti.

Ženske so nosile vodo. Podajale so jo fantom, ki so prislonili lestve k strehi in zivali vedra v notranjost, kjer je bilo središče ognja.

Anika se je zrinila med ženske, ki so si podajale vedra. Postala je člen verige, po kateri je voda tekla iz vaškega potoka.

Slišala je sireno, ki je tulila v sosednji vasi.

»Sedaj bodo gasilci kmalu tu. Potem bo bolje,« je šlo med ljudmi.

»Proč, fantje, proč z lestvami,« je kričal Peter, ko so mo-gočni plameni šinili nad streho, katere del je bil še vedno s slamo krit.

Ko so prišli gasilci, se je uničujoči ogenj zažrl že čez celo poslopje. Tam se ni dalo rešiti nič več.

»K hiši, k hiši, da se ne užge!« je ukazoval poveljnik gasilcev. Brizgajoči curki so se uprli v streho in v stene hiše, ki je bila vedno bolj v nevarnosti.

»Naj nekdo stopi na podstrežje. Iskre si najdejo pot povsod,« je zaklical eden od gasilcev.

Nekaj ljudi je steklo v hišo. Nekaj sosedov, tistih, ki so v bližini domovali pod slamnatimi strehami, se je razbežalo na domove. Ena sama iskra bi lahko v tem vetru in suši tudi tam povzročila nesrečo.

»Petrček, joj, kje je Petrček?!« je bleda spraševala Zofka, ki je kakor omamljena stiskala k sebi malo Irencu.

V grozi so umolknili ljudje okoli nje.

A že se je oglasila Polona:

»Fantek je pri nas.«

In kakor da bi ga bili klicali, je prav tedaj mali pritekkel od Makovih. Iztrgal se je bil Makovi materi, kamor je prišel malo prej, ko so zagledali dim nad hlevom.

V otroški nedolžnosti je sedaj obstal med ljudmi.

Vtaknil je roke v žepe hlačk in važno povedal:

»Jaz sem zakulil. Jajčka sem iskal. Pa je bila tema. Sibice sem plizgal. Pa je bilo svetlo. Jajck pa ni bilo nic. Pa sem sel.« Potegnil je iz žepa škatlico vžigalic in porožljaj z njo.

»O, nesrečni otrok! Da, otroci, otroci!« je šlo med ljudmi.

Petrove oči so pošastno zažarele. Z divjim besom se je pognal k otroku:

»To si storil? Ti! Ti prekleti,« je siknil in z vso moško močjo udaril v drobno glavico. Zofka je kriknila in si zakrila oči.

Anika je planila:

»Norec, hočeš še več nesreče?!«

Grozeče je obstala pred bratom in sunila vanj, ko jo je hotel udariti. Nato se je sklonila k malčku, ki je negibno ležal na zemlji. Dvignila ga je na roke, ga stisnila k sebi, potem pa je stekla. Niti ozrla se ni po bratu. Le še slišala je moške, ki so ga obstopili in mu pomirjevalno prigovarjali.

Ni stopila v domačo hišo. Bežala je mimo praga, skozi vas, k sebi domov. Otrok je negibno ležal na njenih rokah.

Vsa zadihana ga je položila na posteljo. Še vedno je bil brez zavesti. Globoka rana je zijala na čelu. Previdno mu jo je izprala z arniko. Ko mu je nato močila glavico z mrzlo vodo, se je zavedel. Zmedeno je obračal glavico in preplašeno hlipal.

Začudeno se je končno zazrl vanjo in zajokal:

»Mamica, kje je mamica?«

»Prišla bo. Saj bo prišla,« ga je mirila in si oddahnila: »Otrok joče. Živi. Lahko bi bilo huje...«

Prigovarjala mu je in mu dopovedovala, da bo mamica res kmalu pri njem. Takoj, ko bo spravila Irencu spančkat.

Posipala mu je rano z nekim zdravilnim rumenim prahom in ovila glavico z belim povojem, v upanju, da bo lepo celilo. Nemara niti k zdravniku ne bo treba.

Dobro uro se je že ukvarjala z otrokom, ko so se oglasili pred hišo hitri koraki.

Trenutek pozneje je stopila v sobo — Zofka.

Presenečeno se je Anika dvignila s postelje, kjer je sedela pri Petrčku.

Stali sta si nasproti.

Za hip je Zofka strmela v njo, nato jo je prijela za obe roki in med solzami zašepetala:

»Anika, Anika, tega ti nikoli ne pozabim...«

»Oh, kaj pa naj bi bila storila? Saj bi ga bil še ubil, divjak,« je menila Anika.

»Mogoče niti ni mogel ravnati drugače. Niti vedel ni, kaj dela. Ves iz sebe je bil,« se je svakinja morda nevede, a vendarle zagovorila.

»Mamica, mamica, domov!« se je dvignil Petrček v postelji.

Mati ga je vzela na roke in ga z žalostjo v očeh stisnila.

»Se je sedaj umiril? Peter, mislim,« jo je pogledala Anika.

»Seveda se je. Sosedje so mu prigovarjali in mu dopovedovali, kako neumno je ravnal. Ko se je nazadnje sam zbal, da je otroka morda nevarno poškodoval, sem stekla sem. Pa — tudi sicer bi bila prišla...«

Anika ji je ponudila stol. Ko je Zofka sedla, ji je nalila kozarček slivovke:

»Pij, po vsem tem strahu in razburjenju ti ne bo škodovalo.«

Zofka je vzela kozarec in ga izpraznila. Povesila je oči, zardela čez ves obraz, a nato dvignila pogled in se zastrmela v Aniko. Kakor v silni zadregi je tiho spregovorila:

»Anika, grda sem bila s teboj. Hudo sem ti storila. Žal mi je za vse tisto — od prej. Odpusti mi.«

Anika je odstopila korak od nje. Stisnilo jo je v prsih. Nato se je grenko nasmehnila. Odmahnila je z roko:

»Pustimo to. Pozabila sem že.«

»Si res, Anika, si res? In mi oprostiš?« jo je s široko odprtimi očmi gledala svakinja.

»Sem, Zofka. Ne delaj si za to skrbi,« je prikimala. Dve ženski, toda trdi in hrapavi desnici sta se toplo stisnili.

»Mamica, domov, domov,« je prigovarjal Petrček.

»Saj. Domov bo treba. Vse je narobe sedaj pri nas,« je Zofka vstala.

»Mali bi lahko ostal tu,« je predlagala Anika.

»Ni vaje. Jokal bi,« je vedela mati.

Anika je gledala za njo, ki je odhajala mimo vrta med slivami proti vasi.

Čuden mir je vstal v njenem srcu. Kdo ve, kaj je prignalo Zofko k želji po odpuščanju. Ali res le današnji dogodek? Ali pa je vse to dlje časa gnetla v sebi in vedela, da je ravnala napak?

A naj je bilo kakorkoli že, nekakšen nelagoden občutek v Anikinih prsih se je zrušil. Nekaj, kar jo je neprestano tlačilo v mislih na dom, je nenadoma izginilo. Ali so bile to Zofkine besede, ali njen pogled, ob čemer se je zrušilo tisto v Anikinih prsih? Anika ni vedela.

O, toliko preizkušenj, grenkih in bolečih je doživela v tem dolgem, zanjo tako odločilnem letu! Toda, ali je bil res potreben tako strahoten dogodek, ki jo je zopet zbližal z domom?

Vzdihnila je in se žalostno nasmehnila.

Pozno sta se vrnila Štefan in Marjeta.

Seveda so govorili o požaru, o Petrčku, o Petru in o Zofki . . .

»Ojoj! Zazijala sem se v tiste plamene. Menda ne bo škodovalo otroku! Prijela sem se za lice. Pravijo, da ima potem otrok tam znamenje,« je nenadoma vsa preplašena govorila Anika.

Dva para začudenih oči so se zastrmela vanjo.

»Otroku? Znamenje? Kakšnemu otroku?« je naposled zamežikala Marjeta.

Sedaj je Anika zardela od vratu do las. Ozrla se je k Štefanu.

»Kateremu otroku? Najinemu,« je zjecljala, jezna sama nase, ko je vendar hotela nekaj časa še obdržati skrivnost.

Štefan jo je trdno stisnil k sebi in se zasmejal:

»O, ti naša mamica! Glej, ves čas sem razmišljal, s čim naj bi te razveselil za god. Sedaj pa ti mene razveseliš s takšnim darilom.«

»Pa nič mi nisi povedala. Ti pokrita rihta ti, jeli,« se je smeje hudovala Marjeta.

»O, jej! Po vodo še moram,« se je domislil Štefan.

»Za jutri zjutraj je je še dovolj,« je rekla Anika.

»Za ves dan pa ne. Kar takoj jo bom prinesel. Sicer bi jo ti sama nosila jutri. Da se brente ne dotakneš več,« ji je požugal.

»O, Anika, tako vesela sem! Odkar sem tu doma, ni bilo pod to streho ne otroškega smeha niti joka. Pa imam tako rada otroke. Boš videla, kako pridno varuško boš imela,« se je smehljala stara teta.

V noč se je oglasil prešeren vrisk. Bil je Štefan, ki je zavriškal spodaj pri studencu.

Ženski sta prisluhnili še drugemu in tretjemu vrisku.

Spogledali sta se in se srečno nasmehnili druga drugi.

»Zaradi kakšnega znamenja se pa le nič ne boj. Nobenega znamenja ne bo. To so same prazne babje marnje,« se je spomnila Marjeta.

Ko se je čez pol leta rodila mala Marjetka, res ni prinesla na svet nobenega znamenja. Le kričala je, kakor vsi zdravi dojenčki in spala, ko je bila suha in sita.

Marjeta in Štefan bi jo bila rada ujčkala še tedaj, ko je že spala.

»Čisto jo bosta razvadila,« se je morala jeziti mlada mama.

Pa kaj, ko je še sama tako rada popestovala ta beli sveženj, da kar ni mogla od njega!

»Modre, modre oči ima. Kakor ti, Anika. Modre, kot so spominčice,« je rad povedal Štefan.

»In tvoje svetle lase,« se je posmejala Anika.

»Lepo dekle bo, tale moja Marjetka,« je vsa ponosna preroevala stara teta.

Vedeli so, da jim je bilo lepo prej, ko so bili sami. A sedaj, ko je med njimi to drobno, še tako nebogljeno bitjece, jim je kar naenkrat postalo neprimerno lepše.

A najsrečnejša med vsemi je bila vsekakor Anika.

Pred dvema letoma bi niti v sanjah ne bila mogla pomisliti, da se ji bo življenje tako obrnilo. Sedaj pa je imela dom. Imela je moža in otroka.

Imela je vso srečo, kar je je sploh mogla poželeti.

Včasih se ji je zdelo kar nemogoče, da je bilo vse to prav njej, nekoč zapostavljeni in nekako od življenja odrinjeni Mlinarjevi Aniki, v tako zvrhani meri dodeljeno.

ERNA STAROVASNIK

PLAČANI RAČUNI

Zabukovje je vasica med Bočem in Pohorjem. Njenih dvajset številčk je raztresenih po bregovih in globačah.

Skoraj vsako gospodarsko poslopje je obdano z njivami in sadovnjaki. V dolinicah so majhni travniki, ki navadno pripadajo gospodarju na bližnjem klanecu. Gospodinje lahko opoldne stopijo le pred prag in pokličejo družino h kosilu.

Nekako ločeni so od kmetij vinogradi. Vijejo se v polkrogu na sončni strani pred vasjo, kakor da jo objemajo. Večinoma so posejani s šmarnico in izabelo. Le nekateri mlajši in naprednejši gospodarji imajo plemenite sorte. Toda, ko jesen pozlati gozdove in dozori grozdje, je trgatev v enih ali drugih vinogradih enako vesela.

Na ostrem slemenu klanca so kočje viničarjev. To sicer niso viničarji v pravem pomenu besede. Niso zaposleni le z delom v vinogradu in ne vidijo lastnikov vinogradov le tu in tam. Pri roki morajo biti vedno, kadar jih lastnik kočje potrebuje. Pomagajo pri vseh poljskih delih in ob vsakem letnem času. Tako odslužijo streho nad glavo. Odslužiti morajo tudi zaplato zemlje okoli kočje, ali ogon na gospodarjevi njivi.

Večinoma so to starajoči se ljudje. Življenju so že dali svoj delež. Sedaj se prebijajo, kakor so se vedno doslej.

Pobožno skopljejo jeseni tistih nekaj vrst krompirja, natrgajo za kakšen koš fižola, spravijo zeljne glave in navadno je to vsa njihova zaloga za bližajočo se zimo. Le v redkokaterem majhnem svinjaku kruli še manjši prašiček, ki pa ga zakoljejo precej pred božičem. Saj za dolgo rejo pri kočah ni krme, a tudi svinjaki pred mrazom niso dovolj zavarovani.

Nasploh gospoduje v kočah revščina. Le v eno ali dve prihaja mesečno pismonoša in položi na mizo skromno pokojnino. Iz dveh ali treh koč so moški nekakšni obrtniki. Eden se ukvarja s popraviljanjem posode, veže glinaste lonce, ki jih uporabljajo le še redke gospodinje, da skuhajo v njih krmo za svinje. S cinom pa zna zamašiti tudi luknje v pločevinasti posodi. Majhen je njegov zaslužek, a nekaj dinarjev le kane, da je za tobak.

Včasih pa je na mizi tudi steklenica vina ali mesena klobasa. Drugi je čevljar. Zna pokrpati čevlje, da držijo vsaj še mesec ali dva dlje, kakor bi sicer. Tretji prekriva slamnate strehe. Znan je kot pravi umetnik svoje stroke. On pa ima poleti dela vedno dovolj; celo spomladi in jeseni, če ni vreme preveč deževno. Se so na podeželju mnoge strehe krite s slamo. Res jih je vedno manj, a še jih je toliko, da ima šestdesetletni Jakob dovolj opravka. Ljudje pravijo, da bodo strehe, krite na ta prastari način, propadle, ko bo Jakob obnemogel. Poleg njega ni nikogar, ki bi obvladal to delo.

Ženske, kočarice, ne zmorejo nobenih posebnih opravil. Poznajo le motiko in tisto najpreprostejše kmetijsko orodje, ki ga potrebujejo na njivi in v vinogradu. V prepranih predpasnikih in obledelih rutah delajo od pomladi do zime na dnini. Ko odslužijo koč in zemljo, jim kane tu in tam desetak, da ga spravijo za najnujnejše oblačilo ali obutev. Redki so desetaki in še redkejši so novi čevlji.

Druga pred drugo in še bolj pred gospodarji skrivajo svojo revščino. Notranjost koč je kolikor toliko urejena. Redno perejo in ribajo preperela tla, čeprav nosijo vodo iz nižin, kjer so mlake ali studenci s pitno vodo, ki je ni na slemenu klanca. V vrtiljih ob kočah rastejo bohotne potonike, dišeče vrtnice, astre in krizanteme, kakor bi hotele s cvetočo lepoto zakriti bedo kočarjev.

V nobeni izmed devetih koč ni mladine. Tako je, kakor bi bilo mlado življenje zbežalo s slemena klanca, ker se je zbalo skrbno prikrite revščine. Nekateri ostareli zakonski pari otrok nikoli niso imeli, drugim pa so se že davno porazgubili v svet. V dveh ali treh kočah pa živijo le ljudje, ki so ostali samski. Življenje jih je posadilo na klanec, ko so se iz sveta vrnil v domači kraj. To je stari Pavluh, ki je pred mnogimi desetletji pognal dediščino in se izgubil v svet. Brat mu je iz usmiljenja prepustil koč. Vsaj zaradi ljudi mu jo je dal, če že ne zaradi bratovske ljubezni. Pavluh skoraj ne dela več; le od časa do časa izgine s klanca. In niti ne skriva, da berači. Pravi, da hodi »na teren«, ker se tako lepo sliši, kakor, če bi povedal, da prosjači. Njegov brat Peter zmiguje z rameni, češ: »Kakor si je postlal, tako pa leži!« Tu je še Nanca. Pred davnimi leti je služila v mestu. Prislужila je sina in skromno pokojnino. Sina nikoli ni blizu, ker je oddala še prav majhnega tujim ljudem. Pokojninica pa ji je ostala. Visoko se nosi, ker nekoliko laže živi kakor drugi. Ni popolnoma odvisna od dnine in čas porabi

za nabiranje gob in zdravilnih zeli. Ljudje na klanecu je ne cenijo. Preostrojezična jim je in zaradi pokojnine tudi preošabna. Petinsedemdesetletna Treza dobiva podporo na občini. Majhna je tista podpora, toda Trezi, ki živi od vodene kave in koščkov kruha, nekako zadostuje.

Zanimivo je, da se ljudje na tem klanecu vsaj vsakih nekaj let preselijo. Zgodi se, da postane ena izmed koč prazna, ker so prejšnji prebivalci pomrli. In takoj se najde kdo, ki se mu prazna koča zazdi bolj primerna kakor tista, kjer je živel dotlej. Preseli se. Na njegovo mesto se vseli drugi, ki se je naveličal gospodarja, ali pa se je gospodar naveličal njega.

Nič posebnega se ne zgodi v kočah. Moški ob večerih pokadijo pipo tobaka, modrujejo o minulih časih in pravijo, da je bilo včasih neprimerno bolje, kakor je sedaj. Ko so bili mladi, da, ko so bili še mladi ...!

Pogovori žensk so mnogo bolj zanimivi. Znajo odlično opravljati. Nezmotljivo vedo za vse novice o gospodinjah in gospodarjih, o njihovih hčerah in sinovih. Kadar sta dve ali tri skupaj pa vedo tudi vse o nenavzočih sosedah s klanca.

Če pogleda človek ob mirnem dnevu te koč, posejane po slemenu klanca, se mu zdijo kot idila. V senci košatih jablan, hrušk, orehov in sliv, obdane s cvetočimi vrtnimi cveticami, z okenci polnimi pelargonij, fuksij in vodenk so tako ljubke, kakor da biva v njih sama sreča.

Z ljudmi, od katerih nima nihče manj kakor petdeset let, so videti kakor varen pristan, kjer bi bilo mogoče preživeti čudovit prosti čas, vrniti se nekam, kjer vlada prvobitno mirno življenje.

V resnici pa še zdaleč ni tako. Notranjost nekaterih koč pretresa burno življenje. Življenje, ki se mu posmehujejo v gospodarskih hišah in zmajujejo nad njim sosedje s klanca.

Vsi vedo, da se Tončka in Jurij spreta vsaj vsakega prvega, ker hoče imeti Tončka pokojnino do zadnjega dinarja, Jurij pa ji je ne da. Potem kuhata mulo vsaj pol meseca. Nato je zopet kmalu prvega in pesem se začne znova.

Vedo tudi, da je Agata bolešno ljubosumna. Večkrat gre za Jakobom tri ure daleč, da vidi, če je varen pred ženskami, kjer prekriva streho.

Pravijo, da vsak druge po sebi sodi. Verjetno sodi po sebi tudi Agata Jakoba. Ljudje vedo povedati, da je bila Agata prav živahna tedaj, ko je bil čas za to. Sedaj je malce upognjena, siva, z bledimi očmi. Ljudje pravijo, da gleda kakor sova. Po-

skuša skrivati svojih petinpetdeset let, a se ji to ne posreči več. Nasprotno pa je šestdesetletni Jakob še vedno pravcati možakar na pogled. A ves miren je. Pravi božji volek, kakor se reče. Agata pravi, da je potuhnjen, tiha voda, ki dere bregove. Petintrideset let je živela z njim, a ga ni spoznala. Rodila mu je hčerko, ki je že dvajset let ni več doma in se s pozdravnimi karticami oglašala le za praznike.

Včasih se je Jakob gnjavil zaradi žene. Grizel se je sam v sebi, ko je vohunila za njim. Grizel se je tudi, ko so mu ljudje nosili na nos govorice o njej. Toda ničesar ni videl na lastne oči, zato tudi verjel ni ničesar.

Golčeva kočica se je spraznila. Stari Pavluh je umrl. Ni storil konca doma, kakor bi se nekako spodobilo za starega človeka. Bil je zopet na »terenu«, nekje na pohorskih planotah.

Obnemogel je nekega večera na kmetiji ob velikem gozdu.

»Konec je z menoj, gospodar,« je sopol in se zleknil po veliki klopi ob peči.

»Ne bo hudega, ne,« je menila gospodinja.

Naročila je možu, naj spravi berača v hlev. Ni hotela prebiti noči ob sopihajočem, zanemarjenem in smrdečem dedcu, ki ji ni bil sorodnik niti znanec.

Skuhala je lipovec, prilila pol kozarca slivovke in ponudila staremu. Navsezadnje pa človek le ni pes in treba mu je postreči, če se že zateče k hiši!

»Bog naj ti povrne, mlada,« se je oddihoval Pavluh, hlastno praznil veliko steklenico in si brisal dolgo sivo brado, kamor so se vesile kapljice čaja.

»Ni to taka reč, skodelica čaja,« se je branila mlada gospodinja. Dobro pa se ji je le zdelo. Tak berač gre od hiše do hiše in kamor bo prišel, bo šla z njim hvala o njej.

A stari Pavluh ni hvalil, niti grajal nikogar več. Tisto noč je v Hostarjevem hlevu utihnil za vedno.

»Gromska strela! Sedaj pa imamo sitnosti in nadlego!« je bila prva Hostarjeva beseda in prva žalost, ko je drugo jutro našel mrliča na listju v hlevu.

Res je imel sitnosti in nadlego. Stopiti je moral v dolino na postajo milice in prijaviti primer. Zakoračil je tudi h Golcu in mu povedal, kam naj pride po brata. Še prej pa se je oglasil v Šmartnem pri fari. Naročil je pač, naj malo poklenkajo z zvonovi, takole enkrat, ker je pač umrl človek in ni da bi ležal kakor pes, ki se je zatekel umret na njegovo domačijo.

»Kako boš storil, Golec? Ga boš spravil domov?« je vrtal z očmi v Pavluhovega brata.

Golec je nekoliko okleval. Ni mu bilo sredi poletja za takšne nepredvidene opravke. Z izgubo časa so povezani in še z izdatki. Strela!

Najrajši bi bil vse skupaj poslal k vragu. A oglasila se je žena: »Ja, kaj pa misliš, Tevž?! Seveda mora domov odležat na parah. Veš, kako bi gofljala vas, če bi ga pustil na Pohorju?«

Hostar je olajšano vzdihnil: »Je pa le brat.«

»Saj, brat,« je odmahnil Golec z roko. K vragu takšen brat! Kaj pa je imel od njega? Sramoto je delal hiši, sramoto. A ljudje bi le čekali. Naj bo torej: spravili ga bodo domov.

»Pripraviti bo treba hišo,« je namignil ženi.

Postregli so Hostarju z malico. Gorski kmet se je nato poslovil.

Ko se je opoldne vračal v svojo planinsko samoto, je pri fari zvonilo. Kdo ve, če mu bo Golec tole povrnil, poplačal? Najbrž ne. So nekatere stvari, ki so neplačljive. Tale sitnost je že ena izmed njih. Vrag! Odmahnil je z roko. Vrag naj vzame vse skupaj.

Doma je našel miličnike in zdravnika; zdravnik je ugotovil kap in miličnik je naredil zapisnik. Vsi trije so se po pregledu na veliko praskali. Drobní prebivalci so zapustili mrtvo truplo in si poiskali toplo, živo kri.

Izgnubljeni sin se je vrnil domov. Pod streho, kjer je prvič zavekal, je dobil tudi svoje poslednje ležišče — mrtvaški oder. Vaščani so hodili kropit. Popili so kozarec ponujenega vina, s katerim postrežejo domači ob takšni priložnosti.

Malo pogrebcev je bilo in k sedmini so bili povabljeni le nosači. Golčevi so pripravili toliko, da je bilo zadoščeno navadi.

Ljudje so govorili, da je bilo vse tako, kakor se spodobi. Nekaj časa so še premlevali o Pavluhovem zavoženem življenju, nato so začele misli nanj počasi bledeti.

Koča je ostala prazna. Še bolj zapuščena je bila kakor svoj čas, ko je v njej prebival njen samotni prebivalec.

Koča je stala na lepem kraju. Bila je prostorna lesena zgradba, prekrita s slamnato streho. Imela je veliko sobo in manjšo sobico ob njej. Iz veže je vodila pot v te prostore, a tudi v veliko črno kuhinjo. Dovolj prostora je bilo, da bi tu živela večja družina. Iz zunanje strani se je prišlo v nekdanji hram. Davno ga je nekdo preuredil v bivalni prostor. V njem je že dolga

leta živel Vazalov Korel. Bil je doma v eni izmed hiš gospodarjev. A na dan, ko se je možila sestra, se je na smrt sprl s svakom. Zabliskal se je celo nož v njegovih rokah. Le svatje, ki so se pognali vanj, so preprečili nesrečo. Od tistega dne Korel ni več prestopil domačega praga. Niti matere ni šel kropit, ko je ležala na mrtvaškem odru.

A iz vasi se ni umaknil. Žilav dedec je poprijel za najtežja in najbolj umazana dela. Toda, ko se mu je v žepu nabralo nekaj zasluzka, je bil tudi po teden dni pijan. Tedaj ga je bilo najbolje pustiti pri miru. Utegnil bi bil postati nevaren. Vas ga je prenašala kot nekakšno nujno zlo. Nikoli se ni ženil. Govoril je, da se tudi brez babe lepo živi, če jo potrebuje, jo pa tako ali tako lahko dobi.

Pred mnogimi leti so šušljali, da se smuka okoli Nance. Korel se je režal. A Nanca je vzkipela ko vrelo mleko. Vas se je smejala in počasi so govorice ponehale.

Sam je kuhal Korel v hramu, kadar je bil trezen in kadar je bil pač doma. Prala mu je Agata.

»Nekdo mu pač mora to storiti, saj bi segnil v umazaniji. Dedci niso za takšno delo!« je govorila.

Ljudje so menili, da Korel Agati njeno delo pošteno odsluži. Ona pa je nedolžno zatrjevala, da ji za milo vedno pošteno povrne. Delo pa, no ja, saj ni takšna reč pranje tiste srajce in gat, tu in tam še predpasnik in nogavice.

»Eh, no, saj lahko pereta in likata, kolikor ju je volja. Saj je Jakob pogosto zdoma in za vse imata časa dovolj,« je zlobno namigovala Nanca.

Golčeva koča in koča, kjer sta živela Jakob in Agata, sta bili v najboljšem sosedstvu. Ločila ju je le široka cesta in dvoje malih vrtov.

Toda Pirhova koča je bila mnogo manjša od Golčeve. Tako je s ceste je bil vhod v majhno črno kuhinjo in iz kuhinje se je prišlo v sobico, kjer se je človek med pohištvom komaj obrnil. Nobene veže ni bilo in nobene shrambe. Najbrž je bila koča postavljena pred več kakor sto leti za kakšno osamljeno staro teto s Pirhovine. Jakob in Agata sta se preselila sem, ko je odšla hči že od doma. Agata ni bila tu nikoli zadovoljna. Jakobu pa je bilo vseeno, kje je živel. Da je le bil pozimi na toplem in ob dežju pod streho. Česa drugega ni želel niti potreboval.

Kmalu po Pavluhovi smrti je začela Agata: »Ti, Jakob, dajva, preseliva se.«

Počehljal se je po glavi, se zastrmel v ženo in počasi vprašal: »Selila, da bi se? Ja, zakaj pa bi bilo to dobro?«

»Pravi tepec si, če tega ne vidiš. Le primerjaj Golčevo kočo s tole pasjo uto, pa ti bo takoj jasno.«

Jakob je odmahnil z roko. Naj stori, kakor hoče. Naj bi ji on svetoval karkoli že, poslušala ga tako ali tako ne bi.

»Jaz ne bom hodil okoli Golca in ga nagovarjal za streho, ko jo že imam. Ti pa naredi, kakor ti prija.«

»Da, da. Saj vem. Za vse sem sama. Le zakaj sem te vzela?« je zatarnala.

»Veš kaj, Agata, to pa sem že jaz tudi pozabil,« se je posmehtil pod košatimi brki in odšel iz kočice.

Teden dni pozneje sta se Agata in Jakob vselila v Golčevo kočo.

Pred selitvijo je Agata prebelila kočo zunaj in znotraj. Jakob ji ni pomagal, ker so ga klicali za prekrivanje nekam k Trem kraljem.

Beliti pa je pomagal Korel. Še prej je znosil iz kočice Pavluhovo revščino. Golec mu je naročil, naj vso kramo sežge. Vendar je Korel skrbno prebral iz neznanske umazanije še nekaj uporabnih predmetov. Pretipal je slamnjačo. Ves čas je mislil, da Pavluh le ni bil takšen revež, za kakršnega so ga imeli.

Ni se motil. V slamnjači je bilo v umazano krpo zavito majhno bogastvo. Hlastno je potisnil zavitek pod srajco. Čeprav je bil prepričan, da je v koči sam, se je vseeno ozrl okoli sebe. Njegove oči so se srečale z Agatinim pogledom. Stala je med vrati in ga opazovala. Ali je videla, ko je imel zavitek odvit?

»Kako je, Korelček? Si našel zaklad?« je uprla vanj svoje sojve oči.

»Vraga, pa ne zaklad! Bolh sem se nalezal, morda celo uši. Kakšen zaklad le naj bi bil imel kosmati Pavluh v tejle svinjariji? Dobro mi boš plačala, Agata, tole delo, ki ga opravljam namesto tebe, da veš!«

»Kakor boš računal Korel, kakor boš računal,« se je posmejala zateglo in poželjivo.

Skozi majhna okenca je med drevjem prihajalo v kočo le malo sonca. Zunaj se je parilo poletno popoldne. A lesena kočica je bila prijetno hladna.

Klanec je bil prazen. Ljudje so bili v otavi. Korlu, ki je bil zjutraj ves motoglav še od pijanosti prejšnjega dne, se ni dalo na delo. Agata pa si je vzela prosto, da si pripravi kočico za pre-

bivanje. Jakob je odšel zdoma že zgodaj zjutraj. Zadnji čas se je zaradi selitve držal nekoliko mulasto. Agata ga je pustila pri miru, češ saj ga bo minilo.

»Kako bi bilo, če bi mi dala majhno že vnaprej?« se je možakar ustopil pred žensko.

»Saj nisva v beznici, v javni hiši! Tam se plača naprej,« se mu je posmehnila. Toda ni odstopila, ko je segel po njej.

»Čakaj, vrata bom zaprl,« jo je rahlo odrinil. Stopil je v vežo in obrnil ključ.

Ni videl Nance, ki je pridrobnela po cesti izza ovinka. Niti ni videl, kako je postala pod oknom kočee in vneto prisluškovala, kaj se dogaja za umazanimi, s pajčevinami prepreženimi šipami.

Nanca pa ni videla ničesar. Ni bila toliko pogumna, da bi bila stegnila vrat in se zazrla v notranjost kočee. A zato so njena ušesa bila zaposlena kakor le redkokdaj dotlej. Slišala je prita-jeno Korlovo hahljanje in Agatin rezek smeh. Skozi razma-jano okno je prihajalo šumenje preperele slamarice, sopenje dveh razgretih ljudi, nato pridružen Agatin krik.

»Prasice, prasice!« je nabijalo v Nančinih ušesih, v sencih nekje, kakor drobceno kladivce. Nenadoma ji je ob Agatinem kriku onkraj lesene stene zajela drobno telo vroča sla. Razprla je ustnice in na pol počepnila. Nato je oddivjala izpod okna, kakor da jo žene vihar.

»Dobra si, baba. Nisi še pozabila, kako se plačuje delo,« je potrepiljal Korel Agato po koščenem ramenu.

»Nismo še tako zanič, ne,« je prikimala in si otesla slamo s krila.

»To ima Jakob s teboj vesele urice,« se ji je skrivenčeno za-smejal izpod kratko pristriženih svetlih brkov.

»Eh, Jakob! Že dolgo stradam ob njem,« je omalovaževalno odmahnila z roko.

»A takšna je ta reč, takšna. Škoda, da nisem vedel že prej. Blizu mene bi ne bila lačna,« se je zarežal in pokazal dve vrsti močnih, od tobaka porumenelih zob.

Nato sta delala naprej. Iz kočee sta znosila vso kramo in jo sežgala. Še pred večerom sta z ilovico mazala okrušene stene.

Agato je peklil denar za Korlovo srajco. Vedela je, da ga ima in žal ji je bilo, ker mu je prepustila spraznjevanje kočee. Saj bi bila prav gotovo tudi ona pobrskala med cunjami, a tudi v slamnjačo bi bila pogledala. Že iz gole ženske radovednosti bi bila to storila. Prav zanesljivo bi bila.

Spuščati se je začel večerni mrak, ko sta prenehala delati. Ogledovala sta blatne lise in zadovoljna sta bila z delom, ki sta ga opravila.

»Že jutri dopoldne bom lahko začela beliti. V ranem jutru bom šla h Golcu po apno; obljubil mi ga je že. Barvo pa imam. Lepo zeleno in rumeno sem kupila že prejšnji teden v Peklu.«

»Saj boš prebelila tudi steno pred hramom, jeli? Grdo bi bilo videti, če bi na moji strani ostala stena neprebeljena,« je rekel.

»Če mi boš dobro plačal pa bom,« ga je pogledala.

»Seveda ti bom. Kar sedaj lahko dobiš aro, če hočeš,« se je posmejal in se s pogledom opolzko sprehodil pod njenim pasom.

»Norec stari!« se je navidezno ujezila in nato se je zasmejala še ona. Pomislila je, da mu sedaj lahko omeni denar. Sladko ga je pogledala: »Ej, Korel, saj si bil že danes plačan. Pa še dobro.«

»No, ni bilo ravno napačno. Kar v redu si bila, Agata.«

»Bil bi rajši tiho o tistem, Korel? A rada bi le vedela, koliko je bilo papirčkov med slamo.«

Toda tu Korel ni maral besed. Mrko jo je pogledal: »Se ti je sanjalo pri belem dnevu? Ali pa si imela privid? Čvekaš bedarije brez repa in glave.«

Zaslutila je pritajen bes v njegovem glasu. Umolknila je. Ni ga upala več nadlegovati.

Preusmerila je pogovor: »Sedaj moram domov. Vodo je še treba prinesiti. Še dobro, ker mi ni treba kuhati večerje. Jakob bo jedel tam, kjer je. Zase imam pa kislo mleko in krajec kruha. Še tebe povabim, če si lačen. Dovolj je za oba.«

Korel je zagodrnjal, da ima še mrzel fižol od opoldne. Kislo mleko pa ni ravno njegova najbolj priljubljena jed. V resnici pa ga je mikalo, da bi se že znebil ženske. Vroče je želel, da bi čimprej pogledal, koliko je popoldne »zaslužil.«

Ljubeznivo se mu je Agata zahvalila za pomoč, ko sta se poslovila. A pozneje, ko je bila že doma, je ježno godrnjala zaradi denarja, ki ga je tako po neumnem izgubila. Da bi morala o najdbi povedati in denar celo izročiti Golcu, ji niti na misel ni prišlo. Ko je ležala v postelji, je pomislila: kaj pa, če se je navsezadnje zmotila in Korel v resnici ničesar ni našel? Nekam zmedeno je zaspala. Niti prebudila se ni, ko se je Jakob vrnil in se tiho spravil k njej v posteljo. Le v spanju se je obrnila k steni in rahlo dihala kar naprej. Za njo je bil naporen dan. Potrebna je bila počitka.

V hramu onkraj ceste pa Korel ni spal. Zvečer je skrbno zagrnil okence z rdečo, rožnato zavesico, še preden je prižgal petrolejko. Nato je sedel k vegasti mizi in potegnil izza srajce umazan zavitek.

Odmotal je cunjo. Pred njim se je pokazal kupček skrbno zloženih bankovcev. Bilo je devet modrih po pet tisoč in osemtrideset rjavih tisočakov. In tu je bilo še deset rdečih deset-tisoč! Korlu so se zasvetile oči in usta so se mu razlezla do ušes. Toliko denarja že davno, davno ni imel v rokah!

Začel je razmišljati, kaj si bo lahko privoščil. Nato je pomislil, da bo moral precej časa skrivati, da ima denar. Agata bi takoj posumila, če bi začel razmetavati. Prekleta babnica, da jo je moral prav tedaj prinesiti vrag! Sčvekala bi in še sitnosti bi imel zaradi vsega skupaj. Moral bo biti prav previden, ko se bo lotil kupčka. A dišečih klobas in kakšno steklenico konjaka si bo vseeno privoščil. V koči mu nihče ne bo gledal pod zobe.

Tisto noč Korel ni dobro spal. Vedno znova se je prebujal. Misli so se mu sukale okoli denarja, ki ga je skrbno skrnil v slamnjačo. Celo na Pavluha je pomislil. V zadušljivi sparini zaprtega prostora je vstalo v Korlovem srcu nekaj strahu podobnega. V polsnu se je zavedel, da mrmra očenaš.

»Preklete tele,« je ozmerjal samega sebe.

Spal je daleč v opoldne. Skraja je nameraval v Pekel, kjer bi lahko kaj nakupil. Toda pomislil je, da bi Agata lahko postala pozorna na njegovo pot v dolino. Tudi k njej ni šel, da bi ji pomagal. Naj ženska kar sama vleče čopič po hrapavih stenah. Proti poldnevu se je potegnil h Golcu. Vedel je, da ga bodo potrebovali pri nakladanju otave. A tudi kuhala je Golčevka res dobro. Ni bilo kaj reči. Prileglo bi se že Korlu kaj pravega pod zob. Že od sobote ni jedel v redu. Pil, pil je pač. A včasih je le treba poleg pijače dobiti v želodec še kaj drugega.

Agata je sama prebelila vso kočo. Sama je začela tudi seliti. Čez cesto je zvelkla vse, kar je mogla zvelči. Ni bilo preveč tiste revščine, a šele, ko se človek seli, vidi, koliko ima. Pre-našala je košare, polne posode in cule, napolnjene s perilom in z vsem mogočim.

Jezila se je, ker ni bilo nobenega dedca, ki bi ji pomagal prenesti omaro, štedilnik in še nekaj težjih kosov pohištva. Ker si sama res ni mogla pomagati, je stopila do Korenovih. Tončke ni bilo doma, zato je poprosila za pomoč Jurija.

»A seliš se, seliš?« jo je pogledal iznad Upokojenca, ki ga je prebiral.

»Zakaj se ne bi? Vsakdo gre rad na boljše,« je rekla.

»Pa misliš, da bo res boljše v Golčevem?« je vprašal. On s Tončko je namreč že živel v Golčevi koči, a Tončka se je sprla z gospodinjo in odselili so se. Tisti spor so čez čas nekako pozabili. Še je hodila Tončka h Golčevim v dnino. A nekaj je ostalo na obeh straneh, da odnosi med njimi niso bili nikoli več tako gladki, kakor pred sporom.

Agata se je spomnila na tisti njihov spor. Odmahnila je z roko: »Če ne bo za biti, bo pa za iti.«

»Ja, tako je pač. Nič ni našega tu na tem vrhu in lahko si preberemo, če nam kje ne prija,« ji je pritrdil.

Spravil se je na revmatične noge in odšepal z njo. Kmalu za tem sta nosila pohištvo iz ene kočice v drugo. Celo postaviti ji je pomagal Jurij omaro, posteljo in štedilnik na pravo mesto. Za zahvalo mu je postregla s pol litrom šmarnice in kosom skoraj trdega kruha.

V velikih požirkih je Jurij praznil pollitrski pločevinasti lonček in prigrizoval kruh.

Agata se je vpričo njega sukala po sobi, spravljala perilo in obleko v omaro in posodo na police.

»Lepo bosta imela tu. Tudi soba je pozimi prav topla,« je rekel Jurij.

»Tudi jaz mislim, da se bo čisto lepo živelo,« se je nasmehnila Agata.

»Če se bosta le s sosedom ujemala,« je pripomnil.

»S Korlom, misliš?« ga je pogledala. Zmrazilo jo je. Pa ne, da bi o čem slutil? Ne, ne, ne more biti! Sama, brez prič sta bila tule pred nekaj dnevi. Ozka lica ji je zalila rdečica ob bežnem spominu.

»Zakaj se ne bi razumeli?« je pogledala Jurija.

»Eh, Korel je čudak, posebno, če je pijan,« je pripomnil.

»No, mi smo pravzaprav že dolgo sosedje. Sicer pa z Jakobom ne bova imela z njim posebnih opravkov,« je zmignila z rameni.

»Ja, boš že vedela ravnati tako, da bo prav. Tedaj, ko sva bila imela s Tončko tu, je bil Korel v Splavarjevem. Jaz bi ga ne imel rad za soseda,« je menil.

Poslovil se je in Agata je ostala sama. Pridno se je vrtela po koči. Urejala je to in ono. Ko je pritrdila nad okenca bele za-

vese, obesila na stene slike, ki jim je prej obrisala šipe, je bila videti soba domača in prijetna.

»Sveti križ božji,« je vzdihnila in v črni kuhinji zakurila v štedilniku. Gost, črn dim se je potegnil pod strop in iskal pot v široko odprtino dimnika. A dodobra je napolnil tudi kuhinjo in silil Agati v oči. Mencala si jih je in vedela, da bo boljše takoj, ko bo dimnik povlekel. Saj ni še tu čas, da bi veter zbijal dim nazaj in ga valjal po vseh kotih kuhinje. To se zgodi navadno jeseni in traja tja do zime, ko se zakuri veliko krušno peč. Od tam je speljan obok naravnost v dimnik in po kuhinji se ne kadi tako, kakor tedaj, ko gori v štedilniku, ki stoji v drugem kotu prostora.

Ocvrla je tri jajčka in skuhala še lonček čaja. To je bila dobra večerja in takšne Agata ni imela vsak večer.

Po večerji je pomila posodo in jo spravila v sklednik. Dodobra se je že zmračilo, ko je pregledovala, če so kokoši v uti zaklenjene. Šla je mimo hrama in videla je, da okno ni razsvetljeno; Korel torej še ni bil doma.

Sedla je na prag pred kočo. Lahen veter je pihal od Pohorja. Po dnevni vročini je prijetno hladil zrak. Poredno je silil v Agatine siveče lase, ki so ji uhajali izpod rute. Izza Boča je splavala polna luna in vrgla dolge sence drevja in slivovega grmovja na nizko travo pred kočo. Napravil se je lep poletni večer. Iz vasi onkraj doline se je oglasil radio. Nekje je hrupno zalajal pes in kmalu zopet utihnil.

Agata ni občudovala večera, tudi oddaljenim zvokom radia ni prisluhnila. Nikoli v življenju ni gledala nobenih večerov, niti juter na teh bregovih. Tudi petje je ni nikoli zanimalo. Saj nikoli niso fantje na vasi peli njej ali zaradi nje. Še manj jo je v novejših časih zanimal radio. Čudila se je ženskam, ki so poizkušale posnemati melodijo kakšne nove pesmi ali celo popevke. Ko je sedaj utihnil radio onkraj doline, ni tega niti opazila. Mislila je, da bo treba prelopatiti vrt; skrajno zanemarjen je ležal ob koči. Posejala bo endivijo in kvečjemu nekoliko pozneje še motovilec. Za vse drugo je bilo že prepozno. A popraviti bo treba ograjo. Grde luknje so zevale v njej. Kokoši bi razbrskale ves posevek. Razkopavale bi v sveži, prhki zemlji in ves trud bi bil zaman. Mislila je, kako drugačen bo vrt že prihodnjo pomlad. Tedaj bodo grede posejane in obdelane najbolj skrbno. Ob plotu ne bodo rasle koprive, kakor sedaj, ampak bo posadila grme krizantem in regin. Prenesla jih bo že jeseni

od Pirhove koč, kjer so ji cvetele že leta in leta. Še več vsega bo lahko imela, kajti vrt tu je večji od njenega prejšnjega.

Luna je bila že precej visoko, ko je počasi prišel Jakob po klanču.

»Ali še ne spiš?« jo je vprašal, ko jo je našel sedeti na pragu. Začudil se je, kajti ni bila njena navadi, da bi bedela tako dolgo.

»Morala sem se nekoliko ohladiti. Vroče je bilo čez dan in krepko sem se prepotila pri delu,« mu je odgovorila.

Zvenelo je kakor tih očitek, ker je bilo pač vse na njeni skrbi.

Jakob je odložil orodje v kot pod lestev v veži. Agata je zapahnila vrata in prižgala luč v sobi.

»Si lačen?« je vprašala moža.

»Kaj bom lačen! Še zate sem nekaj prinesel s seboj,« je rekel in potegnil iz cekra v časopisni papir zavite jestvine. Skoraj vedno ji je kaj prinašal domov. S tem ji je na svoj način izkazoval nekakšno ljubezen, ki je sicer ni znal izraziti z besedami ali kako drugače.

Agata je razvila papir. Zasvetile so se ji oči: pred njo se je pokazal zajeten kos visokega belega kruha. Bil je ob strani malo masten od lepega kosa prekajenega mesa. K vsemu je bilo naloženo še nekaj kosov orehove pogače. Zagrizla je v pogačo in od ugodja, a vendar z neprikrito zavistjo vzdihnila:

»Kako dobro gre ljudem po svetu!«

»No, saj se nimajo vedno tako. Toda ob težkem delu človeku le dobro postrežejo,« je pripomnil.

»Še ti vzemi,« je ponudila.

»Kar privošči si, jaz nisem lačen. Kozarec vina bom pa tudi jaz nagnil,« se je nasmehnil.

»Oho, vino imaš tudi?« se je začudila, kajti vina Jakobu navadno niso dajali domov.

»Imam vino, imam. Pa ne šmarnice, kot raste tu okoli,« se je pohvalil.

Agata je prinesla s police dva kozarca in Jakob jima je natočil. Zamlaskala je z ustnicami, ko je poizkusila prvi požirek.

»Ej, to se pa prileže,« je zacmokala, ko je izpraznila kozarec.

»Kajne? Saj pravim: čez vino, ki raste na Pečici, ga ni,« je kimal in jima še enkrat natočil.

»Če bi imel človek denar! Samo takšno vino bi si privoščila. Vsaj za potrebo bi si ga,« je menila.

»Da, prav imaš. Vsaj za potrebo,« je prikimal.

Agata je postala dobre volje. Ozrla se je okoli sebe in namignila Jakobu: »No, kakšen se ti zdi najin novi dom?«

Tudi on se je ozrl. No, saj je v redu. Lično je v sobi. Pohištvo ni stisnjeno na kup, kakor je bilo v Pirhovem. Tudi peč v kotu je velika. Udobno se bo lahko stegnil po njej, ko bo zunaj brilo. Strop, stesan iz težkih hrastovih hlodov, ga ni motil, celo všeč mu je bil.

»Ni napačno, Agata, res ni,« jo je pohvalil.

»O, Jakob, če bi imela denar! Uredila bi to kočo, da bi bilo veselje živeti v njej. Slamnjača na deskah je tako trdo ležišče. Rahljam in rahljam ličkanje, a se le poleže. Jurij je kupil za postelje nekakšne jogi vložke. Tončka se mi je pobahala z nji-mi. Ko bi ti vedel, kako mehki so. Kakor da bi na samo perje legel. Seveda, midva na kaj takšnega še pomisliti ne moreva,« je vzdihnila.

»Ali so tako dragi?« je vprašal.

»So, so! Sedemdeset tisočakov stanejo,« je zopet vzdihnila.

»Sedemdeset?« je Jakobu zaprlo sapo.

... Denar, denar ... je ključalo v Agati. Še enkrat je natočila kozarec vina in ga izpila na dušek. Zazdelo se ji je, da vidi, kako kleči Korel ob slamnjači in tlači nekaj za srajco. Da je bila tako neumna in mu dovolila pomagati! Sedaj je, kar je. Zado-voljna bo lahko, če bo držal jezik za zobmi o tistem, kar je bilo med njima ...

Prav tedaj se je zunaj oglasilo Korlovo pijano popevanje. Mimo okna je štorkljal proti hramu. »Lahko noč, sosedje, lahko noč!« je pobobnal po oknu.

»Dobro spi, Korel!« mu je zaklical Jakob.

»Hej, jaz bom že spal. Pa še kmalu. Drugače je tebi, ko imaš tako vročo ženo,« se je zakrohotal in odklamal naprej.

V Agatinih žilah je zledenela kri.

Jakob se je zazrl vanjo z dolgim pogledom.

»Tele pijano! Čveka, da sam ne ve kaj,« se je ujezila.

»Saj, prav imaš,« je pokimal mož in se začel razpravljati.

Agata je pospravila mizo, nato se je slekla tudi ona in ugas-nila luč. Zlezla je v široko posteljo in se stisnila k steni.

Korel, ki je sicer sklenil, da denarja ne bo zapravljjal tako kmalu, je prelomil besedo: dan za dnem je bil pijan. A ni pil pri kmetih v vasi. Kje neki! Kar v Pekel se je spustil in si v lepi hotelski sobi pustil gosposko postreči. Točajka ga je sprva gledala po strani, ko je naročil drago kosilo in najboljše vino. Toda, ker je pošteno plačal, je zmignila z rameni in mu še postregla. Gost je pač gost, dokler ima denar!

Toda, ko je Korel sedel za mizo, ni znal več vstati. Ni gledal na sonce in ni gledal na uro. Okoli njega se je nabirala skupina vinskih bratcev in pridno jih je gostil.

»Hej, Korel! Ti je umrl stric v Ameriki in si dobil dediščino?« so ga vpraševali tisti, ki so ga dobro poznali in vedeli, da Korel mnogo rajši pije podarjeno vino, kakor pa komu plačuje. Pisano je pogledoval vpraševalce, nato pa se je hrupno smejal in pojasnjeval:

»Podedoval pa, podedoval! Teslo, kdo bi le revežu kaj zapustil? Varčeval sem, da veš, varčeval! Ženiti sem se mislil, a sem se skesal. Pa še baba me je pustila. Sedaj pa pijem na žalost. Ali pa na veselje, če ti je tako bolj všeč.«

Smejali so se mu in pili na njegov račun.

»Bi rajši kupil kaj potrebnejšega, kakor je pijača,« ga je nekdo malce pikro, a vendar dokaj previdno in dobronamerno opozoril.

Korel ga je pisano pogledal. Nato se je zasmejal hrupno in pritrjujoče: »Saj res, prav imaš! Ne bi bilo napačno.«

Šel je v trgovino in izbral nekaj potrebnega perila, hlače in še čevlje. Toda potem se je vrnil in pil do večera.

Pozno ponoči se je vračal v Zabukovje. Klanec je bil poln njegove pijane pesmi in bevskajočih vriskov.

Trkal je na okno pri Jakobu: »Hej, kako se imata, golobčka? Kako vama gre ljubezen?«

Nista mu odgovarjala, kakor da ga ne slišita.

A ko večer za večerom le ni bilo miru, mu je Jakob le odgovoril: »Veš kaj, Korel, vsaj spat se tiho spravi in pusti spati nam, ki ves dan delamo.«

Bil je pošteno jezen. Pozno se je vračal z dela in zgodaj je moral vstajati. Sedaj pa naj noč za nočjo poslušaj to zapito motovilo. Sit ga je bil.

»Kaj? Ti, ti boš mene poganjal spat? Ravno pravi si mi. Bolje bi bilo, da ti ne bi toliko spal. Da bi ne bilo treba meni tvoje babe tolažiti.« Krakajoče se je zarežal in zategnil: »Le pridi, le pridi. Sem sama doma, ni ata, ne mame, ne hud'ga moža.«

Jakob se je obrnil k Agati: »Ti, kaj pa to pomeni? Si imela z njim opravek?«

»Ali se ti meša? Menda vendar ne verjameš njegovemu pijanemu blebetanju.«

Molčal je; čez čas pa je počasi rekel: »Pazi se, Agata. Ne bilo bi ti dobro, če bi se spozabila z njim. Ali pa, če si se že.«

Planila je: »Norec! Menda ne boš pijancu verjel. Ničesar mi nimaš očitati. Ti že ne meni. Čepim doma. Iz vasi se sploh ne zganem. S teboj je drugače. Vedno si okoli žensk. Kdo naj mi pove, kaj vse počneš? Kdo mi lahko to zagotovi, a?« je planila.

Jakoba je speklo. Ali bo zopet začela tisto pesem sumničenja izpred nekaj let? Sedaj bi pa le lahko bila že pametna. Dovolj ga je spravljala ob živce, ko je bil še mlajši. Ne bo ga več. Ne bo ji dovolil. Zagodrnjal je:

»Da se ti le ljubi misliti na norije. Kakor da ne veš, da mi, no ja, da mi ni več za tisto. V mojih letih . . .«

Segla mu je v besedo:

»Leta. Ja, leta! Šestdeset, kaj pa je to?! Korel jih ima samo dve manj, pa ga poglej . . .«

Jakob se je sunkovito dvignil na ležišču: »Kaj pa ti veš o Korlu? Kako veš, kakšen je on? Ti!«

Vse v njem je drhtelo. Zavest moža, ki mu je moška moč ubegnila, ob sebi pa ima žensko, ki je nemara željna še vročih, živih noči, ga je globoko zadela.

Le kako more omenjati Korlovo moškost? Od kod ve to? Ali ga vara z njim? Saj, časa ima dovolj, medtem ko je on na delu. Preblisnila ga je misel na različno namigovanje, ki si ga je privoščila Nanca, če se ji je za to le ponudila prilika.

»Kaj si sedaj utihnila? Zini že kaj, no, zini!« je vzrojil.

Preplašila se je. Že davno je ni nagovoril, da, nahrulil s takšnim glasom.

Pomirljivo je začela: »Bodi vendar pameten. Jaz, da bi kaj imela s tem zapitim rogoviležem? Kako ti sploh more priti kaj takšnega na misel?«

Jakob ni vedel, pri čem je. Jeza mu je minevala. Toda v srcu je ostal dvom in glodal. Sklenil je, da bo pozoren. Ne, z drugim se pa ne bo pečala. Dela za njo. Res ne živita razkošno, a tudi stradata ne. V marsikateri koči je mnogo slabše, kakor pri njima. Postalo mu je žal, da je dovolil selitev pod isto streho, kjer živi Vazalov. Zdelo se mu je, da je popolnoma drugače, če bi bili samo sosedje, kakor pa sedaj, ko so v isti hiši.

»Prala mu ne boš več, da veš!« je pribil.

»Prav, pa ne. Ravno lačna sem njegovih umazanih cunj,« se je otresla.

A vendarle ji ni bilo vseeno. Ne zaradi tistega drobiža, ki ji ga je Korel dajal za pranje, le zbala se je, da bi si naprtila njegovo sovraštvo. Dobro je vedela, kakšen zna biti, če se na koga spravi. Zajedljivo in posmehujoče pripoveduje podrobno-

sti, da se človeku obrača želodec. Ali ni tako govoril že o Katri, s katero se je ukvarjal nekaj časa pred leti?

Le zakaj se je spustila z njim tisto popoldne? Kaj jo je obšlo?

Zajel jo je kes. A zavedala se je, da storjenega ne more popraviti. Ostalo ji je le še upanje, da bo dogodek ostal skrit ljudem, predvsem pa Jakobu. Navadno se ni menil za ljudske marnje.

Na veliki Pirhovi njivi so ženske spravljale krompir. Debeli gomolji so se jim valili izpod motik. Metale so jih v košare, ki sta jih odnašala na voz domači hlapec in eden izmed kočarjev. Droben krompir so puščale v vrstah. Spravili ga bodo posebej, ko bo debeli že v kleti.

Ženske so se potile, zamahovale z motikami in vneto brusile jezike. Obirale so vašcanke; tiste, ki jih ni bilo na njivi.

Nanca je kopala poleg Tončke. Tiho ji je nekaj šepetala.

Tončka se je vzravнала: »To pa že ne bo res! Menda se ti je le sanjalo.«

»Živa resnica, če ti rečem,« je zatrjevala Nanca.

»Hej, vedve! Kaj pa imata takšnega, da sta tako sami zase?« se je obrnila k njima Kotnikova Zalka.

»Hi, hi, hi, saj mi ne boste verjele, če vam povem. Tudi Tončka mi ne verjame, pa je res, kar vem,« se je hihitala Nanca.

»Kar povej, kar! Mogoče ti bomo pa mi verjeli,« so začele drezati vanjo ženske.

»Pa naj bo, ko ste že tako posiljene,« se je pustila Nanca preprositi. V resnici pa je komaj čakala, da se znebi skrivnosti; saj jo je le-ta tlačila že vse preveč dni. Toda bil je čas, ko so rasle gobe in Nanca se je za nekaj dni pobrala na Pohorje, kjer je vedela za dobra mesta. Kar je podnevi nabrala, je proti večeru raznosila svojim stalnim strankam v Bistrici. Niti spala ni vsako noč doma. Nekaj dni je kar prespala pri znankah, ki jih je imela povsod dovolj. In komaj je čakala, da je prišla med domače ljudi, da jim pove, kaj je doživela, ko se je selila Agata.

S pravcato igralsko spretnostjo jim je začela opisovati, kaj se je dogajalo v Golčevi koči med Korlom in Agato.

»Jaz pa še vedno ne verjamem,« je zmajevala Tončka z glavo.

»Zakaj bi ne verjela? Agata je tudi pod kožo krvava in Korel še zdaleč ni svetnik. Sta že potrebovala drug drugega. Eh, če se stari štori vnamejo!« se je zakrohotal Pirhov hlapec, mlad fant, ki je pravkar odslužil vojake in je čakal, da bo dobil delo v bistriški tovarni. Le za toliko časa se je udingal pri Pirhu.

»Ti pa veš, kaj!? Ko si še ves zelen,« se je posmehnil kočar Pepi, dedec blizu šestdesetih, ki je s svojo nekaj let starejšo Mico živel v eni izmed koč na slemenu klanca.

»Ej, tako zelen pa zopet ni. Saj je vojake že odslužil,« je pognela Mica s fantom.

»Pa še prav imate, teta!« se je fant strinjal z njo.

Dogodek jim ni in ni šel iz glave. Pomlevali so ga na dolgo in široko. Šele Pirh, resen in mrk možakar, ki je na svojih njivah želel le delo od tistih, ki jim je plačeval, jih je zmotil, ko je prišel s konji po krompir. Prinesel jim je malico in ljudje so posedli k jedi.

Poletno popoldne se je nagnilo k večeru. Ljudje na njivi so postajali utrujeni. Zemlja je bila zbita ilovica in trda od poletne suše. Ženske so boleli hrbti od kopanja. Celo mlad fant je postal bolj redkobeseden. Delali so na robu njive, ob cesti.

Zalka se je za trenutek naslonila na motiko, da se vsaj malo vzravna in prežene bolečino s hrbta.

»Glejte, Jakob prihaja,« je opozorila. Vse glave so se obrnile k cesti. Jakob je bil že čisto blizu njih.

»Bog daj srečo, ljudje!« jih je pozdravil.

Odzdravili so mu in prenehali delati. Obstal je ob njivi.

»Pridni pa ste, pridni. Še malo pa boste skopali,« jim je pokimal.

»Moramo biti pridni, moramo, če hočemo živeti,« je vzdihnil Pepi.

»Prav imaš. Vsak po svoje se trudimo. Zato pač smo, da delamo,« je modro povedal Jakob in se že obrnil, da bi odšel naprej po cesti.

»Kje pa imaš danes Agato?« ga je ustavila Mica.

»Mislim, mislim, da je pri Golcu. Menda so tudi tam v krompirju,« je rekel.

»Pri Golcu da je, praviš? No ja, če ima čas,« se je jedko posmehnil hlapec.

»Zakaj naj ne bi imela časa? Doma sedaj res nima posebnih opravkov,« je zmignil z rameni.

»Kako to, da si danes tako zgoden? Navadno se vračaš bolj pozno domov,« je hotela Tončka preusmeriti pogovor.

»Ha, za Agato se boji!« se je zarežal fant in pomežiknil Zalki.

Jakob je postal pozoren. Opazil je fantovo mežikanje. Že je hotel nekaj reči, ko se je oglasil fant: »Kako pa se kaj s Korlom razumeta? Menda je precej živahen zadnji čas. Vsak dan je pijan. Najbrž pije od veselja, ker je dobil v hišo dobre sosede.«

V Jakobu je zavrelo: »Ti, Martin, kaj pa imaš za bregom? Zakaj omenjaš zdaj Agato, zdaj Korla? Kaj je z njim?«

»Jaz, da sem kaj rekel? Nikar, no,« se je sprenevedal fant.

Nanca pa se je zahihitala: »Če se ljudje malo muckajo, ko jim postane dolgčas, prava reč. Kaj za to!«

Jakobu se je stemnilo pred očmi. A tako, taka je ta reč. Vrabci že čivkajo kdove kaj, le on ne ve ničesar.

»Povejte že vendar, kaj veste,« je pogledal po ljudeh. A nihče ni znil.

»Kaj naj bi rekli? Saj ni nič. Čenče!« se je naposled oglasila Tončka.

Brez pozdrava je odšel Jakob po cesti. V prsih mu je nabijalo srce. V klancu ni zavil proti koči. Pognal se je med grmovje in nato v gozd. Zleknil se je na mah in se zastrmel med vejevje. Počutil se je skoraj tako, kakor da se je napil močnega vina.

Saj, vino! Zažejalo ga je. A vina ni imel. Iz suknje je potegnili ploščato stekleničko. Slivovka, domača, dvakrat žgana, je bila v njej. Nagnil je in zaklokotalo mu je po grlu.

Ni se odžejal. A zazdelo se mu je, da se je nenavadno ohladil. Vse skupaj mu je postalo čudno in neresnično. Nekje daleč je bila Pirhova njiva in ljudje na njej. Še dlje je bila Agata. In Korel. Toda, kaj je že govorčila Nanca? Res nekaj o muckanju? Kdo se mucka, kdo? O, k vragu vse skupaj!

Zajela ga je utrujenost. Ves dan je delal na vročem soncu. Le kako se mora človek ubijati, če hoče živeti...

Zelenilo vej nad njim se je prelilo v mehko žametasto odejo in ga toplo zajelo vase. Skrčil se je v klobčič in zaspal...

»Če kaj vem, bo danes pri Jakobu doma še veselo,« je menila Mica.

»Le naj jima stopi na prste, naj,« se je obližnila Nanca. Trdno je sklenila, da bo zvečer stopila okoli njune kože, pa če bo še tako utrujena. Jakob je miren človek, toda, če mu je kdaj česa res čez glavo, zna pošteno zrasti. Pred leti je to sama okusila. In Agata je bila kriva tedaj za tisto. Tedaj se je Jakob potegnili za ženo in ona, Nanca, mu je komaj ušla. Agata mu nocoj ne bo mogla. A če ga bo pregovorila, lisica, kakršna je? O, ne, ne bo ga! Nanca je prej, popoldne, spoznala, kako je bil ves divji v sebi, čeprav je poskušal to na zunaj skriti.

Ljudje ob njej na njivi so govorili o Korlu. Spraševali so se, odkod mu nenadoma toliko denarja za popivanje. Ugibali so, a nič pravšnjega jim ni prišlo na misel.

»Ukradel najbrž ni. Temu ni podvržen. Je babjek, pretepač in rogovilež. A da bi kradel, tega še ni bilo slišati. Poleg tega pa nihče ni nikjer potožil, da mu je zmanjkal denar ali kakšna druga vrednost,« so vedeli.

Nepojasnjeno jim je ostalo, odkod mu denar. Niti besede niso zvedeli o tem. Agata je molčala, čeprav je še vedno domnevala, da se tisti dan ob selitvi ni zmotila. Niti Jakobu ni upala ziniti. Bala se je Korla. Če bi zvedel, da je kaj raztrobila med ljudmi, bi se ji utegnil maščevati na svoj način. Kaj njemu, če bi hkrati oblatil tudi sebe! Sicer pa, saj se niti ne bi! Samec je. Živi, kakor mu prija. Še senca ne bi padla nanj. A njo bi obsojala vas, samo njo, avšo staro. Po jezikih bi jo vlačili, da bi jo bilo konec od sramu. Kaj bi bilo, če bi Jakob zvedel, na to raje ni pomislila. Zato je molčala, kadar so ljudje ugibali, kje jemlje Korel denar, ki ga tako pridno razmetava.

Če bi bili Golčevi vedeli, da je Korel pomagal Agati seliti, bi bili najbrž kaj posumili. Ne bilo bi jim vseeno zaradi denarja. So pa le imeli stroške s Pavluhovo smrtjo in z njegovim pogrebom. Kaj za to, da je bil gospodarjev brat! Nikoli niso ničesar imeli od njega, izgubljenca, ki je zavozil življenje. A niti najmanj bi jim ne bilo po volji, če bi vedeli, da je Vazalov pobasal njegov denar.

»Nikoli, skoraj nobeno noč nimava z Jakobom miru pred njim,« je potožila Agata na Golčevi njivi, ker so tudi tam govorili o Korlu in njegovem popivanju.

Pogledala je gospodarja, kakor da bi jo on lahko zaščitil pred človekom, ki je navsezadnje le doma v njegovi koči.

Golec se je drobno posmehtil: »Jaz vam res ne bom igral policaja. Kakor si boste uredili zadeve, takšne boste imeli. Zdi se mi, da imam drugega dela dovolj. Ko mu bo zmanjkalo denarja, bo pa nehal žreti. Milijonov prav gotovo nima. Pa četudi bi jih imel, bi jih znal pognati.«

Zanj je bila ta zadeva urejena. Še tega bi se manjkalo, da bi delal red med kočarji!

Agata je povescila nos. Tu torej ne bo dobila opore. Da, če bi zinila o denarju! O, kako bi Golec poprijel. Na vrat na nos bi pograbil Korla za ovratnik. A tako neumna zopet ni. Saj je strah tisto, kar grabi njo za vrat. Lepo mora molčati o denarju, da bi ne prišlo še kaj drugega na dan.

Nevoljna se je vračala tisti večer domov. Zbita je bila od celodnevnega zamahovanja na krompirišču. Ko je že v mraku stopala proti domu, je želela spati, le še spati.

Toda doma na pragu je sedel Korel. Ni bil trezen, a tudi toliko ni bil pijan, da bi ne vedel kaj počne. Takšen pa je bil vedno najhujši.

Zmanjkalo mu je namreč denarja!

Dodobra se je streznil zjutraj, ko je pogledal v denarnico in ugotovil, da se stiska v njej le še malo bankovcev. In med njimi ni bilo nobenega rdečega . . . Tuhtal je in tuhtal, kako je to mogoče. Ni se mu zdelo verjetno, da bi bil zapravil sam toliko denarja. Nekdo ga je moral okraستي. Da, prav gotovo ga je. Toda kdo? Na to, da je pil z njim na njegov račun, kdor je le hotel, ni Korel niti pomislil.

Kdo pa je sploh vedel, da ima denar, mnogo denarja? Da, Agata je vedela. Saj mu je celo omenila denar tisti dan, pri selitvi. Toda, kako naj bi prišla do denarja? Saj ga je nosil vsega s seboj. Spomnil se je, da mu je nekajkrat pomagala v hram in ga spravila v posteljo, ko tega sam že ni zmožel več. Ona in Jakob, oba sta mu pomagala. Preprosto je seči pijanemu človeku v žep in smukniti kupček bankovcev. In Agata je vedela, da ima denar. Nemara tudi Jakob? Da, najbrž je vedel. Agata mu je o denarju vsekakor povedala. Nocoj se bo pogovoril z njo, mora se!

»Kaj pa ti delaš tu?« je kriknila, ko se je skoraj zaletela vanj.

»Tebe čakam, lepa moja sosedka. Le odkleni, le! Notri se bova pomenila,« je rekel in se odmaknil s praga.

Odklenila je vežna vrata, vstopila in hotela vrata takoj zapahnuti. Toda Korel je bil hitrejši — postavil je nogo med vrata, sunil v Agato, da je omahnila po veži in nato sam zaloputnil vrata za seboj.

Agata je stopila v sobo in z drhtečo roko prižgala petrolejko.

Obrnila se je h Korlu: »Veš kaj, pojdi spat. Pozno je že in tudi jaz bi rada spala. Tako sem utrujena, da bi zaspala kar na tleh.«

»Se boš že še naspala. Prej pa mi boš povedala, koliko mojega denarja si potegnila!« je siknil med stisnjenimi zobmi.

Agata je odskočila.

»Tvoj denar! Ali se ti meša? Kakšen denar pa si ti imel? Kdaj si sploh imel toliko denarja, da bi ti ga kdo lahko ukradel? Ti pa, ti!« se je razjezila.

»Od kod sem ga imel, je moja stvar. Toda imel sem ga in sedaj ga nimam več. Ti pa mi boš povedala, kam si ga spravila in koliko je bilo tistega mojega denarja.«

Prestrašila se je. Zaslutila je, da človek misli zares. Videla je njegov pogled, poln besa, ki utegne zdaj zdaj izbruhniti. Poizkusila je zlepa: »Bodi pameten, Korel! Tudi, če bi imel denar, jaz zanj ne vem. In niti vedela nisem. Kako le moreš pomisliti, da bi te bila jaz okradla? Saj smo vendar prijatelji. Glej, popival si dan za dnem, da so se čudili ljudje. Pijan si posedal po gostilni in hotelu. Veš, koliko jih je bilo okoli tebe, ki so videli, da imaš denar? Ko si bil pijan, verjetno nisi pazil na svoj žep. Kdorkoli ti je mogel potegniti denar, če si ga res imel. In tudi natakariče! Mar si štel, koliko si jim zmetal in koliko so ti vračale?«

Korel jo je poslušal. Zamislil se je; saj končno ima ženska lahko celo prav! Res ni gledal na prijatelje pri mizi, kaj počno, ko je bil nakresan. Niti ni nikoli podvomil v poštenost natakarič.

K vragu denar! Ni ga več in nobeno tuljenje ga ne bo priklicalo nazaj. Lahko ga je dobil in lahko se ga je iznebil. Zarezal se je, ko je pomislil, da je nekaj lepih uric vendarle preživel.

Agata je videla, da se je pomiril. Nasmehnila se mu je: »No, vidiš, kako so te okoli prinašali. Potem pa prideš sem in hočeš tu iskati obresti. Veš, da bi nikoli ne mogla oškodovati tebe,« ga je potrepljala po rami.

Nosnice mu je napolnil vonj njenega prepotenega telesa. Ovil ji je roko okoli tenkega pasu in jo potegnil k sebi.

»Eh, Agata, pustiva sedaj denar. Nazaj ga ne bo več. Vse skupaj nima nobenega smisla. Samo to ima smisel, da si sedaj tu, ob meni. Še veš, kako lepo nama je bilo zadnjič?«

Poizkusila ga je rahlo odriniti: »Ne bodi neumen! Jakob se lahko vrne vsak čas.«

»Kaj Jakob! Ne bo ga še domov. Mogoče ga nocoj sploh ne bo, ker doslej še ni prišel. Saj včasih ostane tam, kjer dela. Posebno, če mu je ostalo dela le še za kakšno uro,« ji je dopovedoval.

Agata je pomislila, da ima Korel prav. Če Jakoba kdaj pozno ni bilo domov, se je vrnil naslednje dopoldne. Prepustila se je objemu močnih rok, ki so jo povlekle na posteljo.

Utonila sta v svet strasti in poželenja...

Nobeden izmed njiju ni opazil, da so se odprla sobna vrata. Nihče ni opazil Jakoba, ki so se mu oči širile in je v njih začel rasti lesk brezmejne jeze.

Šele, ko je mož ob vratih besno zahropel umazano kletev, sta se zdrznila in ostrmela.

Agata je jela vleči nase pregrinjalo, s katerim je bila prekrita postelja. Korel pa je planil pokonci in se začel bedasto režati.

»Svinje, preklete svinje!« je kriknil Jakob in se pognal proti postelji.

»Ti, kaj pa bi sploh rad?« je zabolščal Korel v Jakoba in vlekel nase povaljane hlače.

Bes v Jakobovih očeh je še bolj vzplamtel.

Tako! Ni dovolj, da se goni v njegovi lastni postelji, pod njegovo streho! In sedaj še neumno vprašanje, kaj da bi rad!?

Pokaže mu, pokaže, kaj bi rad! Obema pokaže. Tule, pod to streho, pod tem črnim stropom se vlačita, medtem ko on gara. Poti se pod vročim soncem na strehah, da se mu lepi srajca na telo. Tu, lepo na hladnem pa se mu smejeta in uganjata vlačugarijo.

Da se ljudje muckajo, če jim je dolgčas, je rekla Nanca. Pokaže jima muckanje, pokaže! Ooo!

Najbrž že vsa vas čivka o tem. Posmehujejo se mu na njivah. Posmihajo se mu ljudje, norcu staremu, ki gara, da se onadva lahko lepo imata. Sedaj je konec s tem. Konec za vse čase. Pa četudi bo za to morala teči kri!

Toda kdo izmed njiju je več kriv? Koga naj najprej prime? Oba! Za takšno reč je potrebno dvoje ljudi. In bila sta dva: Korel in Agata. Agata, njegova žena...

Divje so žarele Jakobove oči.

»Zgonjenca! To počneta? To!« je hropel.

»Ha, ha, ha!« je stresel krohotač Korlovo telo.

»Ne reži se, prasec!« je kriknil Jakob.

»Hej, tepec stari! Pa ne, da si ljubosumen? Res še ni za v staro šaro tale tvoja baba. Vsa voljna in vroča je, čeprav je koščena. Še vedno je vredna greha, da boš vedel! Kar nič ne nori. Navsezadnje pa to tudi ni takšna reč. Oba je lahko imava dovolj. Sicer pa tako pravi, da si že davno postal za odpad in ležiš ponoči ob njej ves miren, kot lesena klada!«

Še bi bil Korel kaj tvezel, a Jakob je pograbil veliko lončeno skledo; ob praznikih je Agata mesila v njej testo za potice. Sedaj je imela na robu poleteti nezakurjene krušne peči v njej rumene hruške.

Jakob je pograbil skledo in jo z vso silo treščil proti Korlu.

Skleda je zadela Korla po vrhu glave in se raztreščila ob peči za njim. Hruške so se razletele po tleh.

Korel je začutil na glavi skelečo bolečino. Podrgnil je po lasih in dlan se je dotaknila lepljive krvi.

»Teslo! Kar ubil bi me. V zahvalo, ker mu babo tolažim,« se je zlobno posmehnil.

Jakob je planil proti njemu. A Korel se je umaknil in bliskovito potegnil izpod klopi težko hrastovo pručico.

Agata, ki je dotlej drhtela ob vznožju postelje, je kriknila in se hotela pognati iz sobe. Z divjim pogledom jo je Jakob prikoval na mesto: »Nikamor!«

Občepela je mirno, kakor prikovana k postelji in s široko odprtimi očmi strmela v oba moška.

Videla je, kako je Korel s pručico zamahnil proti Jakobu in si zakrila usta, da bi udušila krik.

A Korlov zamah je videl tudi Jakob. S presenetljivo hitrostjo se je umaknil in hkrati potegnil Korlu pručico iz rok. Zalučal jo je čez posteljo v kot. S pogledom je bežal po sobi, da bi ugledal kaj pripravnega. Sunkovito jo potegnil izza omare toporišče nenasajene sekire in mahnil po Korlovem ramenu.

Korel je pobesnel ob tem prvem udarcu, ki ga je zadel. Naslednjemu zamahu se je umaknil in se od strani pognal v nasprotnika.

Jakobu je spodrsnilo na črepinjah in poteptanih hruškah. Položil se je po tleh, kakor je bil dolg in širok.

Korel se je zgrudil čezenj. S pestmi je začel divje udrihati po njem.

Jakob se je poizkušal izmotati izpod njega. Hlastal je z rokami in se hotel braniti. Ni se mu posrečilo.

Z zverinsko podivjanostjo je bilo vanj dvoje jeklenih pesti.

»Svinja, svinja! Morilec!« je hropel Jakob in si poizkušal z rokami zaščititi glavo. A Korel ga je pograbil za redke lase in začel z njegovo glavo udarjati ob tla.

Agata, ki je ves čas čepela na mestu, opazovala pretep in molčala, je kriknila: »Korel, nikar! Ubil ga boš.«

A ni se premaknila. Niti poizkusila ni, da bi ju spravila narazen. Bala se je, da bi se potem nemara spravil nad njo, saj bi Jakob vsekakor hotel obračunati z njo, če že s Korlom ne more.

Mislila je, da je mnogo bolje, če stoji ob strani.

In Korel je udarjal kar naprej.

»Morilec,« je Jakob zopet zahropel.

Le za hip so zastali udarci. Beseda morilec je Korla zadela prav v srce. V njem se je dvignila neka slika iz davnih dni. Kakor na filmskem platnu so mu misli poiskale neko dogajanje...

Bilo je na sestrični gostiji. Tedaj se je spoprijel z mladim svaikom. Tudi tedaj je udaril z njegovo glavo v zid in ko je potegnil

nož, mu je v zavest planil svakov krik: Morilec! Neka roka mu je tedaj izbila nož in po njem so začeli deževati udarci...

A tu ni bilo nobene roke. Nikogar ni bilo, ki bi ga odtrgal od žrtve in ga pognal v noč. Le krik: Morilec! se mu je zajedel v možgane in vzbudil v njem uničevalno neurje.

Posegel je v žep. V luči petrolejke se je zasvetlikalo jeklo...

Agata je tenko zacvilila. Nato je, kakor da jo žene vihar, planila iz koče. Sunkovito je dihala in se zgrudila na travo pod lipo...

V koči je nenadoma postalo vse tiho. Agata se je splazila do okna. Poizkušala je pogledati v sobo. Ničesar ni mogla videti. Okno je bilo tesno zagrnjeno. Tudi pri drugem oknu je bilo tako.

Le kaj se dogaja onkraj stene? Kaj počneta sedaj moška v sobi? Je to Jakob, ki stoka tako pretresljivo?

Agata si ni upala v sobo. Tam je bil še vedno Korel. Lahko bi ji kaj storil. Dovolj podivjan je bil za kaj takšnega.

Bila je videla nož v njegovi roki. Ali je Jakoba res ubil? Ooo!

Slonela je ob oknu. Začela je drhteti. Rahlo jo je mrazilo. Ni pomišljala, če od hladu noči ali od strahu.

Ni slišala, kdaj je prišel Korel iz koče. Prestrašeno se je zdrznila, ko ga je zagledala med vežnimi vrati.

Rada bi se mu bila skrila, a se ni upala niti premakniti. Zagledal je njeno senco ob oknu, kajti zaklical je: »Agata! Agata, takoj pridi sem!«

Res je klical komaj slišno, a v njegovem pridušenem glasu je zvenel ukaz.

»Neee,« je dahnala.

Od strašnega strahu pred njim so ji začela drhteti kolena.

»Pridi, če ti rečem. Potrebujem te. Nič ti ne bom naredil,« je rekel, kakor da je uganil njen strah.

Počasi se je odlepila od stene in omahovaje odtavala za Korlom v kočo, kjer je stokanje pojenjalo.

Ko je stala že v veži, je Korel zapahnil vrata za njo.

»Zakaj zapiraš?« je vzdrhtela.

»Molči, neumnica! Saj tebi ne bom nič naredil,« jo je zopet pomiril.

Hm, pravi, da njej ne bo nič naredil. Torej je Jakobu nekaj storil? Nenadoma jo je obšel čuden občutek zadovoljstva. Pomislila je, kaj bo počel Jakob z njo, ko bosta sama. Tako silno se je zbala zase, da ji je postalo celo prav, če mož ne živi več.

Stopila je za Korlom v sobo...

Nanca je ležala v mehki travi ob Tončki in Juriju.

Po vročem, dela polnem dnevu jim je poležavanje dobro delo.

»Tako sem zbita, da me vse kosti bolijo,« je potožila Tončka.

»Misliš, da jaz nisem? Še sreča, da smo danes s krompirjem končali. Skoraj, da ne bi mogla še kakšen dan krampati po njivi,« se je pretegnila Nanca.

»Ne prizanesejo nam, ne, gospodarji. Potegnejo nas k najtežjemu delu, da odslužimo streho nad glavo in tisti ogon zemlje, ki ga imamo pri njih,« je vedel Jurij.

»Saj pravim, nam se ne bi bilo treba toliko ubijati, saj le dobimo vsak mesec denarčke. Tudi s tistim bi nekako shajali,« je kimala Nanca.

»Eh, bolj slabo bi bilo. Ko pa cene rastejo in če bi morali kupiti vsak krompirček, vsako zrno fižola, glavo zelja in še vse drugo, ne vem, kako bi šlo,« je pomodrovala Tončka.

»Oh, ja! Denar dandanes nič ne zaleže. Ko sem bil še mlad . . . « je začel Jurij.

Nanca se je zbala, da bo sedaj prišlo na vrsto Jurijevo poveličevanje davno minulih časov. Prekinila ga je: »Da, Jurij, tedaj se je drugače živelo. Res smo se ubijali tudi tedaj, toda mladi smo bili, mladi!«

»Vse življenje je eno samo ubijanje. Nam, siromakom, ki se tu po kočah potikamo, je to menda že usojeno,« je vzdihnila Tončka.

»Še sreča, da so noči na svetu. Sicer bi naši gospodarji zahtevali, da bi jim garali, dokler nas ne bi odnesli z njihovih gruntov,« je kimal Jurij.

»Da, prav imaš, Jurij, ko praviš, da je sreča, ker so na svetu tudi noči,« se je posmejala Nanca in se dvignila.

»Že greš?« je vprašala Tončka.

»Se mi zdi, da je res že zadnji čas, da se poberem pod kožo gledat,« je rekla Nanca in se poslovila.

Pobrala jo je proti Golčevi koči.

V trdo temo so razsvetljena okna metala skozi skrbno zastrite zavese pramene medle svetlobe. Po prstih se je splazila do okna. Ne, ničesar ni mogla videti, naj je še tako napenjala oči. A slišala je hrup, ki je prihajal iz kočice. Usta so se ji potegnile v zadovoljno, škodoželjno režanje.

Napenjala je ušesa, da bi tako ujela vsaj nekaj tistega, kar se dogaja onkraj stene. Toda razen glasnih psovk, ropotanja in udarcev ni slišala nič določenega. Vedela je, da sta notri Jakob in Korel. Tu in tam je zaslišala tudi zategnjen Agatin glas.

»Režejo se, režejo,« si je kimala.

Marsikaj bi bila dala, če bi bila mogla videti le delček dogajanja. Da bi vsaj vedela, kdo mlati koga. Videti je bilo, da se dajeta moška med seboj. Če ujame katero tudi Agata, tega ni mogla vedeti.

Le kako bi ji privoščila!

Toda tudi tako ji je srce poskakovalo od ugodja. Le naj se mlatijo, le! Pošteno naj se zmlatijo.

To bodo gledali ljudje, ko jim bo vedela povedati, kako so bili nakurjeni v Golčevi koči. Dedca se ne bosta mogla izgovarjati, da sta dobila podplutbe, ker sta bila pijana. Oh, ne! Ona, Nanca, jim bo že natočila čistega vina!

Prilepljena k oknu je poslušala in poslušala.

Čudno, čudno, da Agata ne kriči bolj? Res se včasih oglasi, a ne tako, kakor da je katero dobila.

Pa bi le moral Jakob predvsem babo najprej prebutati. Več je kriva kakor Korel. Če bi ona ne bila hotela, bi Korel ne bil ničesar dobil. To je kot pribito.

Toda Jakob je tele. Vedno je bil in takšen bo tudi ostal. Spravi se ti sedaj nad dedca! Kakor, da je Agata nedolžno jagnje. Jagnje pa, jagnje! Nastava koščena.

Sicer pa: z Agato bo lahko poračunal pozneje. Ne bo mu ušla. Saj nima kam. Lepo po vrsti bo opravil Jakob, tako, kakor se spodobi: najprej Korla, potem še Agato.

Toda kaj je iskal Korel tako pozno pri njima? Je prišel trkat na okence? Ali pa ju je Jakob celo zalotil skupaj? Toda Jakob se je vračal domov, ko je bilo sonce še na nebu! Je mar čakal, da ju preseneti?

Nanca je vpijala vase krike in udarce, ki so prihajali iz koč. Stiskala je pesti od želje, da bi vendar tudi videla kaj. Toda to ji ni bilo dano.

Nenadoma je zaslišala Agatin cvileči krik, nato korake v veži. Potegnila se je od okna za ogel koč.

Videla je, kako je Agata prišla ven. Zazdelo se ji je, da ni več varno prisluškovati. Utegnil bi še kdo priti. Lahko bi kaj skupila, če bi jo zalotili.

Previdno je stekla za koč, stopila na cesto in zavila proti domu. Na ovinku je še malo postala in se obrnila proti koči: tam je bilo vse tiho. Mirno, kakor prej, je svetila medla luč skozi zagrnjene zavese. Nobenih krikov, nobene kletve, nobene prepira ni bilo slišati več.

Nanco je silno zamikalo, da bi se vrnila in oprezala še naprej.

A tako drzna ni bila. Prej je vendar nekdo stopil iz koč. Kdo je le bil? Nemara Korel, ki je odhajal v svoj hram? Mogoče je ostal celo zunaj, da se ohladi po vročem večeru.

Ne, Nanca si ni upala nazaj. Ne bilo bi ji dobro, če bi jo Korel tam zalotil.

Godrnjaje je opletala proti domu. No, napasla je bila radovednost. Imela bo kaj povedati. To pa se ji je zdelo tudi mnogo vredno!

Ko se je doma položila med rjuhe, je imela dneva res čez glavo dovolj. Težko delo, zanimiv večer in snov za dolge pogovore je imela za seboj. Med razmišljanjem so se ji zaprle veke, da sama ni vedela kdaj. Utonila je v trdno, toda zasluženo spanje.

Mirna, spokojna noč je ležala nad zemljo. Lahen veter jo je hladil. V njem je šelestelo listje dreves. Niso še začela rumeneti. A tu in tam je padlo v travo dozorelo jabolko ali hruška. Od časa do časa je kje zabevskal pes in kmalu zopet utihnil. V spanju so jaskale kokoši in se zopet umirjale. Še daleč je bilo do petelinjega petja.

Utrujeni po vročem dnevu so počivali ljudje. Morda je kje pozibavala mati nemirnega otročička, a za neprespano noč je vedela le ona sama.

Daleč onkraj bregov je v dolini sopihal tovorni vlak. Rezko je vrisnil pred predorom, a nikogar ni zbudil njegov vrisk. Ljudje so ga bili vajeni. Prav tako so bili vajeni letala, ki je hrumelo visoko nad počivajočo vasjo.

Malo je bilo ljudi, ki so bedeli v poznoletni noči. Med njimi je bil tudi čuvaj na žagi v dolini.

Vzpel se je na razgledni stolp in se oziral okoli sebe. Nena doma je sredi ogledovanja zastal: zastrmel se je čez drevje nad bregovi in si ves nemiren zastrl oči z dlanjo.

Strela! Tu nekaj ni v redu. Temno nebo nekje proti severu je blede svetlikalo. Ne, tisti soj ne more biti od zvezd! Razsejane so zvezde na nebu, a tisti soj ima vse drugačno svetlobo, kakor jo imajo zvezde. Počakal je še nekaj minut in strmел proti severu.

Ne, ni se mu zdelo. Tam je bil res soj ognja. In širil se je. Pognal se je s stolpa.

Le minuto pozneje se je v noč oglasilo zavijanje sirene.

Ni bila sirena tisto, kar je prebudilo staro Trezo v zatohli sobi. Vso noč že pravzaprav ni mogla spati. Nemirno se je preobračala na ležišču.

Dnevi so ji potekali v brezdelju, kajti že davno je minil čas, ko je lahko še delala. Zato ni bila nikoli utrujena in preneka-tero noč je prebedela zaradi nespečnosti. Sedla je na vzglavje in začela moliti. Stara ura na steni je odklenkala dvanajst udarcev. Treza se je zdrznila. Popustila je molek in se vzpela v postelji, da bi ga poiskala. Ozrla se je proti oknu.

Se ji res zdi, da se zunaj svetlika? Saj je vendar pravkar odbilo polnoč. Kje je še jutro! Tudi od lune tista svetloba ni. Je teden temnih noči, sicer pa luna tako ali tako nikoli ne žari na tisti strani neba. Sveta nebesa, pa ne, da bi kje gorelo!

Z veliko težavo se je Treza spravila na tla. Oprijela se je postelje in stola in se splazila do okna.

Odgrnila je zaveso.

»Gori! Gori! O, sveti Florjan, ti nam pomagaj,« je postala glasna, čeprav v sobi poleg nje ni bilo žive duše.

Preletavala jo je groza, kakor prevzame najbrž sleherni živo človeško bitje, če sredi noči zagleda svetlikanje požara.

Treza je vedela, da ljudje opolnoči spijo. Vedela je tudi, da prav zagotovo gori Golčeva koča. Res je bila v isti smeri tudi Pirhova, a ogenj je žarel nekoliko bolj levo, nekoliko bolj naprej.

Pomislila je na Agato, Jakoba in Korla.

Sam bog ve, če so že opazili ogenj. Se sploh zavedajo, kakšna smrtna nevarnost jim grozi?

Z drhtečimi rokami je vrgla nase krilo in se ogrnila s staro jopo. Hitro, kolikor so jo le mogle nesti noge, je odšepala proti koči, kjer sta živela Jurij in Tončka.

Pobobnala je po oknu in zadihano vpila: »Zbudita se. Vstani! Golčeva koča gori!«

Tedaj pa je bilo slišati vpitje tudi z drugih smeri.

Prva sta pritekla k požaru Jurij in Tončka, takoj za njima je prisopihala Nanca, daleč za njimi pa je šepala stara Treza. Preden so se dobro obrnili, je bila na kupu vsa vas.

Šele na glasno klicanje ljudi, sta iz koč vsak zase prišla Korel in Agata in se izgubila v vrvežu ljudi, ki so brezglavo tekali okoli požara.

Plameni so silili iz hleva. Kakor velikanski kres je gorela slamnata streha.

»Uboge pipike! Ubogi moj petelin!« je kriknila Agata in se pognala proti hlevu. Hotela je odpreti vrata, a ni imela ključa.

Pristopil je neki fant in z zaletom vlomil stara hlevska vrata. Žarenje velikanske peči mu je puhnilo naproti, da je ves zaslepljen odskočil. Agata, ki je videla, da ne more do kokoši, je začela še bolj pretresljivo tarnati.

Nekateri so začeli reševati iz koč, kar se je rešiti dalo.

Na kupu, daleč od požara, je ogenj osvetljeval zmešnjavo najrazličnejših predmetov. Med oprano posteljnino, vzeto iz omare, so se mešali stari blatni škornji. Med nedeljsko obleko so se mešale umazane vreče. Tu in tam so ležali stoli, prevrnjena miza in nekaj stenskih slik.

A nikjer ni bilo kuhinjske posode, živil in predmetov iz kuhinje.

Kuhinjska vrata so bila namreč zaklenjena. Ker niso bila odprta tako kakor soba in hram, ni nihče poizkušal stopiti v sajasto kuhinjo.

Korel, bos, brez srajce in oblečen v neke raztrgane hlače, ki jih že davno ni nosil, je nosil svojo kramo iz hrama pod staro hruško. Brisal si je s kosmato roko potno čelo. Bil je besen na ljudi. Zdelo se mu je, da se vsi pogledi pasejo na njegovi razstavljeni revščini. Sikal je v tiste, ki so mu pomagali.

Opazil je, da je Agata popolnoma oblečena.

»Prekleta koza nora,« je zaklel med zobmi, ko je stopil mimo nje. Za hip se je zastrmela vanj z bledimi, prestrašenimi očmi in nevoljno zmignila z rameni.

Agata ni pomagala reševati. Kakor omaljena je ždela ob kupu nametanih reči Sunkovito je dihala, se grabila za prsi in strmela predse. Od časa do časa se je zdrznila, vrgla pogled po ognju in se zopet zgrabila za prsi.

Jurij, ki je pravkar privlekel neko ropotijo iz koč, se je ozrl po Agati: »Kje pa je Jakob?«

Zamahnila je, kakor da hoče odgnati nadležno muho.

»Kaj pa vem!« se je nevoljno otresla.

Kakor da so ljudje šele tisti hip opazili, da Jakoba ni, je šlo od ust do ust vprašanje: »Kje je Jakob?«

Po klanecu je prihrumel gasilski avto. Nemudoma so se podali gasilci na delo.

Cisterna, kjer se je zbirala voda za škropljenje vinogradov, je bila od zadnjega deževja do roba polna vode.

Iz cevi so brizgnili pršeči curki in zasikali v ognjenih zubljih. Nekaj cevi se je obrnilo proti Pirhovi koči; bila je nevarnost,

da se vname še tam, kajti veter je zanašal pramene ožgane slame na vse strani.

Med ljudmi pa je še vedno blodilo ugibanje, kje je Jakob.

Zaslišal ga je rdečelasi Tonač, eden izmed gasilcev.

»Pa res, kje pa je Jakob?« je preglasil hrumenje ognja in vrvež ljudi.

Saj nekje bi vendar moral biti! Gori mu dom, a ga ni blizu.

Miličniki, ki so se tudi že pripeljali, so spraševali Agato.

Izmomljala jim je, da so se zvečer kregali.

»Korel in Jakob,« je povedala na vprašanje, kdo se je kregal.

»Ali je šel potem Jakob z doma?«

Kako naj ve? V hiši pa res ni ostal.

»Drl se je, da mi bo že posvetil. Čvekal je, da se bo obesil.«

»Prekleti norec,« se je v vprašanje oglasil Korel.

Srh groze je spreletel ljudi. Nemo so iskali s pogledom drug drugega.

»Videti hočem, če je v ognju!« je kriknil Tonač.

»Si nor?! Nikar se ne zaletavaj! Saj vendar vidiš, da je streha v plamenih,« so mu vpili.

Ni se dal prepričati. Poveznil je na glavo masko in se vzpel na lestev v veži.

Z zadrževanim dihanjem so ga pričakali.

Le malo časa se je mudil na podstrešju.

»Gori ga ni. Saj je podstrešje sicer prazno, moral bi ga bil videti,« je zatrjeval, ko je snel masko in so ga ljudje obstopili.

Nekateri izmed njih so se razbežali po sadovnjaku. Nemara se je Jakob res obesil kje med drevjem.

Iskali so, a kmalu so se vrnili. Jakoba niso našli. V sadovnjaku ga ni bilo.

A med ljudmi je vendarle šla domneva, da si je Jakob kaj naredil. Nemara v hlevu, kamor ni mogel nihče več.

Polaščala se jih je tesnoba. Stali so v gruči in gledali hrumenje ognja. Opazovali so gasilce, ki so se trudili na vso moč, da bi ukrotili požar.

Kar naenkrat iz cevi ni bilo nobenega curka več. Od nikoder drugje vode niso mogli dobiti. Gasilci so ostali brez moči. Preostala jim je le še možnost, da razrušijo goreče tramovje in bruna, iz katerih je bila kočja postavljena.

Veliki kavliji so se zažrli v les. Z vso silo so vlekli možje in trgali ognju tisto, kar je od kočje še ostalo.

Rasel je kup iz obgorelega in kadečega se lesa.

Ljudje iz vasi pravzaprav ob požaru niso imeli nobenega dela več. A ostali so še tam ob dogorevajočem ognju, pasli radovednost in živahno razpravljali, ugibajoč, kako je izbruhnil požar in kje je vendar Jakob.

Ostali so tudi še miličniki. Domneva, da je morda pogrešani človek le ostal v ognju, jim ni dala, da bi odšli.

»Kaj pa! Obesil se je, še prej pa nam je zakuril, posvetil, kakor mi je zvečer obljubil, vrag!« je divje gledal Korel in bevskal na ljudi, ki so ga vpraševali.

Zakaj so se vendar sprli?

»E, takšen prepir med sosedi. Kje pa še nikoli ni prišlo do njega? Saj ni bilo nič hudega!«

So se tudi topli?

»E, tudi padla je katera. A ni bilo sile. Za kaj takšnega se človek ne gre obešat. Tudi požiga ne.«

Pa zakaj so se prepirali?

»Prepir pač! Kaj že vem zakaj. Pijan sem bil, kaj že vem, zakaj smo se dajali.«

Korel je gledal temno izpod košatih obrvi. Podobno, kakor ljudem, je odgovarjal tudi miličnikom.

»Sram vas bodi vse skupaj. Sto let in še več je stala koč. Vi pa ste nam jo požrli,« je obstala Golčevka pred Agato.

»Tudi meni je zgorelo vse. Uboge moje kokoške,« je zahlipala Agata.

»Za kokošmi jočete? Kaj pa mož, ki je nemara tamle notri sredi ognja? Zanj pa vam je vseeno?« je skimaval z glavo mladi miličnik.

»Kaj morem jaz, če je res notri. Sam si je kriv. On, on je to naredil. On je požgal koč in vse stvari, ki sem jih imela. Uboge moje pipike,« je zahlipala.

Na vzhodu se je začelo svetlikati. Razkadila se je jutranja koprena megla v dolinah. Pokazala se je zarja.

Ko je vstalo sonce, je osvetlilo pogorišče, ki je ob razkopavanju gasilcev še vedno puhalo ogenj, dim in iskre v nastajajoče jutro.

Ko se je končno zdanilo, je bil požar udušen. Res je tu in tam še tlelo. A gasilci so vendarle že preskakovali bruna in tramovje. Brskali so s kavljji med kupi pepela. V njihovih besedah in mislih je bil stari Jakob.

Našli so ga.

Tam, kjer je nekoč bila peč, je pod kupom pepela, ob ožganem tramovju in kupu zidakov ležalo tisto, kar je ostalo od Jakoba.

Tudi najpogumnejši možje so odskočili. Strahoten je bil pogled na zoglenele kosti, ki so se zdrobile, ko se jih je dotaknil železni kavelj. Ni bilo rok, niti nog. Le del trupa je ostal, obgorel, spremenjen do nespoznanja.

Eden izmed gasilcev se je potegnil k osmojenim koprivam in začel bruhati.

Pirh, ki je prišel k pogorišču, je začel točiti gasilcem slivovko. Nobeden se ni odrekel. Celo tisti redki, ki sicer niso pili, so zvrnili kozarec na dušek, kakor da hočejo tako umiriti slabost, ki jim je vstajala v drobovju.

»Poglej sedaj, kako daleč si ga spravila,« je Nanca namignila Agati.

»Drži gobec! Sam se je spravil v nesrečo in še mene je potegnil zraven. Kaj pa ti veš?« je zrasla Agata.

»Mogoče več, kakor si ti misliš,« je pihnila Nanca in se zgubila med ljudmi, ko je na sebi opazila Korlov strupeni pogled.

Stara Treza, ki je ves čas molče stala ob strani, se je nenadoma oglasila: »Bog mu daj večni mir in pokoj. Molimo za njegovo dušo.«

Ozrla se je po ljudeh in videla je, da ji prikimujejo.

Sklenila je roki in začela moliti.

Truma ljudi se je zjutraj zopet zgrnila okoli pogorišča. Prišli so tisti, ki so navsezgodaj odšli od požara po domačih opravkih. Tudi nekateri, ki ponoči niso bili navzoči, so sedaj prišli.

Prignala jih je radovednost, kajti na pogorišču so se mudili ljudje iz mesta; komisija, ki mora zaradi službene dolžnosti po takšnih neprijetnih opravkih.

Vaščani so vlekli na ušesa.

Slišali so zdravnika, ki je omenil, da kaj podobnega še ni doživel. Pa ni bil več mlad. Lasje na sencih so mu začeli že davno siveti.

Člani komisije so spraševali ljudi. Radi bi bili zvedeli kaj o življenju, ki so ga živeli prebivalci koče.

Sosedje Jurija in Agate so molčali.

Njihovi pogledi so iskali Korlov obraz. Ves divji je bil videti, neobrit že nekaj dni in neprespan. V njegovih očeh, rdečih od neprespanosti in tudi od dima, je bilo nekaj grozečega.

Iz Agate ni bilo mogoče ničesar izvleči.

Korla, da, Korla so se ljudje bali.

Ni se dobro zameriti človeku, ki je nekoč potegnil nož. In navsezadnje, kdo ve, kaj se je dogajalo v koči, preden jo je načel ogenj...?

Na svoj način so se ga bali tudi gospodarji. Kdo pa ve, kako bi se utegnil maščevati, če bi pred komisijo padla beseda, ki bi ga obremenila?

Agate se ni bal nihče. A kaj naj z njo? Gledali so jo in si namigovali, da niti enkrat ne ošine z očmi starega dežnega plašča, v katerega so zaviti Jakobovi ostanki.

Brskala je po tistem, kar so ljudje oteli ognju in tarnala, kako nima ničesar več. Toda nikomur, prav nikomur se ni zamislila. Nekaj, kakor gnus in odpor do nje, je vstajalo v ljudeh. Niti ena solza se ni potočila po njenih licih. Z bledimi očmi je obtoževala: »To mi je naredil, vrag prekleti, da sedaj nimam kaj obleči in obuti. Da, niti strehe nad glavo nimam!«

Samo sebe je videla, nad svojo revščino je tožila. Človeka, ki je bil njen mož, ni niti malo obžalovala.

Ljudje so zmigovali z rameni in zmajevali z glavami. Niso mogli razumeti te momljajoče ženske.

Sicer pa: ali jo je sploh kdo kdaj razumel?

Posmehovali so se ji prejšnja leta, ko je z zagrizeno ljubosumnostjo zasledovala Jakoba. S posmehom so se zgražali nad njo v zadnjem tednu, ko so po vseh njivah premlevali o njej in Korlu.

»Malo drugače bi bila živela, pa vsega tega ne bi bilo,« ji je vrgla v obraz stara Golčeva sestra.

»Le molči, Meta! Kaj pa ti veš, kako živimo mi, reveži!? Ti si lahko dobra in sladka, ko ti nikoli nič ne manjka. Nam pa je drugače! Od same siromaščine včasih ne vemo, kako in kaj,« ji je jezno zabrusila nazaj.

»Eh, posebne sile ti pa tudi ni bilo. Je pa le Jakob skrbel, da nisi stradala,« je prhnila Nanca.

»Stradala, stradala! Med pa se mi tudi ni cedil pri njem,« je momljajoče zategnila in jo jezno ošinila z bledimi očmi.

»No, boš videla, kako bo sedaj. Ne verjamem prav, da ti bo bolje, kakor ti je bilo,« je kimala Meta.

»Bom pa crknila! Kaj komu mar. Pri miru me pustite. Nikomur nisem nič storila,« se je stisnila vase in počepnila na cunje, ki so ji ostale.

»Agata, Martico boš morala obvestiti,« je menila Tončka.

»Martico? Zakaj?« se je začudila Agata.

»Boš pa vendar hčerki sporočila, kaj se je zgodilo, da bi prišla na očetov pogreb,« se je zgrozila Tončka ob nedoumljivi Agatini začudenosti.

»Zakaj naj bi si sedaj še ona delala izdatke? Veš, koliko stane vlak iz Novega mesta, kjer je v službi? Se pa res ne izplača,« je odmahnila Agata z roko.

Ljudje so se spogledovali. Če so sploh na svetu kaj razumeli, te nenavadne ženske niso mogli.

»Jaz ji bom poslal brzojavko. Naslov mi povej,« je trdo spregovoril Jurij.

Agata je malo pomislila in nato povedala: »Ne znam na pamet njenega naslova. Malo smo si pisali. V omari sem imela naslov. Zgorel je.«

Od neke Martičine prijateljice je Jurij dobil naslov in tako svojevotjno obvestil Jakobovo hčerko.

»Delajte kakor hočete. Kaj me briga!« je momljala Agata, ko se je Jurij spustil v dolino na pošto.

Od mizarja so pripeljali krsto in možje so vanjo spravili ostanke Jakobovega trupla, zavitega v dežni plašč.

»Pridite, kazali mi boste pot do pokopališča,« je pomignil šofer gasilskega avtomobila.

»Ne, ne grem,« se je uprla Agata.

»Pridite, ampak res takoj, nimam časa, da bi vas morda še na kolenih prosil,« jo je šofer temno pogledal.

»To pa naj kar takole pustim, ne?« je namignila proti stvarim na travi.

»Nihče ti ne bo ničesar odnesel. Bomo že popazili,« je rekla Tončka.

Godrnjaje se je hotela Agata spraviti k šoferju v kabino.

»Kar zadaj h krsti sedite. Dovolj je tam prostora,« je rekel šofer.

»Tam pa ne bom sedela,« se je odmaknila.

»Ali se bojite? On vam sedaj ne bo nič naredil,« se je zmrnil sovozač in se spravil k šoferju v kabino.

Agata je momljala in se nazadnje le spravila h krsti.

Avto je zahrumel, dvignil prah na cesti in izginjal za ovinkom.

»Kakšen žalosten dan,« je zamrmral neki starec. Skrivaj je šel z roko k očem in si utrnil solzo.

Ljudje so se začeli razhajati.

Na Jakobovem pogrebu ni bilo mnogo ljudi. Prišli so sosedje s slemena klanca, prišlo je tudi nekaj žensk iz hiš gospodarjev. Nekaj pač zato, ker so Jakoba cenile in mu »izkazale čast«, nekatere pa iz same radovednosti.

Agata je stopala za krsto od mrtvašnice do groba, oblečena v staro nedeljsko obleko in pokrita s svetlo ruto.

Ljudje so vedeli povedati, da ni potočila nobene solze.

Tembolj pretresljivo pa je jokala Martica. Naslanjala se je na moža, ki ji je tiho prigovarjal in jo tolažil.

Komaj da se je ozrla na mater, kakor da je sploh ni blizu. Nikoli ni bila navezana nanjo. Pregodrnjava, z ničimer zadovoljna Agata jo je izgubila že, ko je bila Martica še otrok. Mnogo rajši je imela očeta, mirnega tihega moža, zato jo je njegova groze polna smrt tembolj prizadela.

Martica je bila čedno dekle. Dve dolgi črni kiti sta ji padali po hrbtu in oči so bile modre, kakor spominčice. Dobro se je učila in učitelji so svetovali materi, naj bi jo poslala v šole. Toda Agata je tedaj zmajevala z glavo in menila, naj gre dekle služiti. Oče je najprej potegnil s hčerko, a žena ga je prepričala, da šole dekletu pač niso potrebne.

»Čez njeno voljo ne moreva,« je dejal tedaj Jakob deklici. Še zelo mlada je potem odšla v mesto za služkinjo in z domom skoraj popolnoma pretrgala zveze.

Po pogrebu se je Martica pogovarjala z ljudmi, medtem ko je Agata še nekaj urejala na grobu staršev.

Nanca, ki je komaj čakala, da bo mogla kaj povedati, ji je razodela marsikaj. Zavijala je oči, sklepala roke in čenčala brezobzirno in neusmiljeno. Nekaj žensk, ki so stale okoli, je vneto pritrjevalo.

»Mati, lepe stvari sem izvedela,« je vzdihnila, ko so se vračali s pokopališča.

»Laži, same laži,« se je otresla Agata.

»Ko bi le bile!« je vzkliknila hči.

»Kaj boste pa sedaj storili?« jo je vprašal zet.

»Še sama ne vem. Ničesar nimam in biti nimam kje.«

Mlada dva sta se spogledala. Po kratkem razmišljanju je menil zet velikodušno: »K nama pridite. Res nimava preveč prostora, a nekako se bomo stisnili. Kuhali nama boste lahko in na Marjančka boste pazili. Tuji ljudje ga imajo sedaj, ko sva midva v službi.«

Agata je vzdihnila. Molčala je. Dolgo je molčala in nato prikimala: »Bom pa šla.«

Ob pogorišču je spravila svoje stvari na kup. Tončka ji je ponudila veliko košaro. Vanjo je zložila obleko, perilo in nekaj posteljnine. Poprosila je Tončko, če sme pri njej spraviti tisto,

kar je še ostalo. Znosili so kramarijo k Tončki in jo shranili na podstrešje.

Zet je nato zadel košaro in Agata se je poslovila.

»Nazadnje ima pa še srečo. Skoraj da si je ne zasluži«, je menil Jurij, ko je gledal za odhajajočimi.

»Veš kaj, hudoben si! Mar naj gre pod smreko? Ali pa k nama?« se je razhudila Tončka.

»Še tega bi bilo treba!« je rekel Jurij in godrnjaje odšel v kočo, kjer je slekel praznično obleko, ki jo je imel na pogrebu.

»Kam bo šel Korel?« je glasno pomislila Tončka, ko je prišla za njim v sobo.

»Saj! Sedaj je že drugi dan kar pod češnjo pri pogorišču. Menda ni nikogar poprosil za streho. Ponudil pa mu je tudi nihče ni,« je vedel Jurij.

»Kako mu je le tam? Danes zjutraj sem šla mimo, ko sem šla po mleko v Splavarjevim. Ležal je na slamnjači pod češnjo. Čez glavo je bil pokrit. Ne vem, če je res spal, ali pa se je tako samo delal. Ni bilo videti, da me je opazil, ko me je kar zaneslo mimo njega. Uf, jaz še podnevi ne grem rada tam naokoli. Le kako more on vzdržati tako blizu tistega strašnega kraja?«

»Presneto, tudi meni bi ne bilo menda prijetno. Njemu pa je najbrž čisto vseeno, sicer bi se verjetno umaknil,« je zmignil Jurij z rameni.

»Mogoče pa se samo dela junaškega, da bi ljudem dokazal, da ima mirno vest in se mu ni treba ničesar bati?« je menila Tončka.

»Česa pa naj bi se bal?« jo je pogledal.

»Ljudje govorijo najrazličnejše. Kdo ve, kako je bilo res...?«

»Seveda čenčajo. Zakaj pa so bili pred miličniki tako tiho? In pred komisijo? Tedaj naj bi bili zinili, če res kaj vedo!«

»Kdo pa bi upal kaj reči? Nanca, ki pravi, da je slišala zvečer grozen prepir iz koč, se je miličnikom kar umaknila. In kaj je slišal Komarjev Jože tisto noč, ko je šel mimo Golčeve koč?«

»Kaj pa je slišal?« jo je Jurij radovedno pogledal.

»Ali ti še nisem pravila? Jože je včeraj zjutraj pravil pri Splavarjevih, da je šel nekako pred deseto domov. Šel je kar čez klanec med vinogradi, ker je tam do njegove koč pač najbliže. In ko je stopal po cesti pod koč, je bilo slišati od nekod iz koč bolestno stokanje. Tako milo je nekdo stokal, kakor da bi jokalo majhno dete, ki je od kričanja že izgubilo glas. Jože je rekel, da je kakšno minuto poslušal, nato pa je tisto stokanje

utihnilo. Ko je doma potem zaspal, ga je pa tako kar kmalu dvignilo tuljenje sirene iz postelje. Le kaj je bilo tisto stokanje?«

»Res čudno. Le zakaj so vsi tako molčali, če so res kaj vedeli? Vidiš, sedaj je še v grob Jakoba spremila obtožba, da je bil požigalec in samomorilec.«

»Jaz tega ne verjamem. Le kdo bo šel zažigat in se potem še obesit v že goreči koči? Jakobu človek tega ne bi bil nikoli prisodil. Niti pijanemu ne. Sicer pa tisti večer tako ali tako ni bil pijan. Celo tam, kjer je čez dan delal, so spraševali miličniki po njem. Gospodar jim je povedal, da je Jakob šel od njih popolnoma trezen. Res so mu dali na pot četrтинko slivovke. A četudi jo je izpil, bi ne bil mogel biti toliko pijan, da bi se kar tako odločil za tako strašno dejanje, posebno še, ker vendar vsi vemo, da ni bil podvržen pijači,« je dvomila Tončka.

»Ne, pijanec pa res ni bil. In takšne smrti si ni zaslužil.«

Proti večeru je prišel Golec k svoji nekdanji koči. Hodil je med obžganim drevjem in pregledoval, kaj vse bo moral posekati.

Mrmral je med slivovim grmičjem, ki je žalostno molelo v zrak skrivenčene veje, prekrnite z venečimi, osmojenimi listi.

»Vse, vse bo moralo proč. Vse bo treba posekati,« si je govoril, ko je ob pogorišču ogledoval obžgano drevje.

Skoraj vse to drevje je sam posadil, ko je začel gospodariti na Golčevem. Sam je cepil mlade češnje, ki so se potem v desetletjih razrasle tako, da so zagrnille podse slamnato streho koč. Sam je vsadil jablane in hruške in dobro so rodile.

Žal mu je bilo za koč. Spominjala ga je na mladost, ko se je kot deček podil okoli nje, kadar so prišli delat v vinograd. Dolga desetletja, kar je pomnil, je bila koč vedno enaka.

Nad sto let je minilo od tedaj, ko jo je postavil njegov ded. Postavil si jo je za preužitek, da bi imel kam položiti glavo, če bi doma ne mogel več ostati, ko bo predal domačijo sinu, očetu sedanjega gospodarja. Ne, nikoli ni ded živel v tej koči. Radi so ga imeli doma. Niti pomislil ni nikoli nihče, da bi ded šel z domačije. Pod streho, kjer se je rodil, je zatisnil oči.

Tam je dočakal konec življenja tudi Golčev oče.

V koči so živeli vedno ljudje, ki so pomagali delati na kmetiji. Bolj ali manj so se menjavali. Bolj ali manj so se razumeli z gospodarji.

Golec je pomislil na Ano in Martina, ki sta živela v koči dolgih petindvajset let. Otrok je bil, ko je rad posedal pri njima in po-

slušal Martinovo modrovanje. In Ana je pekla najboljši kruh na svetu. Koruzen, rumen in sladak je bil tisti Anin kruh. Doma Golec nikoli ni imel takšnega. Šele pozneje, ko je odrasel v fanta, je ugotovil, da je bil tisti kruh hrana revnih ljudi.

Ko so pokopali Martina in kmalu še staro Ano, je ostala kočica dolgo časa prazna. Potem je oče sprejel vanjo Tončko z Jurijem. Niso se dobro razumeli. Nastali so prepiri in nekega dne sta si stanovanca prebrala.

Zopet je kočica samevala. Pa se je priklatil Pavel iz sveta. Očeta že ni bilo več in kaj je hotel Tevž tedaj? Daj Pavlu pavluhastemu ključ. To pa je bil tudi edini iz Golčeve hiše, ki je našel kdaj dom v koči.

Nato je prišel Korel. Hram je bil prazen. Obljubljal se je za delavca. Zakaj naj bi ga bil odklonil? Posebno še, ker je s tem Vazalovim plačal neki stari »dolg«! Pravzaprav ga je njim navkljub sprejel v kočico. No, Korel je res delal, kadar je pač delal. Celo za dva je znal poprijeti. Toda bili so potem tedni in tedni, ko je popival in ni bilo nič z njim.

Večkrat se je že pokesal, ker ga je vzel v kočico. Najbrž bi še sedaj stala uboga stara kočica, če bi bila prazna. Ali pa, ko bi vsaj Agate in Jakoba ne bil vzel pod streho!

Golec je odmahnil z roko. Koče, takšne kot je bila, ne bo nikoli več. Z denarjem, ki ga bo plačala zavarovalnica, bo lahko kvečjemu postavil uto, kamor se bodo ob slabem vremenu zatekli delavci, ki bodo delali v vinogradu. Tudi takšnega drevja kot je bilo tu, on ne bo več dočakal; on že ne.

Vzdihnil je in se spustil v vinograd, da bi pogledal, če grozdje lepo dozoreva. Ošinil je s pogledom Korlovo kramo, ki je bila zložena pod košato češnjo precej daleč od pogorišča. Korla ni bilo tam.

Golec je pomislil, da je verjetno odšel kam, kjer bo dobil za pod zob. Vse dni od požara sem še ni segel za nobenim delom. A jesti vendarle nekje mora. Najbrž se mudi pri katerem izmed sosedov na slemenu klanca. Ali pa pije v dolini, če ima še denar. Saj je ves čas pred požarom pridno popival.

V vinogradu je bilo vse v redu. Grozdje se je lepo barvalo. Jagode so bile napete in se steklenasto svetlikale v nedozorelosti. Obetala se je lepa trgategv. Ujezil se je ob misli, da bo moral mošt spraviti domov, ker je s kočico vred pogorela tudi klet.

»Vrag, da se je moralo to zgoditi!« je bil z mislimi zopet pri koči.

Napotal se je med vrstami trte nazaj proti pogorišču.

Zagledal je Korla, kako čepi med obgorelim tramovjem in brska po kupu pepela.

»Kaj iščeš?« je vprašal, ko ga je že nekaj časa opazoval.

Korel se je zdrznil. Sunkovito se je dvignil in zamežikal v Golca.

»Eh, nož sem izgubil. Škoda se mi zdi zanj. Mogoče ga bom pa le še našel,« je rekel. Bil je jezen nase, ker ni zagledal gospodarja že prej.

»Če si izgubil nož, preden je začelo goret, ga najbrž ne boš mogel več uporabljati,« je menil Golec.

Korel je nekaj zamrmral in jezno pogledal vanj. Nato se je sklonil in zopet začel brskati po pepelu.

Golec je zmajal z glavo in brez pozdrava odšel proti domu. Na ovinku se je še enkrat ozrl proti pogorišču; še vedno je bil Korel ves zamaknjen v iskanje.

Golcu se je zazdelo čudno, ker išče Korel tam, kjer je bila soba, v kateri sta živela Jakob in Agata. Kaj pa le, če imajo prav ljudje, ki šepetajo, da je Korel ubil Jakoba? Kaj pa le, če imajo prav? Srh mu je šel po hrbtu. Korlovo iskanje mu kar ni hotelo iz misli.

Korel je kradoma pogledal proti ovinku. Golca ni bilo več videti. Še bolj vneto je brskal po pepelu. Nazadnje je le našel, kar je iskal. Res so bili samo kovinasti deli, ki so od noža še ostali. Skrbno je obrisal rezilo ob hlače. Bilo je obgorelo. Na njem ni bilo sledi krvi...

Pogledal je proti večernemu nebu. Temnilo se je in prekrivalo s težkimi oblaki. Razmišljal je nekaj časa, nato je začel svojo kramo nositi v neko zapuščeno, razpadajočo zidanico. Njeni gospodarji so pred mnogimi leti opustili vinograd; trto sta preraščala trava in trnje in zidanica je propadala.

Poiskal je mesto, ki ga je pokrivala vsaj za silo cela streha in tja je spravil svoje stvari. Nazadnje je privlekel slamnjačo in jo položil v temen kot. Prekril jo je z umazano rjuho. Ko jo je pogrnil še s kocom, je legel, položil roke pod glavo in se zastrmel pod razpokan, s pajčevino preprežen strop. Pomislil je, da bi šel v dolino in se krepko napil. Toliko denarja še vedno ima. Toda zunaj je začelo močno deževati in veter je zadivjal čez bregove. Stisnil se je pod koc obut in oblečen.

»Prekleta življenje!« je siknil med stisnjenimi zobmi.

Veter je majal pajčevine na stenah in stropu. Korel je opazoval njihovo podrhtevanje in gledal curke vode, ki so lili skozi luknjasto streho. To naj bo sedaj njegov dom?

»Preklete življenje,« je siknil še enkrat. Moral si bo drugače urediti. Sedaj še gre. Toda kmalu bo tu jesen z deževjem in prišla bo zima s snegom in mrazom. Tedaj v tej podrtiji ne bo mogel živeti.

Ko bi se vsaj mogel takoj sedaj napiti! Tako zelo bi se napil, da bi pozabil na vse skupaj in bi njegove misli utonile v sladki omami. A preveč je deževalo. V takšnem ne more izpod strehe. Nato bo noč.

Premetaval se je na trdem ležišču. Ko se je zunaj popolnoma stemnilo, je vendarle zaspal. A njegovo spanje je bilo preprečno s hropenjem in morastimi sanjami.

Agata se pri hčerki ni niti najmanj dobro počutila. Ni bila vajena življenja v mestu. Stanovanje v bloku se ji je zdelo pretesno. Povsod je čutila utesnjenost zidov.

Dolgočasila se je z otrokom. Poleg tega pa se je mali branil biti z njo; ni in ni se mogel navaditi nanjo.

»Nocem biti pli babici. Ploc naj gle. Jaz glem k teti Mili,« je jokal vsako jutro, ko sta odhajala starša z doma.

Oče in mati sta se nemo spogledovala. Videla sta, da Agata otroka ne zna pritegniti nase; niti volje niti sposobnosti za to ni imela.

Martica ji je večkrat naročila, naj pelje otroka ven. Mali mora na zrak. Zbolel bo, če bo moral biti vse dni samo v stanovanju.

Agata se je uprla: »Ne bom hodila okoli brez cilja in smisla. Zakaj bi postopala, ko se v stanovanju vedno najde kakšno pametnejše delo.«

V resnici pa se je mesta bala. Tu nikogar ni poznala. Zdelo se ji je celo, da ljudje govorijo neko tujo, nenavadno govorico. Dolenjsko pojoče narečje jo je silno motilo. Bilo ji je, kakor da je prišla v neki svet, ki ji je bil povsem tuj, če ne že sovražen.

Iskala si je delo v stanovanju. A tudi tu se ni prav znašla. To ni bil dom v koči, ki ga je bila vajena. Ta svetla tla, kuhinja, obložena s ploščicami, kopalnica s svetlimi pipami, vse, vse ji je bilo neskončno tuje. Ni se mogla navaditi na električni štedilnik. Sploh skraja ni znala kuhati na njem.

Martica je potrpeala, dokler je le bilo mogoče. Delo, kolikor ga je opravila mati, se ji je zdelo malovredno in nepomembno. Brisala je za njo prah in loščila tla. Godrnjala je pri mizi, kajti hrana, ki jo je pripravljala mati, se ji je zdelo neokusna. Sicer pa se Agata res ni niti potrudila, da bi bila kuharico v redu opravila. Jedi, kakršne je hotela imeti hči, so bile zanj pre-

potratne. Kakor da imajo vsak dan praznik! Kuhala je po svoje in potem godrnjala, ker niti hči niti zet nista bila zadovoljna.

Posebno pa je prizadelo mlada dva, ko sta končno spoznala, da Marjanček in Agata ne bosta nikoli postala prijatelja. Videla sta otrokov odločen odpor, ki ga je čutil do babice. Ko sta bila doma, se je smukal samo okoli njiju in Agate ni niti pogledal.

Še zdaleč nista bila zadovoljna. Ni jima bilo vseeno, kako se počuti otrok, ko ju ni doma. Predolgo sta čakala nanj. Saj sta bila že sedem let poročena, ko se jima je rodil.

»Razvajata ga. Vse bi moralo biti po njegovi volji,« je mamljala Agata.

Jezilo jo je, ker je bilo njeno ležišče v otroški sobi.

»Babica ne sme tu spati. Nocem, nocem je!« je jokal otrok vsak večer, ko se je spravljal v posteljo.

Že po nekaj dneh je Martica zaželela, naj hodi mati v posteljo, ko bo otrok že zaspal.

»Jaz bi mu že izbila svojevolskost iz glave,« je mrmrala Agata.

Sicer pa nikoli ni bila preveč vneta za otroke. Ko je bila še mlada in se je potikala po službah, ni nikoli sprejela mesta pri ljudeh, ki so imeli otroke. Tedaj je pravila, da rajši streže dvema hlevoma svinj, kakor enemu samemu pamžu.

Leta je niso spremenila. Da je Marjanček otrok njene hčerke, ji ni nič pomenilo.

Vseeno ji je bilo, ker je zaradi otroka hodila nekoliko pozneje v posteljo. Zaspati tako ali tako ni mogla. Ko je ugasnila luč in je v sobo prihajala svetloba cestnih svetilk, se je Agata premetavala na blazini in od nikoder ni bilo težko zaželenega spanja.

Neprestano so ji misli romale v Zabukovje. Iskale so sleme klanca, posejano z lesenimi kočami. Mudile so se v vsaki izmed tistih koč. A nazadnje so se vsikdar ustavile pri Golčevi. Zdelo se ji je, da bi se morala le vrniti in vse bi bilo tako kakor nekoč.

Premalo časa se je po požaru mudila ob pogorišču, da bi se ji bilo dobro vtisnilo v spomin. Še vedno je živela v njenih mislih koč, kakršna je bila pred požarom.

Toda, ko se je spanec le usmilil Agate, ni imela mirnih noči.

Čas se je res odmikal, a sanje so ji vedno znova prinašale tisto usodno noč. S pošastno zmedo so jo vlekli v potek dogajanja. Zdaj je bil Korel tisti, ki je dvignil nož, zdaj je ona zamahnila s sekiro po telesu, ki se je v smrtnih bolečinah zvijalo na tleh.

»Crkni! Crkni!« je kričala v spanju, da se je prebujal Marjanček in ga je hodila Martica mirit.

»Kaj imate na vesti, da skoraj nobene noči mirno ne prespite?« se je zgrozila neke noči hčerka, ki jo je prebudilo Agatino kričanje.

»Kaj naj bi imela? Nič! Le nemirne sanje imam in môra me tlačiti. To je menda od tega, ker se kar ne morem navaditi tukajšnjega življenja,« ji je poizkušala dopovedati.

Martica jo je nekaj časa zamišljeno opazovala, zmajala z glavo, potolažila dečka in odšla nazaj v spalnico.

Agata je zopet legla. Toda takoj, ko je zaprla oči, je vzniknil pred njo Jakobov obraz — obraz brez kože in mesa, obraz s praznimi očesnimi duplinami in strahotno se režečimi močnimi zobmi.

Vzpela se je v postelji in z dlanjo še pravočasno zadušila krik, ki ji je silil iz grla.

Ni upala več zaspati. Tako brez spanja in brez počitka ji je potem minila še marsikatera noč.

Ko je zapil Korel še zadnji Pavluhov denar, je uvidel, da bo moral poprijeti za delo.

Toda nikjer v vasi ga niso prav marali. Nobeden izmed gospodarjev ga ni poprosil, naj pride pomagat.

Pohajal je iz vinograda v vinograd, kjer so začeli ljudje s trgatvijo. Pri Splavarjevih se je ponudil za nosača brent.

»Pa jih nosi v božjem imenu,« je prikimal Splavar. Žena ga je jezno pogledala.

»Kaj hočeš, nekako mora živeti,« je zmignil z rameni mož.

»Potem pa se ga ne bomo mogli iznebiti,« je menila.

Prav je imela!

Minila je trgatve, Korel pa se je kar nekako prilepil k hiši. Poiskal si je delo, ki ga res ni nikoli zmanjkalo. A tudi vsako delo, ki so se mu drugi radi izmuznili, je vzel v roke. Očistil je greznico, prekopal kot s koprivami in plevelom zaraščenega dvorišča. Skratka: našel si je dela, na katera drugi niso niti pomislili.

Sedal k mizi z družino, vmešaval se je v njihove pogovore, a dobro je čutil, da ne sodi k njim. Bil je odveč in zavedal se je tega. Niso mu pokazali vrat, a tudi vabili ga niso zvečer, da bi drugi dan še prišel.

Še vedno je bila razmajana zidanica njegov dom. Tam je poležaval v deževnih dneh. Tudi nedelje je preživljal med tistimi razmajanimi stenami pod luknjastim stropom. In tja se je vračal, ko se je zaletaval pijan po ovinkasti cesti iz gostilne. Vsaj

ob nedeljskih popoldnevih se je še vedno napil. Zapil je denar, ki mu ga je za delo plačeval Splavar.

Zgodilo se je, da je pijan zašel k pogorišču Golčeve koče. Šele, ko se je spotaknil ob tramovje in je z nogami teptal pepel, se je ovedal, kje je.

»Strela, kaj le iščem tu? Kaj pa me vleče sem? He, he, Jakob, ali me vabiš k sebi? Ti je dolgčas samemu? Daj, prikaži se, popijva kozarec! Saj pijeva lahko skupaj, čeprav tolažim Agato. Daj, daj! Ne bodi smešen. Oba je imava dovolj.«

Jurij, ki se je precej pozno ponoči vračal iz sosednje vasi, je zaslišal Korlov krohot s pogorišča. Srh ga je spreletel.

»Pa ne, da je do konca znorel!« si je zašepetal in zmajeval z glavo.

Šel je po prstih pod pogoriščem. Cesta je bila suha in bal se je, da mu bo zašumelo listje pod nogami. Postal je in prisluhnil Korlovemu čenčanju. Ušesa mu je preparalo krohotanje:

»He, he, he! Res je imava oba dovolj! Sicer pa je ti, ljubček moj, sploh ne potrebuješ več. Ja, vidiš, tako je to! Minilo ti je, minilo. Vsakemu mine. Nekoč bo tudi meni. A sedaj mi še ni. Močan sem, veš Jakob. Še vedno sem močan, kakor sem bil v tisti usodni noči, ko sem te zmogel. Vražje si bil zategnjen. A jaz sem bil močnejši. He, he, he!«

Juriju je ledenela kri v žilah. Ali se mu je res odgrinjal delček resnice iz tiste strašne noči? Kako je že rekel Korel? Aha: »v tisti usodni noči«. Da, tako je rekel, da.

Še bi bil stal Jurij in še bi bil poslušal, a Korel se je odmajal naprej proti zidanici.

Poslušal je njegovo robantenje. Vrtal je v temi s pogledom proti pogorišču. Pomislil je na strašno Jakobovo smrt. Toda, kakšna je bila? »Bog daj mir in pokoj tvoji duši in večna luč naj ti sveti,« je na kratko pomolil in skoraj stekel proti domu, kjer ga je čakala Tončka.

Ni ji upal povedati, kaj je slišal spotoma. Ženska je; sčencala bi. Zvedel bi Korel in utegnili bi se maščevati. Nikoli ne bi priznal, kaj je govoril. Kakor premnogi pijanci, tudi Korel ni nikoli priznal besed, ki jih je izrekal v pijanosti. Naj je koga še tako zelo užalil, naslednji dan ni hotel ničesar vedeti. Jurij ga je poznal, njega in njegove navade.

Redkobeseden je bil tisti večer. Skoraj da ni odgovarjal na Tončkine besede. Začudeno ga je pogledala: »Ti, kaj pa ti je nocoj? Saj sploh ne maraš slišati, če te kaj vprašam!«

»Nič mi ni. Mogoče se malo slabo počutim,« je odmahnil z roko.

»Da se nisi kje prehladil? Prepotil si se, ko si hitro hodil in veter te je prepihal,« je postala zaskrbljena.

Hotela je znova zakuriti in mu skuhati čaj.

»Ne, ne. Nikar ne skrbi. Legel bom in jutri bo dobro,« ji je preprečil namen.

Res se je razpravil in se spravil v posteljo. Tudi Tončka je ugasnila luč in legla.

Tončka je že davno spala. Mirno je dihala na svojem ležišču.

Jurij pa ni mogel zaspati. Poslušal je ženino dihanje in ji ga skoraj zavidal. O, če bi bila ona slišala Korla, bi tudi ne spala! A ona bi ne bila tiho. Ko bi bila vrata odprta, bi bila odprla tudi usta. On, Jurij, pa tega ne more. Ne more, zaradi bojazni pred Korlom, tem divjakom.

Niso in niso mu šle iz glave njegove besede. Vsaka posamezna mu je vstajala v mislih. Vse, kar je pijanec blebetal in še njegov nori krohot se je za vedno zarezal v Jurijevo dušo.

Stara stenska ura je odbila polnoč, Jurij pa še vedno ni mogel zaspati. Premetaval se je v postelji in do jutra se mu je zdelo še neskončno dolgo.

V gaju pod kočo je začela skovikati sova. Predirljivo je njen glas sekal v nočno tišino. A vendar je prav petje te nočne ptice prineslo Juriju spanje. Nekaj časa je štel skovikanje, nato se je zmedel v štetju in nazadnje je le zaspal.

Nenavadno zgodaj je tisto leto pritisnil mraz. Korla je prav nemilo presenetil. Ponoči se je zavijal v vse cunje, kolikor jih je premogel, a še mu je prišel mraz do živega. Zavedal se je, da bo moral spremeniti svoje življenje, a še malo ni vedel, kako naj to stori. Nikogar ni imel, kamor bi se lahko zatekel.

Tako mimogrede je omenil Pirhu, ki je imel prazno kočo, da bi bilo v njej zanj dovolj prostora. A Pirh ga ni maral razumeti.

Potem ni poizkušal nikjer več. Čutil je, da si ga nikjer ne želi. Marsikatero noč je prespal na kakšnem kozolcu, kjer se je zaril v seno. Ljudje so se bali, da bo kje zažgal, ko bo pijan prižigal cigareto. Nekoč mu je Splavar to omenil.

»Jaz, da bi zažgal? Se ti meša?! Saj nisem otrok. Tudi tako nor še nisem, da ne bi vedel, kaj delam,« se je obregnil.

Čakal je, da mu bo morda Splavar ponudil prenočišče v hlevu. Dovolj prostora je imel in v hlevu je bilo toplo.

A na kaj takšnega se Splavar ni spomnil . . .

Prenašal ga je pri svoji mizi, tudi delo zanj je našel, a pod streho ga ni maral imeti.

Nekoč mu je v gostilni eden izmed pivskih bratcev namignil, da imajo Vazalovi dovolj prostora. Lahko bi bil pravzaprav doma.

Korel ga je divje pogledal: »Eno takšno še zini, pa boš lahko kosti po kotih pobiral!«

Toda oni je bil ravno dovolj pijan, da je bleknil: »Pa, saj te najbrž ne bi hoteli. Bali bi se, da bi še pri njih zagorelo«.

Korel je zbesnel. Pograbil je steklenico od piva in jo raztreščil onemu na glavi. A to mu še ni bilo dovolj. Pognal se je vanj in ga začel na vso moč mlatiti.

»Kaj pa ti misliš, vrag? Kaj neki misliš!?« je hropel nad njim.

Ko so si opomogli drugi pivci od prvega presenečenja, so priiskočili in ju spravili narazen.

Trije so komaj zadržali pobesneleža.

Okrvavljen in brez zavesti je napadeni ležal na tleh.

Kmalu sta bila na prizorišču miličnika. Pozvala sta Korla, naj jima sledi. Divje je preklinjal in jima sledil šele, ko sta mu zagrozila, da ga bosta uklenila.

Odhajali so iz gostilne, ko je vstopil zdravnik. Sklonil se je k ranjencu in zmajal z glavo. Nudil mu je prvo pomoč, nato je klical reševalni avto.

»Za kakšen mesec dni je dober,« je rekel, ko je odhajal.

Korla so tisto noč priprli.

Ko je potem že skoraj pozabil na dogodek, je bil klican k sodniku. Pol leta zapora mu je prisodil, kajti poškodbe, ki jih je povzročil, bi bile lahko postale življenjsko usodne.

»Bo čez zimo vsaj na toplem,« so menili ljudje na vasi.

Mnogo jih je bilo, ki so mislili, da bo tudi na varnem in oni bodo varni pred njim.

Korla je vse skupaj grizlo: še nikoli ni bil zaprt. No, da, za kakšno noč so ga že priprli, če je pijan le preveč rogovilil. Tudi kakšen denar je že moral pustiti pri sodniku za prekrške zaradi razgrajanja, a pravega zapora le še ni imel za seboj.

Sedaj, pravzaprav na stara leta, pa bo moral pod ključ!

Ponoči, ko se je zavijal v svoje cunje na mrzli slamnjači, je začel tuhtati. Kdaj, vruga, se je vse tole sploh začelo? Saj je bilo življenje, še ne tako dolgo tega, vendar kar znosno. Na misel mu je prišel Pavluh. Pa Agata. In Jakob.

Da, Jakob ...

Pomislil je na Pavluhov denar. Ali ni bil prav tisti denar, ki ga je našel na dan Agatine selitve, vzrok, da se je spozabil z žensko?

Prekleta baba, da mu je morala prekrižati pot. Le zakaj ju je vrag prinesel prav v Pavluhovo kočo?

Vsega tega bi najbrž ne bilo, če bi bila onadva ostala v Pirhovem. Zaradi njiju se je še njegovo življenje tako prekleto skrotovičilo. Da, skrotovičilo se je in ni videti, da bi se utegnilo prav kmalu kaj izboljšati.

Kako mirno bi lahko on živel v hramu, kjer je bil tako lepo na toplem toliko dolgih zim!

In Jakob, da, Jakob bi lahko še živel . . .

Jakob!

Kaj pa mu je Jakob sploh naredil, da je potem prišlo tako daleč? So bile besede tisti večer res vredne vsega, kar se je potem zgodilo? Mar bi bil pustil vse skupaj in se tisti večer za denar, ki ga je še imel, pošteno napil! Sedaj je prepozno. Ničesar več ne more speljati v drugo smer. Ne more vrniti Jakobu življenja. Tudi Golcu ne more postaviti koč. A kaj koč! Golec bo verjetno tam zopet nekaj postavil. Saj mora, ker iz zavarovalnice stisne vsaj nekaj denarja. Toda Jakob je mrtev.

Korel se je zavijal v cunje. Ko se je nazadnje le za silo ogrel, mu je lezel spanec na oči. A misli so še vedno poletavale okoli Jakoba. Naj jih je odganjal, kolikor jih je hotel, so se vračale vedno znova. Že v polsnu je videl v sebi strahotno sliko obgorelega trupla, ki so ga gasilci in miličnik polagali v star dežni plašč. Prazne, votline oči so strmele naravnost vanj, v Korla. In usta, tista strašna usta, polna močnih zob, ki jih niso pokrivalo ustnice, so nemo vpraševala:

»Korel, zakaj?«

»Ali res ne bom nikoli rešen tega?« se je napol v spanju vprašal z grozo v srcu.

»Nikoli, nikoli!« se je vanj zarežala spačena lobanja.

»Aaa, aaa . . .« se je stresel Korel v spanju. Preobrnil se je na drugo stran. Zopet se je čisto prebudil.

»Saj, ne smem ležati na levi strani. Srce me je začelo dajati. Nisem več mlad,« se je domislil.

Mladost! O, kje je že mladost! Tako je minila, kakor da je sploh ni bilo. Le kako je zbežalo življenje. Kaj pa mu je ostalo od njega? Nič, popolnoma nič.

In kaj naj pričakuje od let, ki ga še čakajo?

Nič, popolnoma nič!

Ali se sploh spleča živeti. Korel, se spleča? Vpraševal se je in ni si znal odgovoriti. Potem je zaspal.

Agata se je počutila, kakor ujeta ptica. Ko je zima nanesla sneg, je bila bolj, kakor kdajkoli navezana na bivanje v stanovanju.

To ni bila tista zima, ki je je bila vajena v Zabukovju. Stanovanje, ogrevano s centralno kurjavo, ji je bilo prehladno. Zaželela je zlesti na toplo peč in si pogreti prezebljeno telo. Rada bi se bila že davno pred večerom spravila v posteljo, a tega ni smela. Postajala je še bolj godrnjava, kakor dotlej. Hčerka je z glavo zmajevala ob njeni neprestani nevolji.

»Ničesar vam ni všeč. Kaj bi sploh radi?« jo je vpraševala.

»Saj je vseeno. Ne brigaj se zame,« ji je odgovarjala.

Posedala je v dnevni sobi na kavču. Ni je zanimal radio niti televizija. Nikoli ni vzela v roke knjige niti časopisa.

Strmela je predse, zakopana v težke, nezadovoljne misli.

Otrok se je še vedno bal.

Postajal je cmerav celo tedaj, ko sta bila doma oče in mati.

Martici se je posrečilo, da ga je spravila v vrtec.

»Vsako jutro ga boste spremljali tja in ob dveh popoldne boste hodili ponj,« je naročila Agati.

Prikimala je in si oddahnila. Rešena bo neprestane otrokove navzočnosti. Ne bo se ji več treba ukvarjati z njim.

Dolge dopoldneve je posedala pri grelcu centralne kurjave in topo strmela skozi okno. Ničesar ni bilo tam, kar bi jo zanimalo. Morda jo je pritegnil včasih le še snežni metež, ki se je vrtinčil pred šipami.

Ko je prišel čas za pripravljanje kosila, se je z nevoljo motala okoli štedilnika. Primorana je bila, da se je navadila vseh tistih gumbov na njem, a hrana vseeno ni bila takšna, kakršno je želela.

Po kosilih se je vselej godrnjaje jezila, ko je pomivala posodo. To delo ji je hčerka prepustila.

»Vedno je toliko teh črepinj, kakor da je vsako kosilo gostija,« je momljala.

»Toda, mati, saj vendar ne bomo jedli vsi skupaj iz ene skledice,« je oporekala Martica.

»Ne bi nam škodilo. Sploh je toliko te pacarije vsak dan, da se že ne spoznam več,« je govorila Agata.

»Mati, ali bi vam bilo bolj všeč, če bi neprestano otepali krompir in zelje, ali fižol in repo?« ji je omenil zet.

»Ne bi nam škodilo,« se je otresla.

Zet je bil sicer miren človek, a počasi mu je tašča le začela presedati. Njeno neprestano godrnjajoče momljanje mu je začelo iti na živce.

»Je pa le čudna tvoja mati. Nič ji ne manjka, a z ničemer ji ni ustrezno,« je rekel nekega večera ženi, ko sta bila v spalnici.

»Misliš, da sama tega ne vem? Že od prvega dne, odkar je pri nas. Toda, kam naj jo pošljem? Nikogar nima. Nikamor se ne more zateči. Poleg mene nima nikogar, kjer bi lahko bila,« se je zamislila Martica.

»Kaj, če bi jo spravili v dom onemoglih?« jo je pogledal mož.

Žena je zmajevala z glavo: »Prepričana sem, da bi nikoli ne marala tja.«

Toda še pred novim letom je prišla rešitev. Agata je dobila pismo od Tončke.

— Pridi, nekaj važnega bi ti rada povedala, — je bilo napisano v pismu.

Odšla je na pot.

»Imate denar za potovanje?« jo je vprašal zet.

»Imam še toliko,« je prikimala.

Da, Agata je imela denar. Vse prihranke, za katere sta vedela oba z Jakobom in še tisto, kar je imel Jakob spravljeno zase in je nosil vedno s sabo; to ni bilo ravno malo vsega skupaj.

Martica za njen denar ni vedela. Nikoli je ni vprašala zanj. Celo pogrebne stroške je plačala, prepričana, da je mati brez vsega. Agata je prihranila celo ves tisti denar, ki ji ga je dala hčerka, da bi si zanj sama kupila priboljške.

Ko je odhajala, ji je zet stisnil v roko rdeč bankovec. Godrnjaje se mu je zahvalila.

Sedela je v oddelku vlaka in topo strmela skozi okno v belo pokrajino, ki je drvela mimo nje. Ni je zanimala zimska pokrajina. Nobene lepote ni videla v zasneženih gozdovih, komaj da je opazila vasi in mesteca, mimo katerih se je vozila.

V Ljubljani je vsa zmedena opletala s perona na peron. Bala se je, da bo zgrešila pravi vlak, v katerega je morala prestopiti. Silno si je oddahnila, ko je zopet sedela v vlaku, ki je vozil proti Štajerski.

Naslonila se je v kot in zaprla oči. Z nikomer ni spregovorila niti besede. Ugajalo ji je, ko se je začelo mračiti. Želela je ždeti v temi in se zapreti v svoje misli. Prav nevoljna je bila, ko je v oddelku zagorela luč. Zakrila si je obraz z ogrinjalom, s širokim starim pletom, ki jo je grel že dolga leta.

Neskončno odveč ji je bilo to premetavanje po svetu. Najraje bi bila obždelala nekje, kjer bi ne bilo nikogar ne blizu, ne daleč naokoli. Mislila je na življenje pri hčerki, kamor se bo najbrž morala vrniti, a bi za vse na svetu ne šla rada nazaj.

Morala bo tja, morala. Saj nima biti kje. Nima doma, nima doma! Kakor tisti vandrovec je, ki so se včasih pomikali po svetu... Vpraševala se je, zakaj je tako. Saj je vendar imela dom! Dom, kjer je bila rada. Zakaj se ji je vse tako narobe obrnilo? Kdo je kriv, da je sedaj tako? Kaj je sploh pričakovala? Nemara življenje s Korlom?

Bedarija!

Mar ni prav Korel kriv, da je sedaj v takšni kaši?

Kaj pa ji je pravzaprav manjkalo pri Jakobu? Tisti njen sum, da ji je vsakikrat nezvest, ko le stopi z doma, jo je res žrl. Toda, ali je bilo vse tisto res vredno, da je v tisti usodni noči ravnala tako, kakor je? Ali pa je bil tedaj le strah, kaj bo storil mož z njo, ko bosta ostala sama, res vzrok za vse, kar se je potem zgodilo?

Ali bi bilo bolje, če bi jo bil Jakob tedaj pretepel, da bi bila črna? Če bi bil obračunal z njo, ko že s Korlom najbrž ne bi bil mogel! Koča bi bila ostala, imela bi dom. Tudi, če bi jo bil Jakob žrl vse žive dni, dom bi le imela!

Dom — dom — dom, so bila kolesa pod njo.

Ure in ure je tuhtala, naslonjena v kot in zakrita s pletom. Sprevodnik, ki je mislil, da spi, jo je stresel pred postajo, kjer se je končalo njeno potovanje.

Pogledala je vanj z bledimi, široko odprtimi očmi, da je presenečen odstopil in zamrmral: »Kako nenavadna ženska!«

»Če bi bil vedel, da je v zaporu tako prijetno, bi si bil že kdaj tu privoščil počitnice,« se je ustil Korel pred moškimi, s katerimi je delil celico.

»Eh, ja! Ko bi bilo le več za pod zob,« je pripomnil dolgonogi Ruda, ki je bil v zaporu zaradi potepuštva.

»Če misliš, da ti bodo stregli s pečenimi piškami, se motiš,« se je zahehetal mali Tonač.

»No, ti si jih boš že privoščil, ko te bodo izpustili,« se je za-režal Ruda.

Tonač ga je pisano pogledal. Ni vedel, če Ruda ve, da je dobil mesec dni zaradi kraje kokoši, ali je zinil tisto o pečenih piškah kar tako.

Ruda, ki je za Tonačevo lastnost vedel, se je spomnil, da je rekel skoraj preveč. Veljalo je nenapisano pravilo, da zaporniki drug drugemu niso omenjali vzrokov, zaradi katerih so se znašli za rešetkami. Poslušali so sicer, če je kateri o tistem, kar ga je pripeljalo v zapor, sam govoril, a očitali mu niso nikoli. Takšne stvari so navadno pripeljale do prepиров, to pa ni bilo priporočljivo.

Da, Korel je čvekal o ugodnosti v zaporu. V resnici pa ga je življenje med zidovi ubijalo. Ničesar dobrega ni imel zunaj, a življenje, kakršnega je živel sedaj, mu je postalo kar kmalu neznosno.

Kajti vse, vse je moral delati na ukaz. Ker je bilo tako zapovedano, je moral pospraviti ležišče in pomagati urediti celico. Na ukaz je moral vstajati in na ukaz je moral k počitku.

Ubijalo ga je brezdelje. Želel je, naj bi kar naprej snežilo, da bi bil vsaj na dvorišču pri kidanju snega. Toda sneg je zapadel le pred božičem, potem pa je bilo zunaj rešetk neprestano modro, ledeno nebo.

Ruda in Tonač sta včasih sprejela pismo od domačih. Tonač je dobival celo obiske, kolikor so bili dovoljeni.

On, Korel, pa je bil odrezan od sveta. Zanj se ni zmenil nikoli nihče. Na srečo Tonač ni bil skopuh. Obema sojetnikoma je dajal od tistega, kar mu je prinašala sestra.

»Vrag, pa takšno čepenje,« je neštetokrat godrnjal Ruda.

Pogrešal je svobodo, klatenje iz kraja v kraj. Kadar se je naveličal postopanja, je še vedno mogel v predmestje k materi, čeprav je še sama komaj živela s tisto podporo, ki jo je dobivala na občini. Mati ni imela mnogo, a za novoletne praznike mu je le prinesla zavoj dobrot.

Oba sta delila dobljeno s Korlom, ko sta videla, da on nima ničesar.

»Povrnem vama, prijatelja, ko bom zunaj. Šli bomo nekam in se ga tako nažehtali, da bo veselje,« jima je obetal.

»Ne bo nič. Z menoj že ne. Sklenil sem, da se poboljšam. Ne bom in ne bom več pil,« se je zarekal Ruda.

»Daj, daj! Vem, da komaj čakaš, da boš prišel do gostilniških vrat,« je vedel Tonač.

»Misliš, da sem pozabil, da so me prav v gostilni prijeli? Nisem pozabil, ne!« mu je oporekal.

»Veš kaj, prvič te niso in zadnjič tudi ne,« je prerokoval Tonač.

»Eh, kar priznajta, da bi se vama prilegel kozarec dobrega,« je v njun pogovor posegel Korel, kajti videti je bilo, da bi takš-nole drezanje utegnilo zanetiti prepir.

Začeli so govoriti o vinu.

Presedlali so na ženske.

Opolzke zgodbice so polnile celico. Joj, koliko so doživeli, ko-liko so vedeli.

Govorili so o vinu, o ženskah in dobri hrani.

O delu se niso nikoli pogovarjali. A kdo bi govoril o delu? Čez glavo ga bodo imeli, ko bodo zopet zunaj.

Toda, ko so vzbrsteli divji kostanji in veja pred oknom ni bila več gola, je Korel nekoč le omenil: »Strela, vinogradi so letos gotovo že okopani!«

Začudeno sta ga pogledala tovariša.

»Se pa le pozna, da si kmet!« je prhnil Ruda, otrok predmestja.

»Kako si smešen! Vinogradi vendar morajo biti obdelani, če hočemo imeti polne kozarce,« je rekel Korel in se zagledal skozi rešetke v vejo divjega kostanja.

Ponoči, ko ni mogel spati, se mu je zdelo, da čuti vonj sveže prekopane zemlje. Misli so mu iskale vinograde in ljudi, ki so delali v njih. Romale so njegove misli na sleme klanca. Dotak-nile so se tudi Golčeve koč. Tiste koč, ki je ni bilo več.

In zopet je vstala v njem tista noč, ki mu je tako silno spre-menila življenje.

Spomnil se je na Agato: kod le hodi, kako živi?

Če bi je ne bil nikoli poznal, bi bilo njegovo življenje sedaj najbrž popolnoma drugačno. Kako se je le mogel tako zaplesti z njo! Ona, samo ona je kriva, da je prišlo do tiste usodne noči! Prekleta baba! Nekoč jo bo moral še srečati. Neki račun je ostal neporavnan!

O, še se bosta srečala. Morata se!

Začel je šteti dni, ki so ga še ločili od svobode. Le koliko jih je bilo! Na prste obeh rok in nog jih še ni mogel prešteti . . .

Pozno ponoči je potrkala Agata na Tončkino okno. Šele, ko je pobobnala drugič, se je oglasil Jurij: »Kaj je? Kdo tako nabija?«

»Odprita mi, sicer bom še zmrznila zunaj,« je rekla Agata.

Tončka je spoznala momljajoči glas in prišla odpret. Čez spal-no srajco je na hitro ogrnila koc, ki ga je potegnila s postelje.

»Beživa na toplo! Huššš, kako je mrzlo,« se je stresala Tonč-ka, ko je zaklepala vežna vrata.

»Kako se ti godi?« je Jurij vprašal Agato, ko je že sedela pri mizi in srebala vroče mleko, ki ga je potegnila Tončka iz peči.

Iz Agate je planila vsa nezadovoljnost, ki se je v preteklih mesecih nabrala v njej. Ene same dobre besede ni imela za hčerko in njen dom.

Jurij in Agata sta se spogledala.

»Potem je pa kar prav, ker si tako hitro prišla,« je menila Tončka in se zadovoljno nasmehnila.

»Saj res, zakaj pa si me sploh poklicala?« jo je pogledala Agata.

»Imam nekaj zate! Dobro priliko, da se rešiš mesta,« je rekla Tončka.

»Ni mogoče! Kaj je takšnega? Hitro mi povej, saj me bo konec od nestrpnosti,« je zažarela Agata.

»Eh, seveda! Ti še ne veš, da je stricu Andreju umrla žena,« je začela Tončka.

»Tvojemu stricu? Tistemu v Smrečju?«

»Da, prav njemu. Tri dni pred božičem smo jo pokopali. Vidiš, stric Andrej je ostal sam. A kako naj bo človek sam, če šteje nad sedemdeset let? Saj ne more biti! Še ženski je hudo, če v tej starosti ostane sama. A vendar je ženska na boljšem. Skuha si, opere, pospravi. Skratka, znajde se nekako. Za moškega pa je to hujše. In če je tako stara, kakor stric Andrej, je pa trikrat hudo.«

Agata se je nekako domislila, zakaj jo je Tončka klicala. Vprašala je:

»Ali nima nikogar svojih?«

»Seveda ima sina. Toda že petnajst let je v Nemčiji; z Nemko se je poročil. Zagotovo ne bo nikoli več živel v Smrečju.

Za materin pogreb je prišel domov. Videl je, kako je oče ostal sam in zbal se je zanj. Poprosil me je, saj veš, bratranca sva, čeprav je mnogo mlajši od mene, naj bi se jaz pobrigala za strica. Kar takoj sem mu povedala, da jaz ne morem v Smrečje. Jurij, vem, bi za to nikoli ne bil.

Tedaj sem se spomnila nate. Kaj, če bi šla ti, Agata, k stricu in gledala nanj?«

Agata se je odločila v trenutku: bolje bo tam gor na Pohorju, kakor je bilo pri Martici v mestu. Poznala je Smrečje. Samoten kraj. A mir je tam. Ljudje je ne bodo pogledovali čez ramo, kakor bi jo v Zabukovju, če bi morala živeti tu. A tudi tako tuji, kakor so bili ljudje v mestu, kjer ni z nikomer mogla sprego-

voriti deset besed, ne bodo. O, takoj se je odločila. Le zaradi lepšega je še pomišljala.

»No, kako se ti zdi? Bi šlo?« se je zastrmela Tončka vanjo.

»Menda bo šlo. Poizkusila bom,« je nazadnje Agata preišljeno prikimala.

»Saj ti ne bo sile,« je menila Tončka.

Jurij pa je dostavil: »Andrej prejema pokojnino. Kar lepo živi. Delal je na žagi in res mu gre dobro.«

Tončka je začela:

»Saj veš, nekoliko od rok je tam gori.«

»Kaj za to! Se bom že navadila,« je odmahnila Agata z roko.

»No ja, na samoti je, na samoti. Pa ti vsaj nihče v lonec ne bo gledal,« se je nasmejtal Jurij.

»Kar jutri zjutraj bi se odpravili v hribe,« je menila Tončka.

»Meni je prav,« ji je pritrdila Agata.

Čim prej, tem bolje. Mogoče se bo pa le dalo živeti. Skrbeti za enega samega moškega najbrž niti ne bo tako hudo.

»Seveda pa ti bo stric nekaj plačeval za delo, da ne boš delala zastonj. Toliko najbrž ne, kakor zaslužijo ženske v mestu, a nekaj se ti bo le nabralo,« se je spomnila Tončka.

»Vidiš, pa boš prav na stara leta dobivala plačo. Kar v banko boš lahko nosila,« jo je podražil Jurij.

»Menda ne bo toliko tiste plače,« je zamomljala Agata.

Tončka je nevoljno pogledala moža.

»Kaj, če bi sedaj legli. Jutri naju čaka pot,« je rekla Agati.

»Prav imaš. Vožnja me je dobro zdelala. Se mi je zdelo, da ne bo nikoli konca tistemu tresenju,« je zazehala Agata.

Tončka je že prej postlala na klopi in stolih ob peči. Ugasnila je luč, da se je Agata lahko razpravila.

Kakor, da je zopet doma, se ji je zazdelo, ko se je pod njo ugreznila slamnjača in je ličkanje v njej zašuštel.

Zaželeli so si lahko noč in pod nizkim stropom se je kmalu oglasilo Jurijevo smrčanje.

Po dolgem času neprespanih noči je Agata mirno zaspala. Bilo pa ji je, kakor da pod njo še vedno enakomerno tolčejo kolesa vlaka.

Ko je začela zjutraj Tončka kuriti, se je Agati zdelo, da je šele legla. Najrajši bi se obrnila k peči in znova zaspala. Toda ura na steni je odbila osem in že zaradi obzira do gospodinje je morala vstati. Ozrla se je po sobi. Postelji sta bili že pospravljene. Nič ni slišala, kdaj je vstal Jurij in kdaj je Tončka odšla

v kuhinjo. Hitro se je oblekla, pospravila posteljnino in odnesla slamnjačo na podstrešje.

Tončka je iz kuhinje pri zadnjih vratih klicala Jurija k zajtrku. Ko je zagledala v veži Agato, ki se je pravkar vrnila s podstrešja, se je začudila: »Oho, si že iz gnezda?«

»Nesramno dolgo sem ležala in ti si morala vse sama narediti,« se je jezila sama nase.

»To pa res ni nič takšnega. Ni vredno besede,« je odmahnila Tončka z roko.

Stopila je v kuhinjo in se kmalu vrnila v sobo s skledo žgancev. Nato je prinesla še lonec gobje juhe. Vlila jo je na žgance in po kratki molitvi so vsi trije začeli zajemati iz skupne sklede.

»To je jed, da se reče,« je kimala Agata.

Tončka jo je pogledala in se posmejala:

»Tega smo vajeni. Sicer pa ti nisi videti ravno sestradana. Najbrž se ti ni slabo godilo?«

»No, tega res ne morem reči. Vsega je bilo pri Martici dovolj. Le drugačna hrana je bila tam. Ne, ni mi bilo všeč. Gosposka je postala deklina in drugače živi, kakor sem jaz vajena,« je zamomljala.

»Vidiš, sedaj boš pa zopet živela po domače. Mislim, da ti bo pri Andreju všeč. Glej, pa še vdovec je in ti si vdova. Iz tega se lahko še kaj skuha,« je pomežiknil Jurij.

»Si pa le prismuknjen. Same norije ti gredo po glavi,« se je zakregala Tončka.

»No, saj nisem mislil nič hudega. Tadvá si bosta že uredila tako, kakor jima bo prijalo.«

»Bova, da,« je prikimala Agata.

Takoj po zajtrku je Tončka naročila možu, kaj vse naj opravi, ko bo ona zdoma. Kmalu nato sta se ženski odpravili na pot.

Stopali sta mimo pogorišča Golčeve kočé. Agata se je ozrla na kup zasneženega tramovja, ki se je obgorelo črnikalo izpod kupov nanešenega snega.

Tu, da, tu je nekoč živela.

Pri srcu jo je stisnilo, da je čisto nehote globoko vzdihnila. Tončka je ujela njen pogled in slišala vzdih.

»Kaj hočeš? Tu se sedaj ne more nič pomagati,« je vzdihnila še ona. »Tako je bilo namenjeno.«

Ne, nič se ne da več pomagati. Ničesar več se ne more spremeniti. Je, kakor je. Toda: ali je bilo res potrebno? Ali je moralo biti tako? Saj se je vendar dalo živeti.

V Agatinih mislih je medlo vstala podoba koč, kakršna je bila nekoč. Lep, prijeten dom je bil tu. Urejena soba, streha nad glavo. Jakob, ki je odhajal in se vračal. Vedno je kaj pri-
našal s svojih poti tudi zanjo. Tako bi bilo lahko teklo življenje še mnogo, mnogo let.

Nato je prišel Korel. In potem tista noč.

In jutro za nočjo.

Nenadoma se je Agati zazdelo, da jo s pogorišča gleda dvoje praznih očesnih votlin.

Zdrznila se je.

»Menda je bilo res namenjeno,« je odgovorila na Tončkine besede.

Pogled tistih oči pa je še vedno vrtal vanjo. Pospešila je korak, da jo je kar odneslo mimo pogorišča.

Iznad koč na slemenu klanca se je sukal dim pod jasno, lede-
nomrzlo zimsko nebo. Sedaj, pozimi, so ljudje pozno vstajali, že zaradi kurjave, da je ni prehitro zmanjkalo. Marsikje tudi zato, da so preležali zajtrk in so potem jedli le dvakrat na dan.

Zima v kočah je skop gospodar . . .

Ozka gas je bila prazna. A nenadoma se je na njej pokazala Nanca.

»No, ravno nanjo morava naleteti,« je zašepetala Tončka.

»Saj,« je prikimala Agata.

»Že danes bo vsa vas vedela, da sva se nekam odpravili.«

»O, glej jo, sosedo! Kaj pa tebe nosi v tem mrazu tod okoli?« je Nanca že bila ob Agati. Molela ji je roko v pozdrav, kakor da sta bili najboljši prijateljici.

»Hja, še ptič rad poleti tja, kjer se je izvalil,« je Agata medlo stisnila ponujeno roko.

»Prav imaš, prav, Agata. A kam sta se namenili tako zgodaj?« ju je radovedno ogledovala.

»Včasih je dobro na svež zrak, sicer se bomo še skisali v ko-
čah, ko zimi še ni videti konca,« je nedoločeno odvrnila Tončka.

Nanca je uvidela, da jo hočeta odpraviti na kratko.

Posmehnila se je, stresla s kanglico in jima pokimala:

»Srečno hodita! Najbrž sta namenjeni dlje kakor jaz, ki grem samo po mleko.«

Stopila je v sneg in ju spustila mimo sebe.

»Ta čveka, čvekasta, kako je vrtala,« se je zmrdnila Tončka, ko sta stopali naprej.

»Menda je mislila, da se ji bom kar izpovedala in jo vprašala za dovoljenje, ali pa vsaj za nasvet,« je kimala Agata.

Ne, srečanje z Nanco ji pa res ni bilo dobrodošlo.

»Že to, da naju je videla, bo raztrobila. Ona ima vedno mnogo povedati,« je menila Tončka.

»No, o meni nima kaj govoriti,« je odgovorila Agata.

»Sedaj res ne. A še danes bo pogrela vse čenče, ki jih je zmetala iz sebe tedaj, ko te je zadela nesreča,« je vedela Tončka.

»Kaj pa je čvekala?« jo je pogledala Agata.

»Ni, da bi človek govoril,« je Tončka odmahnila z roko, kakor da odganja nadležno muho.

Agata je ni vpraševala. A Tončka je začela sama: »Veš, ko si odšla, je imela Nanca mnogo povedati. Govorila je, kakor da je bila ves tisti večer z vami tremi. Zatrjevala je, da sta nemara vidva spravila proč Jakoba in potem zažgala kočo, da bi prikrila sled.«

Ostra igla je zbodla v Agatinih prsih. To je govorila? Koliko je sploh vedela? Napravila je ravnodušen obraz, prisilila glas v največjo brezbriznost in malomarno vprašala:

»Kaj pa ljudje? So ji verjeli?«

»Kakor se vzame. Nekateri so ji verjeli, drugi zopet ne. Saj sama veš, kako je, če se razplamtijo govorice. A se jim je zdelo le pregrozno, da bi bili verjeli njenemu čvekanju. Potem je utihnila. A babnice vseeno še vedno rade ugibajo in sumničijo. Saj veš, marsikomu je najljubše brodit po trpljenju in težavah, ki jih imajo drugi ljudje.«

»Potem bodo danes zanesljivo zopet začele, ko me je videla tu,« je vedela Agata.

»Bilo je res vse skupaj tako grozno,« je vzdihnila Tončka.

»Da, bilo je,« ji je momljaje odvrnila sopotnica.

Pogledala je v njen ravnodušni obraz.

Njune oči so se srečale. Agata ni povsila pogleda. Gledala je tako brezbrizno, kakor da sta govorili o lanskem snegu.

Tončko je zmrazilo po telesu. Ali ji je tisto strašno, ki je minilo, res tako vseeno? Ali pa pod tole brezbriznostjo skriva neko groze polno skrivnost?

Ne, te ženske res ni mogla nikoli popolnoma razumeti!

Tedaj se je Agata mirno oglasila: »Pohiteti morava, da bova ujeli avtobus.«

Tončka je pogledala v veliko Jurijevo zapestno uro in prikrimala: »Prav imaš, pohiteti bo treba.«

Spustili sta se po klancu in kmalu stopili na cesto, ki je vodila v dolino.

Ni jima bilo treba dolgo čakati na avtobus. To je bilo Agati prav ljubo. Saj je stalo na postaji nekaj ljudi, ki so jo poznali. Videla je, da jo pogledujejo in si nekaj na tiho govorijo.

Ko je avtobus postal, sta se ženski stisnili v gnečo in se pririli do sedežev.

»Srečo imava, da lahko sediva. Pogledj, koliko jih stoji,« je pripomnila Tončka.

»Mhm,« je zamomljala Agata.

Molčali sta vso pot, dokler nista izstopili v mestecu pod Pohorjem.

Dober teden je minil, odkar je bila Agata že v Smrečju. Poznala je že vsak kot v hiši, ki je postala njen dom.

Tako mirno je bilo tu, tako nenavadno tiho.

»Na samoti smo, na samoti,« je kimal stari Andrej, ko je morala v trgovino v dolino. »Na vse strani je daleč. Dolgo te ne bo nazaj.«

»Bom že prišla. Zvečer bom zopet tu,« je odmahnila z roko, češ kaj meni taka pot!

A nahodila se je, kamorkoli se je podala.

Daleč je bilo tudi po vodo. Z brento na hrbtu se je vlekla v breg, da ji je pojemala sapa in so ji srage potu lile po licu.

O tudi pri Golčevi koči voda ni bilo blizu. A tam je nosil vodo Jakob. Pravil je, da je nošnja vode za žensko pretežka. Za dva, tri dni jo je nanosil, kadar je moral od doma.

Andrej ni nikoli omenil, da je brenta težka.

»Ej, koliko je prenosila tole brento Meta. Jermeni so se ji zarežali v ramena. Svinje je redila in kravo smo imeli, ko je bila še mlajša. Ko je imela toliko let, kot jih imaš ti sedaj, je tekala kakor srna po teh bregovih. Skoraj do sedemdesetega je mnogo zmogla. Potem pa je začela pešati. Kaj hočemo, ostarimo, potem pa nismo več vredni pol pipe tobaka. Naše delo pa še toliko ne,« je govoril.

Vedno znova se je spominjal Mete.

Opazoval je Agato pri delu, nekaj časa molčal, nato pa jo je počasi opozoril: »Meta je pa to takole naredila.«

Agata je delala po svoje. A neprestano so bile nad njo Andrejeve opozarjajoče besede:

»Agata, poslušaj, Meta je pa to takole naredila.«

To opominjajoče opozarjanje ji je počasi začelo presedati. Ne-koč se je otresla:

»Prav! Meta je delala drugače kakor jaz. Mislim pa, da je dobro tudi tako, kakor jaz naredim.«

Z dolgim pogledom se je Andrej zazrl vanjo in umolknil.

Molčal je vse do večera. Tedaj je, kakor navadno, vzel v roke rožni venec in začel prebirati debele lesene jagode.

Agati ni bila preveč všeč ta vsakovečerna dolga molitev. Njene misli so se počasi motale vsepovsod in le od daleč je sledila Andrejevemu enakomernemu, uspavajočemu glasu. Na hitro je vse zdrdrala, brez misli, kaj sploh govori.

»Jutri je nedelja. K prvi maši boš hodila. Tudi Meta je hodila k prvi maši. Zgodaj boš morala vstati, kajti do cerkve je več kakor uro daleč. Ob petih te bom poklical, da ti ne bo treba skrbeti. Saj jaz ne morem spati. Posebno proti jutru ne. O, kako rad bi šel vsako nedeljo s tabo, a kaj, ko še okoli hiše komaj lezem. Ali boš znala v vas do cerkve?«

»Bom,« je prikimala.

»Ne moreš zgrešiti. Cesta je splužena. Včasih je bilo hujše. Meta je do kolena gazila, če je ponoči padel sneg. Prehoditi smo si morali pot. Sedaj nam jo zorjejo. Ja, ja, včasih je bilo hujše. Pomehkužili so se ljudje, pomehkužili. Z menoj vred. Toda jaz sem star. Ej, če bi imel toliko let, kakor jih imaš ti!« je vzdihnil in jo pogledal z drobno zavistjo v starih očeh.

Agata se je potegnila v kamro, kjer je spala.

Razpravila se je in se stresla od mraza. V kamri ni bilo peči. A postelja je bila prijetno topla. Že prej si je zanesla pod odejo dve vroči opeki.

Zamotala se je pod debelo pernico in kmalu ji je postalo prav udobno. Ličkanje pod njo je pošumevalo, če se je premaknila.

Da, ta postelja je bila pravzaprav edino ugodje, ki ji ga je nudila hiša. V njej se je prijetno ležalo. Skoraj tako, kakor nekoč v Golčevi koči. In še prej, ko je imela kakršenkoli lasten dom.

Marsikaj drugega pa Agati ni bilo tako všeč. Andrejeve oči, ki so zasledovale vsako njeno delo, so jo včasih spravljal v pravi bes. Posebno, če je pri tem začel še s svojim opozarjanjem. Vedno bolj se je zavedala, da ni domač človek, ampak, da je pri hiši samo zato, ker je pač potrebna.

A kam naj gre? Kako naj kaj spremeni? Mar naj se potegne nazaj k Martici? Ne! Tam je bilo še slabše. Tam se ji je zdelo, da ne zna ne stopiti, ne sestiti niti jesti ne.

Pri lastnem otroku je živela, a so se ji zdeli med tistimi stenami vsi bolj tuji, kakor bi se ji kjerkoli drugje. Kam naj torej gre? Saj je povsod samo tuj, vrinjen človek!

V Smrečju niti ni tako napačno. Andrej je res godrnjač. Redkokaj mu naredi po volji. In še tedaj ji stari tega ne prizna. Le godrnja ne, to pa že pomeni, da je zadovoljen.

Hudo je, ker mora pozimi tičati med štirimi stenami. Tisto delo, ki ga ima zunaj hiše, je komaj omembe vredno. Neprestano se zadeva ob godrnjavega gospodarja in neprestano ga mora poslušati. Mir ima le tisti dan, ko prinese pismonoša v hišo Kmečki glas ali Upokojenca. Tedaj se je Andrej sklonil nad časopis in se poglobil v branje.

Le kako se je začudil zadnjič, ko ji je ponudil časnik in ga je odklonila. In takoj ji je povedal, kako rada je brala Meta . . .

Agata ni nikoli rada brala. Tudi Jakob ni preveč maral za branje. Res je včasih prinesel domov kakšen časopis. Bral ga je, a nje ni nikoli moril s tistim, kar je prebral. O tistem je potem modroval z Jurijem. Andrej pa bi ji rad »spredel« vse litanije, ki so kje napisane, kakor da bi jo res kaj zanimalo!

Eh, Jakob je bil drugačen . . .

Zalotila se je, kako se ji misli zopet mudijo pri njem.

Ali tega spominjanja res ne bo nikoli konec?

Zakaj le jo misli vedno znova nosijo nazaj v Zabukovje? Zakaj obujajo sanje v njej tolikokrat tisto nesrečno noč? Zakaj ji prinašajo privide plamenov, pogorišča in tistih strašnih Jakobovih oči?

Ali res ne bo tega nikoli rešena?

Nič boljše ni, kot je bilo pri Martici. Le da je tu nihče ne sliši, če v sanjah preveč kriči. Vsaj omenil ji Andrej še nikoli ničesar ni. A bi ji prav gotovo, če bi bil kdaj kaj opazil. Še tega bi bilo treba!

Vsa zbita vstaja v novo jutro po takšnih nočeh. Mnogo bi dala, če bi se tega lahko rešila. A najbrž se nikoli ne bo . . .

Tudi v noči pred tisto nedeljo, ko je v Smrečju morala k zgodnji maši, so jo mučile moraste sanje. Lasten krik jo je vrgel pokoncu, da je vsa zmedena in prestrašena obsedela na ležišču. Potem zopet dolgo, dolgo ni mogla zaspati.

»Pol petih je ura!« je zunaj govoril Andrej.

Zdelo se ji je, da je šele zaspala. Ponovno je potrkal.

»Ja, ja,« se je odzvala.

Vedela je, da mora vstati. Saj bi jo sicer prišel še enkrat buditi.

Jutra v postelji je imela rada. Ni ji bilo treba zgodaj vstajati. Skoraj do osmih je lahko poležavala. Andrej je menil, naj se naužije počitka pozimi. Poleti bo dovolj dela na njivici in v vrtu. Tedaj bo dan tudi zanjo mnogo prej.

Postalo ji je žal, ker ima teden tudi nedeljo, kajti v nedeljo bo treba k maši. Tu Andrej gotovo ne bo poznal oporekanja.

In ubogati ga bo morala, če hoče ostati tu. Saj je dekla; samo dekla!

Odgrnila je odejo in v srajci obstala v ledeno mrzli kamri. Stresla se je, prižgala petrolejko in se z vso naglico začela oblačiti.

Potegnila je iz omare svojo nedeljsko obleko. Medtem se je spomnila, da mora pisati hčerki, naj ji pošlje obleko, ki jo je pustila pri njej. Res ji je dal Andrej eno izmed Metinih delovnih oblek. Rekel ji je, naj jo pač ima, dokler ne bo dobila svoje.

Le zakaj ima polno omaro Metinih oblek? Za koga jih hrani? Zalotila ga je že, kako je stal pred odprto omaro in pregrebal med obešalniki.

Ošinila je s pogledom tiste obleke; lepe stvari so bile tam.

V zadregi je tedaj zaprl omaro.

»Tako skrbno je pazila na vse, kar je imela,« je zamrmral bolj zase, kakor za Agato.

Starec neumni, mar res ne vidi, kako slabo je oblečena?

Zamotala se je v obnošeni plašč in stopila v mrzlo noč. Visoko nad njo so bile zvezde in sneg je škripal pod njenimi čevlji. Še precej časa se ne bo začelo daniti. Ovila si je glavo s pletom.

Sama samcata je stopala čez planjavo. Dobro pol ure je hodila do prve hiše. Vedela je, da je zgodnja, kajti v hiši se je pravkar prižgala luč. Najbrž bo tudi od tam šel kdo k rani maši.

Ko je stopila v majhno vaško cerkev, je ura v zvoniku odbila šest. Cerkev je bila skoraj prazna. Le nekaj ženic se je pred oltarjem zavijalo v volnene rute.

Tudi pol ure pozneje, ko se je cerkev začela polniti, ni bilo mnogo ljudi.

Videla jih je, kako stopajo k spovednici. Spoved! Naj poklekne še ona tja? O, ne. Ne! Ne mogla bi odpreti ust, da bi se obtožila. Stisnila se je vase in do konca maše brez misli in brez molitve obždelala na svojem mestu.

Ko je odzvonilo konec maše, je med prvimi skoraj stekla iz cerkve.

Nikogar ni hotela videti. Ničesar se ni imela pomeniti s temi ljudmi.

Začudeno je Martica obračala v rokah nenavadno materino pismo.

»— Pošlji mi obleko, —« je bilo napisano na listu papirja z okornimi črkami Agatine pisave.

Niti pozdrava ni bilo v pismu. A tudi tega ne, kam naj bi obleko poslala.

»Je pa res čudna. Takšnega pisma še nisem videl,« je zmajeval z glavo njen mož.

Martici je bilo nerodno.

»Takšna je pač. Kaj moremo zato? Vedno je bila čudna,« je zmignila z rameni.

»Lepe mladosti menda res nisi imela pri njej,« je rekel.

»O tem sem ti že govorila. No, saj si jo imel priliko spoznati. Toliko časa je že bila pri nas.«

»Drži. A sedaj je bila še bolj čudna, kakor prej.«

»Misliš tisto njeno blodenje ponoči? Njene môle?«

»Mhm. Očetova smrt jo je gotovo silno prizadela. Kako sta se sploh imela, ko sta bila mlajša?« je vprašal.

»No, saj ni bilo kaj posebnega. Žrla je očeta. Silno je bila ljubosumna.

»Ljubosumna?! Daj no. Menda le ni imela vzroka,« se je zasmeljal.

»Kaj vem? Najbrž menda res ne. A spominjam se, da je očeta res vedno sumničila. Sledila mu je, če je le mogla. Potem je doma vpila nanj, da se je smejala vsa vas. Oče je bil tako mi-ren,« je vzdihnila.

»Kdo ve, kako je končal? Kakšna je bila tista resnica, za katero ne vemo? Saj se spomniš, kaj vse je govorčila tista mala sosedka, preden smo šli na pokopališče?«

»A, Nanco misliš? Eh, Nanca je vedno rada obirala in obrekovala. Na njene besede nikoli ni bilo dosti dati,« je pripomnila.

»Že, že. Toda pravijo, če ni ognja, tudi dima ni,« je vedel.

»To je že res. Najbrž pa je res, da je nemara bolje, ker ne vemo vsega,« je odmahnila z roko.

Ne bilo bi ji preveč ljubo, če bi bilo res tisto najhujše, kar je včasih mislila sama zase o materi. Posebno v tistih nočeh, ko je mati ponoči vpila in s svojimi kriki vse spravila iz spanja.

Je pa le bila njena hči in mož bi ji utegnil kdaj oponesti. Ne, ne bi marala tega. Bolje je sploh ne govoriti o dogodkih, ki so se dogajali tam daleč v domači vasi.

Res, očeta je imela rada. Vedno je bil dober z njo. S svojih poti ji je prinašal priboljške. Za roko jo je vodil v cerkev, ko je bila majhna deklica. Želel je, da bi bila šla naprej v šole.

Rahla otožnost ji je zajela srce ob mislih nanj: ni ga več.

A tu je mati. Res je čudaška. To je bila vedno. Drugačne ni nikoli poznala. Tiste govornice o njej in Korlu najbrž ne držijo. In namigavanje za očetovo smrt po njuni krivdi gotovo ne.

A če je bilo res? Če bi le bilo res? Bi lahko še kdaj pogledala materi v oči? Bi lahko želela, da bi ušla kazni, če bi bilo res?

Martica se je izgubila v mislih. Ostre gube so se ji zarezale v čelo.

»Kako boš storila? Kam ji boš poslala obleko. Saj prav gotovo ne namerava priti nazaj k nam, če piše za obleko,« jo je možev glas iztrgal iz razmišljanja.

V trenutku se je odločila: »Sama se bom peljala v Zabukovje. Najbrž se je namenila ostati pri Tončki, kjer ima opravljene reči, ki so ji še ostale.

Mož ji je pritrtil:

»Prav. Boš vsaj videla, kako živi. Navsezadnje še vedno lahko pride k nam, če boš videla, da to želi, a je iz kdove kakšnega vzroka ostala tam, kjer je sedaj.«

»Necem babice. Ni ji treba pliti k nam. Cisto nic je nimam lad,« je stresel z glavico mali Marjanček, ki je prav pozorno sledil njenemu razgovoru.

Oče se je nasmehnil sinku. Pogladi ga je po laseh in vprašal: »Zakaj je nimaš rad?«

»Tudi ona mene nima nic lada. Ni me nic caltala. Samo gldo je gledala in nic ni govolila z menoj, ko sem jo nekaj vplasal. Kal naj bo dalec,« je čebljaj.

Mlada mati je zmajala z glavo. Grenko se je nasmehnila. Tudi ona ni pomnila, da bi jo bila mati kdaj vzela v naročje in jo stisnila k sebi. Niti kot otrok in še manj pozneje kot dekle ni našla pri materi nobene topline. Ko je odšla v svet, je pogrešala samo očeta, po njem je imela domotožje, po materi nikoli. A vendar je njena mati. Torej je dolžna, da ji pomaga. Saj ima mati le še njo in pravijo, da je treba slabo z dobrim vračati.

Stisnila je sinka k sebi:

»Če bo prišla babica nazaj, te bo imela rada,« mu je zatrdila. Hkrati pa jo je preblisnila misel, da njena mati niti rada imeti ne zna. Zbolelo jo je v prsih in še z večjim občutkom globoke ljubezni je stisnila otroka na prsi.

V petek popoldne je spravila skupaj materine stvari. Nakupila je nekaj priboljškov in vse skupaj spravila v kovček.

V soboto se je zgodaj zjutraj odpravila z doma. Bila je še tema, ko je vlak potegnil proti Štajerski.

Malo pred poldnem je potrkala pri Tončki. Silno se je začudila, ko je zvedela, da je mati v Smrečju.

»Verjemi, da ji ni sile. Na toplem je. Streho ima nad glavo. Stradati ji ni treba. Delati pa tako moramo vsi. A posebnega trpljenja pri Andreju nima,« sta ji razlagala zakonca.

»A vendarle bi bila lahko ostala pri meni. Ničesar ji ni manjkalo,« je bila Martica nevoljna.

»Mi, ki živimo pod slamnatimi strehami na teh klancih, smo vajeni drugačnega življenja,« je vedela Tončka.

»Jaz bi še narisan ne ostal v mestu,« je pomežiknil Jurij.

»Jaz pa le živim,« je rekla Martica.

»Mlada si odšla odtod. Mlad človek pa se povsod vkorenini. A presadi staro drevo, ne bo se prijelo! Vsaj navadno ne,« je modroval Jurij.

Mlada žena ni vedela, kaj naj reče. Saj končno imata tale dva prav. Spomnila se je, kako je tudi sama v začetku prejkala marsikatero noč v tujem mestu. No, navadila se je. Menda res zato, ker je bila še tako mlada. A še sedaj čestokrat njene misli poromajo v Zabukovje, čeprav tu ni imela najlepše mladosti. Obiskujejo tole sleme klanca in se mudijo pod temi slamnatimi strehami. Je pa le bilo tu lepo! Da, razumeti mora mater.

Martica v Smrečje ni mogla. Obljubila je bila možu, da se bo vrnila že v nedeljo zjutraj. Skrbelo bi ga, če bi je ne bilo. Pa tudi dolga pot je ni preveč mikala. Pet ur bi morala hoditi, če bi hotela biti zvečer zopet v mestu na postaji. Preveč bi bilo tega za en dan. Da, če bi ji bila mati omenila, kje je. Peljala bi se bila naravnost tja. Do končne postaje, od koder bi ji bilo v gore le bliže. Tega postanka vmes tedaj ne bi bilo. Lahko bi bila opravila v enem dnevu. Tako pa se bo morala vrniti, ne da bi matere sploh videla.

Domenili so se, da bo Agati zanesel Jurij kovček v Smrečje.

»Pozdravite jo. Recite ji, da se lahko kadarkoli vrne k meni,« je naročila.

Zapisala si je materin naslov. Položila je pred Jurija tisočaka, da bo imel nekaj za pot. Branil se je vzeti denar, a ga je le obdržal, ko mu ga je potisnila v žep.

Hotela se je že posloviti, ko jo je Tončka zadržala: »Nikamor se ti ne mudi. Kar počakaj. Kosilo bom imela takoj kuhano. Lačna pa menda le ne boš hodila odtod.«

Ker se ji res še ni mudilo, je obsedela.

Šele proti večeru se je napotila v dolino.

Spotoma se je domislila, da Jurij in Tončka nista niti z besedo omenila očeta in njegovega konca. A vendarle vse tisto še ni bilo tako daleč, da bi jima bilo moglo že zdrsniti iz spomina.

Kaj ju je torej zadrževalo, da nista govorila. Mar je bil res obzir do nje razlog, da sta molčala? Ali sta vedela preveč, da nista marala ziniti?

Slabe volje je sedla na vlak. Zastrmela se je skozi okno proti Pohorju. Visoko v hribih je bilo Smrečje. Naselja ni bilo videti. Toda tam nekje živi mati. Kako živi? Zakaj je odšla tja v samoto? Komu je hotela uteči? Komu ali čemu?

Mlada žena se je naslonila v kot oddelka in se zagrnila s plaščem. Sopotniki okoli nje so mislili, da spi. Ona pa je mimo zaprtih oči videla teči slike, dogodke, kakršni so nemara potekali v Golčevi koči v tisti usodni noči. Pustila je prosto pot najburnejši domišljiji. In niso bile lepe slike, ki jih je sanjala z budnimi očmi . . .

Odcvetele so že prve pomladne rože, ko so Korlu odprli vrata zapora. Globoko je vdihnil pomladanski zrak. Zdelo se mu je, da leži pred njim ves svet, poln lepote in svobode.

A le za hip se je počutil tako sproščeneega. Na lepem ga je zajela zavest, da nima kam iti; nikjer nima doma.

Pomislil je na Zabukovje. Tam, v razpadajoči zidanici ga čaka kupček njegove revščine. Vse, kar sploh ima. Naj se vrne tja?

Seveda, moral bo iti. Zaradi tistih nekaj srajc in ropotije, ki jo je tam zapustil.

No, na srečo je tu pomlad. Tudi zanj se bo našlo delo. Saj gospodarji gotovo še vedno potrebujejo par rok, ki znajo delati. In njegove roke so še vedno polne moči.

Vedel je, da ima v žepu le še malo denarja. Zaslužiti bo moral, če bo hotel živeti. Zaslužil bo torej, saj je bil vsa dolga leta življenja vajen delati. Ne, ne bo poginil od lakote!

Zavil je v prvo najbolj razvpito mestno gostilno in si naročil pol litra vina. Ko je izpil zadnji kozarec, se je domislil, da bi bilo dobro tudi kaj prigrizniti. Zaželel si je velik golaž. Z dvema kosoma kruha ga je pospravil z velikim tekom. Ker je po jedi postal zopet žejen, je še enkrat naročil pol litra.

Ves svet se mu je zazdel lep. Zadovoljen s seboj je odkolovratil proti postaji.

Po slabi uri voznje je izstopil. Pot ga je vodila naravnost v restavracijo. Saj je vendar moral priti med znane ljudi! In kje naj jih najde, če ne pri točilni mizi?

Res ga je nekaj znancev hrupno pozdravilo. V veseli družbi je počakal, da se je znočilo. Še pred njim je prišla v Zabukovje novica, da se je vrnil.

»Sedaj pa zopet ne bo miru. Zopet nam bo s svojim pijanskim petjem kratil spanje,« so govorili v kočah na slemenu klanca.

Za čuda podobno so o njem govorili v hišah gospodarjev. Ne, da bi se med seboj domenili, je bilo tisti prvi večer kakor dogovorjeno, da bo za Korla v vasi malo dela.

V kočah se niso motili. Ko se je Korel ponoči vračal proti zidanici, je njegovo popevanje, ki je bilo še najbolj podobno pasjemu zavijanju, dvigalo ljudi iz spanja.

Pritipal se je do slamnjače v kotu. Čutil je, da je nekoliko vlažna. Vseeno se je zavalil med cunje in utonil v spokojno spanje. Zvrhan alkohola je prespal noč. Nobene sanje ga niso morale in sonce je bilo že visoko na nebu, ko se je predramil.

Pretegnil se je na ležišču, si mencial oči in se nazadnje spravil pokoncu. Oziral se je po svojem žalostnem bivališču.

»Ne, Korel, tako ne bo šlo naprej! Ne moreš živeti kakor potepen pes v tejle podrtiji,« se je pogovarjal sam s sabo.

Res bo treba poiskati kaj primernejšega. Bivališče, kakor se za človeka spodobi. No, saj je pomlad. Se bo že kaj našlo. Ljudje ga bodo zanesljivo potrebovali.

Toda motil se je; to je spoznal že prvo jutro. Čudno hladno so mu odzdravljali gospodarji, kjerkoli se je pokazal v hiši. Povsod so imeli najnujnejša dela že opravljena. Trenutno niso bili nikjer v veliki stiski.

Korel je vedel, da je to pravzaprav res. Vinogradi so bili okopani. To, najnujnejše pomladno delo je bilo končano. A Korel je še predobro vedel, da bi se pri vsaki hiši našlo delo tudi zanj, če bi mu ga le hoteli dati.

Čutil je, da se obračajo od njega, da ga ne marajo. Nikjer ga niso povabili, naj sede. Le Splavar mu je mimogrede ponudil kozarec jabolčnika in gospodinja mu je odrezala krajec kruha.

Najrajši bi bil vse skupaj odklonil. Toda bil je lačen.

Ponoči, ko je ležal na vlažni slamnjači, je tuhtal, zakaj ga ljudje odklanjajo. Saj mu vendar ni ničesar na nosu zapisano!

Kaj za vruga imajo proti njemu? Nikomur ni ničesar storil, pa mu, kakor je videti, ne bodo pustili živeti. Zakaj ne?

Mu je mogoče Agata skuhala to kašo?

Zvedel je, da se je pozimi mudila v Zabukovju. Saj vendar ni mogla govoriti, če ni hotela zakopati tudi sebe! Ali pa je namignila nanj? Samo nanj?

Saj, podobno bi ji že bilo, tej momljajoči baburi.

Razmišljal je, da bi se moral pomeniti z njo. Zvedeti mora, kje je sedaj. Slišal je, da jo je Tončka odvedla nekam v gore. Vprašal jo bo, kam jo je spravila.

A še prej mora dobiti delo. Takole ne more živeti. Zazdel se je kakor potepen pes, ki ga od vsakega ogla spodijo z gorjačo.

Toda zakaj? Zakaj?

Skrčil se je na slamnjači in s silo odganjal misli, ki so ga začele preplavljati.

Misli na neko noč, ki je tako usodno spremenila njegovo življenje.

Ko je končno le utonil v spanje, ga je zopet tlačila mōra.

Že nekaj mesecev je ni bilo. Ko je spal v zaporu v bližini sozapornikov je imel mir. Kakor da je bližina ljudi odganjala težke sanje. Ali jim bo sedaj res zopet prepuščen na milost in nemilost? Ali tega res ne bo nikoli konec?

Planil je pokoncu in z očmi vrtal v temo. Povsod je bil mir. Skozi razdrapano streho so silili prameni svetlobe. Zunaj je bila polna luna velikonočnega tedna. Nič se ni nikjer zganilo. Tudi mrzlo ni bilo. April se je že prevesil v drugo polovico.

Korel ni več legel. Sede je počakal, da se je zdanilo. Nato je vstal, si z roko pogladil pomečkano obleko, v kateri je spal, in se odpravil v dolino.

Dobil je delo. Spodaj v vasi blizu postaje so gradili veliko stanovanjsko hišo. Vsake roke so jim prišle prav. Preračunal je, da bo imel do prve plače še dovolj denarja za skromno hrano v gostilni.

Stanovanja, no, stanovanja ne bo iskal. Tista zidanica mu bo že še čez poletje dajala streho. Še sreča, da je tako rekoč brez gospodarja. Stari, ki je imel kmetijo nekje v tretji vasi, je umrl že pred leti. Mladi se je pogospodil. Baje se je odselil nekam na Švedsko.

Korel je torej dobil delo. Delal je pridno in vztrajno. Prve tedne je res bolj malo jedel; varčeval je denar, da si je vsak večer lahko privoščil pijačo. Ugotovil je namreč, da mu le noči, ki jih začne vsaj nekoliko okajen, prinesejo mirno spanje. Moral je biti omamljen od alkohola, če je hotel spat. Do jutra se mu je pijanost razkadila. Za zajtrk si je privoščil vedno dvojni konjak. Menil je, da mu daje moč, sicer ne bi vzdržal pri težkem delu.

»Premalo ješ. Omagal boš, če boš tako živel,« ga je nekoč opozoril eden izmed sodelavcev.

»Nase glej! Jaz zase že vem, kaj mi prija,« ga je zavrnil Korel in krepko potegnil iz kozarca.

A vendar je tudi sam kmalu opazil, da z njim nekaj ni v redu. Hrana mu ni več prijala; v želodcu ga je peklo. Samo pil, pil bi še. Neprestana žeja ga je silila, da je vedno pogosteje segal po kozarcu.

Ko je prejel drugo plačo, je več kakor polovico moral odšteti natakariči, ki mu je dajala na upanje.

Iz jeze, ker je bil prepričan, da mu je preveč zapisovala, se je tisti večer zapil. Proti jutru se je zavlekel v zidanico, kjer je spal dva dni skupaj. Niti pomislil ni na delo.

Ves teden se ni pokazal na gradbišču.

»Korel, tako ne bo šlo naprej. Delal boš, ali pa bo na tvoje mesto prišel drug delavec,« mu je rekel mojster.

Korel je pogoltnil bes, ki se mu je nabiral v grlu. Moral je molčati. Dela ne bi bil rad izgubil. Le zaslužil bi rad.

A kmalu je zopet zapadel pijanski strasti; izostal je nekaj dni zaporedoma. Še je lahko delal, kajti za delavce je bilo težko. Mladi so silili na tuje, ali vsaj v tovarne. Samokolnice in lopate ni maral nihče več. Korel je bil vaje obojega. Še je bil sposoben za težka dela. Po naravi je bil odporen. Še dolgo bi lahko vzdržal pri delu, ki se mu je ponudilo.

A spodjedati ga je začela pijača...

Končno je tudi na pohorske bregove prišla pomlad. Pozneje se je začela kakor v dolini, a začela se je le.

Agata je obdelovala vrt ob hiši. Uredila je grede in vrgla seme.

Andrej je posedal pred hišo in opazoval, kako dela.

Bila je že vajena njegovega brezkončnega ponavljanja: »Meta je pa to takole naredila.«

Na njegovo godrnjanje je le nekaj momljala med zaprtimi ustnicami, dokler se stari ni naveličal in počasi odšel, da si poišče kakšno delo. Sicer pa je delal zelo malo.

Ni bil še zanič, o, to pa ne! Agata je vedela, da bi lahko še marsikje poprijel. A vedela je tudi, da ne dela zato, ker za delo njo plačuje.

Saj ni bilo mnogo tistih pet tisočakov, ki ji jih je dajal. Za takšen denar bi mu ne delal nihče. Ona pa je; saj je morala.

Seveda, lahko bi šla k Martici. Jurij ji je pozimi, ko ji je prinesel obleko, sporočil hčerkino naročilo.

Kar takoj mu je povedala, da v mesto ne mara. Možakar se je posmejal pod brki in ji rekel, da ima pač prav, če ne gre. Saj ji tu nič ne manjka. Pri delu pa se ji najbrž tudi ni treba pretegniti.

Seveda se ji ni treba niti sedaj, ko je treba obdelati zemljo. To bo že zmogla. Včasih je delala, pa še kako je delala! Toliko dela tu ni.

Grizlo jo je le, ker ji je bil Andrej neprestano za petami. Ničesar ni smela ona odločati, nobene besede ni imela.

Nekega dne je vrgla solatno seme na sveže prelopatano gredo. »Kaj pa misliš? Tu ne more rasti grah. Letos mora priti k plotu grah. Le lepo prekoplji gredo in posadi grah!« je zahteval.

Agata se je uprla: »Zakaj le? Tudi solata bo tu lepo zrasla. Grah pa lahko pride tu zraven. Saj je še dovolj prostora.«

»Rekel sem, da prekoplji gredo. In prekopala jo boš,« ji je rekel s takim glasom, da je pri priči ubogala.

Sklonjena je prekopavala gredo in si grizla ustnice.

O, da, daje ji razumeti, da je gospodar. Po tihem je kuhala jezo nanj, a upreti se ni upala. Nazadnje bi jo lahko še spodil. Ima pa tu le kamro, kamor lahko leže. Ima zalogo živil in ne trpi pomanjkanja. Tudi tistih pet tisočakov dobiva redno ob mesecu. Res bo počasi še kaj prihranila. Za stara leta, no.

Sicer pa živita drug mimo drugega. Ne vprašuje po njeni preteklosti, kakor da sploh ni živela, dokler ni prišla na te bregove. Sorodnica mu jo je pripeljala, torej je v redu. Saj bi mu je sicer gotovo ne bila spravila v hišo.

Delala je v vrtu in Andrej je postopal okoli hiše. Prišel je v vrt. Začel je jamrati: »Joj, joj! Streho bi bilo treba popraviti. Ob prvem deževju bo začelo zamakati. Po krovca boš morala, Agata.«

Vzravnila se je in ga pogledala: »Kam naj grem po krovca? Kje je kakšen, ki bi prekril slamnato streho?« je vprašala.

Andrej se je zamislil. Nato je pokimal:

»Blizu ga res ni. Daleč boš morala ponj. Jakob iz Zabukovja je bil tu pred nekaj leti. On dobro opravi delo.«

Zamežikala je z bledimi očmi. Prijela se je za prsi in hlastnila za zrakom. Nato je počasi povedala: »Jakob ne more priti. Njega ni več.«

Torej Andrej ničesar ne ve? Do sem gor niso prišle govorice? Začudeno jo je gledal.

»Ali, ali misliš reči, da je umrl?« je nazadnje vprašal.

»Da. Umrl je,« je kratko odgovorila.

»Mogoče pa se motiš. Saj je bil vendar mnogo mlajši od mene. Ko je pred leti delal tu, je bil ves korajžen. Ni bilo videti, da bi bolehal. Morda pa se le motiš in misliš katerega drugega,« je zmajeval z glavo.

»Kaj se bom motila. Bom pa že vedela. Jakob je bil moj mož,« je zamomljala.

Ne, tega bi ji ne bi bilo treba povedati. Zaletelo se ji je. Kako je le mogla biti tako neumna!

Andrej jo je gledal.

»A tako? Tvoj mož je bil. Pa mi tega nikoli nisi povedala,« je še vedno zmajeval z glavo.

»Saj me niste vprašali,« ga je zavrnila.

»Te pač nisem. Če bi bil vedel, kdo si, bi te bil vprašal zanj,« je rekel.

Sklonila se je k delu. Ni se ji dalo govoriti. Ko bi je vsaj ničesar ne vpraševal! Toda Andrej je vprašal: »Ali je bil dolgo bolan?«

Zopet se je vzravnila. Bo le morala ugoditi njegovi radovednosti. »Kaj bolan! Nič ni bil bolan. Obesil se je.«

»Obesil se je, praviš, obesil?« se je zgrozil.

»Ja, obesil,« je prikimala.

»A zato si odšla iz Zabukovja? Svojega gotovo nisi imela. Koče mislim?«

»Ne, nisva imela svojega. Zato sem šla.«

Ko bi vsaj nehal spraševati. Kaj mu mar tisto, kar je minilo! Človek pa res nikoli ne neha biti radoveden.

Res je Andrej še vpraševal: »Morala si iti, kajne? Gospodar je gotovo hotel v kočo vsaj dva človeka, da bi mu delala, jeli?«

Odmahnila je z roko:

»Koče, kjer sva živela, ni več. Koča je zgorela. Jakob je zažgal, preden se je končal,« je sedaj hitela govoriti.

»Kaj takšnega! Ali je sploh mogoče, da se kaj takega zgodi?« je sklenil roke.

»Hm, zgodilo se je pač,« je zmignila z rameni.

Andrej je gubal čelo, nato se je zastrmel vanjo:

»Pa zakaj je to storil? Zakaj? Se mu je zmešalo? Ali sta se prepirala?«

Pogledala ga je.

»Prepirala, če sva se? Hja, nič več, kakor se najbrž povsod. Kaj posebnega nikoli ni bilo. Prepiri so prišli in minili.«

Andrej je kimal in nekaj mrmral. Nato jo je pustil samo. Počasi se je napotil čez planjavo proti močno oddaljenemu sosеду,

kar je sicer zelo redko storil. Vrnil se je šele opoldan, ko je že bil čas za kosilo. Še bolj redkobeseden je bil kakor sicer. Opazila je, da jo dolgo motri, če je mislil, da ga ne vidi.

Zvečer pa je k svojim dolgim molitvam še dodal: »Za pokojnega Jakoba, oče naš...«

Ta molitev za mir Jakobove duše se je potem ponavljala večer za večerom.

Korel se je dokončno zapil. Pustil je delo in se začel potikati od hiše do hiše. Jedel je, če mu je kdo kaj ponudil. Poprijel se je tu in tam kakšnega opravka sam od sebe, ne da bi mu kdo kaj naročil. Zahajati je začel v kočee, ko je bil čas kosila ali večerje. Sam se je povabljal k mizi in odjedal ljudem še tisto skromno hrano, ki so jo imeli.

»Tebi velja. Kot ptiček na veji živiš,« mu je nekoč oponesel Jurij.

Korel se je zakrohotal: »Prav imaš, prav! Ne sejem in ne žanjem, živim pa le.«

Jurij je zmajeval z glavo, a Tončka je vseeno prinesla na mizo še eno žlico in skupaj so začeli zajemati iz iste sklede.

V vseh hišah so govorili: ne, tako ne bo šlo naprej, nekaj bo treba ukreniti! A nihče ni vedel, kdo naj stori in kaj naj bi storil, da bi se vas rešila nadleže. Tako so samo molčali, ne da bi kaj ukrenili. Čakali so, da bo čas prinesel svoje.

»Boste videli, ne bo dobro končal,« so menili nekateri.

»Kopriva ne pozebe,« so jim odgovarjali drugi.

Večkrat je Korel za nekaj dni izginil iz vasi. Zatekel se je v dolino, kjer si je poiskal priložnostno delo. Praznil je greznice, nasekal drva v restavraciji ali pa trebil svet, kjer se je lastnik hotel iznebiti grmovja.

Med delom se je res vzdržal, da ni pil. Toda vse, kar je čez dan zaslužil, je zvečer tudi pognal. Glasen in važen je bil v gostilni ali restavraciji, dokler lokala niso zaprli. Potem se je zavlekel v kakšen senik ali pa je prespal kje v plastih, ko se je začelo sušiti seno.

Če je le preveč rogovilil, so prišli miličniki in ga čez noč priprli. Mirno se jim je pustil odvesti.

»Ja, ja fantje, le vtaknite me v keho. Me boste že spustili. Pa še radi. Pa bi bilo bolje, če bi me obdržali. Lepo na varnem bi bil in v redu bi jedel,« se je norčeval. Nato se je zleknil na pograd in zasmrčal do jutra.

Ni se več bril niti strigel. Ni menjaval perila, ni si pral, niti v pranje ni dajal; oblačila so na njem razpadala.

»Takšen si kakor strašilo. Malo bi pa le lahko gledal nase,« mu je nekoč rekla Tončka, ko sta se srečala v dolini.

Če bi mu bil to rekel kdo drug, bi ga bil poslal k sto vragom, Tončke pa ni nahrulil. Celo nekam poklapano je povесil kosmato glavo in pritr dil:

»Saj, prav imaš, soseda. A kaj morem za to. Meni je vse minilo. Nekoč bom crknil kot pes na cesti. Potem je pa tako že vseeno, kakšen hodim okoli.«

Tončka je zmajevala z glavo, ko je šla po svoji poti. Skoraj se ji je zasmilil.

Nekako skupaj sta rasla. Poznala ga je, ko je bil še fant. Da, kar čeden je bil tedaj. Celo nekoliko bahav se je zdel ljudem v vasi. Kočarjev mu tedaj ni bilo mar — Vazalov rod je bil ponosen. Seveda so ljudje potem, ko je Korel iztiril, Vazalovim skrivaj privoščili. Ko se je udomil v koči na slemenu klanca, so ga kočarji celo sprejeli medse. Prav zato, ker ga je tako dolgo in dobro poznala, Tončka ni mogla razumeti, zakaj je tako propadel.

Doma je zvečer omenila možu, kaj ji je rekel Korel.

»Le kaj ima ta človek nad seboj, da je takšen? Saj tudi drugim zgori streha nad glavo, a se potem znajdejo in se ujamejo z življenjem. On pa nič in nič. Navsezadnje bo res še naredil neumnost,« je menil Jurij.

Tisti večer Korel ni pil. Pod noč se je zavlekel v neki senik. Zleknil se je v seno, dal roki pod glavo in se zastrmel v deske nad sabo. Po dolgem času je zopet začel tuhtati o svojem zavozenem življenju.

Saj je nekoč vendar živel kot človek! Delal je, včasih kot živina. A zaslužil je in se pošteno preživljal. Šel je med ljudi in sprejemali so ga medse. Sedaj pa je izobčen. Če pride v domačo vas, vidi, da bi pred njim radi zaklenili hišna vrata, da bi ne mogel vstopiti. Celo v kočah, kjer živijo enaki reveži kakor je on, jim je odveč. Brezdomec je, kot kakšen pes, ki je izgubil gospodarja, da se nima več kam zateči. Kako dolgo bo še lahko tako životaril? Kako se bo vse to končalo? Bi se sploh še znal izvleči iz tega? Toda kako?

Že dolgo ni več mlad. Zadnji čas opaža, da se mu tresejo roke, če le malo bolj naporno dela. Kako pa bo, ko sploh ne bo zmo gel ničesar več? Da, Korel, kako bo tedaj?

Mar naj gre od hiše do hiše s palico v roki, kakor je pred časom hodil stari Pavluh?

Ne! O, ne! Ni bil za to rojen. On, Vazalov Korel že ne!

Pred njim se je začelo odvijati življenje, ki ga je doživel. Daleč v mladost so mu segle misli. Dotaknile so se matere. Kakor da je vstala pred njim majhna in debelušna, mu je bilo.

»Mama,« je zašepetal.

Zazdelo se mu je, da so se zazrle vanj njene dobre sive oči in ga polne ljubezni pogledale.

A takoj nato so postale oči srepe. Takšne, srepe in groze polne so bile tedaj, ko je dvignil nož nad mladega svaka.

Misli so se mu zvrtničile. Prešle so sestrično gostijo, prešle pot z doma. Našle so se v delu naslednjih let.

Delo! Koliko je bilo tega dela!

Roke so postale trde in hrapave od dela, toda živelo se je. Minevale so mu ure v družbi dobrih znancev, če že vsaj prijatelji niso bili. Koliko lepih večerov je preživel med njimi! Da, tudi sprli so se kdaj. A vse se je uravnalo potem samo od sebe, čeprav se je tu in tam poredila kri iz butice, ali pa je ostala modrica pod očesom. A živelo se je!

Nazadnje ga je vselej čakala nekje koča s slamnjačo, odejo in pozimi še s pečjo.

Kaj pa ima sedaj?

Nič, nič. Nič!

In zopet so se mu misli dotaknile tiste noči v pretekli jeseni. A ne le noči, temveč tudi tednov pred njo.

In zopet so misli našle Agato.

Ona, samo ona je bila vsega kriva! Če bi se mu ne bila nastavila tam v koči pri selitvi, bi se ne bilo zgodilo marsikaj, kar se je zgodilo pozneje.

Ne, ne le marsikaj, ničesar bi se ne bilo zgodilo!

Samo on je sedaj tisti, ki nosi vse gorje. Njega mečejo še vedno kdaj pa kdaj iz spanja Jakobove votle oči. On se pomika po svetu kakor brezdomni pes.

Agata pa živi tam gori na planini mirno in zadovoljno življenje. Ne, res bo moral pogledati, kako je z njo. Se bo le moral malo pobrigati, da se bo tudi njej mir skalil. O, da! Našel si bo čas in jo poiskal.

Zamišljal si je, kako bo stopil pred njo. Kako ga bo le pogledala. Saj sploh nista spregovorila deset besed po tisti noči. Ničesar si nista povedala, kar bi bilo nemara potrebno povedati.

Umaknila se je, umaknila, prekleta. Na lepše je šla, on pa se grize z ljudmi in povrhu še s svojo prismuknjeno vestjo.

Saj, z vestjo! Kaj pa je drugega, kakor vest tole njegovo nočno gnjavljenje? Nekoč je slišal, da ima vest ostre zobe. Res jih ima. Njega že prav pošteno grize. Bolj bi skoraj ne mogla. V pijači jo sicer nekako utopi. Tedaj vest umolkne. A vedno za pijačo ni denarja! Tudi plačevati mu drugi nočejo vedno. Tu in tam ga res kdo pogosti z velikim vrčem, da potem lahko utone v omamo spanja. A takšni prijatelji so redki. Le koliko jih je bilo okoli njega, ko je plačeval on! Potem pa so se kar razgubili.

Da, tudi če je med ljudmi, ga pusti vest pri miru. V zaporu, ko sta bila ob njem Tonač in Ruda, se je komaj kdaj oglasila. Mar naj naredi spet kaj takšnega, kar ga bo spravilo za zapahe?

»Nak, vraga, tja pa ne!« se je zgrozil, ko je pomislil na puščobo zapora.

Pomislil je še, kako sedaj živita tovariša, ki ju je spoznal za rešetkami? Sta se onadva izvlekla? O, najbrž sta se. A kaj njima, saj imata vsak svoj dom, kamor se lahko zatečeta. Nista sama.

On pa je sam, sam, sam...

Med pomilovanjem samega sebe je končno le utonil v spanje, ki ga je rešilo razglabljanja.

»Ali znaš molzti, Agata?« je nekega dne vprašal Andrej.

Začudeno ga je pogledala:

»Kaj bi ne znala? Seveda znam!«

Prikimal je, nato je premišljeno rekel:

»Dobro, če znaš. Kupil bi kravo.«

Sedaj je bila začudena ona. Kravo, da bi kupil? Zakaj pa ne?! Rada je imela živino. Pa še po mleko bi ji ne bilo treba hoditi vsak drugi dan čez planino. Ni hodila rada med ljudi. Ošabni so se ji zdeli in čutila je, da je niso sprejeli medse. Že skraja je ugotovila, da jim bo ostala tuj človek. A ni se zavedala, da se jim ne bo znala približati. Ničesar drugega ni bilo med njimi. Njihove težave niso bile njene težave in njene skrbi niso bile njihove skrbi.

Pot po mleko ji je bila od vsega začetka neprijetna. Momljaje je pozdravila, počakala, da so ji nalili mleko, zamomljala nekaj v slovo in odšla. Ni vedela, kako se ljudje za njenim hrbtom malce zlobno posmehujejo in menijo, da je ženska trčena.

Če bi imela kravo doma, bi bila še te poti med ljudi rešena.

Andrej pa je že razpredal:

»Prej sva z Meto vedno imela kravo pri hiši. Dovolj je bilo mleka; sladkega in kislega. Če ga je bilo preveč, je Meta delala sir. Dokler je mogla, je vsako leto tudi prašiča redila. Zadnja leta pa ni šlo več. Če bi ti hotela, bi tudi sedaj lahko bilo tako. Menim, da bi dela ne bilo preveč.«

»Kaj delo! Tega bi že opravila,« mu je segla v besedo.

Zadovoljno jo je pogledal. Zazdelo se ji je, da mu je prvič, odkar je tu, resnično ustregla.

»Njive ni toliko, da bi je ne mogla obdelati, trave pa je pri hiši dovolj. Nekaj let sem jo dajal v najem. Saj ni bilo vredno, kolikor sem dobil zanjo. Bolj zato sem jo dajal, da ni propadla. No, da, mleko sem res dobival zanjo, a kaj tisto! Listja pa je tu naokoli tudi dovolj, da se dobi za steljo,« se je razgovoril.

Agata se je ozrla po planini. Vedela je, do kod seže Andrejev svet. Menila je: »Precej je košnje.«

»Pokosilo bi se že. Naprosil bi Trebnika, da bi prišel s kosilnico. Tudi domov bi mi zapeljal. Vedno je on vozil, če je bilo kaj. Tako bi imeli tudi gnoj doma,« je govoril.

»Saj! Zemlja je prav potrebna gnoja,« je prikimala.

»Jeseni, preden je Trebnik naredil praho, je bilo pognojeno,« je zamrmral. »Z gnojem, ki mi ga je on pripeljal, pa je menda res bolj varčeval kot ne.«

»Kdaj pa mislite dobiti kravo?« jo je zanimalo.

»Kar kmalu. V nedeljo popoldne sem zvedel, da jo ima Platininc naprodaj. Še ta teden bi se zmenil.«

Prikimala je: »Meni bi bilo prav.«

Res je že tisti teden prišla krava k hiši.

Agata je imela novo skrb. A to je opravljala rada.

Andrej je sklepal staro koso. Okoli hiše je Agata kosila gosto tratnico. Sedaj je celo starec prijel za delo. Grabil je in polnil koše, ki jih je Agata nosila v jasli.

Kadar je molzla, je rad postajal med hlevskimi vrati in zadovoljno strmel v bele curke mleka, ki so brizgali v golido.

Seveda je bilo sedaj pri hiši mleka dovolj. Šeka je bila še mlada krava po drugem teletu. Bila je dobra dojnica in rada je dajala mleko. Agata je bila s kravo močno zadovoljna. Kadar je bila v hlevu sama, se je s kravo pogovarjala bolj sproščeno, kakor se je znala pogovarjati z ljudmi. Rada se je naslanjala k okroglemu trebuhu in trepljala žival po mehki, gladki dlaki.

Ob popoldnevih je hodila v gozd nad hišo in v velikem košu nosila listje za steljo.

»Naša Šeka mora imeti čisto posteljo,« se je momljaje nasmihala.

Opazila je, da je sicer vedno godrnjavemu gospodarju bila njena vnema močno všeč. A to ji je bilo popolnoma vseeno.

Precej dela je bilo, ko je bil čas za spravljanje sena. Andrej je poprosil neko staro žensko iz vasi, da je prišla pomagat. A tudi sam je prijel za grablje in pomagal. Seno so spravili pod streho suho in ob pravem času, ker vreme ni nagajalo.

»Proti jeseni, ko bo na njivici že krompir in bodo dozorela tudi jabolka, bi kupil prašička. Koruzo za zamet bi kupil, da bi bilo krme dovolj. Letos res ni pese niti korenja. A za silo bi tudi tako šlo.«

»Seveda bi šlo. Kakšen koš repe bi se pa tudi kje dobil,« je menila.

Všeč ji je bilo, da bi bila pri hiši živina. Ko je v mladih letih služila, je najrajši delala v hlevu. Veselilo jo je, če so svinje lepo napredovale in rada je negovala krave, kjerkoli je bila. Nenadoma se ji je življenje zazdelo bolj polno. In ko je po večerih legala, je bila prijetno utrujena. Navadno je trdno spala do jutra. Niso je več tlačile moraste sanje.

Še vedno je bila močna in zlahka je zmagovala delo, ki ga je imela s Šeko.

Celo hlev za prašiče je že pripravila. Skrbno je zamašila špranje z ilovico in prebelila brunaste stene.

Ko je za senom porasla mlada trava, je gonila Šeko na pašo. Navezala jo je na vrv in počasi hodila ob njej, ko je mulila sočno travo. S polnim trebuhom jo je zvečer privezovala k jaslim in ji ljubkovalno prigovarjala.

Vode za pitje ji še ni bilo treba nositi, kajti Šeko je napojila lahko spotoma ob mlaki, ko se je vračala s paše.

Vedela je, da bo to pozimi težje. Toda nekako bo že in do zime je še daleč. Sicer pa je pozimi tako manj dela. In tisti čas, ki ga je potrebovala, ko je hodila po mleko, bo pozimi zadostoval za nošnjo vode.

Večkrat se je zalotila ob misli, da je življenje postalo nekam lepše, čeprav ima sedaj več dela, kakor ga je imela prej.

Če bi bil prišel v hišo otrok, bi bila vsekakor mnogo manj zadovoljna!

»Oh, ta popoldanski pouk! Ko bi človek otroka najbolj potreboval doma, mora v šolo,« se je rahlo jezila Kotarjeva mama proti sosedu.

»Jaz tudi pravim tako. Dobro je le, ker hodita Anica in Janči skupaj. Našo bi bilo strah, če bi morala sama v dolino, potem pa skoraj že ponoči sem gor domov,« je menila sosedka.

»Saj zgoditi se jima pravzaprav ne more nič. A vendar je hudo. Skoraj uro in pol tja in toliko nazaj. Ko bodo postali dnevi kratki, bosta otroka res prihajala domov v trdi temi. Da, dobro je, ker sta letos dva mala šolarčka v vasi.«

»Imaš prav. Še vem, kako je bilo hudo, ko je hodila od tod samo naša Andrejka. Vsak večer smo ji morali iti naproti, tako jo je bilo strah.«

»Prav nerodno je, kar imajo deljen pouk. Sicer bi lahko otroci hodili skupaj. Mi, starši, bi bili bolj brez skrbi, ker bi mali hodili z velikimi.«

»Kaj hočeš, tu ne moremo ničesar spremeniti. Ko pridejo otroci do petega razreda, imajo pač pouk dopoldne. Pravijo, v šoli namreč, da je za male prezgodaj, če bi morali vstajati že ob šestih zjutraj, da bi bili pravočasno v šoli. Poleg tega pa je pozimi zjutraj bolj mrzlo kakor zvečer. Pa tudi poti so še neprehojene,« je vedela sosedka.

Še sta se pogovarjali ženski in z očmi spremljali otroka, ki sta z roko v roki hitela v dolino.

Šele, ko je Aničino rdeče krilce in Jančijeva bela srajca izginilo med drevjem gozda, sta se ženski razšli.

»Hej, Anica! Natrgajva si nekoliko robidnic. Poglej, kako debele so,« je vzkliknil deček in potegnil dekletce ob rob ceste k robidovju.

»Mama mi je rekla, da morava hitro hoditi, sicer bova zamudila pouk,« se je branila Anica.

»Pa ne bova zamudila. Res ne bova. Bova pa potem stekla. Navzdol po klanecu gre imenitno, če tečeva.«

»Oh, kako si tečen, ti boš kriv, če bova pozna,« je rekla Anica in začela trgati žametasto modrikaste jagodice.

Kmalu sta bila oba otroka umazana po rokah in okoli ust z vijoličastim robidničnim sokom.

»Kakšen si!« se je zasmejala Anica.

»In ti, ti šele!« se je zasmejal tudi deček.

»Umiti se bova morala, preden bova prišla do šole. Kaj pa bi nama rekli sošolci, če bi takšna primahala v razred?«

»Oh, saj greva čez potoček. Tam se lahko umijeja.«

»Da, bova se.«

»Veš kaj, sedaj pa res morava naprej!«

Dve umazani ročici sta se prijeli in dva para umazanih nog sta zatopotala po široki, prašni cesti navzdol.

Krošnje drevja so se sklanjale nad njuno pot. Sonce je med listjem sililo na cesto, da so jo prepredale lisaste maroge svetlobe in senc. V opoldanski toploti je zamrlo ptičje petje, le lahen veter je potoval skozi krošnje drevja.

Otroka sta še vedno tekla. Na ovinku sta se skoraj zaletela v neznanega človeka. Obstala sta tik pred njim in se hkrati zastrmela vanj: krik presenečenja in strahu jima je obvisel na ustnicah.

»No, no, no. Nič se me ne bojta. Nič se me ne bojta. Ne bom vaju požrl. Saj nisem divji mož,« se je poizkušal pošaliti neznanec.

Otroka sta se spogledala. Janček, ki je bil pogumnejši, se je nasmehnil:

»Seveda niste. Gotovo niste divji mož. Tisti so živeli samo v pravljicah.«

»Prav imaš, fant. Nisem divji mož. Tistih ni več, pravljčnih divjih mož. Sedaj živijo samo še ljudje, ki znajo biti divji, če hočejo. A pustimo to. Jaz bi namreč rad vedel, če grem v Smrečje,« je vprašal.

»Da. Prav greste. Po tej cesti boste prišli naravnost v Smrečje. Tudi midva sva od tam doma,« je rekel deček.

»A tako? Iz Smrečja sta? Potem pa vesta, kje je doma stric Andrej. Star je in žena mu je pozimi umrla.«

»Seveda ga pozna. Neka čudna ženska je sedaj pri njem. Tako momlja, ko govori, da jo komaj razumem, ko spregovori,« se je zasmel Janči, ko se je spomnil na Agato.

»Mhm, k nam je hodila po mleko, dokler ni stric Andrej kupil krave. Vedno sem se ji skrila, kadar je prišla. Tako, tako — čudne oči ima,« se je sedaj oglasila tudi Anica.

Že zato se je oglasila, da ji ne bi pozneje Janči očital in se norčeval, kako strah jo je bilo.

»Ali živita stric Andrej, no, in tista ženska čisto v vasi?« je zanimalo neznanca.

»Agata ji je ime, tisti ženski,« je rekel deček. Deklica pa je že dopovedovala:

»Ne, njuna hiša ni v vasi. Takoj, ko pridete iz gozda, boste lahko videli, kje je doma. Prva hiša na planini je njuna. Cesta ne vodi tam mimo, a široka pot je do tja. Ne morete zgrešiti. Pa tudi hiša je čisto na samem. Nobenih sosedov ni blizu.«

»Kaj pa delata, ko sta tako na samoti, kakor praviš?« je pogledal deklico.

»O, dela je povsod vedno dovolj,« je pomodrovala.

Janči jo je prekinil:

»Letos je stric Andrej kupil kravo. Tista ženska jo vsak dan proti večeru pase. Čisto do gozda jo privede na vrvi. Tako smešna je. Mi spustimo živino, da se sama pase. Ona, no tista Agata pa jo ima vedno privezano. Stopa ob njej in vedno ji nekaj govori.«

»Kakor, da bi ji pravila pravljičice,« se je krhko zasmejala Anica. »Čudno, ne? Kravi vedno govori, z ljudmi pa se ne pogovarja rada,« se je zopet zasmejala.

»Dobro, otroka. Sedaj vem vse, kar sem želel zvedeti. Hvala, da sta mi povedala,« je rekel tujec.

»Srečno stric,« sta pozdravila in že sta se pognala mimo njega navzdol.

Ko sta bila že precej daleč, sta se zasopla ustavila.

»Pa je le divji mož,« je zatrdila deklica.

»Ne bodi nora! Saj je sam rekel, da ni,« je oporekal deček.

»In ti mu verjameš? Naplahtal naju je, zato, da bi se ga ne bala. Saj si vendar videl, kako kosmat in grd je. Ves je razcapan in umazan,« je plašno pogledala.

»Se spomniš Pavluha? On je bil tudi kosmat, razcapan in umazan pa le ni bil divji mož!«

»Pavluh, Pavluh! On je bil pa berač,« je vedela.

»Kaj veš, morda pa je tale tudi?«

»No, saj bova zvedela, če bo beračil v vasi. A sedaj morava res pohiteti,« je rekla in zopet stekla navzdol po cesti. Tudi deček se je pognal za njo.

Korel, da, bil je Korel, ki je ostal ob robidovju.

Kako sta že rekla otroka? Da Agata sama pase vsak dan proti večeru? Prav. Dobro je tako. Ne bo mu treba v hišo, kjer bi ga lahko videl tudi stari Andrej. Sama bosta opravila, kar imata opraviti.

Toda do večera je še dolgo!

Zavlekel se je daleč v gozd in legel v mah. Potegnil je iz žepa krajec štruce in kos navadne klobase. Z nožem je odrezal zdaj kruh, zdaj klobaso in hlastno žvečil velike zalogaje.

Ko je na jedačo zlil vase skoraj četrt litra slivovke iz pol-litrske steklenice, si je z umazanim rokavom obrisal usta. Spravil je steklenico nazaj v žep. Nato se je zleknil v mah pod bukviyo.

Kmalu nato se je med šumenje vetra oglasilo rezko Korlovo smrčanje. Spal je tako mirno, kakor da je najsrečnejši človek na svetu.

Agata je snela vrv z žeblija. Krava je obrnila glavo proti njej in se nemirno prestopila.

»Ja, ja Šekica. Saj že grem. Sem že tu. Takoj bova šli in do večera boš lepo zunaj,« je momljala Agata in navezala kravi vrv.

Vodila jo je iz hleva. Na prag je stopil Andrej.

»Ob gozdu bodita. Tam je sedaj že senca. Zunaj je vroče. Krava bi bila nemirna zaradi vročine,« je naročal.

»Ja, ja. Saj vem,« je pokimala.

Kaj le toliko naroča?! Kakor, da sama ne ve, kako je treba pasti. Oh, je pa le čuden ta človek. Misli, da ona, Agata, ne zna ničesar. Kakor, da še krave ne zna napasti!

Stopala je ob kravi, ki je sklanjala glavo in hotela muliti travo ob poti.

»Ej, Šeka, nikar. Pusti to. Greva na lepše. Tam ob gozdu je travica bolj gosta, bolj sočna. Boš videla, kako se boš napasla. Pa senčka je tam, senčica. Nič nama ne bo vroče. No, Šeka, pojdi, pojdi!«

Povlekla je za vrv močnejše. Krava jo je pogledala, kakor da ji vlečenje ni prav nič všeč, nato pa je voljno stopala ob njej.

Prišli sta do gozda. Agata je popustila vrv. Krava se je začela pasti. S hrapavim jezikom je trgala travo in jo vlekla vase.

»Tako, Šekica, le tako! Pridno jej. Zopet boš imela polno golido mleka. Pridna si, pridna.«

Hodila je ob kravi. Neprestano ji je nekaj prigovarjala, kakor bi pravila otroku brezkončno pravljico.

Krava je mirno tacala ob njej. Ni se brigala za pastiričino govorjenje. Bilo je tako mirno in enakomerno. Vajena ga je že bila. Tu in tam je zamahnila z repom. Menda bolj iz navade kakor zaradi potrebe, kajti ni bilo obadov.

Mineval je čas. Agata je s kravo zašla daleč v zajedo ob gozdu. Dolga jasa je ležala vsa porasla z nizko gorsko travo. Ob vsaki strani jo je obrobil gozd, dokler se ni na zgornjem koncu izgubila med drevjem.

Sonce je vrglo dolge sence daleč čez jaso. Agata je vedela, da bo pasla še dobre pol ure. Potem bo krava sita in zopet bo treba domov.

Ne, ni ji bilo ljubo, ker čas paše tako hitro mineva. Rajši, mnogo rajši je tako lepo sama na paši. Tu je ne sledijo neprestano Andrejeve oči. Ne sliši njegovega godrnjanja in večnega opozarjanja. Stopa ob kravi in gleda, če se žival pase. Zadovoljni sta druga z drugo.

»Jeli, Šeka, medve se imava radi?« je zamomljala.

»Hrsk, hrsk, hrsk,« je pel kravji jezik po travi.

Agata jo je pobožala med rogovi.

A nazadnje bo le treba domov. Treba bo skuhati večerjo. Pomolzla bo kravo, zaprla kokoši in dneva bo konec.

Zazehala je. Saj, navsezadnje pa se le utruji takole od dneva do noči. In prav je tako. Potem lahko mirno spi. Le poredko jo še obiskujejo nočne mōre. Navadno tedaj, ko se deževni dnevi in ne lega utrujena v posteljo.

A še tiste sanje bi ji nemara prizanesle, če se ne bi vsak večer pri molitvi ponavljalo iz Andrejevih ust: »... še za dušo rajnega Jakoba...«

Le zakaj toliko moli zanj? Ali res zato, ker ga je po naključju poznal? Ali pa zato, da njo spominja nanj in ker pač on, Andrej, gospodar moli naprej?

Kako je sprva le vrtal vanjo! Vse podrobnosti tistega večera je hotel vedeti. Povedala mu je, kolikor se je dalo. Toliko pač, kolikor je bilo zanj primerno. Kako bi jo le pogledal, če bi bila povedala vse? Že tako je mimogrede omenila Korla, pa se ji je zazdelo, da je zinila preveč. Kaj bi le storil, če bi vedel vse?! Še tako je včasih opazila, kako nezaupljivo se na njej mudi njegov pogled. Ne, prav je, pa še kako prav je, da nihče ne ve, kako je bilo.

Zgrozila se je.

Neumnica!

Če bi kdo vedel resnico, bi ona vendar ne bila tu! V zapor bi bila morala, da, v zapor. Res ni bila ona vsega kriva, a vendar toliko, da bi jo to spravilo pred sodnika in nato za rešetke.

Kako je že rekel zadnjič nekdo? Aha: »Ne le tisti, ki greh stori, temveč tudi tisti, ki za greh ve, a molči, je grešnik...«

Pri srcu jo je zgrabilo tedaj. Prijelo jo je, da bi se bila obtožila in vrgla s sebe strašno skrivnost, tako so trkale na dušo te besede.

No, pravočasno se je ujela, da ni naredila neumnosti.

Še tega bi bilo treba, da bi sama rinila v nesrečo! Mar ni dovolj že to, da živi brez doma pod tujo streho? Mar ni dovolj že

to, da mora biti dekla godrnjavemu, nikoli zadovoljnemu Andreju?

A vendarle je stokrat bolje, da je tako, kakor je. Saj vendar ne bi mogla živeti med sivimi zaporniškimi zidovi.

Že večkrat je šla tam mimo. Čuden hlad jo je tedaj zajel. Rešetke, močne in železne, so bile na vseh oknih. Zidana ograja je zapirala dvorišče. Težka kovana vrata so ločila poslopje od zunanjega sveta. O, ne tja! Nikoli, nikoli!

»Domov bova šli, Šekica. Čas je,« se je domislila.

Zavila je vrv okoli roke. Krava se ni več pasla. Obrnila se je proti domu. Sence drevja so jaso že dobro prekrile. Zunaj je bilo najbrž še dovolj sonca, a jasa je začela toniti v mraku.

A še preden je prišla tako daleč z jase, da bi se bil odprl pred njo širen planinski svet, še vedno obsijan s soncem, je zagledala, kako je iz gozda stopila na jaso postava. Zasenčila je oči z dlanjo in spoznala tisto postavo — bil je Korel . . .

Počakal je, da je Agata s kravo prišla do njega. Stal je ob robu gozda tako brezbrizno, kakor star zakonec, ki čaka, kdaj se bo žena vrnila.

V njem pa je vrelo. Tembolj, ker je do dna spraznil steklenico, ki jo je imel v žepu. A vendar ni bil toliko pijan, da ne bi vedel, kaj dela. Saj je minilo že več kakor dobro uro, odkar je izpil zadnjo kapljo. Ravno toliko je dobil vase alkohola, da ni bil popolnoma pri sebi. Droben vzrok za veselost bi ga lahko spravil v dobro voljo. Toda le ena nepremišljena beseda bi bila dovolj in Korel bi pozabil, da je človek.

Ko ga je Agata zagledala, jo je spreletelo nelagodje. Ni se bala, veselilo pa je srečanje z njim niti najmanj ni.

Kaj le hodi tod? Če misli, da bo od nje kaj dobil, se moti. Ničesar mu ni dolžna. A zastonj gotovo ni prišel. Kaj bi le rad?

Počasi je stopala sredi jase proti njenemu začetku. Ko bi vsaj ne bila tako na samoti. Žive duše ni blizu. Ob tem času ne hodi tod nihče. Celó, če bi bilo treba klicati, bi je nihče ne slišal.

Če bi bilo treba klicati? Čemu le? Saj se ga vendar ne boji!

Toda, ko je prišla s kravo prav do njega, se je zdrznila. Rahlo ja zadrhtela: kakšen pa je!

Človek se ga mora ustrašiti, če ga le ugleda.

Korel se je ustopil pred njo.

»Dober večer, lepa soseda!« je rekel.

Prisluhnila je njegovemu glasu. Ni ji bil všeč. Tako žgoče posmehljivo jo je pozdravil, kakor je to samo on znal.

»Dober večer,« je tiho odzdravila.

Hotela je stopiti mimo njega. Zastavil ji je pot.

»Oho, tako se pa nismo zmenili. Kar pobrisala bi mi rada? Mar misliš, da sem naredil to dolgo pot samo zato, da bi ti voščil dober večer? Jeli, pogledal bi lepe oči in se vrnil v gnoj, kjer živim? Motiš se, draga moja. Pa še kako se motiš!«

Silil je z glavo proti njej, da je zavonjala njegovo smrdljivo sapo in stopila korak nazaj.

»Kaj — kaj bi rad? Po kaj si prišel?« je vprašala z drhtečimi ustnicami, kajti sedaj jo je postalo zares strah.

Pogled njegovih motnih, rdečkastih oči in njegovo zajedljivo govorjenje ni obetalo nič dobrega.

»Po kaj sem prišel, vprašaš? Menda ne zato, da bi se te nagledal? Račune sem prišel poravnat, račune, lepa moja!« se je zakrohotal.

»Kakšne račune? Ničesar ti nisem dolžna. Nikoli si nisem od tebe ničesar sposodila,« ga je neumno pogledala.

Zakrohotal se je s kratkim krohotom, a takoj se je zresnil:

»Ničesar mi nisi dolžna, praviš? Hej, Agata, pa še koliko!«

Mežikala je vanj, prepričana, da bo hotel od nje denar.

Figo! Ničesar ne bo dobil! Še prebite pare ne. Od nje že ne. Kar naj si umisli kakšen dolg. Natrobila mu jih bo, da jo bo vedno pomnil. Še to bi bilo potrebno, da bi mu dajala denar! Kot da ni prav zaradi njega že dovolj nesrečna . . .

»Jaz, da sem ti dolžna, jaz? Pa se ne motiš, Korel?« se je obregnila vanj.

Pozabila je na previdnost.

Zastrmel se je v njene oči in temno spregovoril: »Še sama ne veš, kaj vse mi dolguješ, prekleta! Moj mir, da, mirno življenje, ki sem ga živel, dokler se nisem spečal s teboj, mi dolguješ. Pa še toliko, toliko drugega!

Zaradi tebe živim sedaj slabše kakor pes, ki ga je spodil gospodar. Zaradi tebe mi ne dajo spati ponoči preklete Jakobove prazne oči. Zaradi tebe! Zaradi tebe!« je prešel njegov sprva miren glas v piskajoče kričanje.

»Saj ga nisem jaz ubila!« je kriknila.

Zopet se je zakrohotal: »Imaš kar prav, lepa moja. Jaz sem bil tisti, ki je zamahnil z nožem. A ti, ti si bila kriva. Da se mi nisi nikoli nastavila tam v tisti prekleti koči, bi se ne bilo ničesar zgodilo. Zapeljala si me!

Da, res sem bil jaz tisti, ki je zamahnil vanj z nožem, res sem bil, priznam. Kdo pa mi je potem tako lepo pomagal, kaj? Kdo

mi je pomagal dedca zvleči v kuhinjo in ga obesiti, da je zablignjal kakor zrela hruška, ha, kdo?! In kdo je zažgal kočo, če ne ti, kdo? Si pozabila, kako zvito si sklepalala, da bo najbolje, če zažgeš, kaj? Dopovedovala si mi, da bova samo tako lahko zabrisala sled,« je bruhal besede iz sebe.

»Molči, molči!« mu je planila v besede in sunkovito potegnila kravo mimo njega.

Pognal se je za njo in jo zgrabil za krilo. Hkrati jo je sunil, da je komaj ujela ravnotežje.

Agati se je zameglilo v očeh. Spustila je kravo in s stisnjeno pestjo udarila Korla v obraz. Računala je, da ga bo zmedla in potem pobegnila.

Korel je pobesnel.

»O, ti prekleta, tisočkrat prekleta vlačuga! Tepla, še tepla bi me?!«

Zamahnil je s trdo dlanjo in usekal vanjo.

Kakor je bila dolga in široka, je omahnila v travo. S prsti si je potegnila čez obraz — postali so mokri od krvi, ki ji je lila iz nosu.

Podivjani človek pa je začel tolči po njej z jeklenimi pestmi.

Rezko je kriknila. A že njen prvi krik je zadušil s še močnejšim udarcem v obraz.

Zajela jo je topla, mehka tema . . .

Nič več ni čutila, kako teptajo po njej okovane gojzarice, kako z vso moško silo suvajo v njena rebra ali kamorkoli že. Ko jo je zadelo okovje tudi v glavo in je rana brizgajoče zakrvavela, ni vedela Agata za ničesar več . . .

Zasopljen in od besa drhteč po vsem telesu je Korel prenehal divjati. Med stisnjenimi zobmi je zasikal: »Imaš sedaj dovolj, prasica, imaš dovolj?!?«

Še enkrat je brcnil z nogo v negibno gmoto na tleh.

»Aha, dovolj imaš. Lepo držiš gobec, ker je pač razbit. Prav je tako,« je kimal.

Ozrl se je okoli sebe. Šele sedaj je pomislil, da bi navsezadnje celo v to samoto utegnil kdo priti. A nikogar ni bilo. Le krava se je mirno pasla, kakor da jo vodi na vrvi njena skrbna pastirica.

»Pridna, pridna, le pasi se. Ali pa lepo domov pojdi. Tale tu te nocoj ne bo vlekla v hlev,« je kimal.

Pobožal je kravo po napetem trebuhu, nato se je odmajal z jase. A nenadoma se je zavedel, da ne sme na cesto. Utegnil

bi ga kdo srečati. Ne, to bi ne bilo potrebno. Nikomur ni treba vedeti, da je obračunal z žensko, ki tako mirno leži tam na jasi.

Stopil je v gozd in se izgubil med drevjem . . .

Zatonilo je sonce in v gozdu se je stemnilo. Korel se je opotekal med debelim drevjem. Vedel je, da mora navzdol, samo navzdol.

Ko je bila trda tema, se je znašel na cesti. Hodil je po njej, dokler ni prišel v bližino vasi. Videl je, da luči v vasi še gori. Potuhnil se je v grmovje. Čakal je tako dolgo, da so v oknih ugasnile zadnje luči. Šele nato se je napotil naprej.

V dolini je zopet zapustil cesto. Čut samoobrambe mu je govoril, da ga ne sme nihče, prav nihče videti na tej poti.

Kar počez jo je mahnil proti Zabukovju.

Na vzhodu se še ni danilo, ko je stopil v podrtijo svojega bivališča. Tedaj je bil že popolnoma trezen.

Vrgel se je na slamnjačo in si dal roki pod glavo. Zastrmel se je v temo in zamrmral: »Vraga, ali sem jo res ubil?«

Poizkušal se je spomniti, kaj se je pravzaprav zgodilo na planini . . . Nazadnje ga je prevzela utrujenost. Oči so se mu zaprle in trdno, brez sanj je spal do opoldne naslednjega dne.

Ko je zatonilo sonce za gorami in je celo že planine začel jemati vase mrak, je postal Andrej resnično zaskrbljen.

»Kod le hodi ženska? Nobene skrbi nima! Že davno bi morala biti doma. Tudi Šeka bi morala biti v hlevu, pa ni nobene od nikoder. Čakaj, ženska, povedal ti bom, kar ti gre,« je mrmral in vedno znova hodil pred hišo.

Bila je že tema, ko je zopet stopil na prag. Zagledal je veliko senco, ki se je počasi bližala hiši.

Šele, ko se mu je senca približala, jo je spoznal: bila je krava. Andrej si je oddahnil:

»Ti si prišla, Šekica, ti? Kje imaš pa nemarno pastirico? Se je kje zaklepetala, tebe pa je samo pustila, jeli?«

»Agata! Agaaataaa!« je zaklical v noč.

Nihče se ni odzval.

Privezal je kravo k jaslim in jo pomolzel. Za večerjo je spil lonček mrzlega mleka, nato je šel pred hišo in sedel na klop. Nekaj časa se je jezil na Agato, a nato se je domislil, da se je ženski morda kaj zgodilo.

Saj, stara vendar še ni, da bi jo kar takole na lepem zadela kap. Šeka pa tudi ni divja, da bi ji bila kaj naredila. Vedno bolj

ga je prevzemala bojazen. Nekaj tu ni v redu, ne, nekaj se ne ujema.

Dolgo v noč je sedel na klopi. Noč je bila topla. Potegnil je iz žepa rožni venec in začel prebirati jagode. Molil je tako dolgo, da je na klopi zakinkal. Zdramil se je, ko je začutil, da neprijetno lega nanj hladna rosa.

Šel je v hišo. Prižgal je luč in pogledal na uro: bila je štiri zjutraj. Ni prav vedel, ali naj leže, ali naj buden počaka jutra. Odločil se je za drugo. Kar oblečen je legel na neodgrnjeno posteljo in po malem dremuckal, dokler se ni zunaj zdanilo.

Vstal je, šel čez vežo in potrkal na vrata Agatine kamre.

Nihče se ni odzval.

Sedaj je Andrej zanesljivo vedel, da se je Agati nekaj zgodilo.

Stopil je pred hišo in razmišljal, kaj naj stori. Nato se je počasi spustil navzdol po rosni travi. Prehodil je planjavo in ves čas klical Agato. Gledal je ob robu gozda, pogledoval med grmovje, a ženske ni bilo. Zavil je proti jasi.

Že od daleč jo je zagledal: ležala je skrčena na tleh, kakor kup skupaj zmetanih cunj.

Pohitel je k njej. Videl je, kako se rahlo premika.

»Hvala bogu, vsaj mrtva ni,« ga je preblisnilo.

Ko je prišel do nje, se je zgrozil: iz strahotno razbitega obraza so strmele vanj njene sive, široko razprte oči.

»Agata! Kaj se je zgodilo? Kdo ti je to storil?«

Agatine oči pa so strmele nekam v prazno in s krvavih ust ni bilo niti ene besede...

Prevzelo ga je usmiljenje. Sklonil se je nad njo in prvič, odkar jo je spoznal, se je njegova stara roka rahlo dotaknila njene glave. V rahlem božanju je roka zdrsnila čez krvave lase in pikasto ruto. »Ti reva ti, uboga reva,« je mrmral.

Ni se zganila niti premaknila se ni, le njene oči so strmele, strmele, kakor da gledajo nepoznani svet.

Spoznal je, da sam ne more ničesar storiti. Vedel je, da bi je nikoli ne mogel prenesti do doma. Pred tridesetimi, da, še pred dvajsetimi leti bi jo bil zmogel, a sedaj ne več.

Vedel je, da mora poklicati ljudi.

»Agata, kmalu se bom vrnil. Vrnili se bomo in ti pomagali,« je govoril in kolikor so ga mogle nesti stare noge, je pohitel čez planjavo do prvih sosedov...

Gruča ljudi se je zbrala okoli nje.

»Le kako se je moglo to zgoditi?«

»Krava je ni tako zdelala!«

»Zagotovo jo je nekdo napadel.«

»Toda zakaj? Zakaj?«

Nekdo je zdrvel v dolino s kolesom. Odhitel je z naročilom, naj pokliče zdravnika, reševalni avto in nemara celo miličnike.

Ljudje so v gruči stali okoli nje. Preden je minilo pol ure, je prihrumel v planino zdravnikov avto. Obstal je na cesti in zdravnik je prihitel na jaso. Sklonil se je nad ležečo in jo začel preiskovati. Čez čas je zmajal z glavo.

»Tole tu pa ne bo prineslo nič dobrega,« je rekel okoli stoječim ljudem.

»Ali bo umrla?« je vprašal Andrej.

Zdravnik je zmajal z rameni: »Kako naj to sedaj vem? Dobro, da sem poklical reševalni avto. Tudi miličnike je vaš človek obvestil.«

Res je kmalu prihupal miličnik na motornem kolesu.

Spraševal je predvsem Andreja in si zapisoval, kar mu je povedal. A tistega je bilo bore malo.

Če je imela ženska sovražnike?

Ne da bi kdo vedel. Tu v vasi že ne. Mirna je bila in še preveč tiha! Ne, ne! Iz vasi je gotovo ni nihče tako zdelal.

Nemara pa je šlo za napad iz koristoljubja? Je nosila ženska s seboj denar?

Tega ljudje niso vedeli. Miličnik je poiskal globok žep v Agatinem širokem krilu. Iz njega je potegnil v velik robec zavito moško denarnico. Odprl jo je: poleg osebne izkaznice je bil v predalčku listnice zložen zajeten kup bankovcev.

Nehote se je miličnik nasmehnil. Iz izkušnje je vedel, da takšne ženice navadno nosijo vse svoje imetje s seboj. To se jim zdi bolj varno, kakor če bi spravile denar doma.

Preštel je denar in zapisal, koliko ga je bilo.

Zaradi denarja je torej ni nihče napadel. Zlahka bi ga bil dobil.

»Kaj pa, če ji je kdo hotel storiti silo?« je omenil nekdo v gruči.

Med ljudmi je šel nasmeh, ne da bi se hoteli smejeti. Tole bitje tu pa se jim res ni zdelo vredno greha!

A miličnik je resno dejal: »Tudi to bi bilo možno. Na svetu se zgode mnoge, na prvi pogled neverjetne stvari. No, to bodo ugotovili v bolnišnici.«

Njegovo delo je bilo opravljeno. Spravil je zapiske in se odpeljal.

Še prej pa je naročil, naj ljudje sporočijo postaji milice, če bi zvedeli kaj pomembnega v zvezi s to zadevo.

Ljudje so še vedno stali okoli Agate in izmenjavali najrazličnejša mnenja, ko sta pritekla k njim Anica in Janček.

Obstala sta pri gručī ljudi in Janče se je obrnil k deklici:

»Anica, kaj pa, če ji je to storil divji mož?«

»Kakšen divji mož neki?« se je nasmehnil sosed, ki je stal v bližini. A otroka sta hitela pripovedovati o nenavadnem srečanju, ki sta ga doživela prejšnji dan na poti v šolo.

V obilici drugih drobnih skrbi ni namreč nobeden izmed njiju omenil »divjega moža«.

Ljudje so postali pozorni in dobro so izprašali mala pripovedovalca. Vedeli so, da morajo to, kar govorita otroka, sporočiti miličnikom, kakor jim je bilo naročeno.

Z zaprtimi očmi je ležala Agata v travi. Ko so prišli reševalci, je eden izmed njih prisluhnil bitju njenega srca.

Bila je živa, kajti srce je tolklo svoje udarce v sicer ranjenem in stepenem telesu, a tolklo jih je le.

Naložili so jo v reševalni avto. Zopet je odprla oči in se komaj opazno premaknila. A iz njenih ust ni bilo niti glasu.

Avtomobil je odpeljal in ljudje so se začeli razhajati . . .

Prvo, kar je začutil Korel, ko se je zbudil, je bila silna žeja. Vedel je, da mora dobiti pijačo, sicer bo znorel.

Obliznil si je suhe ustnice in se skobacal z revnega ležišča.

Odklamal je pred zidanico.

Vraga, dolgo je spal! Sonce kaže že na poldne. Treba bi bilo jesti. Kaj jesti, piti, piti mora, sicer ga bo konec!

Podal se je proti koči, kjer sta živela Jurij in Tončka.

Tončke ni bilo doma, Jurij pa je polegal pod košato lipo.

»Kako ti velja, Jurij! Ležiš v senci in prodajaš dolgčas. Komu gre še bolje kakor tebi?«

»Zdi se mi, da tudi tebi ničesar ne manjka,« se je posmejal Jurij in si tlačil tobak v pipo.

»Ti lahko tako govoriš, meni pa se drugačna poje!«

Jurij ga je pogledal od strani: res, propadel je ta človek, menda nepopravljivo propadel in najbrž niti nima nobene volje, da bi se zopet dvignil.

»Veš kaj, Korel, ne zameri mi, če ti povem, da si precej tudi sam kriv, ker je tako s teboj. Poiskal bi si bil nekje kakšno luknjo, ni vrag, da je ne bi bil dobil, če bi se bil res potrudil!

Pa tudi piti bi ti ne bilo treba toliko! Vidiš, to je tisto, kar te bo končno spravilo čisto na dno.«

Korel je zamišljeno gledal nekam predse, nato je zmignil z rameni: »Saj nima smisla. Vse skupaj nima nobenega smisla. Tako ali tako me bo vrag vzel.«

Jurij je zmajal z glavo. Spravil se je pokoncu, puhnil dim iz pipe in pokimal Korlu: »Počakaj, nekaj za pod zob ti bom prinesel. Najbrž nisi danes še nič kuhal tam v svoji palači?« se je posmejal.

Odzibal se je v kuhinjo, mrmraje, kako ga ta vražja revma zopet daje, najbrž da se bo vreme zopet spremenilo.

Kmalu se je vrnil z lončkom vročega mleka, ki je bilo že od jutra v peči. Tončka je namreč kurila, ker je sušila hruške, kakor vsako jesen. Ponudil je Korlu mleko in kos kruha.

»Kaj drugega nimam. Saj veš, kako živimo po kočah.«

Korel se je zagrizel v kruh in po požirkih srebal vroče mleko.

Čeprav je prej z odporom mislil na mleko, mu je vendarle prijalo. Bil je resnično lačen.

»Hvala, Jurij!« je rekel, ko je spraznil lonček in ga postavil v travo. »Vidiš, živim kot cigan. Jem, če kje kaj dobim. Če ne dobim pa ne jem.«

Jurij je zmajeval z glavo.

»Ne vem, kaj naj rečem. Ne bom ti dajal naukov. Prestar si za to. To pa le mislim, da si življenje še vedno lahko spremeniš na bolje.«

Sedela sta v travi in se pomenkovala o najrazličnejših brez-pomembnostih.

Nazadnje je Korel prišel z barvo na dan: zavrtal je v soseda, naj mu posodi tisočaka.

To Juriju ni bilo všeč. Denarja ni dajal rad iz rok. Takšnemu Korlu pa še celo ne.

Toda, ko mu je človek le prigovarjal in zagotavljal, da mu ga bo vrnil, je vzel iz žepa denarnico in izbezal iz nje bankovec.

»Pa ne vračaj mi vpricho Tončke. Ni ji treba vsega vedeti,« mu je še naročil.

»Ne boj se!« mu je pomežiknil Korel.

Jurija je preblislila misel, da denarja najbrž tudi na samem ne bo nikoli več dobil nazaj. Prav! Potem je bilo to zadnje, kar je ta človek dobil iz njegovega žepa.

»In nikar ne zapravi za pijačo, ko si hrane bolj potreben. Pa delo si poišči.«

»Ne boj se! Že tako bom moral kje poprijeti, da ti bom tega jurja lahko vrnil,« se je zasmeljal Korel.

»No, saj nisem mislil zaradi tega,« je Jurij odmahnil z roko. Kmalu nato se je poslovil. Zakoračil je po cesti v dolino.

Jurij je gledal za njim. Zmajeval je z glavo. Ne, ta človek ne zna živeti! Kdo ve, zakaj se je podajal iz neumnosti v neumnost? Da, v brezdelje je zapadel, to je tisto! Če pa človek podleže lenobi, se na vse skupaj požvižga. Navadi se in potem je konec z njim. Pa je bil Korel vendar še pred letom dni dober delavec!

Pred letom dni, saj . . .

Da, pred letom se je to s Korlom pravzaprav začelo. Kaj je leglo tedaj v tisti noči Jakobove smrti in požaru Golčeve kočee nad tega človeka, da se je tako spremenil?

V Jurijeve misli so segle zopet govornice, ki jih je bila tedaj, pred letom dni polna vas. In Korlovo pijano blebetanje v neki noči na pogorišču. Stresel se je, kakor da bi ga bil nenadoma prepihal zimski veter. Strmel je v smer, kjer je izginil Korel in še vedno zmajeval z glavo.

Korel se je poganjal po cesti. Hitro je hodil. V telesu je čutil eno samo poželenje: hrepenenje po kozarcu žganja!

Nenadoma se je vanj zagrizla misel na prejšnji dan. Vstala je, ko jo je najmanj pričakoval.

Dobro se je spomnil vsega dogajanja na planini. Vedel je, da je pošteno zmlatil Agato. Le tega se ni mogel domisliti, če je ženska ostala živa.

Naj je tuhtal kolikor je hotel, tega se ni mogel spomniti. Vedel je sicer, da jo je pustil ležati na tleh. Vedel je, da je obležala vsa v krvi in kot truplo negibna. Če je bila živa, če je še dihala, ko je odšel, se ni mogel spomniti.

Vraga, ali je bil res tako pijan?

Toda priče ni bilo nobene. To je zanesljivo vedel. Nihče se ni nikjer oglasil, torej nikogar ni bilo blizu.

Samo krava, da, krava je bila. Krava pa je slaba priča.

Ko se je domislil tega, se je posmejal.

Nato ga je prešinila misel: kaj pa, če je Agato res ubil?

Gubal je čelo, nato je odmahnil z roko.

K vragu še baba! Je vsaj dobila plačilo. Plačilo za vse, kar sem prestajal in še prestajam zaradi nje! je pomislil.

Hitel je po cesti navzdol, kajti hrepenenje po žganju je postajalo neznosno.

Malo je bilo ljudi, ki so ga srečevali na njegovi poti.

Spregovoril je z njimi besedo, dve. Ošabno jih je ogovarjal, če so delali kje ob cesti, kakor da je še vedno tisti nekam oholi Vazalov Korel, kakršen je bil nekoč.

Ni videl, kako so se spogledovali za njegovim hrbtom. A če bi jih bil videl, bi mu bilo malo mar.

Zdravniki v bolnišnici so zmajevali nad Agatinim stanjem. Zgrazali so se nad njenim od nešteti udarcev zmrcvarjenim telesom. Celo tisti, ki so imeli za seboj že desetletja opravljanja službe, so govorili: »Kaj takšnega pa še ne!«

»Prava zver v človeški podobi je moral biti tisti, ki jo je tako zdelal.«

Agata pa je ležala. Ni ji bilo mar, kar so počeli z njo. Ko so jo po dolgem trudu le spravili k zavesti, je samo gledala. Njene oči so postale nenavadno prozorne. Bile so kakor led, če posijejo nanj mrzli lunini žarki.

In te oči so šle za ljudmi, ki so se ukvarjali z njo. A strmele so, kakor da ne sodelujejo z mislimi, ki so nemara živele nekje globoko pod njimi.

Zdravniki in drugo osebje so se sklanjali nad njo. Vpraševali so jo različne stvari.

Nihče ni dobil od nje odgovora.

Zgodilo se je, da je razprla ustnice, kakor da želi spregovoriti, a čez nje ni prišla nobena beseda.

Postala je skrivnostno bitje, uganka oddelka.

Na njej so opravljali različne preiskave. Strinjali so se, da ima prizadet možganski center, ki normalno izziva govor pri človeku. In nihče ni mogel verjeti, če bo še kdaj spregovorila ali nikoli več. Niti tega niso mogli vedeti, če bo duševno še kdaj popolnoma pri sebi, kajti brezmejna otopelost, v katero je bila zajeta, tudi v tem oziru ni dajala posebnega upanja.

Vse, kar so mogli, so storili zanjo. Toda kazalo je, da bo nazadnje ves njihov trud brez učinka.

Ženska je ležala na svojem belem ležišču mirna in karkoli se je z njo ali okoli nje dogajalo, pri njej ni našlo odziva. Le pri previjanju ran se je poizkušala nemirno premakniti, a celo to samo tedaj, če se je zdravnik dotaknil katere njenih ran, ki je bila globlja od drugih. A tudi tedaj iz njenih ust ni bilo nobenega stokanja. Le nemirno utripanje vek in podrtavanje ustnic je pričalo, da v razbitem telesu čut za bolečino še ni docela zamrl.

Čudili so se, ker k njej ni bilo nobenega obiska. Nihče ni vprašal za njo, kakor da na vsem širnem svetu nima nikogar, ki bi ji bil blizu. Ničesar niso vedeli o njej, razen tistega, kar je povedal reševalec, ki jo je pripeljal.

Tistega pa je bilo bore malo.

Ljudje v belem, vajeni najrazličnejših usod in težav, so bili nad Agato vendarle začudeni.

Za kmečko deklo se ponavadi že kar kmalu zanima gospodar. Vsakdo ima koga, ki ga zanima njegova usoda. Pridejo znanci, prijatelji ali vsaj sosedje, če že bolnik nima svojcev.

K Agati pa ni bilo nikogar...

Da, Andrej tam v hribih je res mislil nanjo. Saj je ostal nenadoma sam in odvisen le od sebe in od skromne pomoči sosedov. Šele, ko je minil teden dni, odkar se je zgodilo tisto z Agato, je z negotovo roko napisal Tončki v Zabukovje, da Agate ni več pri njem. S skopimi besedami ji je sporočil, kako je bilo in da nič ne ve, kako je z njo v bolnišnici.

Tudi na postaji milice je niso pozabili. Ko so čez nekaj dni dobili s Smrečja opozorilo o neznancu, ki sta ga videla Anica in Janče, so vzeli to na znanje. Začeli so poizvedovati po opisanem človeku. A v obilici zanje važnejših zadev je njihovo delo v zvezi z Agato teklo bolj počasi.

Istega dne, ko je Tončka sprejela Andrejevo dopisnico, je v tedniku, ki so ga imeli naročenega skoraj pri vsaki hiši, izšla kratka vest o dogodku na planini. Sedaj se je novica razletela od hiše do hiše.

Tončka je še isti večer napisala pismo Martici na Dolenjsko.

Dežurni zdravnik je bil resnično začuden, ko je naslednjo nedeljo mlada žena vpraševala za stanje njihove nenavadne bolnice.

Šele, ko mu je precej časa in podrobno pripovedovala, je dojel, zakaj je tako dolgo ni bilo k materi.

Ko je v bolniški sobi stopila k njeni postelji, jo je prevzel občutek vročega usmiljenja.

Njene roke so rahlo zrsnile čez bele povoje, sklonila se je k njej in zašepetala: »Mati, kdo vam je to storil?«

Na vprašanje ni dobila odgovora in Agatine oči, ki so se pravkar široko razprle, niso kazale, da je hčerko sploh spoznala.

Martica se je nemočno ozrla okoli sebe.

»Ničesar ne boste zvedeli od nje. Vedno je takšna,« se je oglasila bolnica v sosednji postelji.

Od nje je pravzaprav Martica zvedela, kolikor ji je vedela povedati o materi.

Sedla je na rob postelje in se trudila, da bi bila v Agati zbudila vsaj kanček zavesti; ni se ji posrečilo.

Agatine oči, ki so se sicer dotaknile njenih, so bile brezmejno prazne. Martica je čutila, da je mati ni spoznala.

Še je ostala nekoliko časa, a ko je videla, da je ves njen trud zaman, se je počasi odpravila. Ko se je od vrat ozrla k postelji, je videla, da so Agatine oči med povoji zaprte, kakor da od nje odhaja tuj človek.

Obrisala si je solze in stopila v sobo dežurnega zdravnika.

»Kako dolgo bo to trajalo? Ta njena budna nezavest?« ga je vprašala.

Zmignil je z rameni: »Ga ni, ki bi vam mogel to povedati.«

Potrta je odšla iz bolnišnice.

Žal ji je bilo, ker matere za vsako ceno ni obdržala pri sebi. Toda, ko je začela temeljiteje razmišljati, je vedela, da bi ji to ne bilo uspelo.

Dokončno se je zavedla, da bi mati pri njej nikoli ne bila srečna, kakor tudi nikoli ni bila. Življenje pri njej ni bilo takšno, kakor ga je bila navajena. Nikoli se nanj ne bi mogla navaditi, kakor se tudi v tistih mesecih ni, ko je bila pri njej.

Grizla jo je misel: kdo je materi to storil?

Kdo? In zakaj?

A naj je razmišljala kolikor je hotela, ni niti zdaleč tega mogla razumeti.

Odpeljala se je polna čudne žalosti.

Naslednji dan je sprejela brzobjavko, da je mati umrla.

Pozneje, ko se je z možem pripeljala, da je uredila zaradi pogreba, je zvedela, da je mati podlegla možganski krvavitvi.

Ko je drugi dan, naslonjena na moža, stala ob samotni gomili, je v njej vrtalo topo vprašanje: »Zakaj se je to zgodilo? Zakaj se je moralo to zgoditi?«

Vprašanja, na katera si ni znala odgovoriti...

Korel je popival. Seveda že nekaj dni ne več za tisti denar, ki ga je zbezal od Jurija. Ker vmes skoraj ni jedel, se ga je vsak požirek žganja še bolj prijel, kakor bi se ga sicer. Še vedno je imel nekaj »prijatelj«^{ev}, ki so mu potolažili željo po kozarcu slivovke.

Hodil je naokoli kakor mesečen, vedno nekoliko okajen.

Natararice so ga gledale postrani. Ni jim bilo ljubo, da sedi med drugimi gosti takšen, kakršen je bil. A vendar se je vedno znova vračal v gostilno ali restavracijo, kjer je pač ugledal koga, ki mu je bil pripravljen kaj plačati. Navadno je ves čas prežal stoje ob točilni mizi, da bo prišel njegov trenutek, ki mu bo prinesel požirek vroče zaželeno tekočino.

Pozno v nočeh je zateglo prepeval proti svojemu brlogu.

»Ali res ne bo temu nikoli konec?«

»Čisto je znorel.«

»Zopet bi ga morali zapreti!«

Ljudje v kočah so se bali, da bi jim potrkal na vrata in jim kratil spanje, ali pa odjedal hrano, ki je sami niso imeli preveč.

Toda Korel jih ni vznemirjal. Le pel je mimo koč vse do zidanice, ki jo je sedaj začel smatrati za svoj dom. Nikoli ni prižigal sveče. Oblečen se je vrgel na vedno vlažno slamnjačo in se ogrnil s cunjami. Nikoli ni bil popolnoma trezen.

Ko je podnevi proti poldnevu vstajal, je navadno pobrskal po žepih. Vedno se je še kje našel košček kruha, včasih celo rezina sira ali salame. Smilil se je nekaterim in tu in tam mu je kdo ponudil ne le pijačo, temveč tudi kaj za pod zob. Če pa je bila kdaj sila le prevelika, si je privoščil zrelo sadje. Saj so povsod ležale po tleh sočne hruške, rdeča jabolka in v vinogradih so se veje šibile pod žametastimi breskvami.

Bilo je pod večer, ko je v vas prišla vest o dogodku v Smrečju. Seveda so jo premlevali tudi v gostilni v Peklu.

»Da, jaz sem jo videl. Prekletost je zdelana stara Agata. Moja sestra leži v isti sobi kakor ona. V gorah govorijo, da so storilcu na sledi,« je govoril človek, ki se je z večernim vlakom vrnil iz mesta.

Pozorno so ga poslušali. Nekaj zato, ker so mnogi Agato poznali, nekaj pa tudi zaradi tega, ker ljudje vedno radi prisluhnejo skrivnostnim, še nepojasnenim zadevam.

Prisluhnil je tudi Korel. Ni še bil toliko pijan, da bi ne vedel, kaj se okoli njega razpravlja. Seveda tudi trezen ni bil. Bil je v takšnem stanju, kakor pred nekaj dnevi, ko je bil na planini.

Torej našli so jo? Kdo ve, kaj vse je že sčenočala? Ali pa nemara ne? Če bi bila, bi vendar bili ponj že prišli policaji! Zakaj le molči? Pa ne, da bi se ji smilil?

Zasmejal se je ob domisljici.

Tedaj se je tisti, ki je bil na obisku pri sestri v bolnišnici, zopet oglasil: »Ne vem, kaj naj si mislim. Toda ta ženska ne

spregovori besede. Nikogar ne pozna. Za nikogar se ne zanima. Menda ji je vzelo vsaj spomin, če že pameti ne.«

Korel se je zakrohotal: »Hej, Agata pameti ni mogla izgubiti. Saj je nikoli ni imela! Ona in pamet, ha, ha, ha!«

Pogledi so se uprli vanj.

»To pa menda res veš, Korel. Saj sta bila soseda, kajne?« se je obrnil k njemu eden izmed pivcev.

»Kaj ne bi vedel. Poznal sem jo kakor svoj strgan žep!«

»Pa menda ne preveč, kaj, Korelček?« je oni pomežiknil.

Korel je odmahnil z roko in se zopet zarežal: »Kaj hočete, sva bila pač soseda!«

Ljudje so se spogledali. Niso še pozabili dogodka, ki se je pred letom zgodil v Zabukovju. Kaj pa, če tale Korel le ve več, kakor oni vsi skupaj?

»Ja, ja. Soseda sta bila in poznal si jo, jeli? Kaj pa je Jakob rekel k vajinemu spoznavanju? Ga je lepo mirno vtaknil v žep?« se je oglasil možakar, ki je pomagal pred letom gasiti Golčevo kočo.

»Kaj bi naj bil Jakob? Tisto tele mlahavo. Kdo pa naj bi se bil še nanj oziral?« se je Korel še vedno smejal, kajti v spominu mu je vstal dogodek z Agato ob njeni vselitvi v Golčevo kočo.

»Oho! Kar tako da vaju je gledal in menda še prikimal, da imata prav, kaj?« se je v zakajeni gostilniški sobi razplamtela radovednost.

»Mogoče vama je celo vinčka prinašal, da bi vama bilo lepše?« je šel smeh med mizami.

»Eh, tako pa zopet ni bilo. Nazadnje je celo postalo prevroče,« je pomežiknil Korel.

»Kako to misliš, Korel, da je postalo prevroče? Meniš tisto noč, ko se je Jakob navsezadnje scvrl od prevelike vročine?« je vprašal gasilec in pozorno prisluhnil, kakšen bo odgovor.

Prisluhnili so tudi drugi.

»Ti, pa ne, da me zaslišuješ? No pa ti bom povedal. Prekletu žilav je bil stari Jakob, preden sem ga spravil tako daleč, da se je potem lahko scvrl,« se je zarežal Korel in udaril s pestjo po mizi.

Mrzel srh je šel od človeka do človeka. Najbližji se je odmaknil od Korla.

Preletel jih je s pogledom.

Zavedel se je, da je zinil preveč.

»Kaj sedaj zijate?« je siknil v tišino.

Nihče ni spregovoril besede.

Korla je zajel nenavaden občutek. Nekaj v njem je sililo na dan. Mora, mora povedati temle zijalam, da bodo strmeli še bolj!

Kriknil je: »Da, žilav je bil! To sem vam že povedal. Toda zmogel sem ga. In Agata je bila dober pomočnik. Tako lepo sva ga obesila, da bi se sam nikoli ne mogel bolje.« In pomenljivo je kimal.

»To, to sta storila?« je nekdo zgroženo rekel v Korlovo govorjenje. »Ali sta tudi kočo vidva zažgala? Vidva oba?«

»Seveda sva! In zakaj naj je ne bi?« je pogledal Korel naokoli.

Nato je povzel: »A je bil potem le vrag! Ta prekleti starec me je zasledoval s svojimi mrtvimi očmi noč za nočjo. Ni in ni miru pred njim. Kdo ve, če je tudi babo zasledoval? Nisem je vprašal. Vidiš, to sem jo pozabil vprašati. Škoda, da sem ji prej zamašil gobec!«

»Ti, ti Korel si jo?« je kriknil človek, ki je tisti dan obiskal sestro v bolnišnici.

»Da, jaz sem jo, kačo potegnjeno. Zaslužila si je!«

»Človek, za to boš pa sedel,« je zamrmral nekdo, ki že dolgo ni bil več trezen.

»Jaz? Jaz da bom sedel? Saj sem plačal samo račune, ki so morali biti plačani. In sedel naj bi za to? Ti si nor!« je sedaj vpil Korel v divjem besu.

Oziral se je okoli sebe.

Videl je, da strme vanj obrazi. Kakor velike polne lune so se mu zazdeli.

Kriknil je: »Ha! Ali me bo kateri izmed vas naznanil? Me bo? O, pa me ne bodo dobili. Vazalovega Korla že ne!«

Planil je kvišku, pograbil steklenico piva, zasekal z njo po luči in zdivjal iz gostilne.

Zmeda, vrvež in hrupno govorjenje je napolnilo temo.

Naredili so luč. Njihovi pogledi niso našli Korla.

»Ta osel prekleti! Do konca življenja bo sedel,« je rekel nekdo. Premlevali so o vsem, kar jim je izkričal.

Nihče ni pomislil, da bi stopil za njim. Za trdnimi zidovi varnih hiš so tisti večer govorili le o njem.

Zgražali so se in razgrinjali pred seboj vse njegovo življenje, kolikor so ga le poznali. Nenadoma ni vedel povedati o njem nihče ničesar dobrega — bil je garjeva ovca v človeški družbi.

Ugibali so, koliko let bo dobil, ko ga bo dosegla roka pravice.

Besede o njem so se v zgodnjem naslednjem jutru še bolj razplamtele, kajti naslednje jutro so ga našli.

S strahotno zabuhlim, pomodrelim obrazom je visel na zalomljeni veji stare jablane. Noge so bile skrčene na zemlji in desnica se je krčevito oklepala noža v žepu.

»Rešiti se je hotel, da, zagotovo se je hotel rešiti,« je šla tiha groza med ljudi, ki so se navreli okoli mrliča.

Ne, za Korla ni bilo rešitve.

Računi so morali biti do konca poravnani...

»Pusti me še nekoliko časa tu,« je rekla Martica možu ob Agatinem grobu.

Pogledal jo je z dolgim pogledom. Ko jo je videl vso blede in prepadlo, je vedel, da želi biti sama. Vedel je, da se želi posloviti od matere, kajti mnogo časa bo minilo, preden bo zopet prišla v ta kraj.

»Prav, šel bom in uredil na pogrebem zavodu. Vrnil se bom čez dobro uro. Počakaj me!« ji je rekel.

Martica je ostala sama. Stopila je na rob groba in se zazrla v jamo. Pogled ji je objel preprosto krsto, na kateri je ležal šop rdečih dalij, ki jih pa ni ona, Martica, prinesla na pokopališče. Njen venec, spleten iz zelenja in posut s krvavo temnimi svežimi nageljni, je bil vržen čez lesen križ ob zglavju groba.

Zdrznila se je, kajti nenadoma je začutila na ramenu rahel dotik.

Ozrla se je in zagledala za seboj Tončko iz Zabukovja.

Sprejela je njeno desnico in se medlo zahvalila za sožalje, ki ji ga je izrekla stara znanka.

Tončka je bila edina, ki je prišla iz domače vasi k Agatinemu pogrebu. Zadnji hip je dobila Martičino dopisnico, s katero jo je obvestila, da je dobila sporočilo o materini smrti in kdaj bo pogreb.

Na pokopališče je prihitela, ko je bil duhovnik že sredi molitev. Martica je ni niti opazila, kdaj je prišla.

»Hvala vam, ker ste prišli,« je rekla Martica.

»Da, vzela sem si čas. Nekoliko zaradi nje, ki sem jo poznala vsa leta življenja, a tudi tebe sem hotela videti.«

Nekoliko časa sta stali ob odprtem grobu, pogreznjeni vsaka v svoje misli. Tončkine ustnice so se premikale v tihi molitvi, Martica pa ni mogla moliti.

Še vedno je vrtalo v njej vprašanje: kdo je to storil? Zakaj se je tako zgodilo?

Tončka se je obrnila k Martici: »Šli bi odtod. Rada bi se pogovorila s teboj. So stvari, ki jih rajši ne bi govorila tukaj.«

Mlada žena jo je začudeno pogledala. Nato se je še enkrat zazrla v grob. Vzdihtnila je in si obrisala zasoljene oči.

S Tončko sta se podali med grobove.

Molče sta stopali med gomilami, kakor da sta prišli na ogled cvetja in spomenikov.

Martica je čutila, da njena sopotnica nekako ne more začeti s tistim, kar bi ji rada povedala. Pogledala jo je in vprašala, da bi ji pomagala iz zadrege: »Kako živite? Je kaj novega v Zabukovju?«

Nemara hoče ženska odgrniti tančico skrivnosti z materine smrti? Mogoče ji je zato težko z besedo na dan?

Tončka se je odkašljala, nato je povedala:

»Včeraj so pokopali Vazalovega Korla.«

Martica se je spomnila, da je Korel živel pod isto streho kakor njena oče in mati, dokler ni Golčeva kočja zgorela. Preblisnile so jo misli na Nančino čvekanje, ki ji ga je nadrobila pred dobrim letom dni. V tisto govorčenje sta bila vpletena Korel in njena mati. Tedaj je v Zabukovju videla Korla. Ni bil takšen, kakršnega se je spominjala iz mladosti. A tudi takšen, da bi ga lahko vzelo že v letu dni, še ni bil. Grenko se je nasmehnila svojim mislim. Saj tudi materi še pozimi ni bilo videti, da bo morala že umreti.

»Kaj pa mu je bilo?« je vprašala.

»Obesil se je,« je rekla Tončka.

Martica se je zdrznila.

Kako čuden konec je bil namenjen nekaterim prebivalcem tistega lepega kotička sveta tam v domači vasi!

Najprej njen oče s svojo strašno smrtjo. In sedaj še mati in celo hkrati tudi Korel. Torej vsi trije, ki jim je bila Golčeva kočja pred dobrim letom dni skupen dom.

»Obesil se je? Ali je znorel? Zakaj se je tako končal?« se je začudeno zazrla v Tončko.

Tončka si je z utrujeno kretnjo popravila lase pod ruto. Nato je pogledala v črnino zavito Martico in začela:

»Bolje je, da izveš kar sedaj, kako je bilo. Prej ko bo vse to za teboj, bolje bo zate. Vem, zadelo te bo, a zadelo bi te kadarkoli.«

Silno obzirno in s prizanesljivostjo ji je nato povedala o vsem, kar je vedela o Korlovem govorjenju, preden se je končal.

Martica je ostrmela. Naslonila se je na najbližji spomenik.

Tako je bilo? Tako? Tako!

Kako umazano je življenje! Umazano celo v tistem lepem kraju, kjer je bila nekoč doma in kamor se je doslej vsaj še v mislih rada vračala.

Ko je Tončka umolknila, je molčala tudi ona.

Šele čez dolgo časa je tiho rekla: »Prav, da ste mi povedali. Sedaj vsaj vse vem.«

Kmalu nato se je Tončka poslovila.

Martica se je počasi napotila nazaj proti materinemu grobu.

Obstala je pred jamo.

Priprla je oči in stisnila ustnice.

»O, mama, mama,« je zašepetala.

V mislih pa je bila na nekem drugem pokopališču. Mudila se je pri očetovem grobu, ki je bil tam daleč nekje gotovo zapuščen.

Mar naj obsoja mrtvo, ki leži v krsti pred njo?

Ah, ne! Nobene pravice nima za to.

Mati je preživela življenje, ki ji je bilo dano.

Globoko je vzdihnila in odšla proti izhodu pokopališča. Napolnila jo je brezmejna praznina in nobene solze ni bilo več v njene oči.

Čez Zabukovje so zaveli zimski vetrovi.

Ljudje so se zatekali v varna zavetja domačih zidov.

Tu in tam je kdo v dolgočasnih večerih omenil Jakoba, Agato in Korla. A počasi je njihovo življenje začela prekrivati zavesa pozabljenja. Zakrili so jih novi dogodki, druga doživetja, čeprav nikoli več tako burna in tako tragična, kakor so bili njihovi.

Nekoč bo čas vsrkal vase še zadnje spomine nanje.

Prekril jih bo, kakor prekrivajo koprive obgorelo tramovje Golčeve koč.

Ljudje, ki bodo zaživel na tistih bregovih, ne bodo nič več vedeli, kako lep je bil tam svet nekoč.

Mogoče bo kdaj na tistem mestu stala sodobna hiša, ki bo nemara nudila prebivalcem srečnejše življenje, kakor so ga živel tam Jakob, Agata in Korel...?

Če bodo kdaj slišali o dogodkih, ki so se tam zgodili, bodo morda celo pomilovalno odmahnil z roko, češ stare bajke — le kdo bi jim verjel?

KAZALO

Odločilno leto	3
Plačani računi	67

Erna Stanovnik: ODLOČILNO LETO in PLAČANI RAČUNI — Direktor: Jože Guzelj — Glavni urednik za publikacije: Tone Čuk — Oprema: Tone Kovič — Izdalo in založilo ČZP KMEČKI GLAS, Ljubljana — Natisnila tiskarna Ljudske pravice, Ljubljana 1974

KNJIZNICA JOSIPA VOŠNJAKA
SLOVENSKA BISTRICA

SB d 82-311.2
STAROVASNIK E.
Odločilno

0140152

COBISS •